ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਣੈ

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਅੰਬਾਲਾ

ੴ

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਣੈ

ਕਰਤਾ:

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ

ਅੰਬਾਲਾ।

੧ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੁ ਸਿਞਾਣ ਕੈ ਤਾਂ ਕੀਜੈ ਵਪਾਰ ॥

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਣੈ

ਕਰਤਾ :

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਅੰਬਾਲਾ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ :

2796, ਸੈਕਟਰ 37-ਸੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਅੰਬਾਲਾ,
ਸੈਕਟਰ 37-ਸੀ; 2796,
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ।

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1976 (ਬਿਕ੍ਰਮੀ 2032)
ਭੇਟਾ : 4 ਰੁਪਏ ਬਿਨਾ ਜਿਲਦ
7 ਰੁਪਏ ਸਮੇਤ ਜਿਲਦ

ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ :
ਗੁਰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦ
ਜੀ. ਐਸ. ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼,
ਡਾ: ਗੁਜਰ ਮਲ ਰੋਡ,
ਲੁਧਿਆਣਾ ।

ਤਤਕਰਾ

ਤੀਜਾ ਭਾਗ

ਸਮਰਪਣ

ਜਿਸ ਗੁਰਦੇਵ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ,
ਨੀਵਿਆਂ, ਉਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਇਆ।
ਲੁੱਟੇ ਹੋਏ ਵਸਾਵਣ ਖ਼ਾਤਰ,
ਅਪਣਾ ਵੱਸਦਾ ਆਪ ਲੁਟਾਇਆ।
ਦੁੱਖੀ ਬਚਾਵਣ ਹਿਤ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ,
ਗਾਜਰ, ਮੂਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਟਾਇਆ।
ਉਸ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਭਾਗ ਕੇਸਰੀ,
ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਹੈ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਇਆ।

ਧੰਨਵਾਦ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨੇ ਪਰਮੰਨੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਖਰੜਾ ਵੇਖਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਰਿਣੀ ਬਣਾਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਧਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

1. ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਦਮਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ।
2. ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ, ਉਚ-ਕੋਟੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਹੱਸਤੀ ਡਾ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾੜੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਪਰੂਨ ਪੰਚ ਪਾਵਰ ਹਾਉਸ ਰੋਡ, ਸੋਲਨ।
3. ਪੰਥ-ਪ੍ਰਸਿਧ ਖੋਜੀ (Research) ਜੱਗੀ ਸਾਹਿਬ ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿੰਘੀ ਜੀ, ਐਮ. ਏ., ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਲਿਟ. ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ।
4. ਮਾਨਯੋਗ ਸ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਲਕ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅਖਬਾਰ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮਾਰਕੀਟ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।
5. ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ, ਪੰਥ ਹਿਤੂ ਸ: ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਰਕੋਜ਼ ਰਾਜਿੰਦਰ ਨਗਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ।
6. ਪਰਮ ਪਰੀਤਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਐਮ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਉਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਹਸਤੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

1, ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਸ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੈਕਟਰ 15 ਡੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਜਿਹਨਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛਪਵਾਉਣ ਹਿਤ ਭਜ ਦੌੜ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਸ਼ੁਭ ਸੰਮਤੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕੀਤੀ।
2. ਸਰਦਾਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੋਬਤੀ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਨੀ ਤਥਾ ਅਮਰੀਕ ਸ਼ਾਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜਿਯੋਨ ਕਾਲੋਨੀ, ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ

ਵਾਲਿਆਂ ਜਿਥੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਉਥੇ ਮਾਰਕੰਡੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਨ, ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕੋਸ਼, ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਇਆ ।

3. ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਸ: ਗੁਰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅਨੰਦ' ਮਾਲਕ ਜੀ. ਐਸ. ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਰੂਫ ਰੀਡਿੰਗ ਸਾਰੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਲਗਕੇ ਕੀਤੀ ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਣੈ

ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪੱਤਰ

੧ ੳ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਬੜਾ ਸਰਲ, ਸੌਖਾ ਅਰ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਰਚਿਆ ਸੀ, ਤਾਕਿ ਹਰ ਇਕ ਦੁਨੀਆਦਾਰ ਇਸ ਤੇ ਚਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਰ ਜਿੰਨਾਂ ਇਹ ਸੌਖਾ, ਸਰਲ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੈਸਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ।

ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਹੋਰ ਮਤਾਂ ਦੇ ਗਰੰਥਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੀ ਸਟੱਡੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਕੁਦਰਤਨ ਉਹ ਸਿਖ ਮਤਿ ਉਪਰ ਭੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਦੂਸਰੀ ਰੰਗਤ ਹੀ ਚੜਾ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਰੰਗਤ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਐਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੜ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਕਈ ਅਗਿਆਨੀ ਸੱਜਣ ਸਿਖਮਤਿ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਮਤਿ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖ ਹੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਬਹੁਤਾ ਉਦੋਂ ਪੈਣ ਲਗਿਆ ਜਦ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, 'ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ', ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਿਛੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਜੰਗਲਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਅਰ ਰੇਗਸਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਲੜੀ। ਉਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਜਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂ ਪਿਛੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਬਹੁਤੀ ਹਿੰਦੂਵੀਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਰਨੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲੜਾਈ ਤਾਂ ਲੜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਬਲ ਹੋਏ ਗੁਲਾਮ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਸਨ।

ਦੂਸਰੇ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਉਹ ਭਵਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਭਵਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਿਰਨੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਪਾਏ ਜੋ ਆਮ ਫ਼ਹਿਮ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਗੁਰੀਲਾ ਜੰਗ ਲੜਦਿਆਂ ਜਦ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਫ਼ਤਹ ਪਾਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੁਸਤਾ ਅਰ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿਚ ਹੀ ਲਗੇ ਰਹੇ, ਜਦ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ

ਲਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਲੜਨ–ਮਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਉਸਨੇ ਲਗਾਈ ਰਖਿਆ, ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਅਸਲੀ ਕੰਮ ਡੋਗਰਿਆਂ, ਪੂਰਬੀਆਂ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਰ ਹੋਰ ਅਨਯਮਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਦੋਂ ਭੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਨਿਖ਼ਾਰ ਕੇ ਨਿਰਾਲੀ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਰਸਾਈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਮਜ਼ਬੀ ਖਿਚੋਤਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਈਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅਰ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਭੀ ਛੇਤੀ ਜਾਗਰਤਾ ਲਿਆਂਦੀ। ਤੇ ਐਉਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਮੂਵਮੈਂਟ ਦਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਤੇ ਫੇਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਮੂਵਮੈਂਟ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਹੋਈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭਵਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਫ਼ੌਜ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਹਾਈ ਹੋਈ, ਪਰ ਸਿਖ ਵਿਦਵਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਨਯ ਮਤੀਆਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਡੰਗ ਟਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਸਿਖਮਤਿ ਨੂੰ ਨਿਰਾਲਾ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾ ਸਕੇ। ਕੁਛ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਜਲੌਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰੁਚੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਵਾਂ ਵਿਚ—ਵਿਚ ਕੁਛ ਸਜੱਣ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਜਾਂ ਸੁਆਰਥ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂਡੰਮ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਉਣ ਹਿਤ ਗੜ-ਬੜ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਛ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੱਜਣ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਨ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹਨ ਅਰ ਕੋਈ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਸਿਖਮਤਿ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀਮਤਿ ਦੇ ਦਾਬੇ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤੱਤਪਰ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਹੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਨਿਖ਼ਾਰ ਚਮਕਾ ਕੇ ਲਿਸ਼ਕਾਈ ਜਾਵੇ।

ਇਹਨਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦੇ ਦਉਰਾਨ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਦ ਕਦੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਫੇਰ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖ਼ਾਲਸਈ ਵੀਚਾਰ ਅਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਤੀਜੇ ਅਖਜ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੁਣ ਕੇ ਚਿੱਤ ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਲਾਂ ਹੀ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਨਿਤਰਨ

ਲਗੇ ਹਨ ਅਰ ਬੇਲਾਗ ਤੇ ਬੇਖ਼ੌਫ਼ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲਗੇ ਹਨ ।

ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰੀ ਖੋਜ ਅਰ ਰਾਇ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਅਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਮੈਂ ਦਿਲੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਸੁਣੇ ਵੀਚਾਰੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਅਖ਼ੀਰ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਰ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੀਚਾਰ ਪੂਰੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਬਾਬਤ ਰਾਵਾਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਰਚਨਾ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ਅਰ ਕਿਹੜੀ ਹੋਰ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ।

ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਣ ਪਿਛੋਂ ਜਦ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨੇ ਸਹੁੰਆਂ ਸੁਗੰਧਾਂ ਛਿੱਕੇ ਤੇ ਟੰਗਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਹੀਰ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸਰਸਾ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪੁਸਤਕਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਹੀ ਰੁੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਿਥੋਂ ਕਿਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਈ। ਇਹ ਚਰਚਾ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਅਰ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਥਲਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮੱਸੇ ਰੰਗੜ ਨੂੰ ਸੋਧਨ ਆਏ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਭੀ ਇਹ ਚਰਚਾ ਬੁਢੇ ਜੌਹੜ ਖ਼ਾਲਸੇ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀ ਅਪਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰਕੇ ਅਤ ਬਾਕੀ ਅਲਹਿਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜਾਂ ਇੱਕਠੀ ਇਕੋ ਹੀ ਰਖੀ ਜਾਵੇ। ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗਲ ਐਉਂ ਮੁਕਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਮੱਸੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਮੁੜ ਆਏ ਤਾਂ ਗਰੰਥ ਇਕ ਇਕੱਠਾ ਹੀ ਰਖ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਰਜੇ ਉਹ ਉਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਦੋ ਕਰ ਲੈਣੇ। ਚੁਨਾਂਚਿ ਉਹ ਮੱਸੇ ਨੂੰ ਸੋਧ ਕੇ ਫ਼ਤਹ ਪਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ।

ਜੋ ਨਤੀਜੇ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੱਢੇ ਹਨ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀ

ਸੋਚ ਸਮਝ, ਸੋਝ ਵੀਚਾਰ, ਅਰ ਮਿਹਨਤ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੱਢੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖੇ ਅਰ ਗ਼ਲਤ ਫ਼ਹਿਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਵੱਡ ਮੁਲੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਸਤਿਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਉਚਾਰੀ ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗਰੰਥਾਂ ਸ਼ਾਸਤਾਂ ਵਗ਼ੈਰਾ ਦੇ ਤਰਜਮੇ ਅਰ ਮਨੋ ਕਲਪਤ ਪਰਸੰਗ ਭੀ ਅੰਨਯ ਮਤੀਆਂ ਦੇ ਪਏ ਹਨ ਅਰ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਲਈ ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਸੇਧਾਂ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਬਾਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਘਬਰਾ ਭੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਹੜੀ ਰਚਨਾ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਮੇਰਾ ਮਨ ਝਿਜਕਦਾ ਹੈ। ਆਖ਼ਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ 52 ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਭੀ ਕੁਝ ਲਿਖਾ ਪੜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਰਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ।

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਉਦਮ ਐਸ ਵੇਲੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਲਗੀ ਢਾਹ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਬੜਾ ਸਹਾਈ ਹੋਏਗਾ। ਜੋ ਜਾਣ ਬੁਝਕੇ ਜਾਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਨਾਲ ਭੁਲੇਖੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਅਰ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਤਿ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਾਬੇ-ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਵਿਚ ਨਿਰਾਲਾ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਪੰਥ ਦਰਸਾ ਕੇ ਚਮਕਾ ਸਕਣਗੇ। ਪੰਥ ਨੂੰ ਐਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਬੜਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮਤਿ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੈਸੇ ਮੁਢੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ ਆਇਆਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੀਬਰ, ਤਿੱਖਾ, ਅਰ ਬਹੁਮੁੱਖੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਸ ਵਕਤ ਢਾਹ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਲਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਘੁਣਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਿਉਂਕ। ਅੱਗੇ ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਮੀਰੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਪੀਰੀ ਭੀ ਹੰਨੇ-ਹੰਨੇ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦਮ ਬੜਾ ਬਾਮੌਕਾ ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਥ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਹਰ ਇਕ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠਕ ਲਈ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਣੇ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਸੇਧ ਤੇ ਚਲਦਾ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦੱਮ, ਮੇਹਨਤ, ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਅਰ ਖੋਜ ਦੀ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਸਸਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਅਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰ ਸਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਵੇ ਅਰ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੇਵਾ ਲੈਂਦਾ ਰਹੇ।

ਦਾਸ

17.3.76

ਅਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਭਾਈ
ਕਿਲਾ, ਬਾਗੜੀਆਂ (ਵਾਇਆ ਨਾਭਾ)

ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪੱਤਰ

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸਮ-ਗਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੰਬਧੀ ਬਹੁਤ ਭੁਲੇਖੇ ਪਏ ਹੋਇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬਾਣੀ ਕਿਹੜੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਨਿਰਣਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਧਾਂਤਕ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਦਲੀਲ ਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਵਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਣੇ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਨਿੱਗਰ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਸਿਖੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੁਲ ਪਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ।

ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਹਨ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ :
ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ 'ਡਾਕਟਰ'
ਸਪਰੂਨ ਸੋਲਨ H.P.
5, Power House Road

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

—ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿਘ ਜੱਗੀ
ਐਮ. ਏ., ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ, ਡੀ.ਲਿਟ
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣਦਾ ਹੀ ਹਾਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਖਿਆਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸੁਅਵਸਰ ਵੀ ਮਾਣ ਚੁਕਿਆ ਹਾਂ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਧੀ ਨਿਰੀ ਪੂਰੀ ਲਕੀਰ ਦੀ ਫ਼ਕੀਰੀ ਨਹੀਂ। ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹਰ ਗਲ ਨੂੰ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਮੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਯਥਾਰਥਤਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਉਤਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਪੋਲਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੇ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਅਧਾਰ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਪੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਨ ਲੱਗਣ ਪਰ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਕਿੰਤੂਕਾਰੀ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਬਿਰਧ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚਲਣ ਦੇ ਸਮਰਥ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹਨ।

ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਬਾਰੇ ਪਏ ਅਨੇਕ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਰਲ ਅਤੇ ਸੁਬੋਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਨਾਤਨੀ ਗਿਆਨੀ ਵਰਗ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਦਸਮਗਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨਦਾ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੰਭੀਰ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਤੱਥ ਗੁਰਮਤ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿੱਤਵ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫਲਸਰੂਪ ਇਸ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਸਾਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਕਿਸੇ ਕਸੌਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੇਵਲ ਜਾਪ, ਅਕਾਲ

ਉਸਤਤਿ ਆਦਿ ਕੁਝ ਕੁ ਭਗਤੀ ਪੂਰਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਚਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲੋਂ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸਿੰਘ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਉਤੇ ਇਕ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਇਕਠਾ ਸੰਕਲਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦਾ ਗਰੰਥ' ਆਦਿ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਬਾਦ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲੋਂ ਨਖੇੜ ਰਖਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ 'ਆਦਿ ਗਰੰਥ' ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲਗਾ। 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਨਾਮ ਤੋਂ ਭਰਮੀਜ ਕੇ ਅੰਧ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀਦੀ ਰਚਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੱਥਲੀ ਪਸਤਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਉਦਮ ਬੜਾ ਸ਼ਲਾਘਾ-ਯੋਗ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਜੁਟਾਏ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਸਮਗਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਸਹੀ ਸੇਧ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਗੇ।

21. 12. 1974

ਇਹ ਭੁਲੇਖੇ ਕਿ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮੱਤ ?

ਸ: ਮਾਨ ਸਿੰਘ, ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ,
ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਵੀਕਲੀ, ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਫ਼ ਅੰਬਾਲਾ, ਕਿਸੇ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦੇ ਮੁਥਾਜ ਨਹੀਂ। ਆਪ 80 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ 'ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਢੇ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਜਿਨਾ ਅੰਤਰਿ ਸੁਰਤਿ ਗਿਆਨੁ' ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਜੁਆਨ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਆਪ ਦਾ ਘੋੜਾ ਹਰ ਵਕਤ ਪੀੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੰਠ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿ ਦਿਆਂ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਢਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜੈਸੇ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਮਨਮੱਤ ਕਦੇ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੁਕਰੋਂ ਆਪ ਢਾਹ ਲਗਦੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੁਮੇਂਵਾਰੀ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਬੇਝਿਜਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਦਸਮਗਰੰਥ ਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰੋਲ ਦਸ਼ਮੇਸ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਕਦੇ ਵੀ ਤਸਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਦਾ ਆਪ ਨੇ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਤੀਰਥ ਰੱਚੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਏਸ ਕੁਫ਼ਰ ਵਿਰੁਧ ਵਧੇਰੀ ਕਰੜਾਈ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆ ਨਿਤਰੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮਨਮੱਤ ਵਿਰੁੱਧ ਬੜਾ ਹੀ ਮੁਦੱਲਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਫੁਰਮਾਉਣਾ ਬਜਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਤੇ ਜਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਗਦੇ ਨੂੰ ਕੌਣ ਜਗਾਵੇ।" ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਣਥੱਕ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਸੁੱਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਗ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜਾਗਦੇ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਏ ਆਪ ਦੇ ਧੂਆਂਧਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ।

ਇਹ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਰਅਸਲ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਬੰਧੀ ਮਨਮੱਤ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਲਾਭ ਇਹ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ

ਦਸਮਗਰੰਥ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁਲੇਖੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਾ ਰੱਖੇ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਯੋਗਤਾ ਸਹਿਤ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

'ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅਦੁੱਤੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੜੇ ਹੀ ਦਿਲਕਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਨਮੱਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਚਾਨਣ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵੀਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਹੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਠ ਤਿਆਗ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਜੈਸੇ ਬੇਲੋੜੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ।

ਮੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਘਰ-ਘਰ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੇਗੀ।

19-8-1975.

ਪ੍ਰਸੰਸਾ

ਸ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਮਾਰਕੋਜ਼, ਦਿੱਲੀ

ਬਦਾਮ ਦੀ ਮਿਠੀ ਗਿਰੀ ਵਾਂਗ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਹੈ ਪਰ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਵਰਤਿਆਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਤੋਂ ਠੰਡਕ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਰਾਵਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿਖੀ ਦੀ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਦਮਗਜੇ ਵਾਲੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਜੀਵੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਘੋਖੀ ਹੈ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਕਥਾ-ਵਾਚਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮਨ ਘੜਤ ਸਾਖੀਆਂ ਤੇ ਅਧਾਰਤ,ਆਪਣੀ ਗਲ ਨੂੰ ਅਗੇਰੇ ਟੋਰਣ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ,ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਦੰਭ ਦੀ ਰਜਵੀਂ ਨਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੇ ਸੁਰਸਵਤੀ ਦਾ ਵਾਸ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਲਗਾਂ ਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਨ ਦੇ ਪੱਖ ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਸਤਕ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਬਾਦਲੀਲ ਆਸਤਕ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬੜਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਜਤਨਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਵਧੇਰਾ ਹੋਵੇ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਵੀ ਬੋਲਣ ਜਾਂ ਲਿਖਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਸਹਿਤ ਨਿਭਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਮਕ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰ ਹਨ।

ਹਥੱਲੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਯੋਗ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਬੜਾ ਉਤੇਜਤ ਵਲਵਲਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੇਵਲ ਸ਼ਰਧਾ ਅਧੀਨ ਹੀ, ਕਵੀ ਰਚਨਾ ਵਾਲੀ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ

ਨੂੰ ਵੀ ਨਮਸਕਾਰਦੀ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ "ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦" ਦੇ ਫ਼ਰਜ਼ੀ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਨਾਂ "ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ" ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਟੱਪਲੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਪਲਿਆਂ ਅਧੀਨ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਘੋਰ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੀ ਢਾਈ ਸੌ ਸਾਲ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦਾ ਟੀਚਾ ਮਿਥਣ ਦੀ ਭੁਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇਹ ਤੀਬਰ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਨਿਰਣਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੇ। ਡਾਕਟਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੱਗੀ ਨੇ ਇਸ ਪਿਰਤ ਦੀ ਲੀਹ ਚਲਾਣ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦਰਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਪਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਅਰੰਭਿਆ ਹੈ।

"ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ" ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ਲੀਲ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ 'ਰਾਮ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਾਮ' ਆਦਿ ਬਾਬਤ ਵਿਚਾਰ ਜਾਣਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਬੜੀ ਲਾਹੇਵੰਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਸਮੇਂ ਅਣਭੋਲ ਰਾਗੀਆਂ ਪਾਸੋਂ, ਇਕ ਵੇਸ਼ਿਆ ਦੇ ਸੇਜ ਉਪਰ ਹੋਇਆ ਵਾਰਤਾਲਾਪ "ਪਰਿਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ" ਵਾਲਾ ਦੋਹਿਰਾ ਜਾਂ ਸੱਸੀ ਪੁਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿੱਤਾ ਵਰ "ਜੋੜੀ ਜੀਯੋ ਜੁਗ ਚਾਰ ਤਿਹਾਰੀ" ਵਾਲੀ ਕਥਿਤ ਅਸੀਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਧਾਰਮਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ" ਵਾਲਾ ਵਿਚਾਰ, ਧਾਰਮਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਆਖ਼ਰੀ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਛਾਂਟੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਬਰੀਕੀ ਦੀ ਸੋਚ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ, "ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ" ਦੀ ਨਵੀਂ ਚਲੀ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪੁਕਾਰ-ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਸੋਚਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਚੋ ਸੱਚ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦਲੇਰ ਨਿਰਣੇ ਦਰਸਾਏ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸਫ਼ਲ ਜਤਨ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਸ ਘਾਲਣਾ ਭਰੀ ਖੋਜ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦੇ ਹਕਦਾਰ ਹਨ।

ਅਰਦਾਸ ਹੈ, ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਦੀਵ ਕਾਲ ਅਗਵਾਈ ਬਖਸ਼ੇ।

ਭੂਮਿਕਾ

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਥਾਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ, ਵਿਆਕਰਣਕ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਠੀਕ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਕਈ-ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸ਼ਬਦ-ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚੰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਣ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪਏ ਕਈ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਬਾਬਤ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਲੇਖ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਪਣ' ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਛੱਪ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਕਿ ਸੋਝੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਟਰੈਕਟ 'ਕੇਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ' ਨੂੰ ਵੀ ਹਦੋਂ ਵੱਧ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਦੇਹਿ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ' ਅਤੇ 'ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੀਦਾਰੇ' ਆਪ ਦੇ ਬੜੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉੱਦਮ ਹਨ।

ਉਕਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਨ 1939 ਵਿਚ 'ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ' ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਪਣ' ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਪਾਏ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਦੋਂ ਆਪ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ 'ਭਾਗਮਲ' ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੰਨ 1941 ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ 'ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ' ਅਤੇ 'ਮਨਮਤਿ ਪ੍ਰਹਾਰ' ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਬਿਖ ਦੀ ਮਿਲਾਵਟ ਕੋਈ ਸਿਖ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸੰਪਾਦਨਾ

ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੀ ਇਕ ਵੀਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਚਲਾਈ ਪਰਪਾਟੀ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਰੱਲੇ ਸਬੰਧੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸੋਚਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕੁਝ ਕੁ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਠੇਸ ਲਾਈ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਕੱਚ ਤੋਂ ਨਿਖੇੜਨ ਲਈ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਿਲਦੇ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖਿਆ। ਅਤੇ ਅਣਥੱਕ ਮੇਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਨਿਰਣੈ ਕਢੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖ ਪੰਥ ਅਗੇ ਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਹੱਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਰਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਵੀਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੇ ਮਨ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਬੜੀ ਹਿਲ-ਜੁਲ ਮਚਾਈ ਰਖੀ ਹੈ। ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਹੈ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਦਰਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਤੇ 1958 ਤੋਂ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ-ਪੜਾਉਂਦਿਆਂ ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਗਿਆ ਕਿ 'ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸੱਭੇ ਪਉੜੀਆਂ। ਫੇਰਿ ਨਾਂ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ'। ਉਦੋਂ-ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਨ ਅਗੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਆ ਖੜ੍ਹੋਂਦਾ ਕਿ ਕੀ ੧ਓ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਜੇਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਜੇ ਰਚਨਹਾਰਾ ਕੋਈ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਪਾਠ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ?

ਆਸ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਦਾ ਰੋਸ ਕਈ ਮਨਾਂ ਦਾ ਵਿਦਰੋਹ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕਲਮ ਰਾਂਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ' ਵਿਚ ਸਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਹੀ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਾਨ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਤੱਤਾ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਨਖਿੜਾ ਅੰਗ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਸੱਚ ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਠਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਸੀਨਾ-ਬਸੀਨਾ ਪੜ੍ਹੀ-ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸਬੰਧੀ

ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਕਰ ਤਾਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁੱਜਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਗ਼ਲਤੀ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਰੋਸ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਰਿਣੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ਼ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਸੋਚਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਜੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਮੰਨ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਉਤੇ ਅਮਲ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਜਵੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਮੇਂ 'ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਕ ਲੇਖ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸੂਰਬੀਰ' ਨਾਨਕ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਅਤੇ ਫੋਕੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦਾ ਕਥਨੀ ਤੇ ਕਰਨੀ ਰਾਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖੰਡਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਵਰਗਾ ਮਹਾਨ ਜੋਧਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅੰਨ੍ਹੇ ਵਾਹ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫ਼ਕੀਰ ਬਣੀ ਜਾਣਾ ਸੱਪਾਂ, ਘੋਗਿਆਂ, ਪਿਪਲਾਂ, ਜੰਡਾਂ, ਕਬਰਾਂ, ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜੀ ਜਾਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਵੀ ਅਕਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ—"ਅਕਲੀਂ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵੀਐ, ਅਕਲੀ ਪਾਈਐ ਮਾਨ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦੀ ਇਹ ਕਣੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਖੋਟ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਕਹਿ ਸੱਕਣ ਪਰ ਇਸ ਜੁਰਅੱਤ ਦੀ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਘਾਟ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਰਾਂਹੀਂ ਇਹ ਗਲ ਸਿੱਧ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਨੂੰ ਚਾਨਣ ਪਰਦਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੇ ਰਿਣੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ ਕਿਸੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ, ਕਿ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਨ ਯੋਗ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ 'ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਨਾਂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਕਦੋਂ ਸੰਪਾਦਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ

ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਦੋਂ ਰਖਿਆ ਗਿਆ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦਾ ਕੀ ਰੂਪ ਸੀ। ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋਕੀ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਗਰੰਥ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ? ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੀ-ਕੀ ਵੀਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਲੇਖ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਪ੍ਰਵਾਣਿਕਤਾ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਨਾਲ ਨਿਜਿੱਠਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਾ 'ਹੇਮਕੁੰਟ' ਦੀ ਯਥਾਰਥਤਾ ਹੈ। ਛਾਪਾਖ਼ਾਨਾ ਆਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ, ਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹ ਮਨੁਖੀ ਸੁਭਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਬਾਬਤ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸ੍ਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਆਸ ਅਰਾਈਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇ, ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਅਸਥਾਨ ਲਭਿਆ ਗਿਆ, ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚਿਟੇ ਬਾਜ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਜੇ ਕੋਈ ਜ਼ਬਾਨੀ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਦਾਹਵਾ ਕਰੇ ਕਿ ਉਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸੇ ਫ਼ਕੀਰ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿਚ ਜਾਂ ਆਜੜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਝੁਟਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗਲ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸਮਰਥ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਹੀ 'ਹੇਕਕੁੰਟ ਮਿਸ਼ਨ' ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਲਈ ਅਪਾਰ ਸ਼ਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਤਈਆਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਹੇਮਕੁੰਟ' ਕੇਵਲ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਤਨ, ਬੇਅੰਤ ਯਾਤ੍ਰਾਵਾਂ ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪੈ ਦੀ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਨ ਮਤਿ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਠੇਸ ਲੱਗਦੀ ਹੈ,ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਨ੍ਹਵੀਂ

ਹੈ ਪਰ ਸੱਚ ਤਾਂ ਤਿੱਖੀ ਕਟਾਰ ਹੈ, ਅਸਲ ਸਿਖੀ ਤਾਂ ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਕੋਈ ਮਰਜੀਊੜਾ ਹੀ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਢਿੱਲੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਨੁਖ ਬਾਹਰਲੇ ਸਹਾਰੇ ਟੋਲਦਾ ਹੈ। ਸਿਖੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਸੱਚੀ ਰਹਿਣੀ ਤੇ ਸੱਚੀ ਕਿਰਤ ਹੈ, ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾਂਵਾਂ ਹੋਮ ਜੱਗ ਦਾ ਪਖੰਡ ਨਹੀਂ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਬੜੇ ਠੰਡੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਲਪਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਇਕ ਨਿਰਪੱਖ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਕਾਇਲ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਲੇਖ ਦਾ ਸਰੋਤ ਵੀ "ਸੱਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਹੈ।"

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਪਾਖਿਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਲ ਮੇਰਾ ਧਿਆਨ 1960 ਵਿਚ ਬਿੰਦਰਾਬਨ ਵਿਚ "ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਲਾ ਵਿਖੇ ਇਕ ਰੀਸਰਚ-ਸਕਾਲਰ ਨੇ ਦਿਵਾਇਆ। ਅਸਾਂ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਇਸਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਸ ਕਾਵਿ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਪੜ੍ਹ-ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਸਿਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਮੁਚੀ ਰਾਇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਮਚੇਸ਼ਟੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਵਰਨਨ ਹੈ।

ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਗੰਮੜਾ ਮਰਦ, ਸਾਹਿਬੇ ਕਮਾਲ, ਸਰਬੰਸ ਦਾਨੀ, ਧਰਮ ਰਖਿਅਕ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿਣਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਘੋਰ ਅਪਮਾਨ ਹੈ।

ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਸੂਝ ਉਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ। ਜੋ ਅਜ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਲੀਲ੍ਹਾ ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਡੂੰਘੇ ਰਹਸ ਮਈ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਦੀ ਨਿਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਕਲ "ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ" ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਇਤਨਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਗੁਰਸਿਖ ਦਾ ਵੱਸ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ "ਨੈਸ਼ਨਲ ਐਥਮ" ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿਵਾ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਵਿਰੁਧ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਸੁਣਨਾ ਤੰਬੂੜੀਆਂ ਦੇ ਖੱਖ਼ਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਸ਼ਿਵਾ ਤੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ 'ਵਰ' ਮੰਗਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕੋਈ

ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਦਮ ਹੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪਾਰਬਤੀ ਹੈ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਸ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਹਲੂਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕੋ ਸ਼ਿਵਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਨਾਹ ਬਣੋ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਇਸ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾਹ ਲਾਉ ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਨ ਮਤੀਏ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਜਾਂ ਚੰਡੀਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਡੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਦਸੱਣ ਦੀ ਘਟੀਆ-ਚਾਲ ਚੱਲੀ ਹੈ ਤਾਂ "ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ" ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਹਿ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਬਤੀ ਤੋਂ ਵੱਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਕੁਟਲ ਨੀਤੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਰੱਥ ਸਮਝਾ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰਿਤੱਗ ਹਾਂ ।

"ਚੌਪਈ" ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ" ਸਿਖ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੈ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਸਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਉਪਰ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ "ਕਬਿਯੋ ਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ" ਸਿਰਲੇਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ 'ਕਵਿ' ਜਾਂ 'ਕਬਿ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤੀ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀਨੇਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਚਰਚਾ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਰਚਨਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦੀ ਪਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਸਮੁਚੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸਮਝਕੇ ਅਪਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਸਬੰਧੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪੜਤਾਲ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ । ਹਾਂ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੀ ਇਕ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚੌਪਈ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉਤੇ ਚੌਪਈ ਦੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਗਾਰਖ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਤੋਤੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਏ, ਪਰ ਖੋਜ ਲੱਭੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾਂਹ ਕਰਨਾ ਵੀ ਗੁਰਸਿਖੀ ਨਹੀਂ, ਕਾਇਰਤਾ ਹੈ ।

ਬਾਕੀ ਲੇਖਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਟੀਕਾ-ਟਿਪੱਣੀ ਨਾਂਹ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਖੀ

ਮੰਡਲ ਦੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸੱਚ ਸੁਣਨ ਸੱਚ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਕਰੀਏ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਆਉ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ 'ਕੱਚ' ਤੇ 'ਸੱਚ' ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੀਏ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਪੰਧ ਵਿਖਾਕੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਨੋਟ— ਗੁਰਮਤਿ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਪਰਚਾਰ ਹਿਤ ਲਿਖੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੌਖ ਵੀ ਲਾਗਤ ਮਾਤ੍ਰ ਰਖਿਆ, ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਬਿਨਾ ਮੌਖ ਤੋਂ ਵੀ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਉਪਜੀਵਕਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ :
ਪ੍ਰੋ: ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
3274, ਸੈਕਟਰ 35 ਡੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬਝਦਿਆਂ ਹੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਵਖੋ ਵਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣ ਦਾ ਮੁੱਢ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਝ ਗਿਆ ਜੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਤਭੇਦ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ 'ਭਾਵ' ਭੂਤ-ਕਾਲ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇ ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਸਿੰਮਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਸੰਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਪੱਖਪੂਰਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤਥਾ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਡੋ-ਅਡਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਵਖੇਵਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਗੁਰਸਿਖ ਹਨ ਜੋ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਰਧਾਰਾਂ ਅਧੀਨ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਗਿਰਾ (ਬਾਣੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਕੀ ਅਡੋ ਅੱਡ ਕਈ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਅਣਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀਰ ਹਨ ਜੋ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਪੁਜਾਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਯਥਾਰਿਥ ਸਮਝ ਕੇ (ਦਸਮਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਸਿਞਾਣੇ ਬਿਨਾਂ) ਦਸਮਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗਰੰਥ ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਬਲਕਿ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੁਕਮ ਸੁਣਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਤੋਂ ਵੀ ਹੁਕਮ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬਾਰਹ ਮਾਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹੀਨਾ ਸੁਣਨ ਪਿਛੋਂ ਦਸਮਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਬਾਰਹਮਾਹਾਂ (ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਗੋਪੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿਆਮ ਕਵੀ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ) ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮਹੀਨਾ ਸੁਣਦੇ ਹਨ । ਬਲਕਿ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਵੀ ਰਖਦੇ ਹਨ ।

ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਤਨੀ ਮਨਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣੀ, ਗਿਆਨੀ, ਗਰੰਥੀ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਕੁੰਭਕਰਣੀ ਨੀਂਦਰ ਵਿਚ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਦੇ ਹੋਏ ਉਪਰੋਕਤ ਕੁਲੇਖਿਆਂ ਵਲ ਉੱਕਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਸਗੋਂ ਆਪ ਵੀ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ' ਆਦਿਕ ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਵਰਜੋ ਤਾਂ ਉਲਟਾ ਹਿੱਕ ਤਾਣ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ ਇਤਿਆਦਿਕ......।

ਇਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਰੱਟ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਜਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹੋਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਵੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰਥਬੋਧ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਕੋਈ ਲਭੇ ਜਾਂ ਨਾ । ਤਦੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਯਥਾਰਥ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾ ਕੇ ਸਗੋਂ ਭੁਲੇਖੇ ਹੀ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਸੰਨ 1873 ਅਤੇ 1878 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਥਾ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹੋਈਆਂ ਸਿੰਘ-ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਨਾ ਧਰੀਕ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਫਿਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਭਸੌੜ ਨੇ ਤਾਂ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਖੋਜ-ਪੜਤਾਲ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਵੱਜ ਗੱਜ ਕੇ ਉਹ ਕੱਲੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੀ ਲੁੱਕੀ ਛਿੱਪੀ ਨਹੀਂ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹਿੱਤ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਵੀ ਜੋਗ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਈ ਚੋਣਵੇਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾਂ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹਿੱਤ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਲਿਖਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅਸ਼ੋਕ' ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਬਾਰੇ ।

ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਜੱਗੀ' ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਕਰਤ੍ਰਿਤਵ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਪੁਰਾਣਕ ਅਧਿਐਨ ।

ਡਾ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾੜੀ 'ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ'

ਇਤਿਆਦਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਚੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨਿਗਰ ਸੇਵਾ

ਵਿਚ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਸ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ,ਮਾਲਿਕ 'ਮਾਨਸਰੋਵਰ' ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮਾਰਕੀਟ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਇਸ ਅਤੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਛੇ-ਸਤ ਅਕਤੂਬਰ ਸੰਨ 1973 ਨੂੰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਅਡੋ-ਅੱਡ ਮਤਭੇਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਘੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਗੋਸ਼ਟੀ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ।

ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਦੂਜਾ, ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਨਿਖੇੜ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ।

ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਸ੍ਰ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਦੇ ਤੇ ਹੀ 9 ਮਾਰਚ ਸੰਨ 1974 ਨੂੰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਤਾਂ ਵੀ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੀ 'ਭਾਵ' 6, 7 ਅਕਤੂਬਰ 1973 ਵਾਲਾ ਦੁਹਰਾਇਆ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦੋਹਾਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਤਭੇਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

1. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ।
2. ਸ. ਬਹਾਦਰ ਉੱਜਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ।
3. ਡਾ. ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਨਿਰਮਲਾ ਸਾਧੂ', ਐਮ. ਏ, ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ.।
4. ਡਾ. ਧਰਮ ਪਾਲ ਜੀ 'ਆਸ਼ਟਾ', ਐਮ. ਏ. ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ.।
5. ਡਾ. ਮਹੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਮ. ਏ. ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ.।
6. ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਜੱਗੀ', ਐਮ. ਏ. ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ., ਪਟਿਆਲਾ।
7. ਡਾ. ਕਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ, ਐਮ. ਏ. ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ., ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ।
8. ਡਾ. ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਮਨਸੁਖਿਆਨੀ' ਐਮ. ਏ., ਪੀ. ਐਚ. ਡੀ. ਯੂਨੀ. ਗ੍ਰਾ. ਕਮਿਸ਼ਨ।

9, ਸ. ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਚੀਫ਼ ਇੰਜਨੀਅਰ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ।
10. ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਐਬਟਾਬਾਦੀ', ਸਾ. ਪ੍ਰ. ਦਿੱਲੀ ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਕਮੇਟੀ।
11. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, (ਐਮ. ਪੀ.)
12. ਸ. ਬਹਾਦਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰ. ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਦਿੱਲੀ।
13. ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਐਮ. ਏ.।
14. ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ।
15. ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ।
16. ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਘੇਬਾ'।
17. ਏਅਰ ਕਮਾਂਡਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਪ੍ਰਿੰ. ਡਗਸ਼ੇਈ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ।
18. ਜਨਰਲ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਬੱਲ'।
19. ਬਰਗੇਡੀਅਰ ਯੂ.ਐਸ. 'ਸਿੱਧੂ'।
20. ਕਰਨਲ ਨਰਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ।
21. ਸ੍ਰਦਾਰਨੀ ਹਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਲਕ।
22. ਬੀਬੀ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ ਜੀ।
23. ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਐਮ. ਏ. ਸਕੱਤਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸ਼ਤਾਬਦ ਕਮੇਟੀ।
24. ਮਲਕ ਹਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਬਕ ਸਫੀਰ ਫਰਾਂਸ।
25. ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅੰਬਾਲਾ'
26. ਮੇਜਰ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, 'ਗੁੜਗਾਵਾਂ'।
27. ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਕੱਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦਿੱਲੀ।
28. ਸ. ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ'।
29. ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।
30. ਸ. ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।
31. ਕੰਵਰ ਮਹਿੰਦਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ।
32. ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ।
33. ਸ. ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਮਾਰਕੋ'।
34. ਸ. ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਨਈਅਰ' ਪ੍ਰ. ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਪਹਾੜ ਗੰਜ, ਦਿਲੀ।

35. ਸ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਐਮ. ਏ.।
36. ਕੰਵਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਐਮ. ਏ.।
37. ਸ. ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੌਤਮ ਨਗਰ ਵਾਲੇ।
38. ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਐਮ. ਏ.।
39. ਪੰਡਤ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਜੀ 'ਹਸਰਤ'।
40. ਸ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਕਨਵੀਨਰ।
41. ਸ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੀ. ਏ., ਐਲ. ਐਲ. ਬੀ., ਜੇ. ਡੀ.

ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਤਥਾ ਸ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਉੱਦਮੀਆਂ ਦੇ ਉੱਧਮ ਸਦਕਾ ਅਨੇਕਾਂ ਸੱਜਣ ਬਿਰਥਾ ਹੱਠ ਛੱਡ ਕੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਿੰਞਾਣਨ ਹਿੱਤ ਜੁੱਟ ਗਏ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪੱਖਪੂਰਤੀ ਹਿੱਤ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੱਲ-ਪੇਚ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਹੋ ਹੱਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਅੱਕ ਬੱਲ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਲੇਖਣੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲੰਮੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿੱਤ ਜੁੱਟ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ 'ਕਾਚੀ ਢਹਿਗ ਦਿਵਾਲ ਕਾਹੇ ਗਚੁ ਲਾਵਹੁ' ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਪਲਸਤਰ ਕਰਣ ਵਾਂਗੂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਿਸਫਲ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਵ, ਮੈਨੂੰ ਅਟੱਲ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹਿੱਤ ਸਿਰਫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿਚੋਂ ਚੀਰ ਹਰਣ, ਰਾਸਲੀਲਾ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਪਖਿਆਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਹਿੱਤ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ 579 ਸਫਿਆਂ ਤਥਾ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਫਾਰਸੀ ਦੀਆਂ 11 ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯਥਾਰੱਥ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤ੍ਰਾਹ-ਤ੍ਰਾਹ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੰਨਾਂ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕਹਿ ਉਠਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕੇਵਲ ਕਾਮਚੇਸ਼ਟਾ ਉੱਤੇਜਤ ਕਰਣ ਅਤੇ ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਂਗੂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਾਮਪੂਰਤੀ ਹਿੱਤ ਨਿਰੋਲ ਵਿਭਚਾਰਕ ਟੋਟਕਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਪਿਟਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਰਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਡੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਸਾਰ ਅੰਸ਼ ਇਹ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰ

ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਘੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿੱਟੀ-ਚੂਨਾ, ਕਿਸੇ ਡੱਬੇ ਅਥਵਾ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਰੂਹੇ-ਆਫ਼ਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਰਬਤ ਫ਼ੌਲਾਦ ਆਦਿਕ ਲੇਬਲ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਕਈ ਇਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਪੋਲਕਲਪਨਾਵਾਂ ਰੂਪੀ ਮਿੱਟੀ-ਚੂਨੇ ਉਤੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਅਤੇ 'ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਆਦਿਕ ਲੇਬਲ ਲਾਏ ਹੋਇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹਨ।

'ਬੱਸ' ਉਤੇ ਦਰਸਾਇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ 'ਪਹਿਲਾ ਵਸਤੁ ਸਿਞਾਣ ਕੈ ਤਾਂ ਕੀਚੈ ਵਾਪਾਰ' ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸਿਞਾਣ ਹਿਤ ਸੰਖੇਪਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਸਵਿਸਥਾਰ ਕਿੰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸੰਖੇਪ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਢੰਗ ਵਰਤਿਆਂ ਵੀ ਖ਼ਬਰੇ ਕਿਤਨੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣੀ ਪੈਂਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਸੰਖੇਪਕ ਬਲਕਿ ਅਤੀ ਸੰਕੋਚਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਭੁਲੇਖੇ ਹੀ ਦਰਸਾਏ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਮਝਣ ਹਿਤ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਸੁਖੈਨ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਢੰਗ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੁੰਦੇ ਚਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵੀ ਸਰਲ, ਸੁਗਮ ਅਰਥਾਤ ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰੀ ਵਰਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਦਿੱਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਊਚੇਰੀ ਡੂੰਘਾਈ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਣਾ ਪਵੇ।

ਇਹ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੀ ਆਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਭਵਨ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਤੀਬਰ ਲਾਲਸਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਅਤੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਇਸ ਸੁਚੱਜੇ ਆਹਰੇ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਭਾਗ ਸਿੰਘ
ਅੰਬਾਲਾ

ਮੰਗਲਾ ਚਰਨ

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ, ਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਕਰੂੰ ਨਮੋਕਰ ਜੋਰ ਕਰਿ, ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ।
ਕਰੁਣਾਕਰ, ਕਰੁਣਾਪਤੈ, ਤੁਮਕਾਰੀ ਕਲਿਆਨ।
ਤੁਮਕਾਰੀ ਕਲਿਆਣ, ਕਾਰੀਯ, ਕਾਰਣ ਕੇ ਕਰਤਾ।
ਕਸ਼ਟ, ਕਲੰਕ, ਕਲੇਸ਼, ਨਿਖੱਲ ਕਿਲ ਕਲ ਮਲ ਹਰਤਾ।
ਕਰੁਣ ਮੰਗਲਾ ਚਰਣ ਕਰਿ, 'ਭਾਗ ਹਰੀ' ਤਵ ਦਰ ਪਰੂੰ।
ਕਰੁਣਾਕਰ ਕਰੁਣਾਪਤੈ, ਨਮੋ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕਰ ਕਰੂੰ।

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਰ ਗੁਰ ਅੰਗਦ, ਅਮਰਦਾਸ, ਭੱਲੇ ਕੁਲ ਚੰਦਨ।
ਰਾਮ ਦਾਸ, ਅਰਜਨ, ਹਰਗੋਬਿੰਦ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਏ ਸਕਲ ਸੁਖ ਕੰਦਨ।
ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਗੁਰ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦੁਰ, "ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਸਰੀ" ਦੁਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦਨ।
'ਭਾਗ ਹਰੀ' ਕੀ ਧਰ ਪਰ ਗਿਰ ਕਰ, ਪਰ ਕਰਿ ਚਰਨਨ ਸਰਨਨ ਬੰਦਨ।

ਸਿੰਘਾ ਤਿਲੋਕਾ ਛੰਦ

ਜੋਤਿ ਦਸੋਂ ਗੁਰਕੀਅਤ ਪਾਵਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ।
ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ, ਗੁਰ ਬਾਨੀ ਅਹੈ, ਪਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਨਿਸਚੈ ਮਮ ਜਾਨੀ।
ਜਾਨੀ ਚਤੁਰਦਸ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਕੱਲ, ਕਾਲ, ਕਰਾਲ ਮੇਂ ਹੈ ਗਤਿਦਾਨੀ।
ਦਾਨੀ ਹੈ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਕੀ, ਤਿਸ ਭਾਗ ਮ੍ਰਿਗੰਦ ਕੇ ਬੰਦਨ ਠਾਨੀ।

ਚੌਪਈ

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ, ਗੁਰ ਸੇਵਕ, ਗੁਰ ਸਿਖ।
ਦਗੱਧ ਹੋਹਿੰ ਅੱਘ ਕੋਟ ਜਿਨਹਿ ਪਿੱਖ।

ਜਿਹ ਪਿੱਖ, ਬੱਢੀ ਲਾਲਸਾ ਮੋਰੀ।
ਕਰੂੰ ਨਮੋ ਜੁਗ ਕਰ ਕਰਿ ਜੋਰੀ।
ਧਰੂੰ ਧਰਾ ਹਿਤ ਧਰ ਨਿਜ ਸ਼ੀਸ਼ਾ।
ਨਿਸਚੇ ਜਾਨ ਧਾਮ ਜਗਦੀਸ਼ਾ।
ਕਰਿ ਅਰਦਾਸ ਸਿਮਰ ਸਤਨਾਮੁ।
ਕਰੂੰ ਅਰੰਭ "ਭਾਗਹਰ" ਕਾਮੁ।

———

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ

ਉਪਰੋਕਤ ਗਰੰਥ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਨਾਮਧਰੀਕ ਹੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਤ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ' ਜਾਂ 'ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ' ਆਦਿਕ ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਸਿਰਫ ਦਸਮ 'ਗਰੰਥ ਆਖਣਾ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕਮੋਂ ਵਰਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ 'ਭਾਵ' ਉਹ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਕੇਵਲ ਸੈਂਚੀਆਂ (ਪੋਥੀਆਂ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋੜਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਵਾਸ 36 ਅੰਕ 19 ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਯਥਾ –

ਜੋ ਅਬ ਗਰੰਥ ਦਸਮ ਗੁਰ ਕੇਰਾ। ਕਹਿਲਾਵਤ ਮੱਧ ਪੰਥ ਵਡੇਰਾ।
ਗੁਰ ਕੇ ਸਮੇਂ ਬੀੜ ਨਹਿ ਤਾਂ ਕੀ। ਭਈ ਬਾਣੀਆਂ ਰਹੀ ਇਕਾਂਕੀ।
ਅਨਿਕੈ ਠੌਰ ਪੋਥੀਆਂ ਮਾਹਿ। ਬਾਣੀ ਰਹੀ ਦਸਮ ਗੁਰ ਵਾਹਿ।
ਬਲਕਿ ਇਕ ਬਿਰ ਸਿੰਘਨ ਬਖੱਯਾਤ।
ਗੁਰ ਢਿੰਗ ਬਿਨੈ ਕਰੀ ਇਸ ਭਾਂਤ।
ਹੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਤੁਮਰੀ ਬਾਨੀ। ਚਹੀਏ ਇਕਠਾਂ ਬੀੜ ਬਨਾਨੀ।
ਆਦਿ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਮਗਰੰਥ। ਇਹ ਭੀ ਬਨ ਹੈ ਮਾਨੈ ਪੰਥ।
ਇਹ ਸੁਣ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਉਚਾਰੀ।
ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਬਡ ਭਏ ਉਪਕਾਰੀ।
ਤਿਨ ਕੀ ਨਹਿ ਬਰਾਬਰੀ ਚਹੀਏ।
ਨਾ ਹਮ ਕਰੈਂ ਨਾ ਤੁਮ ਫਿਰ ਕਹੀਏ।
ਇਤਿਆਦਿਕ ਸੁਣ ਸਤਗੁਰ ਬੈਨ।
ਮੋਨ ਭਏ ਤਬ ਸਭ ਸਿੰਘ ਐਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ

ਦਸਮੇਸ਼ ਆਗਿਆ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਕੁਝ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ ਗਿਣਵੀਆਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਾਕੱਤ ਮੱਤ ਆਦਿਕ ਆਨੇਕਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੁਰ ਆਸ਼ਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਕੇਵਲ ਭੰਗ, ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰਕ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਹਨ।

ਨੋਟ—ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਹਾਮੀ ਆਪ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਕਰਾਈ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਵਨ ਤੋਂ ਵੀ ਪੂਰੇ 13 ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਸੰਮਤਿ 1778 (ਕਈਆਂ ਦੀ ਮਨੌਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਮਤਿ 1782 ਵਿਚ ਭਾਵ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਵਨ ਤੋਂ 17ਵੇਂ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ) ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਿੰਡੀਆਂ ਪੁੰਡੀਆਂ ਕਵੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰੋਂ ਇਕਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਕ ਸੈਂਚੇ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਡੋ-ਅੱਡ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਦਿਤੇ।

ਸ਼ੋਕ, ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮਨੌਤ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਸੰਪੂਰਨ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਕਹੀ ਜਾਣਾ ਕਿਤਨੀ ਅਨਗੌਹਿਲੀ ਹੈ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਅਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੋਤੀ ਬਾਗ (ਪਟਿਆਲਾ), ਸੰਗਰੂਰ, ਦਿਲੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀਆਂ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਣੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਠ ਭੇਦ ਅਤੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰੇ ਤਥਾ ਅੰਕਪਲੀਆਂ ਵੀ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਾਠ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਸੰਸੇ-ਜੁਗਤ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਪਹਿਲੀ ਬੀੜ ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਮਤ 1778 (ਕਈਆਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਸੰਮਤ 1782) ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਦਸਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਾ ਭੋਗ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਉਤੇ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਬੀੜ ਜੋ ਸੰਮਤ 1804 ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਸ਼ਹੀਦ' ਹੱਥੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਦਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਅਸਫੋਟਕ ਕਬਿੱਤਾਂ ਉਤੇ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਸੰਮਤ 1832 ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਲੀ ਦਾ ਭੋਗ ਛਕਿਆਂ ਉਤੇ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਭਾਈ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਲਿਖਤ ਬੀੜ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਤਰੇ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਵੀ ਹਨ।

ਨੋਟ—ਕਈਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤ ਪਤਰੇ ਵਾਧੂ ਹਨ।

ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਰਹੀ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਗਰੰਥੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਬੀੜ ਬਣਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਕੜੇ ਅਗੇ-ਪਿਛੇ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਮਹਾਂਕਾਲੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚੋਂ ਵੀਹ ਦੀਰਘ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਲੈ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤਕ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੂਰਤੀ ਕਵਿਤਾ "ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨੁ ਰੰਮ ਕਪਰਦਨ ਛਤ੍ਰ ਛਿਤੇ" ਹੈ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਿੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਯਥਾ—

ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਗਰੰਥੀ ਔਰ, ਰਚੀ ਬੀੜ ਪਟਨੇ ਮੇਂ ਗੌਰ ।
ਅਠਾਰਹ ਸੈ ਬੱਤੀ ਮਾਹਿ । ਰਖਿਉ ਸੁਖਮਨਾ ਛੱਕੇ ਵਾਹਿ ।
ਅੰਕਪਲੀ ਲੌ ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਰਾਖੇ ਉਨ੍ਹੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ।
ਭੋਗ ਛਕਿਉਂ ਪਰ ਪਾਇਉ ਤਾਹਿ । ਤੀਨ ਬੀੜ ਹੋਈ ਬਿੱਧ ਯਾਹਿ ।

(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨਿਵਾਸ 36)

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਸੁਆਰਥਵੱਸ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਰਗੇ ਬਣਾਉਟੀ ਦਸਖ਼ਤ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਹੇਰਾ-ਫੇਰੀਆਂ ਕਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪਤਰੇ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਲਿਖਕੇ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਡਰਿਆ ਯਥਾ—

ਪੁਨਾ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਕੇ ਪੂਤ । ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਸਮ ਸੂਤ ।
ਕਰਕੇ ਪਾਂਚ ਪਤਰੇ ਔਰ । ਗੁਰ ਤਰਫੋਂ ਲਿਖ ਪਾਏ ਗ਼ੌਰ ।
ਔਰ ਗਰੰਥ ਵੈਸਾ ਇਕ ਕੀਉ । ਸੋ ਬਾਵੇ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਲੀਓ ।
ਸੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੋਤੀ ਬਾਗ । ਹੈ ਅਬ ਹਮਨੇ ਪਿਖਿਉ ਬਿਲਾਗ ।
ਔਰ ਗਰੰਥ ਕਈ ਉਨ ਲਿਖੇ । ਅੱਖਰ ਗੁਰ ਸਮ ਹੈਂ ਹਮ ਪਿਖੇ ।
ਦਸਖ਼ਤ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕਹਿ ਕੈ ।
ਕੀਮਤ ਲਈ ਚੌਗਨੀ ਚਹਿ ਕੈ ।

(ਪੰ. ਪ੍ਰ. ਗਿ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਨਿ. 36, ਅੰਕ 21)

ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਲਵੋ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜ (ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਮਤ 1770 ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਠੀ ਦੇ ਘਰ, ਕੋਠੀ ਨੰਬਰ 47, ਹਨੂੰਮਾਨ ਰੋਡ, ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ) ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਪਾਠ ਭੇਦ ਯਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰੇ 2492 ਛੰਦ ਹਨ । ਪਰ ਇਸ ਬੀੜ ਦੇ 2447 ਹਨ, ਭਾਵ "ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪੂਤ ਹੋਂ" ਵਾਲੇ ਸਵਯੈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਧੰਨ ਜੀਉ ਤਿਹ ਕੋ ਜਗ ਮਹਿ' ਤੱਕ 45 ਛੰਦ ਘੱਟ ਹਨ ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚਲੇ ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਦੇ 864 ਛੰਦ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਬੀੜ ਅੰਦਰ 860 ਹਨ ਅਤੇ 'ਪਾਂਇ ਗਏ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ' ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਵੀ ਖ਼ਾਸ ਪਤਰੇ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਵਾਲੇ ਪਤਰੇ ਦੇ ਇਹ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਿਚ ਹੋਰ ਹੱਥ ਦਾ ਲਿਖਿਆ

ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਵੈਯਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚਲੇ ਤੇਤੀ ਸਵੈਯੇ ਵੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਨੋਟ—ਤੇਤੀ ਸਵੈਯੇ ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਤ ਬੱਤੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਬੀੜ ਵਿੱਚ 'ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ' ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਪਾ ਕੇ ਤੇਤੀ ਹਨ)।

ਛਾਪੇ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਦਸ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਇਤਿਆਦਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਕਈ ਪਾਠਾਂ ਉਤੇ ਹੜਤਾਲ ਵੀ ਫੇਰੀ ਹੋਈ ਹੈ—

ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਕਿ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਬੀੜਾਂ ਦੇ ਅੱਡੋ-ਅੱਡਰੇ ਪਾਠ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਪਾਠ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿੱਤ ਕਸੌਟੀ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬੀੜ ਇਕ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਲਈ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਮੁਚਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਕਦਾਚਿਤ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਇਸ ਦੇ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਸੰਖੇਪਕੀ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਸੰਮਤ 1761 ਪੋਹ ਦੀ 5, 6 ਵਿਚਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਣ ਸਮੇਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨੀ ਗਰੰਥ 'ਵਿਦਿਆਧਰ ਅਥਵਾ ਵਿਦਿਆ ਸਾਗਰ', (ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡਾ, ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ ਆਦਿਕ ਪੁਰਾਣਕ ਟੀਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਫੁਟਕਲ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ)। ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜੋ ਵੈਰੀਆਂ ਹਥੋਂ ਅਗਨ ਭੇਟ ਜਾਂ ਦਰੀਆ ਬੁਰਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਖਿਅਤ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਘਰਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਕੋਲ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਥੋੜੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜੋ ਲਿਖਤਾਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢੂੰਡ-ਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦਮੀਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਸੈਂਚੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਸੁਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸੁਆਰਥ ਵਸ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਕਈ ਰਚਨਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਰੱਚ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਅਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਲਿਖ ਦਿਤਾ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੰਮਤ 1782 ਵਿੱਚ 'ਭਾਵ' ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ 17ਵੇਂ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ (ਕਈਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ 1770 ਜਾਂ 1782 ਵਿੱਚ) ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਆਦਿਕ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਆਦਿਕ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਸੈਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਉਤੇ ਭੋਗ ਪਾਇਆ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸੈਂਚੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ਿਆਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀਆਂ ਇਕਠੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਣ

ਪੰਥ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਮਤਭੇਦ ਵਧਿਆ ਜੋ ਬੁਢੇ ਜੋਹੜ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਰੀ ਪੰਥਕ ਇਕੱਠ ਕਰਨ ਤੱਕ ਨੌਬਤ ਪੁੱਜ ਗਈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੀਰਾਂ ਕੋਟੀਏ ਵਲੋਂ ਦਖਲ ਦੇਣ ਕਰ ਕੇ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਰੋਧ ਬੰਦ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਕਾਰਣ ਇਹ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਿਗਰ ਕੰਮ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀਂ ਮਤਭੇਦ ਘੱਟਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜ ਕੇ ਅਨਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿੱਚ ਉਲਟਾ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਮੈਂ ਮੱਸੇ ਰੰਗੜ ਦਾ ਸਿਰ ਵਢ ਲਿਆਇਆ ਤਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਰੱਚਨਾ ਇਕਠੀ ਰੱਖਣੀ, ਜੇ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਅੜੋ ਅੱਡ ਨਿਖੇੜ ਦੇਣੀਆਂ।

ਕੋਈ ਜਾਣੇ ਇਹ ਲਾਟਰੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਕਵੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਕਠੀਆਂ ਰਹਿਣ ਸਬੰਧੀ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਮੱਤ-ਭੇਦ ਚਲਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਰਾਹੀਂ ਹਰਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਨੌਂਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਦਮਾਨ ਕਰਣ ਹਿੱਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਧੀਰਮਲ ਪਾਸੋਂ ਆਦਿ ਬੀੜ (ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ) ਮੰਗ ਭੇਜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਧੀਰਮਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਹੈ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਆਪ ਹੀ ਰੱਚ ਲਵੇ।

ਤਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਂਸੀ) 'ਭਾਵ' ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲੇਖਨੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਮਤ 1762 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਇਨ ਬਿਨ ਮੁਕੰਮਲ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਹਿਤ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਰਚੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਹੀ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਅਥਵਾ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਕਹੀ ਗਈ ਸੀ।

ਫਿਰ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਦੁਜ ਸੰਮਤ 1765 ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਇਸੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹੀ ਬ੍ਰਾਜਮਾਨ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁਚੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਤਾਬਿਆ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ।*

---

* ਇਹ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਗਿ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁੱਢਾ ਦੱਲ ਕੋਲ ਰਹੀ ਜੋ ਵਡੇ ਘਲੂ-ਘਾਰੇ ਵਿਚ ਦੁਰਾਨੀ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਬਲ ਵਾਲੀ ਵੱਡੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਅਸਲ ਦਸਮ ਗੁਰਵਾਲਾ ਗਰੰਥ। ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਧ ਦਲ ਮੈ ਮੱਧ ਪੰਥ।
ਘਲੂਘਾਰਾ ਜਬ ਵੱਡ ਭਯੋ। ਗਰੰਥ ਦੁਰਾਨੀ ਸਹਿ ਸੋ ਲੀਉ।
ਅਬ ਸੋ ਹੈ ਕਾਬਲ ਮੱਧ ਜਾਨੋ। ਬੜੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਮੈ ਮਾਨੋ।
(ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਵਾਸ 36 ਅੰਕ 18)

ਕਈਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੁਰਜ (ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿਚ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲਾ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਸਮ-ਗਰੰਥ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਜੀ ਅਤੇ ਦਸਮ-ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਛੋਟੀ ਧਰਮ–ਪੁਸਤਕ ਜਾਂ ਸਰਵਲੋਹ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨਣਾ ਅਥਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਲਨਾ(ਬਰਾਬਰੀ) ਦੇਣੀ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮਤਿ ਬਲਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ

ੴ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ਹੈ ॥

ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ॥ ਅਥ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ ਲਿਖਯਤੇ ॥ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

ਨਿਰਣਾ

ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਰੋਕਤ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ' ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਰਚਣਾ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਖੀ ਵਿਆਸ ਜੀ ਦੇ ਰਚੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣ ਨੂੰ 'ਇਤਿਹਾਸ' ਅਥਵਾ 'ਤ੍ਵਾਰੀਖ' ਜਾਂ ਹਿਸਟ੍ਰੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।[1] ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੂੰ; ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਅਤੇ ਭਵਿੱਸ਼ ਪੁਰਾਣ ਆਦਕ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਪੰਜ ਲਖਣ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ ਯਥਾ—

ਸਰਗਸ੍ਚ੍, ਪ੍ਰਤਿਸਰਗਸ਼ਚ੍ ਵਸ਼ੋ, ਮਨਵੰਤ੍ਰਾਣਿਚ।
ਵੰਸ਼ਾਨੁਚਰਿਤੰ ਚੈਵ, ਪੁਰਾਣੰ ਪਚ ਲਕਸ਼ਣੰ ॥

ਭਾਵ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਾਜਨਾ, ਪ੍ਰਲੈ, (ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ) ਬੰਸਾਵਲੀ ਮਨਵੰਤਰਾਂ (ਮਨੂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਿਆਤ) ਅਤੇ ਵੰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ

---

1. ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਹਨ – ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਪੁਰਾਣ, ਪਦਮ, ਬ੍ਰਹਮ, ਸ਼ਿਵ, ਭਾਗਵਤ, ਨਾਰਦ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ, ਅਗਨਿ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ, ਲਿੰਗ, ਵਾਰਾਹ, ਸਕੰਦ, ਵਾਮਨ, ਕੂਰਮ, ਮਤੱਸਯ, ਗਰੁੜ, ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਅਤੇ ਭਵਿਸਯ ਪੁਰਾਣ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਅਠਾਰਾਂ ਉਪ-ਪੁਰਾਣ ਵੀ ਹਨ, ਯਥਾ— ਸਨਤਕੁਮਾਰ, ਨਰਸਿੰਘ, ਨਾਰਦੀਯ, ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ, ਦੁਰਵਾਸਾ, ਕਪਿਲ, ਔਸ਼ਨਸ ਮਾਨਵ, ਕਾਲਿਕਾ, ਵਰੁਣ, ਸਾਂਘ, ਨੰਦ, ਸੌਰ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ, ਆਦਿਤਯ, ਮਾਹੇਸ਼ਵਰ, ਭਾਰਗਵ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪੁਰਾਣ।

(ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ) ਦਾ ਜਿਸ ਗਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਕੋਸ਼ 'ਅਮਰਕੋਸ਼' ਵਿਚ ਵੀ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਇਹੀ ਪੰਜ ਲੱਛਣ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ 'ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਕੋਸ਼' ਦੇ ਪੰਨਾ 353 ਉਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਦਿਤੇ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ ਨਾਮੀ ਰਚਨਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲੱਛਣਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ[1] ਕਰਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪਹੇਲੀਆਂ (ਬੁਝਾਰਤਾਂ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਧਾਰਣ ਮਨੁਖ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕਠਨ ਹੈ।

ਭਗਉਤੀ ਉਸਤਤਿ ਸਮੇਤ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੁਲ ਪੰਜ ਅਧਿਆਇ ਹਨ। ਖੜ੍ਗ (ਕ੍ਰਿਪਾਨ), ਚਕ੍ਰ, ਬਾਣ (ਤੀਰ), ਪਾਸ (ਫਾਹੀ) ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਇਹ ਪੰਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਮੁਖ ਗਿਣੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਜੰਗੀ ਕਰਤਬ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਉੱਕੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ।

ਇਸ ਗਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪੀਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ[2] ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਤੱਥਾ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲ ਰਖਣੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਰੱਟਣੇ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਣੀ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਅਗੇ ਮਥਾ ਟੇਕਣਾ, ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਚਾੜ੍ਹਨੇ ਆਦਕ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮਤਿ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁਧ ਹੈ।

ਤਾਂ ਤੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ 'ਸ਼ਸ਼ਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ' ਕਿਸੇ ਸਾਕਤਮਤੀਏ ਕਵੀ ਨੇ

---

1. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
"ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਉਸਤਤ ਪ੍ਰਿਥਮਧਿਆਇ ਸਮਾਤਤਮਸਤੁ ਸੁਭਮਸਤੁ ॥"

2. ਅਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਅਰੁ ਤੀਰ ॥
ਸੈਫ਼ ਸਰੋਹੀ ਸੈਹਥੀ ਯਹੈ ਹਮਾਰੇ ਪੀਰ ॥ ੩ ॥

ਆਪਣੀ ਮਨੌਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ (ਮਹਾਂਕਾਲੀ) ਦੇ ਉਪਾਸਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੱਟਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ, ਹਿੰਦੂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਵਾਸਤੇ ਯਗਯੋਪਵੀਤ (ਜਨੇਊ), ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਸੁੰਨਤ ਦੀ ਰਸਮ, ਸਿੱਖਾਂ ਹਿਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਅਵੱਸ਼ਕਤਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸਾਕਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਹੇਤੂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਿਹਾਇਤੱ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ[1]। ਤਦੇ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇਂਦਿਆਂ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ'[2] ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।[3]

ਤਾਂ ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ' ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਗਰੰਥ ਨਹੀਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਕਤਮਤ ਦਾ ਗਰੰਥ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਰੱਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਓਣ ਹਿਤ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਲਿੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨ ਲਵੇ[4] ਅਤੇ ਇਸ

---

1. ਵੇਖੋ : ਪੁਰਸ਼ਚਰਯਾਰਣਵਤੰਤ੍ਰ, ਗਿਆਰਵਾਂ ਤਰੰਗ, ਕੁਲਚੂੜਾਮਣਿ ਤੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨਿਰਵਾਣਤੰਤ੍ਰ, ਛੇਵਾਂ ਉੱਲਾਸ।

2. ਭਗਉਤੀ ਸਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ "ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ" ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲਾ ਲੇਖ, ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਈ "ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਬੰਧੀ" ਲੇਖ ਵੇਖੋ।

3. ਯਥਾ—ਤੀਰ ਤੁਹੀ, ਸੈਥੀ ਤੁਹੀ. ਤੁਹੀ ਤਬਰ ਤਲਵਾਰ ॥
ਨਾਮ ਤਿਹਾਰੋ ਜੋ ਜਪੈ ਭਏ, ਸਿੰਧ ਭਵ ਪਾਰ ॥ ੪ ॥
ਸਸਤ੍ਰ, ਅਸ਼ਤ੍ਰ ਤੁਮ ਹੀ ਸਿਪਰ ਤੁਮਹੀ ਖਵਚ ਨਿਖੰਗ ॥
ਰਵਚਾਂਤਕ ਤੁਮਹੀ ਬਨੇ ਤੁਮ ਬਯਾਪਕ ਸਰਬੰਗ ॥ ੭ ॥...

4. ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਧਰਮ ਜੁੱਧ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਸੂਰਮਾ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕਈ ਅਜਾਣ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਉਪ੍ਰੋਕਤ 'ਸਸ਼ਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਸਮਝ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸਾਕਤਮਤੀਏ ਕਵੀ ਦੀ ਚਾਲ ਦਾ ਹੀ ਜਾਦੂ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਤੇ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ-ਕਾਲਿਕਾ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਜਾਂ ਪੁਜਾਰੀ ਬਣ ਜਾਵੇ ਇਸ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹਿਤ ਹੀ ਤਾਂ ਕਵੀ ਨੇ 1318 ਅੰਕੜਿਆਂ ਲਈ 91 ਸਫ਼ੇ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਮ ਮਾਲਾ ਪੁਰਾਣ' ਨਾਮੀ ਰਚਨਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਮਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਚਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਬੱਲ ਚਾਲ ਹੈ,ਜਿਸਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਅਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਜੋਰੀ ਜੀਯੈ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਤਿਹਾਰੀ

ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਦਕਾ ਕਈ ਸੂਝਵਾਨ ਰਾਗੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗੀਤ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਸਮਝਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਵੀਰ 'ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ' ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜਾਂ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਲ ਕਿ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਵਈਏ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸੈਕਟਰ 19 ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਇਕ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਵੀ ਜ਼ੋਰਾਂ ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਸੀਸ ਦਾ ਗਾਇਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਉਸਨੇ 'ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ' ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ।

ਨਿਰਣਾ

ਮੰਨਿਆਂ ਕਿ 'ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ ਜੁਗ ਚਾਰਿ' ਵਾਲਾ ਸਵਈਆ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ ਬਿਨਾਂ ਜਿਵੇਂ 'ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ' ਅਤੇ 'ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ' ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਸਮਝਕੇ ਰਾਗੀ ਵੀਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਉਪਰੋਕਤ 'ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ ਜੁਗ ਚਾਰਿ' ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸਾਹ ਵਲੋਂ ਅਸੀਸ ਸਮਝਕੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਗੀਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ (ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਮਕਰ ਫਰੇਬਾਂ) ਵਿਚੋਂ 108ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ 11ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਇਕ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਯਥਾ—

ਇਕ ਸਮੇਂ ਰੰਭਾ ਅਪੱਸਚਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਪਲਮੁਨੀ ਜੀ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋ ਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿੱਗਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਰੰਭਾ ਨੂੰ ਗਰਭ ਹੋ ਗਿਆ...ਰੰਭਾ ਨੇ

ਉਸ ਗਰਭ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁਟਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਗਰਭ ਤੋਂ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਿਆਂ ਬਣ ਕੇ ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਤਰਦੀ ਰਹੀ...ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦੱਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮ ਕੰਨਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਪਾਲਿਆ, ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੱਸ (ਚੰਦਰਮਾ) ਵਰਗਾ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਸੀ ਰਖਿਆ।

ਨੋਟ—ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਪਲਮੁਨੀ ਜੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਚੌਦਾਂ ਗਵਨ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੰਭਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਰਜਪਾਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਿਤਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀਰਜ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿੱਗਾ, ਤੇ ਗਰਭ ਅਪਸਚਰਾ ਨੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਗਰਭ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਕਿੱਡੀਆਂ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

ਸੱਸੀ ਦੇ ਵਰ ਜੋਗ ਹੋਣ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦੱਤ ਨੇ ਰਾਜਾ ਪੁਨੂੰ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦੇਣ ਆਈਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ੧੦੮ਵੇਂ ਚਰਿਤਰ ਦੇ ੫੧ ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ੧੧ਵੇਂ ਅੰਕੜੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸਵਈਆ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚਿਆ ਹੈ ਯਥਾ :

ਢੋਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਬਜੇ ਸਭ ਹੀ ਘਰ, ਯੋ ਪੁਰ ਆਜ ਕੁਲਾਹਲ ਭਾਰੀ।
ਗਾਵਤ ਗੀਤ ਬਜਾਵਤ ਤਾਲ ਦਿਵਾਵਤ ਆਵਤ ਨਾਗਰਿ ਗਾਰੀ।
ਭੇਰ ਹਜਾਰ ਬਜੀ ਇਕ ਬਾਰ ਮਹਾ ਛਬਿ ਯਾਰ ਹਸੈਂ ਮਿਲਿ ਨਾਰੀ।
ਦੇਹਿ ਅਸੀਸ ਕਹੈ ਜਗਦੀਸ ਇਹ ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ਤਿਹਾਰੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਰਾਜਾ ਪੁਨੂੰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਸੱਸੀ ਸੌਂਕਣ ਦੇ ਸਾੜੇ ਤੋਂ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇ-ਦਿਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਣ ਗਏ ਹੋਏ ਪੁਨੂੰ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਆਦਿਕ ਇਕੰਜਵੇਂ ਅੰਕ ਉਤੇ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਵੀ ਨੇ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਵੀਰ ਆਪ ਹੀ ਸੋਚਣ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਮੰਨਣਾ ਬੁਧਮਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਰੋਲ ਮੂਰਖਪੁਣਾ।

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ

ਜਿਵੇਂ 'ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ' ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਕਈ ਰਾਗੀ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ (ਅਰਥ-ਬੋਧ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਣ) ਵੇਖੋ-ਵੇਖੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਣਾ ਆਪਣਾ ਨੇਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਤਿਵੇਂ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ' ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗੀਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਹਿੱਤ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਾਹੀਂ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਿਆ। ਕੋਈ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀਉਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਿਚ ਭੁੰਜੇ ਸੁਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣਾ ਖ਼ਿਆਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਿ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ।

ਨਿਰਣਾ

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਦੂਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਚਲੀ "ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ" ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਹਿੱਤ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਯਥਾਰਥ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸੰਖੇਪਕ ਵੀਚਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਵੀਚਾਰ

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ 1428 ਸਫਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਸਫ਼ਾ 709 ਤੋਂ 712 ਤਕ ਦਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਛੇਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਪਦੇਸ਼, ਬੇਨਤੀ, ਅਕਾਲ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤਥਾ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਖੰਡਨ ਰੂਪ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਮਕਲੀ, ਸੋਰਠ, ਕਲਿਆਣ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਛੇਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ 'ਖ਼ਿਆਲ ਪਾਤਸਾਹੀ

੧੦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਅਸੰਗਤਿ ਬਲਕਿ ਬੋਲੀ ਵੀ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਓਲਟ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਘੁਸੇੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸੁਤੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਲੋਂ ਵਿਛੜੇ ਯਾਰ ਲਈ ਕਵੀ ਨੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕੋਚਕ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :—

ਖ਼ਿਆਲ

ਖ਼ਿਆਲ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਧਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ, ਸੰਕਲਪ ਆਦਿਕ ਕਈ ਭਾਵ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ :—

ਧਿਆਨ : ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਕਿੱਧਰ ਹੈ—ਤੇਰਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਿਧਰ ਹੈ।
ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ—ਤੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।
ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਰੱਖੀਂ—ਤੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖੀਂ।
ਤੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਿ—ਤੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਿ।

ਵਿਚਾਰ : ਤੇਰੀ ਹੁਣ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ—ਤੇਰਾ ਹੁਣ ਕੀ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ।
ਤੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲੈ—ਤੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲੈ।

ਸੰਕਲਪ : ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸੰਕਲਪ ਫੁਰਿਆ—ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖ਼ਿਆਲ ਆਇਆ।

ਇਤਿਆਦਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਵ ਲਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ—ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਵੱਈਏ ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਅਲਾਪਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਿਆਲ "ਦੋਹੜਾ" ਜਾਂ "ਟੱਪਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਲੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰ ਚੰਗਾ" ਵਾਲਾ ਖ਼ਿਆਲ ਜਿਸਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦਰਸਾਈ ਜਾਵੇ।

ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀਰ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਖ਼ਿਆਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ 'ਵਾਰਸਸ਼ਾਹ' ਅਤੇ 'ਦਮੋਦਰ' ਆਦਿਕਾਂ ਵਲੋਂ ਕਿੱਸੇ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਜੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

'ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਵਖਾਣੀਐ ਉਹ ਪਿਰਮ ਪਿਰਾਤੀ'

ਹਰਿ ਇਕ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਰਾਂਝਾ ਜਾਤਿ' ਦਾ ਇਕ ਨੌਜੁਆਨ, ਧੀਦੋ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ ਅਤੇ ਝੰਗ ਸ਼ਹਿਰ

(ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੀ ਹੀਰ ਨਾਮ ਕਰ ਕੇ, "ਸਿਆਲ ਜਾਤਿ" ਦੀ ਜੱਟੀ ਚੂਚਕ ਦੀ ਧੀ ਹੈਸੀ।

ਰਾਂਝੇ ਤੇ ਹੀਰ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਹੀਰ ਦਾ ਵਿਆਹ "ਰੰਗਪੁਰ ਖੇੜਿਆਂ" ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਨੋਟ—ਖੇੜੇ ਇਕ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਉੱਘੀ ਜਾਤਿ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲਾ ਝੰਗ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਰੰਗਪੁਰ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਖੇੜੇ ਭਾਵੇਂ ਸਰਦੇ-ਪੁੱਜਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੀਰ ਸਨ ਪਰ ਹੀਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ (ਧਿਆਨ) ਹਰ ਸਮੇਂ, ਰਾਂਝੇ ਵਲ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਹ ਰਾਂਝੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਇੰਝ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਇਹ ਰਜਾਈਆਂ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਰੋਗ "ਦੁਖਦਾਈ" ਹਨ ਬਲਕਿ ਨਾਂਗਾਂ ਵਾਂਗੂ ਡੱਸਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤੇਰੇ ਵਿਜੋਗ ਵਿਚ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰਾਹੀ (ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਲੀ ਮਟਕੀ) ਅਤੇ (ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ) ਪਿਆਲਾ ਸੂਲੀ ਅਤੇ ਖੰਜਰ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਤੇਰਾ ਵਿਛੋੜਾ ਕਸਾਈਆਂ ਦੇ ਬਿੰਗ ਸਹਾਰਣ ਵਾਂਗੂ ਹੈ।

ਕਸਾਈ ਲੋਕ ਇਕ ਲੋਹੇ ਦਾ ਬਿੰਗ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸੂਆ' ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਵਿਚੋਂ ਪੋਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਦੁੰਬੇ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਚੱਕੀ ਵਿਚ ਖੋਭਕੇ ਪੰਘਰੀ ਹੋਈ ਚਰਬੀ ਕਢ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਦੁੰਬਾ ਵਿਚਾਰਾ ਤੜਫਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

"ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰ ਚੰਗਾ" ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ (ਮੈਨੂੰ) ਸੱਥਰ (ਭੁੰਜੇ ਸਉਣਾ) ਵੀ ਚੰਗਾ ਸੁਖਦਾਈ ਸੀ ਪਰ ਖੇੜਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਤੱਪਦਾ–ਬੱਲਦਾ ਭੱਠ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਛੋੜੇ ਅਤੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਦੁੱਖ ਸੱਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਸਾਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ –

'ਨਾਨਕ ਬਿਜੁਲੀਆਂ ਚਮਕੰਨਿ ਘੁਰਨਿ ਘਟਾਂ ਅਤਿ ਕਾਲੀਆਂ।
ਬਰਸਨਿ ਮੇਘ ਅਪਾਰ, ਨਾਨਕ ਸੰਗਮਿ ਪਿਰੀ ਸੁਹੰਦੀਆਂ।'

ਸਲੋਕ ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮ: ੫, ੧੧੦੨

ਭਾਵ—ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਭਇਆਨਕ ਦ੍ਰਿੱਸ਼ ਵੀ ਪਿਰੀ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ

ਜਲ ਥਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ, ਸੀਤਲ ਪਵਣ ਝੁਲਾਰਦੇ।
ਜੇਜੜੀਆਂ ਸੋਇੰਨ, ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜੰਦੀਆਂ।

ਸੁਭਰ ਕਪੜ ਭੋਗ, ਨਾਨਕ ਪਿਰੀ ਵਿਹੂਣੀ ਤੱਤੀਆਂ ।'

ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮ: ੫, ੧੧੦੨

ਭਾਵ—ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸੋਹਾਵਣਾ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ ।

ਪੁਨਾ : ਧਣੀ ਵਿਹੂਣਾ ਪਾਟ-ਪਟੰਬਰ, ਭਾਹੀ ਸੇਤੀ ਜਾਲੇ ।
ਧੂੜੀ ਵਿਚ ਲੁਡੰਦੜੀ ਸੋਹਾਂ, ਨਾਨਕ ਤੈ ਸਹ ਨਾਲੇ ।

ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਮ: ੫, ੧੧੨੪

ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਵਿਚਾਰਨ ਕਿ ਇਕ ਗੋਰੀ, ਚਿਟੀ ਚੰਮੜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜੱਟੀ ਹੀਰ ਦਾ ਵਿਜੋਗੀ ਖ਼ਿਆਲ ਕਿਥੇ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਥੇ ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ "ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ, ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ", ਜੋ ਮੁਹਾਵਰਾ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਅਰਥ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਸੁਰਾਹੀ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ੱਈ ਹੀ ਯਾਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਵਰਤ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹੀਰ ਜੱਟੀ ਨੇ ਰਾਂਝੇ ਯਾਰ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਧਨ ਹਨ ਅਜੋਕੇ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀਰ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਹੀਰ ਜਟੇਟੀ ਦੇ ਖਿਆਲ ਆਦਿਕ ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਇ ਫੂਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ "ਸੁਰਾਹੀ"—ਪਿਆਲਾ ਕੇਵਲ ਹੀਰ ਹੀ ਆਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ, ਸੁਰਾਹੀ ਅਤੇ ਪਿਆਲਾ ਤਥਾ ਖੇੜੇ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਕੇਵਲ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਾਕਤਮਤੀਏ ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ 'ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ' ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10 ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਨੋਟ—ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬੀੜ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ 1770 ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰਪ੍ਰਵਾਸੀ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਠੀ ਦੇ ਘਰ ਕੋਠੀ ਨੰ: 47 ਹਨੂੰਮਾਨ ਰੋਡ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਉਪ੍ਰੋਕਤ "ਮਿਤ੍ਰ

ਪਿਆਰੇ" ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵਾਲੇ ਦੱਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਮੇਤ, ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਉਪ੍ਰੋਕਤ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ" ਵਾਲੇ ਖ਼ਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10 ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਨੌਂ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹਨ।

ਫਿਰ ਕਈ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ "ਹਾਲ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੱਚ ਪੁਛੋਂ ਤਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ 10 ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਮੰਨਣ ਸਬੰਧੀ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਗੋਚਰੇ ਹਨ।

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਆਰਤੀ

ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਘੰਟਨ ਕੀਕਰਿ ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵੈਂ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ, ਸਗੋਂ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਉਪ੍ਰੰਤ 'ਲੋਪੁ ਚੰਡਕਾ ਹੋਇ ਗਈ...ਯਾਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਹੈਂ ਮਹਾਮੁਨਿ...ਜੱਛ ਅਪੱਛਰ ਨਿਰਤ ਦਿਖਾਵੈਂ...ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਘੰਟਨਿ ਕੀ ਕਰਿ ਫਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵੈਂ... ਹੋਤ ਕੁਲਾਹਲ ਦੇਵਪੁਰੀ ਮਿਲਿ ਦੇਵਨ ਕੇਕੁਲਿ ਮੰਗਲਗਾਵੈਂ.. ਐਸੇ ਚੰਡਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਦੇਵਨ ਬਢਿਓ ਪ੍ਰਤਾਪ,...ਆਦਿਕ ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਥੂਨੀ ਖੰਨਨ ਨਯਾਇ (ਕਿਸੇ ਗਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਤਾਕੀਦ ਕਰਣੀ) ਦੁਆਰਾ ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ॥
ਬਾਣੀ ਤ ਕਚੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਰ ਕਚੀ ਬਾਣੀ ॥
ਕਹਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ ਕਚੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੩, ਅਨੰਦੁ, ੯੨੦

ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਤ-ਮਹਾਤਮਾ ਅਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗਰੰਥੀ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਾਗੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਇ ਅਨਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕੱਚੀਆਂ-ਪਿੱਲੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਗੋਂ ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪਰਤੱਖ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਅਨਜਾਣਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਆਪ ਹੀ ਕੱਚੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਗੋਂ ਕੱਚੀਆਂ ਆਰਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕਚਿੱਪ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਧੇਰੇ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨਿ ਘੰਟਨਿ ਕੀ' ਆਖਣ ਵੇਲੇ ਸੰਖ ਪੂਰਦੇ (ਵਜਾਉਂਦੇ) ਅਤੇ ਘੜੀਆਲ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ 'ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵੈਂ' ਉਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਫੁੱਲ ਸੁਟਦੇ ਹਨ।

ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਿ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਆਰਤੀ ਸਮੇਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਨਚਾ ਕੇ 'ਜੱਛ ਅਪੱਛਰ ਨਿਰਤ ਦਿਖਾਵੈਂ' ਵਾਲੀ ਕਸਰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਣ।

ਵਧੇਰੇ ਖੇਦ ਇਹ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਚਿੱਪ (ਨਿਰੋਲ ਮਨਮੱਤ) ਤੋਂ ਵਰਜੋ ਤਾਂ ਬਜਾਇ ਲੱਜਿਤ (ਸ਼ਰਮਸਾਰ) ਹੋਣ ਦੇ ਉਲਟਾ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੋਇ ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਆਰਤੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਾਂਗੇ, ਇਤਿਆਦਿਕ।

ਉਤਲੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਆਰਤੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ(ਅਰਥ ਬੋਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ) ਨਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਇ ਕੇਵਲ ਇਸਦਾ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਸਿਰਲੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਕ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਡੋ-ਅੱਡ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸੈਂਚੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕਿ ਇਤਨੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾ ਪੈਂਦੇ।

ਉਪਰੋਕਤ ਘਾਟ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਆਰਤੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪਕ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਅੰਦਰ ਤੀਜੇ ਧਿਆਇ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਅੰਕਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਕੋਚਵਾਂ ਸਾਰੰਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਯਥਾ—

ਇਕ ਮਹਿਖਾਸੁਰ (ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਬਲ ਵਾਲਾ ਅਸੁਰ) ਨੇ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰਪੁਰੀ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ...ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲਈ...ਚੰਡੀ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਜੁੱਧ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ... ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਨੇ ੪੫ ਪਦਮ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਚੰਡਕਾ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਚੰਡੀ ਹਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਤਦ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇ ਚੰਡਿਕਾ

ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ, ਯਥਾ—'ਲੋਪ ਚੰਡਿਕਾ ਹੋਇ ਗਈ ਸੁਰਪਤਿ ਕੌ ਦੇ ਰਾਜ।

ਪੁਨਾ

ਯਾਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਹੈਂ ਮਹਾਂ ਮੁਨ ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਪ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ।
ਜਗਯ ਕਰੈਂ ਇਕ ਬੇਦ ਰਰੈਂ
ਭਵ ਤਾਪ ਹਰੈ ਮਿਲਿ ਧਿਆਨਹਿ ਲਾਵੈਂ।
ਝਾਲਰ, ਤਾਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਉਪੰਗ ਰਬਾਬ ਲੀਏ ਸੁਰ ਸਾਜ ਮਿਲਾਵੈਂ।
ਕਿੰਨਰ, ਗੰ੍ਧਬ ਗਾਨ, ਕਰੈਂ ਗਨਿ ਜੱਛ ਅਪੱਛਰ ਨਿਰਤ ਦਿਖਾਵੈਂ।

ਪੁਨਾ

ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨ ਘੰਟਨ ਕੀ ਕਰ ਫੂਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵੈਂ।
ਆਰਤੀ ਕੋਟ ਕਰੈਂ ਸੁਰ ਸੁੰਦਰ ਪੇਖ ਪੁਰੰਦਰ ਕੇ ਬਲ ਜਾਵੈਂ।
ਦਾਨਤ ਦੱਛਨ, ਦੈ ਕੈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ,ਭਾਲ ਮੈਂ ਕੁੰਕਮ ਅਛੱਤ ਲਾਵੈਂ।
ਹੋਤ ਕਲਾਹਲ ਦੇਵਪੁਰੀ ਮਿਲਿ ਦੇਵਨ ਕੇ ਕੁਲ ਮੰਗਲ ਗਾਵੈਂ।

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਧਿਆਇ ੩,
ਅੰਕ ਪ੩ ਤੋਂ ਪਪ)

ਭਾਵ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਨਾਰਦ ਆਦਿਕ ਮੁਨੀ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਹੋਇ... ਯੱਗਯ ਕੀਤੇ ਗਏ......ਕਈ ਇਕ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰਟਨ ਹੋਇਆ... ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿਕ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸਾਜਾਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨਰ, ਗੰਧਰਖਾਂ ਨੇ ਗੀਤ ਗਾਏ, ਜੱਖ ਅਤੇ ਅਪੱਛਰਾਂ ਨੇ ਨਿਰਤ (ਨਾਚ) ਵਿਖਾਏ।

ਕਰੋੜਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸੰਖਾਂ, ਘੜਿਆਲਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿਚ ਇੰਦਰ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਕੀਤੀ, ਇੰਦਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਦੱਛਣਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਇੰਦਰ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਕੇਸਰ ਅਤੇ ਚਾਵਲ਼ਾਂ ਦੇ ਤਿਲਕ ਲਗਾਏ।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਚੰਡ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਦੇਵਨ ਬਢਿਓ ਪ੍ਰਤਾਪ।
ਤੀਨ ਲੋਕ ਜੈ ਜੈ ਕਰੈਂ ਰਰੈਂ ਨਾਮ ਸਤਿ ਜਾਪ।

ਅੰਕ ਪ੬

ਭਾਵ ਚੰਡੀ ਦੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਦਕਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ—ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਕੀਤੀ।

ਨੋਟ—ਰਰੈ ਨਾਮ ਸਤਿ ਜਾਪ ਦੀ ਸੰਕੋਚਵੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇ 82ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਤੋਂ ਲਗ 94ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ . 13

ਅਧਿਆਂਵਾਂ ਦੇ 700 ਸਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਵਲੋਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਦੈਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜੰਗ ਜੁੱਧਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ (ਮਹਿਮਾ) ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ 700 ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਸਪਤਸਤੀ' ਅਤੇ ਸਤਸਯ ਤਥਾ ਅਤੀ ਸੰਕੋਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਤਿ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਸਤੋਤ੍ਰ, ਕੀਲ ਕਵਚ ਆਦਿਕ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ 700 ਸਲੋਕਾਂ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕਵੀ ਨੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਸਤ ਅਧਿਆਵਾਂ ਅੰਦਰ ਕਰ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਵੀ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਚੰਡ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਵਿਤਨ ਮੈ ਬਰਨਿਓ ਸਭ ਹੀ ਰਸ ਰੁਦ੍ਰ ਮਈ ਹੈ।
ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਰਸਾਲ ਭਇਓ ਨੱਖ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲਉ ਉਪਮਾਂ ਸੁ ਨਈ ਹੈ।
ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿ ਨੇ 'ਸਤਗਯ' ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ।
ਜਾਹਿ ਨਮਿਤ ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨਹੈ ਨਰ ਸੋ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਤਾਂਹਿ ਦਈ ਹੈ।

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ, ਅੰਕ ੨੩੨)

ਤਾਂਤੇ 'ਰਰੈ ਨਾਮ ਸਤਿ ਜਾਪ' ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਰਗਾ ਦੇ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਸਤਿ (ਸਪਤਸਈ) ਦੇ ਜਾਪ ਦਾ ਰਟਨ ਹੋਇਆ।

ਉਤਲੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਅਜਾਣ ਸੱਜਣ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਤਿ ਦੇ (ਅਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰ ਕੇ) ਸਤਿਨਾਮ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਸ਼ੁਧ ਹੈ।

ਹੁਣ ਉਪਰੋਕਤ ਆਰਤੀ (ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਹੀ ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੰਜੁਗਤ ਹੈ) ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਮਟਕਾਂ ਨਾਲ ਝੂਮ ਝੂਮ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੀ ਦਸਣ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਹੈ ਕਿ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮੁਖਤਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਉਕਤ ਦੇਵੀਆਂ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ—

ਦੇਵੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥

ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੫, ੮੯੪

ਪੁਨਾ—ਦੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਮਰਦਨੁ ਕਰੈ।

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ, ਅਸ਼ਟਪਦੀ, ੧੧੬੨

ਤਥਾ—ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਰੋਆਇਆ।

ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ੯੫੩

ਤਥਾ— ਗੋਤਮ ਤਪਾ ਅਹਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਤਿਸ ਦੇਖਿ ਇੰਦ੍ਰ ਲੁਭਾਇਆ ॥
ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੂਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੋਤਾਇਆ।

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੧, ਦਖਣੀ, ੧੩੪੩

ਸੱਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਆਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕੇਵਲ ਨਿਰਾਦਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਖੌਲ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਗੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਖੜੋਤਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਚੌਕੀਦਾਰ ਤੋਂ ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਕਰਮ ਚੰਦ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਵਾਂ।

ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਤੀਆਂ ਚੰਡੀ ਭਵਨ (ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ) ਅਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ

ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ

ਜਿਵੇਂ "ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ ਜੁਗ ਚਾਰ ਤਿਹਾਰੀ" ਅਤੇ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ" ਆਦਿਕ ਕਚੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਈ ਰਾਗੀ ਸਜਣਾਂ ਨੇ (ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ) ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਰਚੀਆਂ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜੂਰੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਰਿ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਤਿਵੇਂ "ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ' ਵਾਲਾ ਸਵੱਯਾ ਵੀ ਵੇਖੋ-ਵੇਖੀ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਜੈਕਾਰੇ ਅਤੇ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਆਪਣਾ ਨੇਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਪੁਛੋ ਕਿ 'ਸਿਵਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ 'ਵਰ' ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਕੌਣ ਹੈ ਤਾਂ ਮਲਕੜਾ ਜਿਹਾ ਹਾਸਾ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਥ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਜਾਣੋ...ਸਾਨੂੰ ਅਰਥਾਂ ਉਰਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ...ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ ਇਸ ਅਰਥ ਬੋਧ ਨਾਂਹ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਨੰਦ ਤੋਂ ਜਿਸ ਅਨੰਦ ਦਾ "ਅਨੰਦ" ਕੇਵਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਬੋਧ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕੁੱਝ ਵੀਰ ਇਹ ਉੱਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਅਤੇ ਵਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਹੈ।

ਕਈ ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੱਜਣ ਆਪਣੇ ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ, ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਮਨੋਰੰਜਕ ਰੂਪ ਦੇਣ ਹਿਤ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਵੈਯਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਦਰਸਾ ਕੇ ਅੱਡੀ-ਚੋਟੀ ਦੇ ਤ੍ਰਾਣ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਮਿਰਚ-ਮਿਸਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ "ਸਿਵਾ" ਦਾ ਜਾਚਕ (ਮੰਗਤਾ) ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਬਿਰਥਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ।

ਨਿਰਣਾ

ਇਹ ਮੰਨਿਆਂ ਕਿ "ਦੇਹ ਸਿਵਾ" ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਇਕ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਪਰੇਰਕ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ)। ਗੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿਵਾ ਤੋਂ ਕੋਈ "ਵਰ" ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਤ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਨਾਮ ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗਰੰਥ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਣੀ ਇਕ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ।

ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ ਗੇਣਵੀਆਂ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਅਨਮੱਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਕਤ ਮੱਤ ਅਵਲੰਬੀ (ਵਾਮ ਮਾਰਗੀਆਂ ਤਥਾ ਅਘੋਰ ਪੰਥੀ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ) ਉਹਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਆਮ ਅਤ ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ
ਬਲਕਿ
ਸ਼ਿਵ ਪਤਨੀ ਪਾਰਬਤੀ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਵੇਖੋ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਕ੍ਰਿਤ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ) ਪੰਨਾ 201 ਯਥਾ—

ਸ਼ਿਵਾ— ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ (ਪਾਰਵਤੀ)

ਜਿਵੇਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਰਸਰਾਮ ਆਦਿਕ ਚਵ੍ਹੀ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਹੇਤੂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਹੈ ਭਾਵ ਚਵ੍ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਕਲਾਂ (ਅੰਸ਼ੂ) ਸੰਜੁਗਤ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਹੀ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਖੋੜਸਾ ਮਾਤ੍ਰੀ (ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀਆਂ) ਦੀ ਹੇਤੂ ਸ਼ਿਵ ਪਤਨੀ ਪਾਰਬਤੀ ਹੈ। ਅਰਥਾਤ ਅਡੋ-ਅਡ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਮਹਾਂਮਾਈ ਪਾਰਬਤੀ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਬਤੀ ਦੇ ਹਿੰਗੁਲਾ, ਪਿੰਗੁਲਾ, ਚੰਡਕਾ, ਦੁਰਗਾ, ਸੀਤਲਾ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਵਾ ਵੀ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪਾਰਬਤੀ ਭਾਵ ਸਿਵਾ ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂਕਾਲੀ (ਕਾਲਿਕਾ) ਅਰਥਾਤ 'ਸਿਵਾ' ਦਾ ਅਰਾਧਕ ਕਵੀ ਸਿਆਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ 231ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ' ਵਾਲੇ ਸਵੱਯੇ ਦੁਆਰਾ ਸਿਵਾ ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਲਾ 232 ਅੰਕ ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਚੰਡ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਵਿੱਤਨ ਮੈ, ਬਰਨਿਓ ਸਭ ਹੀ ਰਸ ਰੁਦ੍ਰ ਮਈ ਹੈ।
ਏਕ ਤੇ ਏਕ ਰਸਾਲ ਭਇਉ
ਨੱਖ ਤੇ ਸਿੱਖ ਲਉ ਉਪਮਾ ਸੁ ਨਈ ਹੈ।
ਕਉਤਕ ਹੇਤ ਕਰੀ ਕਵਿ ਨੇ
ਸਤਸਯ ਕੀ ਕਥਾ ਇਹ ਪੂਰੀ ਭਈ ਹੈ।
ਜਾਹਿ ਨਮਿਤ ਪੜੈ ਸੁਨਿ ਹੈ ਨਰ, ਸੋ ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਤਾਹਿ ਦਈ ਹੈ ॥

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਮਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਅੰਕ 233 ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਯਥਾ—

ਗਰੰਥ ਸਤਿ ਸਇਆ ਕੋ ਕਰਿਓ ਜਾ ਸਮ ਅਵੁਰ ਨਾ ਕੋਇ ॥
ਜਿਹ ਨਮਿਤ 'ਕਵਿ' ਨੇ ਕਹਿਉ ਸੁ ਦੇਹ ਚੰਡਕਾ ਸੋਇ ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਵਈਏ ਤਥਾ ਦੋਹਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿ 'ਕੌਕਤ ਹੇਤ ਕਰੀ' 'ਕਵਿ' ਨੇ ਅਤੇ 'ਜਿਹ ਨਮਿਤ ਕਾਵਿ ਨੇ ਕਹਿਉ' ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬੱਲ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ "ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ" ਵਾਲਾ ਸਵਈਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਇਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀਰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਸਿਧ ਕਰਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਕਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚਲੇ ਕਬਿਉਵਾਚ 'ਠਾਂਢ ਭਯੋ ਮੈਂ ਜੋਰਿ ਕਰ' ਅਤੇ ਨਾਨਕੁ ਸਾਇਰੁ ਏਵ ਕਹਤੁ ਹੈ ਸਚੇ ਪਰਵਦਗਾਰਾ' ਧਨਾਸਰੀ ਮ: ੧ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਰ ਅਥਵਾ ਕਵੀ ਦਸਦੇ ਸਨ।

ਉਤਰ ਇਹ ਕਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚਲੀ 'ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਅਤੇ "ਠਾਂਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰ", ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ ਸਬੰਧੀ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਦਸ੍ਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਾਂਹ ਕੋਈ ਦੇਵੀ 90ਵੇਂ ਪਦਮ ਦੈਤ ਮਾਰ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਉਤੇ ਤਪਸਵੀ ਬ੍ਰਹਾਮਣ ਦੀ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ ਖਲੜੀਉਂ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰੱਬ ਨੇ ਬਿਵਾਨ (ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼) ਭੇਜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਉਤੇ ਬੁਲਾਕੇ ਏਹ ਕੁਫ਼ਰ ਤੋਲਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚੀ ਗਈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ

ਤੀਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਜਪਿਆ-ਜਪਾਇਆ ਤਥਾ 'ਠਾਂਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰ' ਆਦਿਕ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ।

'ਭਾਵ' ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਦਾ ਇਸ ਲਈ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖ ਪੰਥ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਸੀ।

ਦੂਜਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤੀ ਮੋਹਰ-ਛਾਪ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਹੈ।

ਇਹ ਵਖਰੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀਆਂ ਅਡੋ-ਅਡ ਅਨੇਕਾਂ ਬੀੜਾਂ ਦੇ (ਕਈ ਚਤੁਰ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਤਥਾ ਸੁਆਰਥੀ) ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਿਥੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਜਾਣੇ ਅਥਵਾ ਬਿਨਾ ਜਾਣੇ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਤਥਾ ੧ੳ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ ਆਦਿਕ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੋਗ-ਅਜੋਗ ਅਸਥਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਨੌਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਰੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਅਜਾਣ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਸੂਝ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਈ ਵੇਰੀ ਕਠਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜਾ 'ਨਾਨਕੁ ਸਾਇਰੁ ਏਵ ਕਹਤ ਹੈ' ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸਾਇਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਉਥੇ ਇਹ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਸਾਇਰ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਵੇਂ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤੀ ਕੇਵਲ ਨਾਨਕ ਹੀ ਨਿਯਮ ਬੱਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਉਤੇ ਮਹਲਾ ੧, ੨, ੩ ਆਦਿਕ ਵੀ ਵਿਆਪਕ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਭਾਵ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਾਗੂੰ ਝਮੇਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇ 2492 ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਰਾਮ ਕਵੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਨਾਮ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਰਾਮਾਵਤਾਰ' ਦੇ 864 ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਕਵਿ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਦੁਰਜਨਤੋਸ਼ ਨਿਆਇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ

ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10' ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਕਵਿ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ' ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਨ ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਤਿਆਗਿ ਸੁਆਮੀ ਆਨ ਕਉ ਚਿਤਵਤ
ਮੂੜ ਮੁਗਧ ਖਲ ਖਰ ਤੇ ...
ਸਿਵ ਬਿਰੰਚਿ ਅਸੁਰ ਸੁਰ ਜੇਤੇ ਕਾਲ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਰ ਤੇ ॥ ੪ ॥

(ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫)

ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ ॥
ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ ॥

ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦੇਵੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹਿੱਤ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਬੱਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਯਥਾ—

ਦੋਹਰਾ

ਖੇਤ ਜੀਤ ਦੈਂਤਨ ਲੀਓ, ਗਏ ਦੇਵਤੇ ਭਾਜ ॥
ਇਹੈ ਬਿਚਾਰਿਉ ਮਨ ਬਿਖੈ, ਲੇਹੁ 'ਸਿਵਾ' ਤੇ ਰਾਜ ॥

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਅੰਕ ੭੨)

ਭਾਵ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੈਂਤਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੁਨਾ

ਧਾਇ ਗਦਾ ਗਹਿ ਫੇਰਿ ਕੈ ਫਉਜ ਕੋ
ਘਾਉ ਸਿਵਾ ਸਿਰ ਦੈਤ ਕੇ ਮਾਰਿਉ ॥

(ਚੰ; ਚਰਿ; ਉ; ਬਿ; ਅੰਕ ੯੮)

ਭਾਵ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਨੇ ਗਦਾ ਪਕੜ ਕੇ ਦੈਂਤ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਘਾਉ (ਜ਼ਖਮ) ਕੀਤਾ।

ਹੋਰ

ਰਕਤ ਬੀਜ ਦਲ ਸਾਜਕੈ ਉਤਰੇ ਤਟਗਿਰ ਰਾਜ ॥
ਸ੍ਰਵਣ ਕੁਲਾਹਲ ਸੁਨਿ ਸਿਵਾ ਕਰਿਉ ਜੁੱਧ ਕੋ ਸਾਜ਼ ॥

(ਚੰ; ਚਰਿ; ਉ; ਬਿ: ਅੰਕ—੧੨੮)

ਭਾਵ : ਰਕਤਬੀਜ ਦੈਂਤ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਉੱਤੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਨੇ ਜੁੱਧ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ।

ਹੋਰ :

ਪਰੀ, ਪਦਮਨੀ, ਪਾਰਬਤੀ, ਪਰਮ ਰੂਪਾ ॥
ਸਿਵਾ ਬਾਸਵੀ, ਬ੍ਰਾਹਮੀ, ਰਿੱਧ ਕੂਪਾ ॥

(ਚੰ: ਚਰਿ. ਅੰਕ—੨੨੮)

ਹੋਰ :

ਨਮੋ ਹਿੰਗੁਲਾ, ਪਿੰਗੁਲਾ, ਤੋਤਲਾਯੰ ॥
ਨਮੋ ਕਰਤਿ ਕਯਾਨੀ, ਸਿਵਾ ਸੀਤਲਾਯੰ ॥

(ਚੰ: ਚਰਿ: ਉ. ਬਿ. ਅੰਕ—੨੨੯))

ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਦੇਵੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਉਚਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਹੋਰ :

ਅਗਨਤ ਮਾਰੇ ਗਨੇ ਕੋ, ਭਜੇ ਜੁ ਸੁ ਸੁਰ ਕਰਿ ਤ੍ਰਾਸ ॥
ਧਾਰਿ ਧਿਆਨ ਮਨ 'ਸਿਵਾ' ਕੋ, ਤੱਕੀ ਪੂਰੀ ਕੈਲਾਸ਼ ॥

(ਚੰ: ਚਰਿ. ਉ: ਬਿ: ਅੰਕ—੧੯)

ਭਾਵ ਜਦੋਂ ਦੈਂਤਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵਤੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਦੇਵਤੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਓਟ ਤਕ ਕੇ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਤੇ ਆ ਗਏ ।

ਹੋਰ :

ਦੇਵਨ ਕੋ ਧਨ ਧਾਮ ਸਭ ਦੈਤਨ ਲੀਓ ਛਿਨਾਇ ॥
ਦਏ ਕਾਢ ਸੁਰਧਾਮ ਤੇ, ਬਸੇ ਸਿਵਪੁਰੀ ਜਾਇ ॥

(ਚੰ. ਚਰਿ. ਉ. ਬਿ: ਅੰਕ—੨੦)

ਭਾਵ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਧਨ ਧਾਮ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਖੱਸ (ਖੋਹ) ਲਿਆ ਤਾਂ ਦੇਵਤੇ ਸਿਵਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਤਕ ਕੇ ਸਿਵ ਪੁਰੀ (ਕੈਲਾਸ਼ ਉਤੇ ਆਕੇ ਰਹਿਣ ਲਗੇ ।)

ਨੋਟ—ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਸਣ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਕੈਲਾਸ਼ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਵਾ (ਪਾਰਬਤੀ ਦੁਰਗਾ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਤਰ ਦੇਣਗੇ ?

ਹੋਰ :

ਦੁਰਗਾ ਤੂੰ, ਛਿਮਾ ਤੂੰ, ਸਿਵਾ ਰੂਪ ਤੋਰੋ ॥
ਤੂ ਧਾਤ੍ਰੀ ਸ੍ਵਾਹਾ ਨਮਸਕਾਰ ਮੋਰੋ ॥

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਿਵਾ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਮਾਣ—

ਜਯਾ, ਆਜਯਾ, ਹਿੰਗੁਲਾ, ਪਿੰਗੁਲਾ ਹੈ ॥
ਸਿਵਾ, ਸੀਤਲਾ, ਮੰਗਲਾ, ਤੋਤਲਾ ਹੈ ॥

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਅੰਕ ੪੨੬)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਸਕਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਹਿੱਤ ਸਿਵਾ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਯਥਾ—

ਬੀਰ ਪਠੇ ਜਦਬੀਰ ਉਤੈ ਇਤ ਭੂਮਿ ਪੈ ਬੈਠ ਸਿਵਾ ਜਪ ਕੀਨੋ ॥
ਅਉਰ ਦਈ ਸੁੱਧ ਛਾਡ ਸਭੈ ਤਬ ਤਾਹੀ ਕੇ ਧਯਾਨ ਬਿਖੈ ਮਨ ਦੀਨੋ ।
ਚੰਡ ਤਬੈ ਪਰਤੱਛ ਭਈ ਬਰ ਮਾਂਗਹੁ ਜੁ ਮਨ ਮੈ ਜੋਈ ਚੀਨੋ ॥
ਯਾ 'ਅਰਿ' ਆਜ ਰਨੋ ਰਨ ਮੈਂ ਘਨ ਸਯਾਮ ਜੁ ਮਾਂਗ ਇਹੈ ਬਰ ਲੀਨੋ ।

(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ, ਅੰਕ 1332)

ਜਬੈ ਚੰਡ ਕੋ ਹਰਿ ਬਰੁ ਪਾਯੋ ॥ ਸਕਤਿ ਸਿੰਘ ਕੋ ਮਾਰਿ ਗਿਰਾਯੋ ॥

(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਛੰ: ਅੰਕ 1337)

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਭੀਖਮ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਰੁਕਮਣੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹੁਣ ਹਿਤ ਚੰਦੇਰੀ ਦਾ ਰਾਜਾ "ਸਿਸਪਾਲ' ਬਰਾਤ ਲੈ ਕੇ "ਕੁੰਦਨ ਪੁਰ" ਵਿਚ ਆਇਆ ਪਰ ਰੁਕਮਣੀ ਸਿਸਪਾਲ ਦੀ ਬਾਵੇਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਿਵਾ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਵ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਰੁਕਮਣੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ : ਯਥਾ—

"ਜਬ ਰੁਕਮਣ ਤਿਹ ਮੰਦਰ ਗਈ ॥
ਦੁਖ ਸੰਗ ਬਿਹਬਲ ਅਤਿ ਹੀ ਭਈ ॥
ਤਿਹ ਇਵ ਰੋਏ ਸਿਵਾ ਸੰਗ ਰਵਿਉ ॥
ਤੁਹਿ ਤੇ ਮੋਹਿ ਇਹੀ ਬਰੁ ਸਰਿਉ ॥"

(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਛੰ: ਅੰਕ 1988)

ਸਵੈਯਾ

ਦੂਰ ਦਈ ਸਖੀਆਂ ਕਰਕੇ, ਕਰ ਲੀਨ ਛੁਰੀ ਕਹਿਓ ਘਾਤ ਕਰੈ ਹਉਂ ।
ਮੈ ਬਹੁ ਸੇਵ ਸਿਵਾ ਕੀ ਕਰੀ ਤਿਹੀ ਤੇ ਸਭ ਹੋਂ ਸੁ ਇਹੈ ਫਲ ਪੈਹਉ ॥

ਪ੍ਰੰਨੰਨ ਧਾਮ ਪਠੌਂ ਜਮ ਕੈ ਇਹ ਦੇਹੁਰੇ ਊਪਰ ਪਾਪ ਚੜ੍ਹੈ ਹਉ ॥
ਕੈ ਇਹ ਕੌ ਰਿਝਵਾਇ ਅਬੈ ਬਰਿਬੋ ਹਰਿ ਕੌ ਇਹ ਤੇ ਬਰੁ ਪੈਹਉ ॥
(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਛੰ: ਅੰਕ 1989)

ਦੇਵੀ ਜੂ-ਬਾਚ

ਦੇਖ ਦਸ਼ਾ ਤਿਹ ਕੀ ਜਗਮਾਤ, ਪ੍ਰਤੱਛ ਹ੍ਵੈ ਤਾਹਿ ਕਹਿਓ ਹਸ ਐਸੇ ॥
ਸਯਾਮ ਕੀ ਬਾਮ ਤੈ ਆਪਨੈ ਚਿੱਤ ਕਰੋ ਦੁਚਿਤਾ ਫੁਨ ਰੰਚ ਨ ਕੈਸੇ ॥
(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਅੰਕ 1990)

ਦੋਹਰਾ

ਯੋ ਬਰੁ ਲੈ ਕੈ ਸਿਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਲੀ ਹੁਇ ਚਿੱਤ ॥
ਸਯੰਦਨ ਪੈ ਚੜ ਮਨ ਬਿਖੈ ਚਹਿ ਸ੍ਰੀ ਜਦੁ ਪਤਿ ਮਿੱਤ ॥
(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਛੰ: ਅੰਕ 1991)

ਹੋਰ

ਐਸੇ ਸਮੋਧ ਕੈ ਪੁਤ੍ਰ-ਬਧੂ ਕੋ, ਭਵਾਨੀ ਕੋ ਪੈ ਤਿਨ ਜਾਇ ਮਨਾਯੋ ॥
ਠਾਈਸ ਦਿਵਸ ਲਉ ਸੇਵ ਕਰੀ ਤਿਹਕੀ ਤਿਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਰਿਝ ਵਾਯੋ ॥
ਰੀਝ ਸਿਵਾ ਤਿਨ ਪੈ ਤਬ ਹੀ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਇਹੀ ਬਰੁ ਦਾਨ ਦਿਵਾਯੋ ॥
ਆਇ ਹੈ ਸਯਾਮ ਨ ਸੋਕ ਕਰੋ ਤਬ ਲਉ ਹਰਿ ਲੀਨੇ ਤ੍ਰੀਆ ਮਨ ਆਯੋ॥
(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਛੰ: ਅੰਕ 2060)

ਪੁਨਾ

ਕਾਨ੍ਹ ਕੋ ਹੇਰਿ ਤ੍ਰੀਆ ਮਨਿ ਕੇ ਜੁਤ ਸੋਕ ਕੀ ਬਾਤ ਸਭੈ ਬਿਸਰਾਈ ॥
ਡਾਰ ਕਮੰਡਲ ਮੈ ਜਲੁ ਸੀਤਲ ਮਾਇ ਪੀਯੋ ਪੁਨ ਵਾਰ ਕੈ ਆਈ ॥
ਜਾਦਵ ਅਉਰ ਸਭੈ ਹਰਖੈ ਅਰੁ ਬਾਜਤ ਭੀ ਪੁਰ ਬੀਚ ਬਧਾਈ ॥
ਅਉਰ ਕਹੈ ਕਬਿ ਸਯਾਮ ਸਿਵਾ ਸੁ ਸਭੈ ਜਾਗ ਮਾਇ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਈ ॥
(ਕ੍ਰਿ: ਅ: ਛੰ: ਅੰਕ 2061)

ਜੋਗ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਊੱਕਾ ਹੀ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤਰਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ।

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ

ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਜੀ ਦੇ ਰਚੇ ਅਠਾਰਾਂਹ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵੀ ਹੈ । ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਦੀਰਘ ਆਯੂ ਵਾਲੇ ਛੇ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਰਿਸ਼ੀ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੂੰਡ

ਬਲਾਏ।" ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਮਾਰਕੰਡੇ ਮ੍ਰਿਕੁੰਡ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਕੁੰਡ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਆਯੂ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮ੍ਰਿਕੁੰਡ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੁਝ ਰਿਸ਼ੀ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਆਏ, ਮਾਰਕੰਡੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਬੱਚਾ ਚਿਰੰਜੀਵ ਰਹੋ" ਤਦੋਂ ਮ੍ਰਿਕੁੰਡ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਆਯੂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜੀ ਹੈ; ਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਕੋਲੋਂ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਪੁਤਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 82ਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਤੋਂ ਲਗ 94 ਧਿਆਏ ਭਾਵ 13 ਅਧਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸਤ ਸੌ ਸਲੋਕ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਵਲੋਂ ਮੱਧ, ਕੈਟੱਭ, ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਰਕਤ ਬੀਜ ਅਤੇ ਸੁੰਭ ਆਦਿਕ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜੰਗ-ਜੁੱਧਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ 700 ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ "ਸਪਤ ਸਈ" ਅਤੇ "ਸਪਤ ਸਤੀ" ਅਥਵਾ 'ਸਤਸਯ' ਜਾਂ ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਆਦਿਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਤ ਸੌ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਟੀਕਾ ਸਯਾਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯਥਾ : 1. ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ (ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ)
2. ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ)
3. ਚੰਡੀ (ਭਗੌਤੀ) ਦੀ ਵਾਰ (ਪੰਜਾਬੀ)

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਸਤ ਅਧਿਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਵੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਕਰਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਯਥਾ :—

1. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ ਮੱਧ-ਕੈਟੱਭ ਬਧਹਿ ਪ੍ਰਥਮ ਧਿਆਇ।
2. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਨੇ...... ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਬਧਹਿ ਨਾਮ ਦੁਤੀਆ ਧਿਆਇ।
3. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਰਕੰ: ਪੁਰਾਣੇ 'ਧੂਮਰ ਨੈਨ' ਬਧਹਿ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਧਿਆਇ।
4. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਨੇ ਚੰਡ-ਮੁੰਡ ਬਧਹਿ ਚਤੁਥ ਧਿਆਇ।
5. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾ: ਪੁ; ਰਕਤ ਬੀਜ ਬਧਹਿ ਪੰਚਮੋ ਧਿਆਇ।

6. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਰਕੰ: ਪੁ; ਨਿਸੁੰਭ ਬਧਹਿ ਖਸਟਮੋ ਧਿਆਇ ।

7. ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਰਕੰਡੇ ਪੁਰਾਨੇ ਸੁੰਭ ਬਧਹਿ ਸਪਤਮੋ ਧਿਆਇ ਸੰਪੂਰਨ ।

ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਦੂਜੇ) ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤਿ ਬਿਲਾਸ ਵਾਲਿਆਂ ਜੁੱਧਾਂ-ਜੰਗਾਂ ਨੂੰ ਅਡੋ-ਅੱਡ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਤਨੇ ਸਬਲ ਅਤੇ ਅਕੱਟਵੇਂ ਬਲਕਿ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ, ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਕਰਣ ਦੀ ਸੂਤ੍ਰ-ਸੰਧੀ ਅਥਵਾ ਉਕਤੀ-ਯਕਤੀ ਜਾਂ ਲੱਛਣ-ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਚੰਡਕਾ, ਸੀਤਲਾ, ਦੁਰਗਾ ਆਦਿਕ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਤਲੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਸਵੇਂ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਨਿਰੋਲ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹਨ । ਯਥਾ :—

ਸ੍ਵੈਯਾ

ਭਾਜ ਗਇਓ ਮਘਵਾ ਜਿਨ ਕੇ ਡਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਆਦਿ ਸਭੈ ਭੈ ਭੀਤੇ ॥
ਤੇਈ ਵੈ ਦੈਂਤ ਪਰਾਇ ਗਏ. ਰਨ ਹਾਰ ਨਿਹਾਰ ਭਏ ਬਲੁ ਰੀਤੇ ।।
ਜੰਬੁਕ, ਗ੍ਰਿਝ ਨਿਰਾਸ ਭਏ ਬਨਬਾਸ ਗਏ ਜੁਗ ਜਾਮਨ ਬੀਤੇ ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਇ, ਤੈਸੁੰਭ ਨਿਸੁੰਭ ਬਡੇ ਅਰਿ ਜੀਤੇ ॥
(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਅੰਕ ੨੨੫)

ਦੇਵ ਸਭੈ ਮਿਲਿਕੈ ਇਕ ਠਉਰ, ਸੋ ਅਛੱਤ ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨ ਲੀਨੋ ।।
ਤੱਛਨ ਲੱਛਨ ਦੇਕੈ ਪ੍ਰਦੱਛਨ, ਟੀਕਾ ਸ ਚੰਡ ਕੇ ਭਾਲ ਮੈ ਦੀਨੋ ।।
ਤਾ ਛਬਿ ਕੋ ਉਪਜਯੋ ਤਹ ਭਾਵ, ਇਹੈ ਕਵਿ ਨੇ ਮਨ ਮੈ ਲਖਿ ਲੀਨੋ ॥
ਮਾਨਹੁ ਚੰਦ ਕੇ ਮੰਡਲ ਮੈ ਸੁਭ ਮੰਗਲ ਆਨ ਪ੍ਰਵੇਸਹਿ ਕੀਨੋ ॥
(ਚੰ: ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿ: ਅੰਕ ੨੨੬)

ਕਬਿਤ

ਮਿਲਿ ਕੈ ਸੁ ਦੇਵਨ ਬਡਾਈ ਕਰੀ ਕਾਲਕਾ ਕੀ, ਏਹੋ ਜਗ ਮਾਤ ਤੈ ਤੋ ਕਟਿਓ ਬਡੋ ਤਾਪ ਹੈ
ਦੈਤਨ ਕੋ ਮਾਰ ਰਾਜ ਦੀਨੋ ਤੈ ਸੁਰੇਸ਼ ਹੂੰਕੋ, ਬਡੋ ਜਸ ਲੀਨੋ ਜਗ ਤੇਰੋ ਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ ।
ਦੇਤ ਹੈਂ ਅਸੀਸ ਦਿਜਰਾਜ ਰਿਖ ਬਾਰਿ ਬਾਰਿ, ਤਹਾਂ ਹੀ ਪੜਿਓ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮ ਕਉਚ ਹੂ ਕੋ ਜਾਪ ਹੈ ॥

ਐਸੇ ਜਸੁ ਪੂਰ ਰਹਿਓ ਚੰਡਕਾ ਕੋ ਤੀਨ ਲੋਕ,
ਜੈਸੇ ਧਾਰ ਸਾਗਰ ਮੇ ਗੰਗਾ ਜੀ ਕੋ ਆਪ ਹੈਂ ॥

(ਚੰਡੀ ਚਰਿ: ਉ: ਬਿ: ਅੰਕ ੨੨੭)

ਸਵੈਯਾ

ਦੇਹਿ ਅਸੀਸ ਸਭੈ ਸੁਰ ਨਾਰਿ, ਸੁ ਧਾਰਿ ਕੇ ਆਰਤੀ ਦੀਪ ਲਗਾਇਓ ॥
ਫੂਲ, ਸੁਗੰਧ ਸੁ ਅਛਤ ਦੱਛਨ ਜੱਛਨ, ਜੀਤ ਕੋ ਗੀਤ ਸੁ ਗਾਇਓ ॥
ਧੂਪ ਜਗਾਇ ਕੈ, ਸੰਖ ਬਜਾਇ ਕੈ, ਸੀਸ ਨਿਵਾਇ ਕੈ ਬੈਨ ਸੁਨਾਇਓ ॥
ਹੇ ਜਗ ਮਾਇ ਸਦਾ ਸੁਖਦਾਇ, ਤੈ ਸੁੰਭ ਕੋ ਘਾਇ ਬਡੋ ਜੱਸ ਪਾਇਓ ॥

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਉਕਤ ਬਿਲਾਸ ਅੰਕ ੨੨੮)

ਸਕ੍ਰਹਿ ਸਾਜਿ ਸਮਾਜਿ ਦੇ ਚੰਡ, ਸੁਮੋਦ ਮਹਾਂ ਮਨ ਮਾਹਿ ਭਈ ਹੈ ॥
ਸੂਰ, ਸਸੀ, ਨਭ ਥਾਪਕੈ ਤੇਜੁ ਦੈ, ਆਪ ਤਹਾਂ ਤੇ ਸੁ ਲੋਪ ਭਈ ਹੈ ॥
ਬੀਚ ਅਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਢਿਓ, ਤਹ ਕੀ ਉਪਮਾ ਮਨ ਤੇ ਨ ਗਈ ਹੈ ॥
ਧੂਰਕੈ ਪੂਰ ਮਲੀਨ ਹੁਤੋ ਰਵਿ, ਮਾਨਹੁ ਚੰਡਕਾ ਉਪ ਦਈ ਹੈ ॥

(ਚੰ: ਚ: ਉ: ਬਿ: ਅੰਕ ੨੨੯)

ਕਬਿਤ

ਪ੍ਰਥਮ ਮੱਧਕੈਟ ਮਦ ਮਥਨ ਮਹਿਖਾਸੁਰੈ,
ਮਾਨ ਮਰਦਨ ਕਰਨ ਤਰਕ ਬਰ ਬੰਡੱਕਾ ॥
ਧੂਮ੍ਰ ਦ੍ਰਿਗ ਧਰਨ ਧਰ ਧੂਰ ਧਾਨੀ ਕਰਨ,
ਚੰਡ ਅਰੁ ਮੁੰਡਕੇ ਮੁੰਡ ਖੰਡ ਖੰਡੱਕਾ ॥
ਰਕਤ ਬੀਰਜ ਹਰਨ, ਰਕਤ ਭੱਛਨ ਕਰਨ,
ਦਰਨ ਅਰੁ ਸੁੰਭ ਰਨ ਰਾਰ ਰਿਸ ਮੰਡੱਕਾ ॥
ਸੁੰਭ ਬਲ ਧਾਰ ਸੰਘਾਰ ਕਰਵਾਰ ਕਰਿ,
ਸਕਲ ਖਲੁ ਅਸੁਰ ਦਲੁ ਜੈਤ, ਜੈ ਚੰਡਕਾ ॥

(ਚੰ: ਚ: ਉ: ਬਿ: ਅੰਕ ੨੩੦)

ਸਵੈਯਾ

ਦੇਹ ਸ਼ਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ ॥
ਨ ਡਰੋਂ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋਂ, ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋਂ ॥
ਅਰੁ ਸਿਖ ਹੌ ਆਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ, ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨਤਉ ਉਚਰੋ॥
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ, ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ॥

(ਚੰ: ਚ: ਉ: ਬਿ: ਅੰਕ ੨੩੨)

ਦੋਹਰਾ

ਗ੍ਰੰਥ ਸਤਿ ਸਇਆ ਕੋ ਕਰਿਉ ਜਾ ਸਮ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਜਿਹ ਨਮਿਤ ਕਵਿ ਨੇ ਕਹਿਉ, ਸੁ ਦੇਹ ਚੰਡਕਾ ਸੋਇ ॥
(ਚੰ: ਚ: ਉ: ਬਿ: ਅੰਕ ੨੩੩)

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ, ਕਿ 'ਦੇਹ' 'ਸਿਵਾ' ਵਾਲੇ ਸਵਯੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਵਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਸਾਕਤ ਮਤੀਆ (ਸ਼ਿਵਾ ਉਪਾਸ਼ਕ) "ਸਯਾਮ" ਕਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦੇ 2489ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਡੁਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਯਥਾ :

ਛਿਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪੂਤ ਹੌਂ ਬਾਮਨ ਕੋ ਨਾਹਿ, ਕੈ ਤਪੁ ਆਵਤ ਹੈ ਜੁ ਕਰੋਂ ॥
ਅਰ ਅਉਰ ਜੰਜਾਰ ਜਿਤੋ ਗ੍ਰਹ ਕੋ,
ਤੋਹਿ ਤਿਆਗ ਕਹਾਂ ਚਿਤ ਤਾ ਮੈ ਧਰੋਂ ॥
ਅਬ ਰੀਝਕੈ ਦੇਹੁ ਵਹੈ ਹਮਕਉ, ਜੋਊ ਹਉ ਬਿਨਤੀ ਕਰ ਜੋਰ ਕਰੋਂ ॥
ਜਬ ਆਉ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ,ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ ॥

ਇਕ ਫੋਕੀ ਵਿਚਾਰ

ਇਕ ਰਾਗੀ ਸੱਜਣ ਨਾਲ ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਵਾਲੇ ਸਵਈਏ ਸੰਬੰਧੀ ਬਚਨ-ਬਿਲਾਸ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਸਨੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਸਿਵਾ ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਬੋਧਕ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਵਈਆ ਦਸ਼ਮੇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਵਈਆ ਹੁਣ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਲੋਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਇ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੁਣ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਬੋਲਣ ਨਾਲ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਫੋਕੀ ਜਿਹੀ ਵੀਚਾਰ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਸੰਖੇਪਕੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਸੂਝ ਦਾ ਹੋਣਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੂਝਹੀਨ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ।

"ਭਲਾ" ਕੋਈ ਵੀਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਅਟਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਮੁਲੰਮੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਖਰੀਦ ਲਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸ਼ਰਧਾ ਮੁਲੰਮੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗੀ? ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਤੇ ਉਸ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਨੂੰ ਮੁਲੰਮੇ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀਰ ਲੁਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਕ ਹੋਰ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀ ਦਲੀਲ

ਇਕ ਵੇਰੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਾਲੀ ਮਸਜਦ, ਬਜ਼ਾਰ ਸੀਤਾ ਰ ਮ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਰਾਗੀ ਸਜਣ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ' ਸਵਈਆ ਪੜਨ ਸਮੇਂ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਤਿ ਸੰਗੀਉ.. ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਕਿਡੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ 'ਸਿਵਾ' (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਉ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਾਰੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਮਾਈ-ਭਾਈ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ 'ਸਿਵਾ' (ਅਕਾਲਪੁਰਖ) ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰੀਏ ਕਿ ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ......।

ਕੀਰਤਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕਥਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ (ਮੈ) ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਵਈਏ ਸਬੰਧੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ-ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਵਈਆ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਸਿਵਾ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਇਹ ਵਰ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਦੇ ਅਰਾਧਕ ਕਵੀ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਹੈ ਇਤਿਆਦਿਕ।

ਕਥਾ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਤੁਸਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਅਸਾਂ ਅਨਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਸਿਵਾ' ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਬੋਧਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਸਿਵਾ' ਇਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਜੇਕਰ ਸਿਵਾ (ਦੇਵੀ) ਨੂੰ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਸਕ ਜਿਹੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹਰਿ ਸਰਤਿ ਸੰਕੋਚਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵੀਰ ਘੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਚੂਨਾ ਜਾਂ ਝਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਬਣ ਦੁੱਧ ਸਮਝ ਕੇ ਪੀਣਾ ਚਾਹੇ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸ ਕੇ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਜਣਾਂ ਇਹ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ, ਝਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਬਣ ਹੈ ਜੋ ਦੁੱਧ ਵਾਂਗੂੰ ਚਿੱਟਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਰਤਵਾਂ ਉਤਰ ਉਹ ਸਜਣ ਏਹ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਦੁੱਧ ਨਹੀਂ ਝਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਬਣ ਹੈ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਧ ਸਮਝ ਕੇ ਪੀ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ। ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵੀਰ ਸੂਝ-ਹੀਣ ਸ਼ਰਧਾ (ਅੰਧ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਉਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਫੋਕੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਚੀਆਂ-ਪਿਲੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬਲ ਅਤੇ ਅਕੱਟਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ ਕਟਣ ਦਾ ਬਿਰਥਾ ਹੱਠ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੰਗਦੇ।

ਅੰਤਕਾ

ਜੋ ਵੀਰ ਸਿਵਾ (ਸਿਵ ਪਤਨੀ) ਅਰਥਾਤ ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰਗੀ ਅਲੌਕਿਕ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਹ ਸੱਜਣ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ਕ ਇਸ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ' ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਸਿਵਾ (ਦੁਰਗਾ) ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਣ ਅਤੇ ਜਗਰਾਤੇ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਿਵਾ (ਦੇਵੀ) ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਸ਼ੋਕ ਉਹਨਾਂ ਰਾਗੀ ਸੱਜਣਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਉਤੇ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਕਿ—

ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਮੂਲੁ ਹੈ ਮਾਇਆ ॥

(ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੩, ੧੨੯)

ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਪੂਜੀਐ ਭਾਈ ਕਿਆ ਮਾਂਗਉ ਕਿਆ ਦੇਹਿ ॥
ਪਾਹਣੁ ਨੀਰਿ ਪਖਾਲੀਐ ਭਾਈ ਜਲ ਮਹਿ ਬੂਡਹਿ ਤੇਹਿ ॥

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧, ਅਸਟਪਦੀਆਂ ੬੩੯)

ਅਥਵਾ

ਮਹਾਂ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ ॥ ਨਰ ਸੈ ਨਾਰਿ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ ॥ ੩ ॥
ਤੂ ਕਹੀਅਤ ਹੀ ਆਦਿ ਭਵਾਨੀ ॥
ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਬਰੀਆ ਕਹਾ ਛਪਾਨੀ ॥ ੪ ॥

(ਗੋਂਡ ਨਾਮ ਦੇਉ, ੮੭੪)

ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ "ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ" ਵਾਲੇ ਗੀਤ (ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ) ਰਾਹੀਂ ਝੂਮ ਝੂਮ ਕੇ "ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ" ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਨਰਥ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ ॥
ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ ॥

ਉਸੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ' ਰਚਨਾ ਦਸਕੇ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਨਿਰਮੂਲ ਦੂਸ਼ਣ ਇਹ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੇ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਨ।

ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬਲ ਅਤੇ ਅਕੱਟ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਗੁਰਮਤ ਅਵਲੰਬੀ ਸਿਦਕਵਾਨ ਰਾਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀਰ ਦ੍ਰਿੜ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਕਿ 'ਦੇਹ ਸਿਵਾ' ਵਾਲੇ ਸਵੈਯੇ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸਿਵਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬੋਧਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿਵਪਤਨੀ ਦੇਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮਹਾਂਕਾਲੀ, ਸੀਤਲਾ, ਸਿਵਾ ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਸਾਕਤ ਮਤੀਆ ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਿਆਮ ਕਵੀ ਹੈ।

ਅੰਤਮ ਬੇਨਤੀ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗੀ ਸਜਣਾਂ, ਗਰੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਸੂਰਤਿ "ਦੇਹ ਸਿਵਾ" ਵਾਲਾ ਗੀਤ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਅਥਵਾ ਚਸੱਕਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਉਹ ਵੀਰ ਬੇਸ਼ਕ ਸਿਵਾ ਦੇ ਮੰਦਰ (ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ) ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੱਤਕਾਲ ਛੱਡ ਦੇਣਾ।

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆਂ ਇਹ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧਿਆ ਹੈ ਅਤੇ "ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦" ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਪਰ ਦੀਰਘ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚਲੀ ਸਮਗ੍ਰੀ "ਈਸ਼ਵਰੀ ਗਿਆਨ" ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ "ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਸਹਾਇ" ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਉਸ ਕਵੀ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਭਗੌਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਹਿਤ ਅਰੰਭ ਵਿਚ "ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ" ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਭਗੌਤੀ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਹੈ।

ਪਿਛੇ ਰਹੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਬਾਬਤ ਵੀਚਾਰ, ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਯੋਜਨ (ਭੂਮਿਕਾ) ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਣੀ ਜਾਂ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਭੀ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਡੋ-ਅਡ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵਖੋ ਵਖ ਬੀੜਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਥੇ ਅਨੇਕ ਪਾਠਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰੇ ਪਾ ਦਿਤੇ, ਉਥੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਜੋਗ ਅਜੋਗ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਪਰ "ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਏ ਨਮਹ" ਮੂਲਕ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਭਗੌਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਾਕਤ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਸੰਖੇਪਕੀ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੇ ਕੁਲ 336 ਅੰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਨੇ 126 ਅੰਕ ਤੱਕ

ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ :

ਸਿਰੰ ਕ੍ਰੀਟ ਧਾਰੀਯੰ। ਦਿਨਸ ਕ੍ਰੇਤ ਹਾਰੀਯੰ। (ਅੰਕ ੧੮)
ਬਿਸਾਲ ਲਾਲ ਲੋਚੰਨੰ। ਮਨੋ ਜਮਾਨ ਮੋਚਨੰ।
ਸੁਭੰਤ ਸੀਸ ਸੁ ਪ੍ਰਭਾ। ਚਕ੍ਰਿਤ ਚਾਰ ਚੰਦਕਾ। (ਅੰਕ ੧੯)
ਕੰਜਲਕ ਨੈਨ, ਕੰਬ ਗ੍ਰੀਵ ਕਟਿ ਕੇਹਰ ਕੁੰਜੱਰ ਗਵਨ।
ਕਦਲੀ, ਕੁਰੰਕ, ਕਰਪੂਰ ਗਤਿ ਬਿਨਿ ਅਕਾਲ ਦੂਜੋ ਕਵੱਨ। (ਅੰਕ੩੭)
ਸੁਭੰਤ ਦੰਤ ਪਤਕੰ। ਜਲੰਤ ਸਾਮ ਸੁ ਘਟੰ। (ਅੰਕ ੮੪)
ਸ੍ਰੀ ਸੁ ਸੀਸ ਸੁਭਯੰ। ਘਟਾਕ ਬਾਨ ਉਭੀਯੰ।
ਚਲੰਤ ਦੰਤ ਪੰਤਕ। ਭਜੰਤ ਦੇਖ ਦੁ ਦਲੰ। (ਅੰਕ ੮੬)

ਭਾਵ : ਮਹਾਂਵਾਕ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਟ ਵੇਖ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਲਜਿੱਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਡੇ-ਵਡੇ ਲਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਹਨ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ, ਸੰਖ ਵਰਗੀ ਗ੍ਰੀਵ (ਗਰਦਨ), ਸੇਰ ਵਰਗਾ ਲੱਕ, ਹਾਥੀ ਵਰਗੀ ਚਾਲ, ਕਪੂਰ ਜਿਹੀ ਸੁਗੰਧੀ-ਹਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਛਾਲਾਂ, ਚਿਟੇ-ਚਿਟੇ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਕਾਲ ਜੀ ਦੰਦ ਕਰੀਚਦੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਭੈ ਖਾ ਕੇ ਫੌਜਾਂ ਨੱਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਆਦਿਕ।

ਹੁਣ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤੇ ਦਸੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰ ਧਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀਆਂ।

ਅਵੱਸ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸਾਕਤ ਲੋਕ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ, ਅਕਾਲ ਅਸਕੇਤ, ਖੜਗਪਾਨ ਆਦਿਕ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰਛਾ" ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਂਈ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸਤੋਂ ਅਗ 126ਵੇਂ ਬੰਦ ਤੋਂ 130ਵੇਂ ਅੰਕ ਤੱਕ ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਪੁੱਛਾਂ ਹਨ...ਉਪ੍ਰੰਤ ਯੁਧਿਸ਼ੱਟਰ ਆਦਿਕ ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਲੋਂ ਰਾਜਸੂਅ ਅਤੇ ਆਸੁਮੇਧ ਜੱਗ ਲਿਖੇ ਹਨ ਫਿਰ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰੀਛਤ ਵਲੋਂ ਗੱਜਮੇਧ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਾ ਵਲੋਂ ਅਹਿ (ਸਰੱਪ) ਮੇਧ ਜੱਗ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। (ਨੋਟ) ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਜੱਗਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਚਾਰ ਜੱਗ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੰਕੋਚਵਾਂ ਵੇਰਵਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਜਨਮੇਜਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਪਸੂਮੇਧ ਜੱਗ ਅਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚਲੀ ਲੜਾਈ-ਭਿੜਾਈ ਦਰਸਾ ਕੇ 336 ਅੰਕ ਉਤੇ ਕਵੀ ਨੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਾਲੀ

ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਈਸ਼ਵਰੀ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਰਚਿਤਾ ਹਨ।

ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿਚਲੇ ਜਗੱਯ

ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਗਜ ਮੇਧ ਆਦਿਕ ਜੱਗ ਕਰਨੇ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਮਿਥੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪਾਠਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਯਥਾ—

ਅਸੁਮੇਧ ਜਗਨੇ ॥ ਤੁਲਾ ਪੁਰਖ ਦਾਨੇ ॥ ਪ੍ਰਾਗ ਇਸਨਾਨੇ ॥੧॥
ਤਉ ਨ ਪੁਜਹਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਨਾਮਾ ॥
ਅਪੁਨੇ ਰਾਮਹਿ ਭਜੁ ਰੇ ਮਨ ਆਲਸੀਆ ॥ ੧ ॥ਰਹਾਉ॥

(ਰਾਗ ਗੋਂਡ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦੇਉ ਜੀ ਕੀ ਘਰ ੧, ੮੭੩)

ਪੁਨਾ :

ਬਾਨਾਰਸੀ ਤਪੁ ਕਰੈ ਉਲਟਿ ਤੀਰਥ ਮਰੈ
ਅਗਨਿ ਦਹੈ ਕਾਇਆ ਕਲਪੁ ਕੀਜੈ ॥
ਅਸੁਮੇਧ ਜਗ ਕੀਜੈ ਸੋਨਾ ਗਰਭ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ
ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ ਤਊ ਨ ਪੂਜੈ ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਨਾਮ ਦੇਉ ਜੀ ਕੀ, ੯੭੩)

ਪੁਨਾ :

ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਵਰਤ ਜਗੁ ਪੁੰਨ ਤੁੋਲਾਹਾ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਪੁਜਹਿ ਪੁਜਾਹਾ ॥

(ਜੈਤਸਰੀ ਮ: ੪, ੬੯੯)

ਪੁਨਾ :

ਹੋਮ, ਜੱਗ, ਭੋਗ, ਨਈਵੇਦ ਕੈ ਅਨੇਕ ਪੂਜਾ,
ਜਪੁ, ਤਪੁ, ਸੰਜਮ, ਅਨੇਕ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕੈ ॥
ਜਲ, ਥਲ, ਗਿਰ, ਤਰ, ਤੀਰਥ, ਭਵਨਭੂਅ,
ਹਿਮਾਚਲ ਧਾਰਾ ਅਗ੍ਰ ਅਰਪਨ ਪ੍ਰਾਣ ਕੈ ॥
ਸਿਮਰਤ, ਪੁਰਾਨ, ਬੇਦ, ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਸੰਗੀਤ ਬਹੁ,
ਸਹਜ ਸਮਾਧ ਸਾਧ ਕੋਟ ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਕੈ ॥

ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਾਧ ਸੰਗ ਨਿਮਖਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਪਰੰ,
ਵਾਰ ਡਾਰਉਂ ਨਿਗ੍ਰ ਹਿ ਹੱਠ ਕੋਟਨ ਕੋਟਾਨ ਕੈ ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

'ਇਤਿਆਦਿਕ ਜੱਗ ਅਤੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਮੁੱਲ ਕੱਚੀ ਕੌਡੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਨਾਮ ਦੀ ਰਚਨਾ (ਜੋ ਸਫ਼ਾ 127 ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋ ਕੇ 155 ਤੇ ਮੁਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ 336 ਅੰਕ ਹਨ) ਵਿਚ ਰਾਜਸੂਅ ਅਤੇ ਅਸ੍ਵਮੇਧ ਤਥਾ ਗੱਜਮੇਧ ਪੁਨਾ ਅਹਿ (ਸਰਪ) ਮੇਧ ਚਾਰ ਜੱਗ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜੋ ਪੁਰਾਣਕ ਗਪੌੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਛੇ ਸੁਟਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਕੇਵਲ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹੇਠ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ—

ਰਾਜਸੂਅ ਜੱਗ

ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਲੋਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਸੂਅ ਜੱਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਸਦਾ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੇਰਵਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਦਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਯਥਾ—

ਕਰੋੜਾਂ ਰਿੱਤਜ (ਰਿਗ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਕਈ ਕਈ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਦੇ ਗਏ...ਇਕ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਸੌ-ਸੌ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਸੌ ਸੌ ਰੱਥ ਤੇ ਦੋ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ ਤਥਾ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਿੰਗ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਮਹਿਖੀਆਂ (ਮੱਝਾਂ) ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰਿ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਇਕ-ਇਕ ਭਾਰ (ਢਾਈ ਢਾਈ ਮਣ ਪੱਕਾ) ਸੋਨਾ...ਰੁਕਮ (ਚਾਂਦੀ) ...ਤਾਂਬਾ...ਅੰਨ...ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਇਤਨੇ ਦਿਤੇ ਜੋ ਮੰਗਤੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਹੋ ਗਏ।

ਚਾਰ ਕੋਹਾਂ ਵਿਚ ਹਵਨਕੁੰਡ ਬਣਾਇਆ, ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਪਰਨਾਲਾ ਆਹੂਤੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਲਵਾਇਆ, ਇਕ ਇਕ ਪਰਨਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਹਾਥੀ ਦੇ ਸੁੰਡ ਜਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਘਿਉ ਦੀ ਧਾਰ ਹੀਰੇ, ਮੋਤੀ, ਕਸਤੂਰੀ ਆਦਿਕ ਸੁਗੰਧਤ ਸਮੱਗ੍ਰੀ ...ਸਮੂਹ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ...ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਕੜੀਆਂ ਤਥਾ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਅੱਗ, ਹਰਿ ਦੇਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਯਥਾ—

ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਬੁਲਾਇ ਰਿਤੱਜ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁਲਾਇ ॥
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਬਨਾਇ ਬਿੰਜਨ ਭੋਗੀਅਹਿ ਬਹੁ ਭਾਇ ॥
ਜੱਤ੍ਰ ਤੱਤ੍ਰ ਸਮਗ੍ਰਕਾ ਕਹੂੰ ਲਾਗ ਹੈ ਨ੍ਰਿਪਰਾਇ ॥
ਰਾਜਸੂ ਇਕ ਕਹਿ ਲਗੇ ਸਭ ਧਰਮ ਕੋ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥ ੧੪੨ ॥'

ਏਕ ਏਕ ਸੁਵਰਨ ਕੋ ਦਿਜ ਏਕ ਦੀਜੈ ਭਾਰ ॥
ਏਕ ਸਉ ਗਜ ਏਕ ਸਉ ਰਥਿ ਦੁਇ ਸਹੰਸ੍ਰ ਤੁਖਾਰ ॥
ਸਹੰਸ੍ਰ ਚਤੁਰ ਸੁਵਰਨ ਸਿੰਗੀ ਮਹਿਖਦਾਨ ਅਪਾਰ ॥
ਏਕ ਏਕਹਿ ਦੀਜੀਐ ਸੁਨ ਰਾਜ ਰਾਜ ਅਉਤਾਰ ॥ ੧੪੩ ॥

ਸੁਵਰਨ ਦਾਨ ਸੁ ਰੁਕਮ ਦਾਨ ਸੁ ਤਾਂਬ੍ਰਦਾਨ ਅਨੰਤ ॥
ਅੰਨ ਦਾਨ ਅਨੰਤ ਦੀਜਤ ਦੇਖ ਦੀਨ ਦੁਰੰਤ ॥
ਬਸਤ੍ਰਦਾਨ, ਪਟੰਬਰਦਾਨ, ਸੁ ਸ਼ਸਤ੍ਰਦਾਨ ਦਿਹੰਤ ॥
ਭੂਪ ਭਿੱਛਕ ਹੋਇ ਗਏ ਸਭ ਦੇਸ ਦੇਸ ਦੁਰੰਤ ॥ ੧੪੪ ॥

ਚਤ੍ਰ ਕੋਸ ਬਨਾਇ ਕੁੰਡਕ ਸਹਸ੍ਰ ਲਾਇ ਪਰਨਾਰ ॥
ਸਹਸ੍ਰ ਹੋਮ ਕਰੈ ਲਗੈ ਦਿਜ ਬੇਦ ਬਿਆਸ ਅਉਤਾਰ ॥
ਹਸਤ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਮਾਨ ਘ੍ਰਿਤ ਕੀ ਪਰਤ ਧਾਰ ਅਪਾਰ ॥ ੧੪੫ ॥
ਹੋਤ ਭਸਮ ਅਨੇਕ ਬਿੰਜਨ ਲਪਟ, ਝਪਟ ਕਰਾਲ ॥
ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਸਭ ਤੀਰਥ ਕੀ ਸਭ ਤੀਰਥ ਕੋ ਲੈ ਬਾਰ ॥
ਕਾਸਟਕਾ ਸਭ ਦੇਸ ਕੀ, ਸਭ ਦੇਸ ਕੀ ਜਿਉਨਾਰ ॥
ਕਾਂਤ ਭਾਂਤਨ ਕੇ ਮਹਾਰਸ ਹੋਮੀਐ ਤਿਹ ਮਾਹਿ ॥
... ... ॥ ੧੪੬ ॥

ਅਸ੍ਵਮੇਧ

ਫੇਰ ਕੈ ਸਭ ਦੇਸ ਮੈ ਹੈ (ਘੋੜਾ) ਮਾਰਿਓ ਮੱਖ ਜਾਇ ॥
ਕਾਟ ਕੈ ਤਿਹ ਕੋ ਤਬੈ ਪਲ (ਮਾਸ) ਕੈ ਕਰੈ ਚਤੁ ਭਾਇ ॥
ਏਕ ਬਿਪ੍ਰਨ, ਏਕ ਛਤ੍ਰਨ, ਏਕ ਬਿਸਤ੍ਰਨ ਦੀਨ ॥
ਚਤ੍ਰ ਅੰਸ ਬਚਿਯੋ ਜੁ ਤਾਂ ਤੇ ਹੋਮ ਮੈ ਵਹ ਕੀਨ ॥ ੧੫੫ ॥

ਭਾਵ ਘੋੜੇ ਦਾ ਮਾਸ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਛਤ੍ਰੀਆਂ, ਇਕ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਜੱਗ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਇ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਖਾਂਦਾ। ਤਥਾ ਚੌਥਾ ਹਿਸਾ ਅਗਨ ਵਿਚ ਹੋਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਨੋਟ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ ਪੜ ਕੇ ਪਾਠਕ ਅਸਚਰਜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਿਉਂਕਿ ਘੋੜਾ ਮਾਰਕੇ ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ (ਮਹਾਂਕਾਲੀ) ਕਲਕੱਤੇ ਵਾਲੀ ਦੇ ਭਵਨ ਵਿਚ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਮਹਿਖਾ (ਭੇਂਸਾ) ਭਾਵ ਝੋਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਭੇਟ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਕੱਹ ਮਾਰ ਕਰਿ ਪ੍ਰਫੁਲਤਭੀ ਜਗ ਮਾਇ ॥
ਤਾਂ ਦਿਨ ਤੇ ਮਹਿਖੈ ਬਲੈ, ਦੇਤ ਜਗਤ ਸੁਖ ਪਾਇ ॥
(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਧਿਆਇ ੧, ਅੰਕ ੩੮)

ਕੇਵਲ ਭੈਂਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ "ਪਸ਼ੂ ਮੇਧ" ਜਗ ਵਿਚ ਹਾਥੀ, ਖੋਤੇ, ਬੱਕਰੇ, ਰਿਛ ਭੇਡੂ, ਗਊਆਂ ਆਦਿਕ ਪੂੰਛ ਵਾਲੇ ਜਾਨਵਰ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੱਜਮੇਧ

ਚਿਟੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਅਨਗਿਣਤ ਹਾਥੀ ਹੋਮਨ ਵਾਸਤੇ...ਅੱਠਾ ਕੋਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਡ ਬਣਾਇਆ...ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰਿੱਤਜ (ਜਗ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਅਤੇ ਅੱਠ ਲੱਖ ਹੋਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੁਲਾਏ...ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਪਰਨਾਲਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਾਥੀ ਸੁੰਡ ਜਿਤਨੀ ਘਿਓ ਦੀ ਧਾਰ ਪਾਈ ਗਈ, ਯਥਾ—

ਅਸਟ ਸਹੰਸ੍ਰ ਬੁਲਾਇ ਰਿੱਤਜੁ, ਅਸ਼ਟ ਲੱਛ ਦਿਜਾਨ ॥
ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਬਨਾਇ ਕੈ ਤਹਾਂ ਅਸ਼ਟ ਸਹੰਸ੍ਰ ਪਰਨਾਰ ॥
ਹਸਤ ਸੁੰਡ ਪ੍ਰਮਾਨ ਤਾਮਹਿ ਹੋਮੀਐ ਘ੍ਰਿਤ ਹਾਰ ॥ ੧੫੮ ॥

ਅਹਿ (ਸਰਪ) ਮੇਧ

ਰਾਜੇ ਜਨਮੇਜਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੀਛਤ ਦਾ ਤੱਛਕ ਸਰਪ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੇਣ ਹਿਤ ਅਹਿਮੇਧ ਜੱਗ ਅਰੰਭਿਆ, ਯਥਾ—

ਪਿਤਰ ਕੇ ਬੱਧ ਕੋਪ ਤੇ ਸਭ ਬਿਪ੍ਰ ਲੀਨ ਬੁਲਾਇ ॥
ਸਰਪ ਮੇਧ ਕਰਯੋ ਲਗੇ, ਮੱਖ ਧਰਮ ਕੇ ਚਿਤ ਚਾਇ ॥ ੧੬੪ ॥
ਏਕ ਕੋਸ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲੌ ਮੱਖ ਕੁੰਡ ਕੀਨ ਬਨਾਇ ॥
ਮੰਤ੍ਰ ਸਕਤ ਕਰਨੈ ਲਗੇ ਤਿਹ ਹੋਮ ਬਿਪ੍ਰ ਬਨਾਇ ॥
ਆਨ ਆਨ ਗਿਰੈ ਲਗੈ ਤਹਿ ਸਰਪ ਕੋਟ ਅਪਾਰ ॥
ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਉਠੀ ਜੈਤ ਧੁਨ ਭੂਮ, ਭੂਰ ਉਦਾਰ ॥ ੧੬੬ ॥

'ਭਾਵ' ਇਸ ਹਵਨਕੁੰਡ ਵਿਚ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਸੱਪ ਆ ਕੇ ਗਿਰੇ ਤੇ ਸੜਨ ਲਗੇ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਹੱਥ, ਦੋ ਹੱਥ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ-ਹਜ਼ਾਰ ਹੱਥ ਲੰਮੇ ਤਥਾ ਛੋਟਿਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਅੰਗੁਸ਼ਟ ਪਰਮਾਣ (ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਜਿਤਨੇ ਛੋਟੇ)...ਫਿਰ ਸੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ, ਦੋ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਲੰਮੇ ਤੇ ਚੌੜੇ ਸੱਪ ਆਕੇ ਸੜਨ ਲੱਗ, ਅੰਕ 167 ਤੋਂ 171)

ਨੋਟ—ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਕੋਸ (ਕੋਹ) ਦਾ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਦਸਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੋ ਦੋ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਯੋਜਨ ਲੰਮੇ ਸਪ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਸੜਦੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਕਿਤਨਾ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਝੂਠ ਹੈ।

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ (ਜੋ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ) ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਰਚਨਾ ਦੱਸਣਗੇ ਜਾਂ ਗੁਰੂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਹਿਣਗੇ 'ਕਲਰ ਖੇਤੁ ਲੈ ਕੂੜੁ ਜਮਾਇਆ ਸਭ ਕੂੜੈ ਕੇ ਖਲਵਾਰੇ' ॥ (ਨਟ ਮਹਲਾ ੪, ੯੮੧)

ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਵੀ

ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਾਰੀ ਸੱਜਣਾਂ ਤੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਮ-ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਪੁਨਰ ਉਕਤੀ ਦੋਸ਼, ਅਸੰਭਵ ਦੋਸ਼, ਅਸਲੀਲ ਅਤੇ ਕਾਲਭੰਗ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪਿਟਾਰੀਆਂ ਨਿਰੀ-ਪੁਰੀਆਂ ਕਪੋਲ ਕਲਪਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਿਧ ਕਰਣ ਹਿਤ "ਕੂੜਰਗੋ ਕੂੜਰਾਣੈ" ਗੁਰੂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਕੂੜਰ ਤੋਲਿਆ ਕਿ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਤਖੱਲਸ਼ ਭਾਵ ਉਪਨਾਮ ਸੀ।

ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਹਿਮਾਲਾ ਜਿੱਡੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਇਕ ਅਜੀਬ ਅਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਨਿਪੁੰਸਕ ਜਿਹੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਘੜੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਤੀਵੀਆਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਜੇਠ ਤਥਾ ਸਹੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਤਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦੇ ਪਤੀ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸੌਹਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨਾਮ ਵੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਸੀ, ਤਦੇ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਅਤੇ ਗੁੱਜਰੀ ਜੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਹਿਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ।

ਨਿਰਣਾ

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀ ਵੇਖੋ-ਵੇਖੀ ਸੌਹਰੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾ ਲੈਣਾ ਸਿੱਖ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰੋਲ ਭਰਮ ਅਤੇ ਵਹਿਮ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਹਿੰਦੂ ਤੀਵੀਆਂ ਸੌਹਰੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀਆਂ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਥੋੜਾ-ਬਹੁਤਾ ਅੰਤਰਾ ਪਾਕੇ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਰਕ ਹੈ।

ਤੀਜਾ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨਾਮ ਦੋਹਾਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਖਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨਾਮ ਬੁਲਾਉਣ ਵਿਚ ਅਜੋਗਤਾ ਭਾਸਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਮ ਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਨਾਮ ਰਖਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਚੌਥਾ ਜੇ ਦੁਰਜਨ ਤੋਸ਼ ਨਿਯਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਲਪਣਾ ਯਥਾਰਥ ਹੀ ਸਮਝ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਗ ਦੋ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ?

ਨੋਟ— ਇਹ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਿਆਮਤੋਂ ਅਪਭ੍ਰੰਸ ਹੋਕੇ ਰਾਮ ਜਾਂ ਰਾਮ ਤੋਂ ਸਿਆਮ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਆਮ ਤੋਂ ਸਾਮ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਆਮ ਤੋਂ ਰਾਮ ਜਾਂ ਰਾਮ ਤੋਂ ਸਿਆਮ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

ਪੰਜਵਾਂ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਦੋਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਉਪਨਾਮ ਦਸਣ ਵਾਲੀ ਕਲਪਣਾ (ਜੋ ਉਕਾ ਹੀ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਹੈ) ਕਦੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਮੰਨ ਵੀ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲਿਖਾਰੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਤੋਂ ਵਖਰਾ ਇਕ ਕਾਲਿ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੋਰ ਤੀਜਾ ਕਵੀ ਵੀ ਹੈ, ਵੇਖੋ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫ ਅੰਕ ੨੯।

ਅਤਿ ਬੱਰ ਕੈ ਭਾਰੀ ਜੁਝਯੋ ਤਨਕ ਨ ਮੋਰਯੋ ਅੰਗ।
ਸੁ ਕਵਿ 'ਕਾਲਿ' ਪੂਹਨ ਭਯੋ ਤਬ ਹੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ।

ਛੇਵਾਂ ਜਦ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਵਿ ਸੰਕੇਤੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਸੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਕਲਪਣਾ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਸੱਤਵਾਂ ਸਿਆਮ-ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਬੂਤ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਰਤਕ (ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ) ਵਿਚ ਸਿਆਮ-ਰਾਮ ਅਤੇ ਕਾਲਿ ਤਥਾ ਨਨੂਆਂ ਬੈਰਾਗੀ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਪਸ਼ੱਟ ਹਨ।

ਫਿਰ ਸੰਮਤ ੧੮੩੩ ਨੂੰ ਛੰਦੋ-ਬੰਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਦਰ ਵੀ ਬਾਵਾ ਸਰੂਪ ਦਾਸ ਜੀ ਭੱਲਾ ਨੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਜੋ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਬਰੀਕ ਟਾਇਪ ਵਿਚ ਛਪੇ, ਨੇ ਪੰਨਾ ੮੪੫ ਉਤੇ ੧੩ ਨੰਬਰ ਸਿਆਮ ਉਤੇ ੪੯ਵੇਂ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਰਾਮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਨੇ ਵੀ ਉਪੋਕਤ ਸਿਆਮ-ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀ ਮੰਨੇ ਹਨ।

ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਤੇ ੧੯੦੫ ਦੇ ਲਾਗੇ-ਚਾਗੇ ਵਿਲਸਨ, ਕਨਿੰਘਮ ਆਦਿਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਮ-ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀ ਹੀ ਸਿਧ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਰੋਪੜ ਨਿਵਾਸੀ ਰਾਮ ਕਵੀ (ਜਿਸਨੇ ਕਾਵਿ

ਤਰੰਗ ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਵੀ ਸੀ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਵਿ ਤਰੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਇਹ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ :

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਿੱਖਾ ਬੰਸ ਮੈਂ ਕੇਸਵ ਸੁਤ ਕਵਿ ਰਾਮ ॥
ਰੋਪੜ ਮੈਂ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਕਵਿ ਤ੍ਰੰਗ ਧਰਿ ਨਾਮ ॥

ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਕਸਰ ਹੈ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ 18ਵਾਂ :

ਕਥਾ ਸਤ੍ਰਹਵੀਂ ਰਾਮ ਕਵਿ, ਉਚਰੀ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ ।
ਬਹੁਰ ਕਥਾ ਬੰਧਨ ਨਮਿਤ ਮਨ ਮੋ ਕਰਯੋ ਉਪਾਇ ।
ਇਹ ਛਲ ਛੈਲੀ ਛੈਲ ਸੁ ਛਲਿ ਪਤਿ ਕੋ ਗਈ ।
ਸੁ ਕਵਿ ਸਿਆਮ ਇਹ ਕਥਾ ਤਬੈ ਪੂਰਨ ਭਈ ।

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੭ ਅੰਕ 11)

ਸਿਆਮ ਕਵੀ ਨੇ ਵੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ 2489ਵੇਂ ਛੰਦ ਅੰਦਰ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਡੁਲ੍ਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ :

ਛੱਤ੍ਰੀ ਕੋ ਪੂਤ ਹੌਂ ਬਾਮਨ ਕੋ ਨਹਿ
ਕੈ ਤਪੁ ਆਵਤ ਹੈ ਜੁ ਕਰੋਂ...

ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਸਮੁਚਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਲਿਖੇ "ਗੁਰੂ ਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਦਾ ਪੰਨਾ 332 ਅੰਕ 9 ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੜ੍ਹ ਵੇਖ ਲੈਣ :

ਸਯਾਮ ਰਾਮ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ।
ਅੰਤ ਰੰਗ ਸਭ ਗੁਨ ਨਿਰਧਾਰੇ ।

ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਖੋਂ ਉਲਟ ਅਤੇ ਸਿਖ ਮਤਿ ਵਿਰੁਧ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕੱਚੀ-ਪਿੱਲੀ ਦਲੀਲ ਰਾਹੀਂ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਅਤੇ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਆਮ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਾਢ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਤੁਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤ੍ਰੀਕੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ (ਬਿਰਥਾ ਕਪੋਲ ਕਲਪਣਾ) ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਆਮ-ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਵਖਰੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਹ ਬਿਰਥਾ ਉਦਮ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਸਮੁੱਚਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਣਕ, ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮੱਸਯਾ ਪੂਰਤੀ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਛੰਦਾਂ

ਦੁਆਰਾ ਜਿਥੇ ਆਪਣੀ ਕਾਵਿ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਉਥੇ ਪੁਨਰੁਕਤੀ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਤਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਾਲਭੰਗ (ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਲਟ ਆਦਿਕ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਉੱਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚਲੀ ਹਵਾੜ ਵਿਚੋਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸ਼ੇਖ਼ਾਂ, ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਪਠਾਣਾਦਿਕਾਂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਤ੍ਰੇਤਾ ਵਿਚ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ ਰਾਜਾ ਰਘ ਸਬੰਧੀ ਅਤੇ 'ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ' ਤਥਾ ਭਗਤ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।

ਸੱਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਸੰਭਵ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਖੋਂ ਉਲਟ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੋਸਤੀ ਅਮਲ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਵਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਜੰਮੇ ਸਨ ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸੈਰ ਕਰਣ ਜਾਂਦਾ ਸਾਂ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਨਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਰਚਨਾਵਾਂ

ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰੰਮਪਰਾ ਤੋਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਮੱਤ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਭ੍ਰਮਤੇ ਫਿਰਹਿ ਨ ਮਿਲੀਐ ਭੇਖੰ' ਗੁਰੁਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਛੇ ਮੱਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਯਥਾ :

1. ਜੋਗੀ, 2. ਜੰਗਮ, 3. ਸੰਨਿਆਸੀ, 4, ਸਰੇਵੜੇ, 5. ਬੋਧੀ, 6. ਬੈਰਾਗੀ ।

੧ · ਜੋਗ ਮੱਤ ਸ਼ਿਵਜੀ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਜੋ ਬਾਰਹ ਸ਼ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ।

੨· ਸੁੰਨਿਆਸੀ ਦੱਤਾ ਤ੍ਰੇਅ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦੀ ਵੰਡ ਦੱਸਾਂ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ, ਯਥਾ :

'ਬਾਰਹ ਮਹਿ ਰਾਵਲ (ਜੋਗੀ) ਖਪਿ ਜਾਵਹਿ ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ'

ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰਹ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਘੋੜ (ਅਘੋਰੀ) ਪੰਥੀ ਫ਼ਿਰਕਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਲਾ (ਗੰਦ) ਮਾਸ-ਮਦਰਾ ਆਦਿਕ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਮਹਾਂਕਾਲੀ (ਕਾਲਿਕਾ) ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਤਥਾ ਭੈਰੋ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਭੰਗ-ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਭੰਗ ਪੀਣ ਲਗਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੰਗ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਗੰਗਤੋਂ ਵੀ ਅਧਿਕ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ :

ਭੰਗ ਗੰਗ ਦੋ ਬਹਿਨ ਹੈਂ ਤੁਮ ਰਹਿਤੀ ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਸੰਗ
ਹੱਡੀ ਖਾਣੀ ਗੰਗ ਤੂੰ ਲੱਤੂ ਖਾਣੀ ਭੰਗ ।

(ਨੋਟ) ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਕਲੰਕਤ ਕਰਣ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਕਈ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਵੀ ਭੰਗ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦੇਣੋਂ ਵੀ ਲੱਜਿਤ-ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਘੋਰ ਪੰਥੀਆਂ ਅਤੇ ਵਾਮ ਮਾਰਗੀਆਂ ਤਥਾ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕੀ ਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਇਕ ਸਾਕਤ ਚਲਿਆ ਸੀ ਜੋ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲੀ (ਕਾਲਿਕਾ) ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਦਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਮੱਤ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ 'ਕੁਲ ਪ੍ਰਦੀਪ ਤੰਤ੍ਰ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮੱਤ

ਅਵਲੰਬੀਆਂ ਨੂੰ ਮਦਰਾ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਦਰਾ ਪੰਜ ਮੁਕਾਰਾਂ (ਮੰਮੇ ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜ ਵਸਤੂਆਂ ਮਦਰਾ, ਮਤਸੱਯ, (ਮੱਛੀ) ਮਾਸ, ਮੈਥਨ (ਜਿਨਸੀ ਮਿਲਾਪ) ਮਦ੍ਰਾ (ਭੁਜੇ ਹੋਏ ਚਿੜਵੇ ਅਤੇ ਕਣਕ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਬੇਰੜਾ) ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਕਾਰ ਹੈ।

ਇਹ ਫ਼ਿਰਕਾ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਬਲਕਿ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀਰਜ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸਾਕਤ ਮੱਤ ਵੀ ਵਾਮ ਮਾਰਗੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਨਸ਼ੱਈ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰੀ ਫ਼ਿਰਕਾ ਹੈ।

ਤਦੇ ਹੀ ਇਹ ਲੋਕ ਗਜ ਵੱਜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਪੀਤ੍ਵਾ, ਪੀਤ੍ਵਾ, ਪੁਨ ਪੀਤ੍ਵਾ, ਯਾ ਵਤ ਪਤਤੀ ਭੂਤ ਲੇ 'ਭਾਵ' ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਓ, ਫਿਰ ਪੀਓ, ਮੁੜ ਪੀਓ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਨਾ ਪਵੋ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੀਤੀ ਹੀ ਜਾਓ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚੇ ਅਨਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤ ਵੀ ਘਿਣਾਯੋਗ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦੇ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਸ਼ਰਮ ਕਰਣੀ ਪਵੇ ਸਗੋਂ ਜੋ ਮਨੁਖ ਘ੍ਰਿਣਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰਮ ਕਰੇ ਉਸਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕਤ ਮਤੀਆ ਕਵੀ ਨਸ਼ੇ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਖੋਤੇ (ਗਧੇ) ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ : ਯਥਾ :

'ਬਾਹਨ ਸੀਤਲਾ ਸੀ ਸੋਫੀ ਕੀ ਗਤਿ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਕਤ ਮੱਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਦੇ ਹੀ ਭਗਤ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ :

ਕਬੀਰ ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ ਸਾਕਤ ਕੀ ਬੁਰੀ ਮਾਇ ॥
ਓਹੁ ਨਿਤ ਸੁਨੈ ਹਰਿਨਾਮ ਜਸੁ ਉਹ ਪਾਪ ਬਿਸਾਹਨ ਜਾਇ ॥੫੨॥
(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ੧੩)

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੀਐ ਦੂਰਹਿ ਜਾਈਐ ਭਾਗਿ ॥
ਬਾਸਨੁ ਕਾਰੋ ਪਰਸੀਐ ਤਉ ਕਛੁ ਲਾਗੈ ਦਾਗੁ ॥੧੩॥
(ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ੧੩੭੧)

ਕਬੀਰ ਸਾਕਤ ਤੇ ਸੂਕਰ ਭਲਾ, ਰਾਖੈ ਆਛਾ ਗਾਉ।
ਉਹ ਸਾਕਤੁ ਬਪੁਰਾ ਮਰਿ ਗਇਆ ਕੋਇ ਨ ਲੈਹੈ ਨਾਉ ॥੧੪੩)
(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਦੇ ੧੩੭੨)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ

ਹਰਿ ਕੇ ਦਾਸ ਸਿਉ ਸਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੰਗੁ ॥
ਓਹ ਬਿਖਈ ਓਸੁ ਰਾਮ ਕੋ ਰੰਗੁ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ (੧੯੮)

ਫੇਰ ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਉਲਟੀ ਰੇ ਮਨ ਉਲਟੀ ਰੇ॥ ਸਾਕਤ ਸਿਉ ਕਰਿ ਉਲਟੀ ਰੇ ॥ (੫੩੫)

ਬੱਸ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਸਿਆਮ ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਅੰਦਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰੇ ਛੰਦ, ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਵਿਚੋਂ ਵੇਖਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣ ਆਪ ਹੀ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਕਤਮਤੀਏ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਨਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੀ ਹਨ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵੇਖਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਮਿਲੇ ਜਾਂ ਸਮਝ ਨਾ ਸਕਣ ਉਹ ਵੀਰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ ਯਥਾ, ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂਕਾਲੀ (ਕਾਲਿਕਾ) ਦਾ ਸਰੂਪ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਕਾਲ ਜੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਮਹਾਂਕਾਲੀ ਸਮੇਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤ ਹੋਇ ਹੋਇ ਇੰਜ ਭੱਭਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਭਭੱਕਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ :

ਮਦਰਾ ਕਰ ਮੱਤ ਮਹਾਂ ਭਭੱਕੰ। ਬਨ ਮੈ ਮਨੋ ਬਾਘ ਬਚਾ ਬੱਬਕੰ।
(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਧਿਆਇ ੧, ਅੰਕ ੫੩)

ਹੋਰ

ਅੱਵਧਪਤੀ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਖੱਭ ਨਾਥ ਦੀ ਕੰਨਿਆ ਵਿਆਹੁਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਪੋਸਤ, ਭੰਗ ਅਤੇ ਅਫੀਮ ਛੱਕੀ, ਫਿਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤੀ, ਯਥਾ :

ਪੋਸਤ, ਭਾਂਗ, ਅਫ਼ੀਮ ਘਨੋ ਮਦ ਪੀਵਨ ਕੈ ਤਿਨ ਕਾਜ ਮੰਗਾਯੋ।
(ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰੇ ਛੰਦ ੨੧੧੨)

ਫਿਰ ਰਾਮਜਨੀਆਂ (ਕੰਜਰੀਆਂ) ਨਚਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦੇਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਭੋਜਨ ਛਕਣ ਗਏ, ਉਥੇ ਫਿਰ ਪੋਸਤ ਤੇ ਭੰਗ ਪੀਤੀ, ਅਫ਼ੀਮ ਛੱਕੀ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਅਰਜਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਰਚੇ ਪਰ ਅਠਵਾਂ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਬਨਾਉਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਖੁੰਝ ਗਿਆ, ਯਥਾ।

ਤਿਨਕੋ ਬਹੁ ਦੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਥ (ਅਰਜਨ) ਲੈ
ਹਰਿ ਭੋਜਨ ਕੀ ਭੂਅ ਮੈ ਪਗ ਧਾਰਯੋ।
ਪੋਸਤ, ਭਾਂਗ, ਅਫ਼ੀਮ ਮੰਗਾਇ,
ਪੀਯੋ ਮਦ ਸ਼ੋਕ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਡਾਰਯੋ।
ਮੱਤ ਹੋ ਚਾਰੋਂ ਈ ਕੇਫਨ ਸੌਂ
ਸੁਤ ਇੰਦ੍ਰ ਸੋ ਇਮ ਸਿਆਮ ਉਚਾਰਯੋ॥
ਕਾਮ ਕੀਯੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਘਟਿ ਕਿਉਂ,
ਮਦਰਾ ਕੋ ਨਾ ਆਠਵੇਂ ਸਿੰਧ ਸਵਾਰਯੋ। (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ: ਛੰਦ, ਅੰ: ੨੧੧੫)

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪੁੱਛ ਦਾ ਉਤਰ ਅਰਜਨ ਨੇ ਇਹ ਦਿਤਾ ਕਿ,

ਜੜ੍ਹ ਬ੍ਰਹਿਮਣ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੱਸਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਯਥਾ—

ਤਬ ਪਾਰਥ ਕਰਿ ਜੋਰਿ ਕੈ ਹਰਿ ਸਿਉਂ ਕਹਯੋ ਸੁਨਾਇ ॥
ਜੜ੍ਹ ਬ੍ਰਾਮਨ ਇਨ ਰਸਨ ਕੋ ਜਾਨੈ ਕਹਾਂ ਉਪਾਇ ॥ (ਅੰਕ ੨੧੧੯)

ਨੋਟ—ਸਿਆਮ ਕਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ—

'ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਾਗੌਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ'

(ਅੰਕ ੨੪੯੧)

ਭਾਵ : ਮੈਂ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਭਾਗਵਤ (ਪੁਰਾਣ) ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦਾ ਟੀਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਤੇ ਮਸਤ ਹੋਣਾ ਆਦਿਕ ਸ੍ਰੀਮਦ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਭੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਵੱਧਪਤੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ 'ਬ੍ਰਿਖੱਭ ਨਾਥ' ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਨਗਨਜਿਤ' ਹੈ। ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਵਿਚੋਂ ਪ੯ਵੇਂ ਧਿਆਇ ਦੇ ਸਲੋਕ ਨੰਬਰ 32 ਤੋਂ 58 ਤੱਕ।

ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਸਿਰਥ ਭੰਗ-ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸੱਚ ਪਛੋ ਤਾਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦਆਤਾ ਕਵੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਰਗੇ ਅਵਤਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭੰਗੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦਰਸਾ ਕੇ ਕੇ ਭੰਗੀ-ਪੋਸਤੀ ਆਦਿਕ ਅਮਲੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਸ਼ੱਈ ਹੋਣ ਦੀ ਹਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੋਕ ਇਹ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਨਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਤਨ ਬਲਕਿ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਅਗੇ ਚਲੋ

ਰਾਜਾ ਪੀਅਤ ਅਮਲ ਸਭ ਭਾਰੀ।
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਸਿਉਂ ਭੋਗਤ ਨਾਰੀ।
ਪੋਸਤ ਭਾਂਗ, ਅਫ਼ੀਮ ਚੜ੍ਹਾਵੈ। ਪਿਆਲੇ ਪੀ ਪਚਾਸਕੁ ਜਾਵੈ।

(ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫, ਅੰਕ ੩)

ਹੋਰ ਵੇਖੋ

ਇਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਣ 'ਰੱਸ ਤਿਲਕਮੰਜਰੀ' ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ

ਨਸ਼ੱਈ ਬਣਾਉਣ ਹਿਤ ਨਸ਼ਿਆਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੀਤਲਾ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਗੱਧਾ) ਤੱਕ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ... ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਔਗਣ ਦਸਦਾ ਹੈ.. ਤਿਲਕ ਮੰਜਰੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਵਰਨਣ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਤਿਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਭਾਂਗ ਪਦਮ ਵੈ ਪਿਯਹਿ ਭਰਤ ਦਾਰ ਕੀ ਜੇ ਕਰਹੀਂ ।
ਭਾਂਗ ਕਖਰ ਵੈ ਪੁਰਖ ਕਿਸੂ ਕੀ ਆਸ ਨਾ ਧਰਹੀਂ ।
ਅਮਲ ਪਿਯਤ ਤੇ ਬੀਰ ਬਰਤ ਜਿਨ ਤ੍ਰਿਣ ਮਸਤਕ ਪਰ ।
ਤੇ ਕਿਆ ਪੀਵੈਂ ਭਾਂਗ ਰਹੈ ਤਕਰੀ ਜਿਨ ਕੈ ਕਰ ।

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫ ਅੰਕ ੧੩)

ਮੂਰਛਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਤੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ..ਫਿਰ ਉਹ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਭੋਜ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਸਭ ਭੋਜਨਾਂ ਵਿਚ ਭੰਗ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਪਤੀ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤਿਲਕ ਮੰਜਰੀ ਨਸ਼ੱਈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਈ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਨੱਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

(ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫, ਅੰਕ ੩੪)

ਨੋਟ—ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਜ਼ਰਾ ਕਵੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਭੀ ਪੜੋ—

ਚਤੁਰ ਨਾਰਿ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ਰਹੀ ਸਮਝਾਇ ਕਰਿ ॥
ਮੂਰਖ ਨਾਹ (ਪਤੀ) ਨ ਸਮਝਯੋ ਉਠਯੋ ਰਿਸਾਇ ਕਰ ॥

ਹੋਰ

ਰਾਜਾ ਸੁਮੱਤ ਸੈਨ ਦੀ ਕੰਨਿਆਂ 'ਰਣ ਖੰਭ ਕਲਾਂ' ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰੂ ਸਿਵਉਪਾਸਕ ਨੂੰ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਪਿਛੋ ਨਦੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਅੱਠ ਸੌ ਗੋਤਾ ਦਿਤਾ ।

ਨੋਟ—ਕੋਈ ਜਾਣੇ ਰਣ ਖੰਡ ਕਲਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਸੌ ਗੋਤਾ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਗੋਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਵੀ ਜੀ ਦੀ ਡੀਊਟੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ।

ਫਿਰ ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਅੱਠ ਸੌ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਇਤਨੇ ਗੋਤੇ ਖਾ ਕੇ ਜੀਊਂਦਾ ਕਿਵੇਂ ਰਿਹਾ ।

ਫਿਰ ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਵਿਦਵਾਨ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਾਲੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗਪੌੜਿਆਂ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਅਭੁੱਲ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਿਹੜੀ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਰਣਖੰਭ ਕਲਾਂ ਨੇ ਗੋਤੇ ਦੇਣ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਿਵਉਪਾਸ਼ਕ ਨੂੰ ਇਹ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮਹਾਂਕਾਲ ਜੀ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਣ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ

ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਹਾਂਗੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੀ ਇਜ਼ਤ ਨੂੰ ਹਥ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਕਹੀ ਕੁਅਰਿ ਪਿਤੁ ਪਹਿ ਮੈਂ ਜੈ ਹੌਂ,
ਤੈਂ ਮੁਹਿ ਡਾਰਾ ਹਾਥ ਬਤੈ ਹੌਂ ॥
ਤੇਰੇ ਦੋਨੋ ਹਾਥ ਕਟਾਊਂ । ਤੌਂ ਰਾਜਾ ਕੀ ਸੁਤਾ ਕਹਾਊਂ ॥

(ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬, ਅੰਕ ੧੨੧)

ਇਹ ਸੁਨਿ ਬਾਤ ਮਿੱਸ੍ਰ ਡਰ ਪਯੋ ।
ਲਾਗਤ ਪਾਇ ਕੁਅਰਿ ਕੇ ਭਯੋ ।
ਸੋਊ ਕਰੋਂ ਤੁਮ ਜੋ ਮੁਹਿ ਉਚਾਰੋ ।
ਤੁਮ ਨਿਜੁ ਜਿਯ ਤੇ ਕੋਪ ਨਿਵਾਰੋ ॥

(ਅੰਕ ੧੨੨)

ਰਣਖੰਭ ਕਲਾਂ

ਪਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਨਹਿ ਕਰਿਯੈ । ਮਹਾਂਕਾਲ ਕੇ ਪਾਇਨ ਪਰਿਯੈ ।

(ਅੰਕ ੧੨੩)

ਤਬ ਦਿਜ ਮਹਾਂਕਾਲ ਕੋ ਧਯਾਯੋ । ਸਰਿਤਾ ਮਹਿ ਪਾਹਨਨ ਬਹਾਯੋ ।

(ਅੰਕ ੧੨੪)

ਦੋਹਰਾ

ਇਹ ਛਲ ਸੌ ਮਿਸਰਹਿ ਛਲਾ ਪਾਹਨ ਦਏ ਬਹਾਇ ।
ਮਹਾਂਕਾਲ ਕੋ ਸਿਖਯ ਕਰਿ ਮਦਰਾ, ਭਾਂਗ ਪਿਵਾਇ ।

(ਅੰਕ ੧੨੫)

ਹੋਰ

ਵੇਖੋ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ 403 ਜਿਸ ਦੇ 29 ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਦੋ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ।

ਸੁਭਰ ਸੇਜ ਊਪਰ ਬੈਠਾਯੋ । ਭਾਂਗ, ਅਫੀਮ, ਸ਼ਰਾਬ ਮੰਗਾਯੋ ।

(ਅੰਕ ੮)

ਪੋਸਤ, ਭਾਂਗ, ਅਫ਼ੀਮ, ਸ਼ਰਾਬ । ਖਵਾਇ ਤੁਮੈ ਤਬ ਆਪੁ ਚੜੈ ਹੌਂ ।

(ਅੰਕ ੧੩)

ਇਤਿਆਦਿਕ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਨਸ਼ੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਵਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ।

ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਸਿਦਕਵਾਨ ਪਾਠਕ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਤੀ ਸੰਕੋਚਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ ਗਰੰਥ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਬਲਕਿ ਜਾਪ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਆਦਿਕ ਦਸਮ ਗਿਰਾ (ਬਾਣੀ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਕਤ ਮੱਤ ਆਦਿਕ ਅਨਮਤੀ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਗੱਪ-ਗਪੌੜੇ ਅਤੇ ਵਿਭਚਾਰਕ ਟੋਕਕੇ ਹਨ।

—o—

ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ......

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਭਗਉਤੀ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ (ਤੁੱਕ) ਹੈ ਜੋ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਣ ਸਮੇਂ ਅਰੰਭਤਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚਲੇ 'ਭਗਉਤੀ'ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਮਨਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

(1) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, (2) ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ (ਤਲਵਾਰ), (3) ਭਗਵਤੀ (ਦੁਰਗਾ)।

(1) ਆਮ ਅਰਦਾਸੀਏ ਅਰਦਾਸ ਸਮੇਂ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ......" ਉਚਾਰਨ ਕਰਦ ਹਨ, ਭਾਵ, ਮੂੰਹੋਂ ਤਾਂ 'ਭਗਉਤੀ' ਉਚਾਰਦ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰੋ ਅੰਦਰੀਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦ ਹਨ।

(2) ਕੁਝ ਵੀਰ 'ਭਗਉਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ (ਤਲਵਾਰ) ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਣ ਵਲੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਨੰਗੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਫੜਕੇ "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ. . ," ਉਤਰਦ ਹੋਇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਵੀ ਕਹਿੰਦ ਹਨ।

ਕਈ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਦਵਾਨ 'ਭਗਉਤੀ' ਦਾ ਸਿੱਧ ਪੱਧਰਾ ਅਰਥ ਭਗਵਤੀ ਦਵੀ, ਭਾਵ 'ਦੁਰਗਾ' ਜਾਣ ਕ "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ..." ਦੀ ਥਾਂਵ "ਪ੍ਰਥਮ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕੈ .." ਜਾਂ "ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਬਿਨਾਸੀ ਸਿਮਰ ਕੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲਈਂ ਧਿਆਇ" ਉਚਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿਘ ਸਭਾ ਭਸੌੜ ਅਤ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਦਰਬਾਰ (ਰਾਵਲ਼ਪਿੰਡੀ ਵਾਲ) ਆਦਿ ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ।

ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਰਾਕਲ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਸਗੋਂ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣਕ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਨਿਰੋਲ 'ਦੁਰਗਾ' ਲਖਾਇਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਵਲੋਂ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਉਘੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕ ਅਵਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਣੋਂ ਝਿਜਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਮਹਰਲੀ ਕਤਾਰੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਉਤੀ ਸਬੰਧੀ ਉਪਰ ਦਸੇ ਤਿੰਨ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਯਥਾਰੱਥ ਅਰਥ ਕਿਹੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(1) 'ਭਗਉਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਤਾਂ ਉੱਕਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਅਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਹਿੱਤ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਬਲਕਿ 'ਦਸਮ ਗਰੰਥ' ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗਰੰਥ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ ਕੋਸ ਆਦਿਕ ਵਿਚੋਂ ਭਗੌਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਵਾਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਅਤੇ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ 'ਭਗਉਤੀ' ਜੀ ਕੀ ਤਥਾ ਪ੍ਰਥਮ 'ਭਗਉਤੀ' ਸਿਮਰ ਕੈ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ 'ਭਗਉਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਥੇ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਦੁਰਗਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਤੇ 'ਭਗਉਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ—

(ੳ) "ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ" ਇਸ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਭਗਉਤੀ (ਦੁਰਗਾ) ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਗਰੰਥਾਕਾਰ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਕੋਲੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਭਾਵੇਂ ਭਗੌਤੀ ਦਾ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਵਾਹਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਹਰ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਹਿਤ "ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ ਏ ਨਮਹ" ਜਾਂ "ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ" ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਨਿਯਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਗੌਤੀ ਵਾਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੌਤੀ ਸਿਮਰਿ ਕੈ...ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ (ਅਰਾਧਿਆ) ਹੈ।

(ਅ) "ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ" ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਤੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਜਸ ਹੈ।

(ੲ) "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ" ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

(2) ਤਲਵਾਰ—ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਭਗਉਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਵੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸੇ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਵਿਚਲੀ 53ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ—

"ਲਈ ਭਗਉਤੀ ਦੁਰਗਸ਼ਾਹ ਵਰਜਾਗਣ ਭਾਰੀ॥
ਲਾਈ ਰਾਜੇ ਸੁੰਭ ਨੂੰ ਰਤ ਪੀਐ ਪਿਆਰੀ॥"

ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਵਧਾਬ੍ਰਿਤੀ (ਅਸਥਾਨਭੇਦ) ਭਾਵ, ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ..." ਵਿਚ ਆਏ 'ਭਗਉਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਤਲਵਾਰ ਕਰਣਾ ਕੇਵਲ ਅਸੰਗਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਨਿਰੋਲ ਅਜਾਣਪਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਲਿਖੇ "ਭਗਉਤੀ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤਿ ਕਾ ਰੰਗ ॥" (ਆਦਿ ਗਰੰਥ, ਪੰਨਾ 274) ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਅਰਥ 'ਭਗਤ' ਵੀ ਹੈ।

(3) 'ਦੁਰਗਾ'—ਤਾਂ ਤੇ 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ...' ਵਿਚਲੇ 'ਭਜਉਤੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਅਰਥ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਭਗਵਤੀ ਭਾਵ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਹੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 'ਭਗਉਤੀ' ਦਾ ਅਰਥ 'ਅਕਾਲਪੁਰਖ' ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10' ਹੈ (ਜੋ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਕਰਤਾ, ਭਗਉਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਹ ਵਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਕੁਟਿਲ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਿਆਂ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲੈਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਣ ਵਾਲੇ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਜਬੂਰਨ ਵਲ-ਫੇਰ ਪਾ ਕੇ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਇਸ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਤੇ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕੋ ਹੀ, ਦੇਵੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂਕਿ ਇਤਨਾ ਭੁਲੇਖਾ ਨਾ ਪੈਂਦਾ ਜੋ ਕਿ ਇਸੇ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਚਨਾਂ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦੇ ਧਿਆਵਾਂ ਦੀ ਹਰ ਅੰਤਿਕਾ ਵਿਚ 'ਅਫ਼ਜ਼ੂ' ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਅਤੇ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅੰਤਰਾ ਹੈ, 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਬ੍ਰਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ 'ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ।

ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸੇ ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ 55ਵੀਂ ਭਾਵ ਅੰਤਲੀ ਪਉੜੀ ਦੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ :

'ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ' ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ ॥
ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹੁ ਗਾਇਆ ॥'

ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀਆਂ 55 ਦੀਆਂ 55 ਪਉੜੀਆਂ ਉਸੇ ਕਵੀ ਦੀਆਂ

ਰੱਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਨੌਂ ਗੁਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਧਿਆਉਣ, ਸਿਮਰਣ ਦਾ ਚਿਕਮਾ ਦੇ ਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਅੰਨਯ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਕੀ ਕੋਈ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲਾ ਸਿਦਕਵਾਨ ਗੁਰਸਿਖ ਇਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾਪਠ ਬਣਾਉਣ (ਰੱਚਣ) ਵਾਲਾ ਕਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੈ ?

ਤਾਂ ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਵੇਂ ਤੁਕਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਹਨ ਜੋ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਡੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪੁਰਖ ਦੁਰਗਾਪਾਠ ਅਰਥਾਤ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਦੀਆਂ 55 ਪਉੜੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਭਗਉਤੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕਈ ਅਜਾਣ ਵੀਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਛਲ ਉੱਛਲ ਅਤੇ ਝੂਮ-ਝੂਮ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਫੇਰ ਨ ਜੂਨੀ ਆਇਆ ਜਿਨ ਇਹ ਗਾਇਆ।'

ਕੀ ਦੁਰਗਾਪਾਠ (ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ) ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਲੜ ਲਗਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ, ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਸੱਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇਵੀ ਅਰਾਧਿਕ ਕਵੀ ਨੇ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਕੇ ਪਿਲਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਵਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਰੂਪੀ ਪਹਿਲੀ (ਅਰਦਾਸ ਵਾਲੀ) ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਨੌਵਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਕੇ ਵਿਚੋਂ-ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਭਗਉਤੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦੇ ਲੜ ਲਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੀ ਹਦ ਤਕ ਇਹ ਜਤਨ ਸਫ਼ਲ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਉਤੀ ਸ਼ਬਦ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦ ਲੂੰ-ਲੂੰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਇਕ ਹਰ ਗਲ ਪਾਠਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਉਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਕਟਾਹਕੁੰਡਲ ਨਿਯਾਇ' ਭਾਵ, ਉਪਕਰਮ, ਉਪਸੰਹਾਰਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੀ ਸਗੋਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ......" ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਕਰਕੇ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਨੌਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫਿਰ ਅੰਤਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਿ 'ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਈ ਸਹਾਇ' ਭਾਵ ਭਗਉਤੀ ਅਸਾਂ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਹਰਿ ਥਾਵੇਂ ਸਹਾਇਕ ਹੋਈ, ਅਰਥਾਤ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਹਰਿ ਥਾਵੇਂ ਭਗਵਤੀ (ਦੇਵੀ) ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

· ਇਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪਾਠ ਭੇਦ ਹਨ ਉਥੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਅੰਤਰੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ "ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ 'ਹੋਈ' ਨੂੰ 'ਹੋਇ' ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ 'ਅਰਜਨ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ 'ਫੇਰ ਸਿਮਰੋ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ' ਪਾਠ ਹੈ ਪਰ ਅਜ ਕਲ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ 'ਫੇਰ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ 'ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰੀਐ' ਹੈ ਪਰ ਅਜ ਕਲ 'ਸਿਮਰੀਐ'[1] ਦੀ ਥਾਵੇਂ 'ਸਿਮਰਿਐ' ਭਾਵ 'ਰ' ਅਖਰ ਦੀ ਬਿਹਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਹਾਰੀ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ 'ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਈ ਸਹਾਇ' ਪਾਠ ਹੈ ਪਰ ਅਜਕਲ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਅਡੋ ਅਡ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ 'ਹੋਈ ਸਹਾਇ' ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ 'ਹੋਇ ਸਹਾਇ' ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਵੀ 'ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਦੀ' ਥਾਵੇਂ 'ਵਾਰ ਦੁਰਗਾ ਜੀ' ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ 55ਵੀਂ (ਭਾਵ, ਅੰਤਲੀ) ਪਉੜੀ ਵਿਚਲੀ "ਦੁਰਗਾ ਪਾਠ ਬਣਾਇਆ ਸਭੇ ਪਉੜੀਆਂ" ਵਾਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕੋ ਹੀ ਕਵੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚਲੀਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਪਉੜੀਆਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ 53 ਪਉੜੀਆਂ ਕਵੀ ਰਚਨਾ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਬਿਰਥਾ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਯਥਾ—

ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜ ਕੈ ਜਿਨ ਸਭ ਸੈਸਾਰ ਉਪਾਇਆ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਾਜਿ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇ ਬਣਾਇਆ ॥
× × × × ×
ਤੈ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜਿ ਕੈ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸੁ ਕਰਾਇਆ ॥
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਰਾਮ ਲੈ ਨਾਲ ਬਾਣਾ ਦਹਸਿਰੁ ਘਾਇਆ ॥
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ ਕੰਸ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ ॥
× × × × ×
ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥......

ਉਕਤ ਵਿਦਵਾਨ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤੁੱਕਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਭਗਉਤੀ' ਦੀ ਅਰਥ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਮੱਧਮ ਪਰਖ ਰੂਪ ਅੰਦਰ 'ਤੈ ਹੀ' ਅਤੇ 'ਤੈਥੋਂ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਿਆ ਹੈ।

ਉੱਤਰ ਇਹ ਕਿ ਪੁਰਾਣ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਅਜਾਣ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਗਹੁ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰਣ ਕਰਕੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਉੱਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ ਭੁਲੇਖਾ ਖੱਧਾ ਹੈ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਪੌੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਬੋਧਿਆ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸੇਸ਼ ਅੰਗ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਬੜੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਏ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਕੰਦ, ਪਦਮ ਅਤੇ ਮਤੱਸਯ ਆਦਿਕ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ। ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਪੁਰਾਣ ਤਾਂ ਲਿਖੇ ਹੀ ਭਗੌਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 29 ਅੰਕ ਤਕ ਦੁਰਗਾ-ਪਾਠ ਦਾ ਫਲ ਇਥੋਂ ਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹਾ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਸਤੋਤ੍ਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨ ਹੋਵੇ।

ਨੋਟ—ਭਾਵੇਂ ਇਸੇ ਲਈ ਕਈ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ (ਦੁਰਗਾ–ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ।)

ਉਕਤ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ,ਪਾਲਣਾ ਅਤੇ ਨਾਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ ਉਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਗਉਤੀ ਹੀ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਹਿਤ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਭਗਵਤੀ, ਭਵਾਨੀ, ਸ਼ਿਵਾ, ਦੁਰਗਾ, ਚੰਡੀ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾ ਕੇ ਸਿਰਫ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ, ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇਕੋ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਦੁਆਰਾ ਕੇਵਲ ਭਗੌਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਬੋਧਿਆ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਭੁਲੇਖਾ ਇਹ ਕਿ 'ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜ ਕੈ...' ਵਿਚਲੇ 'ਖੰਡਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦੁਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਥੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਤਲਵਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਤਲਵਾਰ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ

ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੁਹਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ 'ਖੰਡਾ' ਦਾ ਅਰਥ ਦੁਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਲਹਾਰ ਸਾਜਿਆ' ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਜੇ ਲੱਛਣਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਅਲੰਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ 'ਖੰਡਾ' ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ...ਦੁਰਗਾ, ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵੀ ਬਦਲ ਕੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਰਥ ਕਰਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਬਿੰਦੇ ਸਹਿਤ 'ਖੰਡਾਂ' ਕਰਣ ਨਾਲ ਅਰਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਜਪੁਜੀ ਪਉੜੀ :—

ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ......
(ਵੇਖੋ ਜਪੁਜੀ ਪਉੜੀ ੭)

ਪੁਰੀਆ ਖੰਡਾ ਸਿਰਿ ਕਰੇ ਇਕ ਪੈਰਿ ਧਿਆਇ॥ ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ,
(ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪਉੜੀ ੧੦)

ਹੋਵਾ ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਕੀ ਵੇਦ ਪੜਾ ਮੁਖਿਚਾਰਿ॥
ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਆ ਅਪਨੇ ਚਜ ਵੀਚਾਰੁ॥
(ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੋ ਵਧੀਕ, ਮਹਲਾ ੩)

ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਿੰਦੇ ਸਹਿਤ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਪੁਰਖਾਂ ਬਿਰਖਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਤਟਾਂ ਮੇਘਾਂ ਖੇਤਾਂਹ॥
ਦੀਪਾਂ ਲੋਆਂ ਮੰਡਲਾਂ 'ਖੰਡਾਂ' ਵਰਭੰਡਾਂਹ॥
(ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪਉੜੀ ੮)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁੱਕ "ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਥਮੈ ਸਾਜਿ ਕੈ ਜਿਨ ਸਭ ਸੰਸਾਰੁ ਉਪਾਇਆ" ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਹੇ ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ ਸੰਸਾਰ ਰਚਣ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਧਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਜਿਆ।

ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ 'ਖੰਡਾ' ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਬਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖੰਡਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਬਿੰਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਖੰਡਾਂ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਦੁਧੱਾਰੀ ਤਲੱਵਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ।

ਉਤਰ ਇਹ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਅਗਿਣਤ ਸ਼ਬਦ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਬਿੰਦੇ ਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਨਹੀਂ ਤੇ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਬਲਕਿ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨਰਥ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਕ ਵੇਰਵਾ ਦਿਤਿਆਂ ਖਬਰੇ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣੀ ਪਵੇ।

ਤਾਂ ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਰਿੱਝਦੀ ਦੇਗ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ-ਅੱਧ ਦਾਣਾ ਵੇਖਣ ਵਾਂਗੂ ਇਸੇ ਭਗਉਤੀ ਵਾਰ ਬਲਕਿ ਇਸੇ ਹੀ ਦੂਜੀ ਪੌੜੀ ਵਿਚੋਂ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤ੍ਰ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੇਖੋ :

I 'ਤੈਹੀ' ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਬਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦਾ ਲਾ ਕੇ 'ਤੈਂਹੀ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਤੈ ਦਾ ਅਰਥ 'ਅਤੇ' ਜਾਂ 'ਤੇ' ਹੋਵੇਗਾ।

II ਦੈਤਾ ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਬਿੰਦੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦਾ ਲਾ ਕੇ ਦੈਤਾ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਦੈਤਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਅਰਥ ਨਿਖਰੇਗਾ।

III 'ਬਾਣਾ' ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਬਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦਾ ਲਾ ਕੇ ਬਾਣਾ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਬਾਣਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਵੇਗਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਬਾਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਭੇਖ ਜਾ ਕਪੜਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।

IV ਕੇਸੀ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਬਿੰਦੇ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਹੈ ਪਰ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦਾ ਲਾਇਆਂ ਹੀ ਕੇਸੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਇਹ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜਕੇ ਗਿਰਾਇਆ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਕੰਧ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜ ਪੱਟਕਾ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਤਾਂ ਤੇ ਉਤੇ ਦਰਸਾਏ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਖੰਡਾ ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਵੀ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦਾ ਲਾ ਕੇ ਖੰਡਾਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਸੁਤੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਖੰਡ ਬਣੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤੇ ਦੁਧਾਰੀ ਤਲਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਕਾ ਹੀ ਅਸੰਗਤ (ਅਢੁੱਕਵਾਂ) ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਤੇ ਦਰਸਾਏ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੱਛਨਾਂ ਬ੍ਰਿਤੀ ਜਾਂ ਕਿਸ ਹੋਰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਅਰਥ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਖੰਡਾ ਦਾ ਅਰਥ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਖੰਡਾ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕੇਵਲ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਜਿਹ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਠ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦੇ ਲਾਇਆਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚਲੇ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਘੜੀਆ ਅਤੇ ਗੋਪੀਆ ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਵਿਚ ਘੜੀਆ ਤਥਾ ਗੋਪੀਆ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਉਤੇ ਬਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦੇ ਲਾ ਕੇ ਘੜੀਆਂ ਅਤੇ ਗੋਪੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਬਲਵੰਡ-ਸੱਤੇ ਦੀ ਵਾਰ ਅੰਦਰ-ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨਾ ਪਾਲਿਓ ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਉਤੇ ਬਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਉਤੇ ਕੋਲੋਂ ਬਿੰਦਾ ਲਾ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰੀਂ

ਪੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਪੁਤਰਾਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟਾ ਪੁਤ੍ਰੀ (ਲੜਕੀ) ਅਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਇਤਿਆਦਿਕ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਜੋਂ ਦਿਤੇ ਜਾਂ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ।

ਆਓ ਹੁਣ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸਨੇ ਸੰਸਾਰ ਰਚਿਆ, ਕਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ, ਬਿਸ਼ਨ ਮਹੇਸ਼ ਸਾਜੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੇ ਦੇਵ, ਦਾਨਵ ਬਣਾਏ, ਕਿਸ ਨੇ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਲ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਕਿਸਨੇ ਦੁਰਗਾ ਸਾਜ ਕੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ।

ਵੇਖੋ ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਅੰਕ 29 ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਆਮ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪਕੀ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਕਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ੱਕਤੀ ਕਾਲਿਕਾ (ਭਗਵਤੀ) ਨੂੰ ਭਵਾਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ—

ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਤਾਤਾ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਭਯੋ ਤੇਜ ਬਿਖਯਾਤਾ॥
ਸੋਈ ਭਵਾਨੀ ਨਾਮ ਕਹਾਈ॥
ਜਿਨ ਸਿਗਰੀ ਇਹ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਪਾਈ॥

ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਕਤਾਂ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੇ ਚਰਿਤਰੋ ਪਖਯਾਨ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀਏ ਨਮਹ' ਭਾਵ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਨੂੰ ਯੋਗਮਾਯਾ, ਜਗਤਮਾਤਾ ਆਦਿਕ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਬਿਸਨ ਅਤੇ ਰਦ੍ਰ (ਸ਼ਿਵ) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਦੈਂਤ, ਦੇਵਤੇ, ਜੱਛ ਆਦਿਕ ਤੂੰ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਯਥਾ—

ਤੂ ਹੀ ਜੋਗਮਾਯਾ ਤੂ ਹੀ ਬਾਕਬਾਨੀ॥
ਤੂ ਹੀ ਆਪਰੂਪਾ ਤੂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਭਵਾਨੀ॥
ਤੂ ਹੀ ਬਿਸਨ ਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੂ ਰੁਦ੍ਰ ਰਾਜੈ॥
ਤੂ ਹੀ ਬਿਸ੍ਵਮਾਤਾ ਸਦਾ ਜੈ ਬਿਰਾਜੈ॥ ੨॥
ਤੂ ਹੀ ਦੇਵ ਤੂ ਦੈਤ ਤੂ ਜੱਛ ਉਪਾਏ॥
ਤੂ ਹੀ ਤਰਕ ਹਿੰਦੂ ਜਗਤ ਮੈ ਬਨਾਏ॥ ੩॥
× × × × ×
ਤੁਮੀ ਬੱਕ (ਮੂੰਹ) ਤੇ ਬੇਦ ਚਾਰੋ ਉਚਾਰੇ॥
ਤੂ ਹੀ ਸੁੰਭ ਨੈ ਸੁੰਭ ਦਾਨੋ ਸੰਘਾਰੇ॥ ਅੰਕ ੪
× × × × ×
ਤੁਮੀ ਰਾਮ ਹਵੈ ਕੇ ਹਠੀ ਦੈਤ ਘਾਯੋ॥
ਤੁਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹਵੈ ਕੰਸ ਕੇਸੀਂ ਖਪਾਯੋ॥ ੬॥

ਤੂੰ ਹੀ ਆਦਿ ਉਪਾਵੈ ਤੂ ਹੀ ਅੰਤ ਮਾਰੈ ॥ ੭ ॥ ਆਦਿਕ

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਵਤਾਰੇ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ "ਅਥ ਦੇਵੀ ਜੂ ਕੀਉਸਤਿਤ ਕਥਨੰ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

ਤੂ ਹੀ ਅਸਤ੍ਰਣੀ ਸ੍ਰਸਤ੍ਰਣੀ ਆਪਰੂਪਾ ।

... ...

ਉਪਰ ਦਿਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਭਗੌਤੀ (ਭਗਵਤੀ ਜਾਂ ਭਗਉਤੀ) ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਵਣ ਤਥਾ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਲਈ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਬਲਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਗਉਤੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਸੀ ।

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਵਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਹਿਤ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਉਸਦੀ ਕਥਾ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ, ਮਹਾਂ ਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਆਦਿਕ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਵੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੁਰਗਾ ਸਪਤਸ਼ਤੀ (ਦੁਰਗਾਪਾਠ ਜਾਂ ਦੁਰਗਾ ਸਤੋਤ੍ਰ) ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਵੀ ਭਗਤ ਸਿਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਫਿਰ ਪਾਠ ਕਰੈ ਸਤਿ ਸੈਟਿ ਸਲੋਕ ਕੋ
ਸਯਾਮ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਪੈ ਨ ਟਰੈ । ਅੰਕ 230 ।

ਤਾਂ ਤੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤੁੱਕਾਂ 'ਤੁਮੀ ਸੁੰਭ ਨੇ ਸੁੰਭ ਦਾਨੋ ਸੰਘਾਰੇ' ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਗੌਤੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਦੈਂਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਭਗਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪਾਂ (ਅਵਤਾਰਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਉਸਦਾ ਇਕ ਅਤੀ ਕਰੂਰ ਕਰੋਧੀ ਅਤੇ ਜੋਧਾ ਰੂਪ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਮੌਤ, ਭੈ, ਖੂਨ-ਖ਼ਰਾਬੇ ਅਤੇ ਨਾਸ ਦੀ ਦੇਵੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਹਿਤ ਭਗਵਤੀ, ਕਾਲੀ, ਦੁਰਗਾ, ਭਵਾਨੀ, ਚੰਡੀ ਆਦਿਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਦੀ ਹੈ । ਤਾਂ ਤੇ ਭਗੌਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਇਸੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਬਲਕਿ, ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਉਤਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਵਾਰ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਵੀ 'ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਜੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਂਨਿਰਵਾਣ ਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪਾਰਬਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਹਿਤ ਦੁਰਗ ਦੈਂਤ (ਜੋ ਰੁਰ ਦੈਂਤ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ) ਦਾ ਬੱਧ ਕਰ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਉੜੀ ਵੀ ਦੇਵੀ ਭਗੌਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਬੋਧਤ ਕਰਕੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਥੇ ਭਗਉਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ' ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਭਗਉਤੀ (ਚੰਡੀ) ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਭਗਉਤੀ ਭਗਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਭਗੌਤੀ ਪੂਜਾ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਹਿਤ ਡੂੰਘੀਆਂ ਤੋਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚਲੀਆਂ ਹਨ। ਨਮੂਨੇ ਲਈ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ 'ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ' ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਜੋ 1428 ਪੰਨੇ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਬੀੜ ਦੇ 571ਵੇਂ ਸਫ਼ੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 610 ਸਫ਼ੇ ਉਤੇ ਮੁਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਲ 588 ਅੰਕੜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਸੰਖੇਪ ਰਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 140 ਅੰਕ ਤਕ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਛੰਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਵੀ ਨੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚਲੇ ਪਾਪ-ਉਪੱਦਰ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਦਰਸਾਏ ਹਨ ਕਿ ਪਿਤਾ-ਪੁਤ੍ਰੀ, ਭੈਣ-ਭਰਾ ਅਤੇ ਮਾਂ-ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਦੇਣਗੇ।

141 ਅੰਕ ਤੋਂ 156 ਤਕ 16 ਸਵੈਯੇ ਸਮਸਿਆ ਪੂਰਤੀ ਰੂਪ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਸਿਆ 'ਭਲ ਭਾਗ ਭਯਾ ਇਹ ਸੰਭਲ ਕੇ ਹਰਿ ਜੂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਆਵੇਂਗੇ' ਹੈ।

156ਵੇਂ ਬੰਦ ਤੋਂ ਅਗੇ 'ਅੰਦਰ ਕਮਾਣਾ ਸਰਪਰ ਉਘੜੇ' ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵੀ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਉਘੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡੂੰਘੀ ਚਾਲ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਰੋਚਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਾਟਕੀ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ —

ਕਲਜੁਗੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਸੰਭਲਪੁਰ ਦਾ ਸੂਦਰ ਰਾਜਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁਕਮਨ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ...ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲੁੱਕ-ਛਿੱਪ ਕੇ ਦੇਵੀ ਪੂਜਦਾ ਹੈ...ਉਸਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਣੋਂ ਵਰਜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ...ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਸ ਦੇਂਦੀ ਹੈ...ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਛਡਦਾ, ਯਥਾ—

ਤਹ ਬਿਪ੍ਰ ਏਕ ਜਿਹ ਗੁਣ ਅਨੇਕ ॥ ਅੰਕ ੧੬੩
ਨਿਤ ਜਪਤ ਬਿਪ੍ਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥
ਜਿਹ ਕੀਮ ਧੂਮ੍ਰਲੋਚਨ ਦੁਖੰਡ ॥ ਅੰਕ ੧੬੪

ਰਾਜਾ ਸੂਦ੍ਰ ਬਾਚ

ਕੈ ਤਜੋ ਸੇਵ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ॥
ਨਹੀਂ ਕਰਤ ਆਜ ਤੇ ਕੋ ਦੁਖੰਡ ॥ ਅੰਕ ੧੭੨

ਬਿਪ੍ਰ ਬਾਚ ਰਾਜਾ ਸੋਂ

ਕੀਜੈ ਦੁਖੰਡ ਨਹੀਂ ਤਜਹ ਸੇਵ ॥
ਸੁਣ ਲੇਹੁ ਸਾਚ ਤੋ ਕਹੋਂ ਦੇਵ ॥
ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਹਿੰ ਟੂਕ ਤਨ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ॥
ਨਹੀਂ ਤਜਹੁ ਪਾਇੰ ਦੇਵੀ ਉਦਾਰ ॥ ਅੰਕ ੧੭੩

ਭਾਵ, ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਜਾਣ ਮੈਂ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ।

ਤਿਹ ਬਾਂਧ ਆਂਖ ਮੁਸਕੈ ਚੜਾਇ ॥
ਕਰ ਲੀਨ ਕਾਢ ਅੱਸ ਕੋ ਨਚਾਇ ॥
ਜਬ ਲਗੇ ਦੇਣ ਤਿਹ ਤੇਗ ਤਾਨ ॥
ਤਬ ਕੀਓ ਕਾਲ ਕੋ ਬਿਪ੍ਰ ਧਿਆਨ ॥ ਅੰਕ ੧੭੪

ਜਬ ਕੀਯੋ ਚਿਤ ਮੋ ਬਿਪ੍ਰ ਧਿਆਨ ॥
ਤਿਹ ਦੀਨ ਦਰਸ ਤਬ ਕਾਲ ਆਨ ॥
ਨਹੀਂ ਕਰੋ ਚਿੰਤ ਚਿਤ ਮਾਝ ਏਕ ॥
ਤਵ ਹੇਤ ਸਤ੍ਰ ਹਨ ਹੈ ਅਨੇਕ ॥ ਅੰਕ ੧੭੭

ਭਾਵ, ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਰਾਜੇ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਪਕੜੀ ਤਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਭਗਵਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਤੱਦ ਮਹਾਂਕਾਲ ਨੇ ਕਲਕੀ (ਨਿਹਕਲੰਕ) ਅਵਤਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਧੀਰਜ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਸਾਰੇ ਵੈਰੀ ਹੁਣੇ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਫਿਰ ਕਲ਼ਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਲੋਂ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਲੋਂ ਜੁੱਧ-ਜੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ-ਦੇਸ਼ਾਂਤਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਪਿਛੋਂ ਨਿਹਕਲੰਕ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਯੂ ਮਹਿੰਦੀ ਪੀਰ ਹਥੋਂ ਦੱਸ ਕੇ ਅੰਤਲੇ 588ਵੇਂ ਅੰਕ ਉਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁਖ ਕਾਰਣ ਚਾਲਾਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਕ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ।

ਅਟੱਲ ਵਿਸਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਥਿਆ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਭਗਉਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਨੇ ਡੂੰਘੀ ਚਾਲ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਰੋਚਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪੱਜ ਬਣਾ ਕੇ ਭਗਵਤੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਉਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਭਗੌਤੀ ਮਹਿਮਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕੁਫਰ ਤੋਲੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿੰਗਲਾਜ ਦੇਵੀ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੇ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਆਪਣੇ ਸਤ ਪੁੱਤਰ ਮੇਰੇ ਭਵਨ ਵਿਚ ਬਲੀ ਦੇ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ...ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਘਰ ਆ ਕੇ ਦਸਦਾ ਹੈ...ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਆਪਣੇ ਸਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਜਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਅਗੇ ਭੇਟ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ...ਮੋਇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਕਟਾਰੀ ਮਾਰਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ...ਫਿਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਵੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ...ਇਹ ਕੌਤਕ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਾ ਵੀ ਮਰਣ ਲਈ ਕਟਾਰੀ ਫੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚਿਰੰਜੀਵਤਾ ਦਾ ਵਰ ਦੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਤ੍ਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ 165)।

ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਰਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਉਤੀ ਭਗਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਭਗਉਤੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਅਤੀਤ ਸਾਧੂ ਦੇ ਭੇਖ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਨੂਪ ਕੌਰ (ਜੋ ਕਾਮ ਚੇਸ਼ਟਾ ਨਾਲ ਵਿਆਕੁਲ ਸੀ) ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਣੋਂ ਵੀ ਘਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਵੇਖੋ ਤ੍ਰਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੰ: 21 ਅੰਕ 10) ਯਥਾ :

ਚਲਿਯੋ ਭੇਖ ਆਤੀਤ ਕੋ ਧਾਰਿ ਰਾਈ ॥
ਮਨਾਪਨ ਮੋ ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਮਨਾਈ ॥

ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਭਗੌਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਅਰਾਧਣਾ ਦਰਸਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਵੰਗਾਰ ਪਾਈ ਹੈ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਉਚਕੋਟੀ ਦ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਣ ਉਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚਲੇ "ਤੀਰ ਮ਼ਤਦ੍ਰਵ ਕੇ ਹੁਤੋ ਪੁਰ ਅਨੰਦ ਇਕ ਗਾਉਂ" ਵਿਚਲਾ 'ਹੁਤੋ' ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਭੂਤਕਾਲ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ-ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਗੇ ਵੇਖੋ, "ਚਲਿਯੋ ਭੇਖ ਆਤੀਤ ਕੋ ਧਾਰ ਰਾਈ" ਵਿਚਲਾ 'ਰਾਈ' ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਅੰਨਯ-ਪੁਰਖ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਹ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਅੰਨਯ ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਇਥੇ ਇਕ ਗੱਲ ਉਚੇਚੀ ਯਾਦ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ

ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪ੍ਰਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਜੁਰਅੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਬਲਕਿ, "ਦੇਖਣ ਆਇਓ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ" ਆਦਿਕ ਚੋਪੜੀ-ਚਾਪੜੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤ ਕੇ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟਾ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਆਮ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦਾ ਅਧਿਅਨ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਣ ਦੀ ਜਰਅਤ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਇਹ ਦਲੇਰੀ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਸ਼ੋਕ, ਡਾਕਟਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ 'ਜੱਗੀ', ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਜ਼ੀ ਵਰਗੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਕ-ਲੁਕੋ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨਿਡੱਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਠੋਸ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ "ਵਾਰ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਕੀ" ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਕਵੀ ਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਅਨਮਤੀ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ 'ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ' ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਹੇ ਪਾਉਣਾ ਅਰੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਗਰਾਤਿਆਂ ਸਮੇਂ ਸਟੇਜਾਂ ਉਤੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਨੀਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਮ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੁੱਝੀ ਚਾਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ (ਹਿੱਸੇ) ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੋਂ ਤੋੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਜਗਰਾਤੇ ਸਮੇਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਟੇਜਾਂ ਉਤੇ ਰਖਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭਗਉਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ (ਗੀਤਾਂ) ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ :

"ਨੰਗੀ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਅਕਬਰ ਆਇਆ,
ਸਿਰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਝੁਲਾਇਆ ॥"

ਪ੍ਰਚਲਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਇਹ ਗਾਉਣਾ ਵੀ ਅਰੰਭ ਦੇਣ ਕਿ :

"ਨੰਗੀ ਨੰਗੀ ਪੈਰੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਇਆ..."

ਇਸ ਲਈ ਇਕਦਮ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਜਗਰਾਤਿਆਂ ਦੇ

ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖ ਕੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਸਿਦਕੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਥਦਰਦੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਤਾਂ ਛਲਨੀ ਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਇਹ ਕੁਝ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਕੁੰਭਕਰਣੀ ਨੀਂਦਰ ਵਿਚੋਂ ਉਠਣ ਦਾ ਨਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।

ਵਕਤ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਕਮੇਟੀ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਸਬੰਧੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਢਿੱਲ-ਮੱਠ ਦੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਬੇੜਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨ ਕਿ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ 'ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ' ਜਾਂ 'ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ' ਨਾਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਜਾਂ ਇਹ ਨਾਮ ਛਾਪਣ) ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਚੇਚਾ ਜਤਨ ਕਰੇ।

ਜੇ ਵਕਤ ਸਿਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਅਸਲੀ ਗੁਰੂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ "ਦਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ।

ਆਸ ਹੈ ਇਸ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏਗਾ, ਐਵੇਂ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਨੋਟ—(1) ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਗੋਚਰੀ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੰਮਤ 1770 ਵਿਚ ਹੱਥ ਲਿਖੀ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ "ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ" ਥਾਵੇਂ "ਵਾਰ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਲਿਖਯਤੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਅੰਤਰੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਥਾਈਂ ਪਾਠਾਂ ਉਤੇ ਹੜਤਾਲ ਵੀ ਫਿਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਹੜਤਾਲ ਫਿਰੀ ਹਈ ਹੈ ਪਰ ਵਾਰ ਦੁਰਗਾ (ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਵਾਰ) ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੜਤਾਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਬੀੜ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇਠੀ, ਕੋਠੀ ਨੰ 47 ਹਨੂਮਾਨ ਰੋਡ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

1770
57
1713

o–o

ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੇ ਰੱਛਾ

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਦਾ ਮੂਲ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 405ਵਾਂ ਭਾਵ ਅੰਤਲਾ ਮਹਾਂਕਾਲ ਵਾਲਾ ਚਰਿਤਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਕ ਵੀ 405 ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੀ ਸੰਕੋਚਵਾਂ ਸਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਇਕ ਵਡੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਸਤਿਸੰਧ ਉਤੇ ਇਕ ਦੀਰਘਦਾੜ੍ਹ (ਵਡੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ) ਵਾਲੇ ਦੈਂਤ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਅਛੂਹਨ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਸਦੇ ਟਾਕਰੇ ਹਿਤ ਸਤਿਸੰਧ ਨੇ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਅਛੂਹਨੀ ਦੇਵ ਦੱਲ ਜੋੜ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ...ਲੜਦੇ-ਲੜਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਉਸ ਰਣਭੂਮੀ ਦੀ ਕੋਪ ਅਗਨੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੂਲਹ ਦੇਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ (ਵੇਖੋ ਅੰਕ 28—29)

ਉਕਤ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਨੁਖ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬਣਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਂ ਮਾਈ ਭਾਵ ਪਾਰਬਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ..ਪਾਰਬਤੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਵੱਛ ਹੋ ਕੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ......ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਵਲੋਂ ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਪਿਛੋਂ ਤੈਨੂੰ ਵਰਾਂਗਾ......ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਹਿਤ ਉਸ ਦੇਵੀ ਨੇ ਦੈਤ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਕੇ ਵੰਗਾਰਿਆ...

ਯੁੱਧ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਥੱਕ ਜਾਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਕਤ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ...ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ...ਉਧਰ ਦੈਤਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਹਾਥੀ, ਘੋੜਿਆਂ, ਰਥਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਖੱਚਰਾਂ, ਮਝਾਂ ਬਿਲਿਆਂ, ਸੂਰਾਂ, ਬਿਘਿਆੜਾਂ, ਗਿਰਝਾਂ, ਗਿਦੜਾਂ, ਚਿਤਰੇ ਆਦਿਕਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈਆਂ (ਵੇਖੋ ਅੰਕ 179 ਤੋਂ 184)

ਇਸ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੰਮਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਛੇ ਪੁੜ ਉੱਡ ਗਏ ਜਿਸ ਤੋਂ 7 ਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਤਾਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਤ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੇਰਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਯਥਾ—

ਥੀਵਤ ਕੋਪ ਅਮਿਤ ਕਰਿ ਭਏ ।
ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਕੇ ਖਟ ਪੱਟ ਉਡ ਗਏ । ਅੰਕ 78
ਏਕੈ ਪੱਟ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਹਿ ਗਈ ।
ਖੱਟ ਪੱਟ ਹਯਨ ਪਗਨ ਉਡ ਗਈ ।
ਜਨੁ ਬਿਧਿ ਏਕੈ ਰਚਾ ਪਯਾਰਾ ।
ਗਗਨ ਰਚੇ ਦਸ ਤੀਨ ਸੁਧਾਰਾ । ਅੰਕ 79

ਮਹਾਂਕਾਲ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿਤਾ...ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗ ਉਗਲੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਠਾਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਪਏ । ਫਿਰ ਮੂੰਹੋਂ ਹਵਾੜ ਕਢੀ ਜਿਸਤੋਂ ਮੁਗਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ, ਮੁੜ ਮੂੰਹ ਹਾਹੀਂ ਸ੍ਵਾਸ ਭਾਵ ਪਵਨ ਛੱਡੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸ਼ੇਖ ਤੇ ਸੈਯੱਦ ਉਠ ਖੜੋਤੇ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾਹਰ ਖ਼ਾਨ, ਬੈਰਮ ਖ਼ਾਨ, ਬਹਾਦਰ ਖ਼ਾਨ, ਰੁਸਤਮ ਖ਼ਾਨ ਆਦਿਕ ਮਹਾਂਕਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲੜਨ ਆਏ...ਮਹਾਂਕਾਲ ਨੇ 'ਹੁਅੰ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਧ-ਬਿਆਸ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਣਗਿਣਤ ਦੈਂਤਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਮਰ ਗਈ...ਅੰਤ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਨੇ ਕੋਪ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ, ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸੀਸ ਉਡਾਇਆ ਫਿਰ ਦੋ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਰਥ ਦੇ ਪਹੀਏ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ ਆਦਿਕ, ਯਥਾ—

ਏਕ ਬਾਨ ਤੇ ਧੁਜਹਿ ਗਿਰਾਯੋ ॥
ਦੁਤਿਯ ਸਤ੍ਰੁ ਕੋ ਸੀਸ ਉਡਾਯੋ ॥ 372 ॥

ਦੁਹੂੰ ਬਿਸਿਖ ਕਰਿ ਦਵੈ ਰਥ ਚੱਕ੍ਰ ॥
ਕਾਟਿ ਦਏ ਛਿਨ ਇਕ ਮੈਂ ਬੱਕ੍ਰ ॥
ਚਾਰਹਿੰ ਬਾਨ ਚਾਰਹੂੰ ਬਾਜਾ ॥
ਮਾਰ ਦਏ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਰਾਜਾ ॥ 373 ॥

ਬਹੁਰ ਅਸੁਰ ਕਾ ਕਾਟਸਿ ਮਾਥਾ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤਿ ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਥਾ ॥
ਦੁਤਿਯ ਬਾਨ ਸੋ ਦੋਊ ਅਰਿ ਕਰ ॥
ਕਾਟਿ ਦਯੋ ਅਸਿ ਧੁਜ ਨਰ ਨਾਹਰ ॥ 374 ॥

ਪੁਨਿ ਰਾਛਸ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਕੇਤ ਜਗਤ ਕੇ ਈਸਾ ॥

ਪੁਹਪਨ ਬ੍ਰਿਸਟਿ ਗਗਨ ਤੇ ਭਈ ॥
ਸਭਹਨ ਆਨਿ ਬਧਾਈ ਦਈ ॥ 375 ॥
ਧੰਨਯ ਧੰਨਯ ਲੋਗਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ॥
... ...
... ...
ਦਾਸ ਜਾਨਿ ਮੁਹਿ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥ 376 ॥

ਕਬਯੋ ਵਾਚ ਬੇਨਤੀ ॥ ਚੌਪਈ ॥

ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ ॥
ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਚਿੱਤ ਕੀ ਇੱਛਾ ॥
ਤਵ ਚਰਨਨ ਮਨ ਰਹੈ ਹਮਾਰਾ ॥
ਆਪਨਾ ਜਾਨ ਕਰੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰਾ ॥ ੩੭੭ ॥
× × × ×
ਸਰਬ ਠੌਰ ਮੋ ਹੋਹੁ ਸਹਾਈ ॥
ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ ॥ ੪੦੧ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗ ਮਾਤਾ ॥
ਗਰੰਥ ਕਰਾ ਪੂਰਨ ਸੁਭ ਰਾਤਾ ॥
ਕਿਲ ਵਿਖ ਸਕਲ ਦੇਹ ਕੋ ਹਰਤਾ ॥
ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਅਨ ਕੋ ਛੈ ਕਰਤਾ ॥ ੪੦੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਸਧੁੱਜ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥
ਪੂਰਨ ਕੀਆ ਗਰੰਥ ਤਤ ਕਾਲਾ ॥
... ...
ਦੂਖ ਨ ਤਿਸੈ ਬਿਆਪਤ ਕੋਈ ॥ ੪੦੩ ॥

ਅੜਿੱਲ ॥

ਸੁਨੈ ਗੁੰਗ, ਜੋ ਯਾਹਿ ਸੁ ਰਸਨਾ ਪਾਵਈ ॥
ਸੁਨੈ ਮੂੜ ਚਿਤ ਲਾਇ ਚਤੁਰਤਾ ਆਵਈ ॥
... ...
ਹੋ ਜੋ ਯਾਕੀ ਏਕ ਬਾਰ ਚੌਪਈ ਕੋ ਕਹੈ ॥ ੪੦੪ ॥

ਚੌਪਈ ॥

ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਭਣਿਜੈ ॥ ਅਰਧ ਸਹਸ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਕਹਿਜੈ ॥

ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੁਦੀ ਅਸਟਮੀ ਰਵਿ ਵਾਰਾ ।।
ਤੀਰ ਸਤੁਦ੍ਰਵ ਗਰਥ ਸੁਧਾਰਾ ।। ੪੦੫ ।।

ਇਤੀ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪਾਂਚ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤਮਸਤ ਸੁਭਮਸਤੁ ।। 405 ।। 7555 । ਅਫਜੂੰ ।

ਨਿਰਣਾ

(1) ਇਹ ਚੌਪਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਾਖਯਾਨ (ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ) ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਭਾਵ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਮੱਕਰ-ਫਰੇਬਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਹੈ ਤ ਪਾਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆਈ ਅਸ਼ਲੀਲ ਭਾਸ਼ਾ (ਭੋਗ-ਬਿਲਾਸ ਦੀਆਂ ਨਗੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ) ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ।

(2) ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕਈ ਤੁੱਕਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ (ਅਥਵਾ ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ) ਉਤੇ ਪਰਖਿਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁਧ ਦਿਸਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

(ੳ) ...ਹਮਰ ਦੁਸ਼ਟ ਸਭੈ ਤੁਮ ਘਾਵਹੁ... ।। ੩੭੮ ।।
(ਅ) ...ਸਭ ਬੈਰਨ ਕੋ ਆਜ ਸੰਘਰੀਯੈ ।। ੩੭੯ ।।
(ੲ) ਚੁਨ ਚੁਨ ਸੱਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ ਮਾਰਿਯਹਿ ।। ੩੮੦ ।।
(ਸ) ਸਿਖਯ ਉਬਾਰਿ ਅਸਿਖ ਸੰਘਰੋ ।। ੩੯੭ ।।

(3) ਇਹ ਚੌਪਈ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ 'ਕਬਯੋਵਾਚ ਬੇਨਤੀ' ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

(4) 405ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ (ਜਿਸਦਾ ਕਿ ਇਹ ਚੌਪਈ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ) ਦੀ ਅੰਤਕਾ ਵਿਚ ਆਏ ਇਹ ਵਾਕ 'ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪਾਖਯਾਨੇ......ਸੁਭਮਸਤ ।। 405 ।। 7555 ।।' ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ 405 ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰਵਤੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਸਾਕਤਮਤੀਏ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਟਾਹ-ਕੁੰਡਲ ਨਯਾਯ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ, ਕਾਲਿਕਾ) ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਲਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਅੰਤਲੇ

ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 376ਵੇਂ ਅੰਕ ਤਕ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਿਆ ਹੈ ਭਾਵ ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਦੂਲਹ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕੀਤੇ ਜੁਧ-ਜੰਗ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ (376ਵੇਂ ਅੰਕ ਤੋਂ) ਅਗੇ ਉਹਾ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਅਰਥਾਤ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਜਗਮਾਤਾ (ਕਾਲਿਕਾ ਦੇਵੀ) ਉਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲਕਾ ਪਾਸੋਂ ਆਪਣ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਖਿਆ ਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਤਕਾ ਵਿਚ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ, ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ਅਸ਼ਟਮੀ ਸੰਮਤ 1753 ਦਸਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਸੰਮਤਿਸਤ੍ਰਹ ਸਹਸ...।'

ਇਹ ਕਬਯੋਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ 377ਵੇਂ ਅੰਕ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਰਮਵਾਰ 403 ਅੰਕ 'ਦੂਖ ਨ ਤਿਸੈ ਬਿਆਪਤ ਕੋਈ, ਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ' ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 401 ਅੰਕ ਅਥਵਾ 'ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖ ਤੇ ਲੇਹੁ ਬਚਾਈ' ਤਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ।

ਆਓ ਹੁਣ ਵੇਖੀਏ ਕਿ ਇਸ ਚੌਪਈ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਵਰਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ 402 ਤੇ 403 ਅੰਕਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਠ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗਮਾਤਾ ॥
ਗਰੰਥ ਕਰਾ ਪੂਰਨ ਸੁਭਰਾਤਾ ॥
ਕਿਲਬਿਖ ਸਕਲ ਦੇਹ ਹੋ ਹਰਤਾ ॥
ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖਿਯਨ ਕੋ ਛੈ ਕਰਤਾ ॥ ੪੦੨ ॥
ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥
ਪੂਰਨ ਕਰਾ ਗਰੰਥ ਤਤਕਾਲਾ ॥
ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ॥
ਦੂਖ ਨ ਤਿਸੈ ਬਿਆਪਤ ਕੋਈ ॥ ੪੦੩ ॥

ਹੁਣ ਵੇਖੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਚੌਪਈ ਨਾਲੋਂ ਕਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਨੂੰ।

ਕੀ ਇਹ ਤੁੱਕਾਂ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਗਮਾਤਾ (ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ) ਦੀ (ਕਬਿਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ ਰਚਨ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਤੇ ਹੋਈ) ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੀ ਕਵੀ ਇਹ ਚਰਿਤਰੋਪਾਖਯਾਨ ਰੂਪੀ ਸੁਭਰਾਤਾ ਗਰੰਥ (ਸੁਹਣੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵਾਲਾ ਗਰੰਥ

(ਵੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 217) ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਸਕਿਆਂ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤਥਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਚੌਪਈ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀ ਦੀ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਅਜ ਕਲ ਕੁਝ ਗੁਟਕਿਆਂ ਵਿਚ 'ਕਬਯੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10 ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸਾਹੀ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੀਆਂ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

'ਹਾਂ', ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚ 'ਨਿਰੰਕਾਰ', 'ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ' 'ਨਿਰਬਿਕਾਰ', 'ਨਿਰਲੰਬ', 'ਖੜਗਕੇਤ', ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਵੀ (ਸ਼ਾਮ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਪ੍ਰਥਾਇ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਈਂ ਵਰਤੇ ਹਨ। ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਅੰਤਲੇ (405ਵੇਂ) ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅੰਕ 369—

ਤਬ ਅਸਿਧੁਜ ਅਸ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਚਾਰੋ।
ਇਸ ਬਿਧ ਤੇ ਦਾਨਵਹਿ ਸੰਘਾਰੋ। 36

ਸ਼ਬਦ 'ਖੜਗਕੇਤ' ਅਤੇ 'ਅਸਿਧੁਜ' ਦਾ ਅਰਥ ਇਕੋ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਰਥ ਹੈ 'ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮਹਾਂਕਾਲ (ਵੇਖੋ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 29)।

ਚਿਤ ਮੋ ਕੀਆ ਕਾਲ ਕਾ ਧਯਾਨਾ ॥
ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਆ ਆਨਿ ਭਗਵਾਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ 52)

ਤੁਮ ਹੋ ਸਕਲ ਲੋਕ ਸਿਰਤਾਜਾ ॥.........
ਆਦਿ, ਅਕਾਲ, ਅਜੋਨਿ ਬਿਨਾ ਭੈ ॥
ਨਿਰਬਿਕਾਰ ਨਿਰਲੰਬ ਜਗਤ ਮੈ ॥ ਅੰਕ 91
ਨਿਰਬਿਕਾਰ, ਨਿਰਜੁਰ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰ, ਨਵਨਿਤੱਯ ਸੁਯੰਭਵ ॥ ਅੰਕ 92

ਇਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਧਾਰਮਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਥੇ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ' ਵਾਲੀ ਚੋਪਈ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਉਤੇ ਦਸੀਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਰੋਕ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ 'ਮੈ ਨ ਗਨੇਸ਼ਹ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਊ' ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਹੀ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੌਪਈ ਵੀ ਉਤਲੀ ਚੌਪਈ ਵਾਂਗੂ ਕਾਲਕਾ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਦੀ ਹੀ

ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਸਫਲਤਾ ਹਿਤ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ—ਵੇਖੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰੇ ਅੰਕ 420 ਤੋਂ 440 ਤਕ 20 ਬੰਦਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪਕੀ ਵੇਰਵਾ।

ਯਥਾ—421 ਅੰਕ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਹੈ 'ਅਥ ਦੇਵੀ ਜੂ ਕੀ ਉਸਤਤ ਕਥਨੰ' ਅਤੇ 440ਵੇਂ ਅੰਕ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਉਸਤਤ ਸਮਾਪਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ 421 ਅੰਕ ਤੋਂ 432 ਤਕ 12 ਬੰਦਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਨੂੰ ਸਸਤ੍ਰਣੀ, ਅਸਤ੍ਰਣੀ, ਜਯਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਤੋਤਲਾ, ਸਿਵਾ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਉਪ੍ਰੰਤ 433ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਯਥਾ—

ਦੋਹਰਾ

ਦਾਸ ਜਾਨ ਕਰਿ ਦਾਸ ਪਰ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਪਾਰ ॥
ਆਪ ਹਾਥ ਦੈ ਰਾਖ ਮੋਹਿ ਮਨ ਕ੍ਰਮ ਬਚਨ ਬਿਚਾਰ ॥

ਉਕਤ ਦੋਹਰੇ ਪਿਛੋਂ 434ਵੇਂ ਬੰਦ ਤੋਂ 440 ਤਕ 7 ਬੰਦਾਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਅਨਿੰਨ ਸ਼ਰਧਾ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਹੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨ ਗਨੇਸ਼ਹ ਪ੍ਰਥਮ ਮਨਾਊਂ'[1] ਭਾਵ ਆਦਿ ਗਨੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਕਿਸ਼ਨ ਬਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ (ਹੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ) ਮੇਰੀ ਲਿਵ ਆਪ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ'ਹੇ ਮਹਾਂ ਲੋਹ, ਹੇ ਭਗਵਤ ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਦਾਸ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਥਮੇ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਰਚਦਾ ਹਾਂ ?

ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਕੁਝ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ—ਜੁਲਦੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਜਾਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਕਤ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਵਰਤੇ ਈਸਾ, ਨਿਰੰਕਾਰ, ਭਗਵਤ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ

---

1. ਇਕ ਪੁਰਾਣਕ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਗਨੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਵ ਪੂਜਾ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਰਿ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਿਧੀ ਹਿਤ ਪ੍ਰਥਮ (ਪਹਿਲਾਂ)ਤੈਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਇਗਾ।

ਦਾ ਭਾਂਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮਿਥ ਕੇ ਰਹਿਰਾਸ ਆਦਿਕ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਲਗੱਡਾ ਕਰਿ ਦਿਤਾ।

ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਕ ਸਲਾਹਕਾਹ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਹਿਤ ਖੋਜ ਭਾਲ ਅਤੇ ਛਾਨਬੀਨ ਕਰਕੇ 'ਮੈ ਨ ਗਨੇਸ਼ਹ ਪ੍ਰਥਮ' ਅਤੇ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗ ਮਾਤਾ' ਆਦਿਕ ਕਚੀਆਂ ਪਿੱਲੀਆਂ ਕਵੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਤਨੇਮ ਸਮੇਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਕਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਜੋਗ ਕੀਤੇ ਉਦਮ ਦੇ ਨਾਲ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ' ਆਦਿਕ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਵੀ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੈ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਸੋਨੇ ਉਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਦੀ ਵੰਨੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਵਾਂਗੂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਨਿਗਰ ਉਪਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ।

'ਕਬਿਯੋਬਾਚ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿੱਤ ਅੱਜ-ਕਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਲਾਗੇ ਜਿਥੇ ਇਹ ਚੌਪਈ ਉਚਾਰੀ ਸੀ ਉਥੇ ਹੁਣ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। (ਨੋਟ—ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੌਪਈ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ।

ਨਿਰਣਾ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਣ ਤੋਂ ਵੀ ਲਗ ਪਗ ਪੌਣੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਉਚਿਤ ਚੌਪਈ ਵਾਲਾ ਮਨੋਕਲਪਤ ਅਸਥਾਨ ਲਭਿਆ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਸ਼ਰਧਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਜਗਿਆਸੂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੁੱਛ-ਪੁਛਾਵਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਇਤਨੀ ਪੁੱਛ ਹੀ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਚੌਪਈ ਉਚਾਰੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰਛਾ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਤਾਂ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਅਤੇ 'ਮੈਂ ਨ ਗਨੇਸਾ' ਪ੍ਰਿਥਮ ਵਾਲੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਉਤੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਫਿਰ ਸੁਤੰਤਰ ਚੌਪਈ 'ਪ੍ਰਣਵੋ ਆਦਿ ਏਕਕਾਰਾ' ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਿ ਵਾਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਚੌਪਈ ਉਚਰੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਕਤ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵੀਰਾਂ ਕੋਲ ਚੁਪ ਸਾਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੁਕੱਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਮਨੋ-ਕਲਪਤ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਸੱਚ-ਪੱਚ ਹੀ ਚੌਪਈ ਰਚੀ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਹੱਠ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਿਚਲੀ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ 'ਪ੍ਰਣਵੋ ਆਦਿ ਏਕੰਕਾਰਾ'

ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਦਰਸਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਮੇਲ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਆਉ ਹੁਣ ਇਸ ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ ਦੀ ਅਪੇਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਉਸਤਿਤ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ 'ਆਈ ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਚੌਪਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਚਾ ਪੰਥ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ :

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਚੌਪਈ ॥

ਪ੍ਰਵਣੋਂ ਆਦਿ ਏਕੰਕਾਰਾ । ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਵਾਲ ਕੀਓ ਪਸਾਰਾ। ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਅਬਿਗਤ ਅਬਿਨਾਸੀ ਲੋਕ ਚਤੁਰਦਸ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਅਰਥ : ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ। ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਇਹ ਚੌਪਈ ਰਚਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹਾਂ)।

ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ (ਜੋ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਆਦਿ ਜਾਂ) ਮੂਢ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। (ਉਸ ਓਅੰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ) ਪਾਣੀ ਵਿਚ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਤੱਕ (ਆਪਣਾ) ਪਸਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਹੈ (ਜਿਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ) ਜੋ ਅਬਿਗਤ ਅਵ੍ਯਕ੍ਤ) ਸ਼ਰੀਰ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ (ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।੧।

ਹਸਤ ਕੀਟ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ ॥
ਰਾਵ ਰੰਕ ਜਿਹ ਇਕ ਸਰਜਾਨਾ ॥
ਅਦਵੈ ਅਲਖ ਪੁਰਖ ਅਬਿਗਾਮੀ ॥
ਸਭ ਘਟਿ ਘਟਿ ਕੇ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥੨॥

(ਉਹ) ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੀੜੀ ਤੱਕ (ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਹਨ ਭਾਵ) ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਜਿਹੜਾ) ਰਾਜੇ (ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ) ਕੰਗਾਲ ਤੱਕ (ਭਾਵ ਸਭ ਮਨੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਇਕ ਸਮਾਨ ਜਾਣਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਉਹ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਖਦਾ ਹੈ)। ਦਵੈਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਕੇਵਲ ਇਕ, ਜਾਂ ੧ ਓ ਹੈ) ਲਖਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ (ਪੁਰਖ) ਹੈ। ਘਟ-ਘਟ ਦੀ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹੈ (ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਯਥਾਰਥ ਗਿਆਨੀ ਹੈ ॥੨॥

ਅਲਖ ਰੂਪ ਅਛੈ ਅਨਭੇਖਾ ॥
ਰਾਗ ਰੰਗ ਜਿਹ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਾ ॥
ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ ॥
ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਜਿਹ ਤਾਤ ਨ ਮਾਤਾ ॥੩॥

ਉਸਦਾ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਨਾਮ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਭੇਖ (ਬਨਾਵਟ, ਸਿੰਗਾਰ ਆਦਕ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ। ਵਰਨਾਂ ਚਿਹਨਾਂ (ਭਾਵ-ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਫਿਰਕਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਲਕ ਛਾਪਾ ਵਗੈਰਾ) ਤੋਂ ਨਿਆਰਾ (ਵਖਰਾ, ਨਿਰਲੇਪ) ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਮੁਢ ਹੈ; ਦਵੈਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ (ਕੇਵਲ ਇਕ) ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ (ਤਬਦੀਲੀਆਂ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਸਦਾ ਇਕ-ਰਸ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।੩।

ਬਰਨ ਚਿਹਨ ਜਿਂਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ ॥
ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਜਿਂਹ ਤਾਤ ਨਾ ਮਾਤਾ ॥
ਸਭ ਤੇ ਦੂਰ ਸਭਨ ਤੇ ਨੇਰਾ ॥
ਜਲ ਥਲ ਮਹੀਅਲਿ ਜਾਹਿ ਬਸੇਰਾ ॥੪॥

ਜਿਸਦਾ ਕੋਈ ਵਰਣ (ਜਾਤੀ-ਭੇਦ ਅਤੇ) ਚਿਹਨ (ਉਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ) ਜਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਿਸਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਦਸ਼ਮਣ ਹੈ ਨਾ ਮਿੱਤਰ, ਨਾ ਪਿਤਾ ਹੈ ਨਾ ਮਾਤਾ। ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਵਾਸ-ਅਸਥਾਨ ਜਲ, ਥਲ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਖਲਾਅ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ (ਭਾਵ, ਜੋ ਸਭ ਥਾਈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ)।੪।

ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ ॥
ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹਂ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਓ ॥
ਨੇਤ ਨੇਤ ਮੁਖ ਚਾਰ ਬਤਾਇਓ ॥ ੫ ॥

(ਉਹ) ਹਦ ਬਨੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨਾਹਦ (ਕੰਠ, ਮੂੰਹ, ਦੰਦ, ਜੀਭ ਹੋਠਾਂ ਅਤੇ ਸੁਆਸਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ। ਭਵਾਨੀ (ਦੇਵੀ ਜਾਂ ਮਾਇਆ) ਜਿਸਦੇ ਆਸਰੇ (ਜਾਂ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿਚ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਮੂੰਹਾਂ ਨਾਲ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਜਿਸਨੂੰ ਨੇਤਿ-ਨੇਤਿ (ਨਾ+ਇਤੀ; ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਵ ਬੇਅੰਤ, ਬੇਅੰਤ) ਦਸਿਆ ਹੈ।੫।

ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਉਪਿੰਦ੍ਰ ਬਨਾਏ ॥
ਬ੍ਰਹਮਾ ਰੁਦ੍ਰ ਉਪਾਇ ਖਪਾਏ ॥
ਲੋਕ ਚੱਤ੍ਰਦਸ ਖੇਲ ਰਚਾਇਓ ॥
ਬਹੁਰ ਆਪਹੀ ਬੀਚ ਮਿਲਾਇਓ ॥ ੬ ॥

(ਉਸਨੇ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ (ਭਾਵ ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ) (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ) ਇੰਦਰ ਅਤੇ ਉਪ-ਇੰਦਰ ਬਣਾਏ, (ਅਣਗਿਣਤ ਹੀ) ਬ੍ਰਹਮੇ (ਜੋ

ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ) ਸ਼ਿਵਜੀ ਆਦਕ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਸਨੇ ਆਪ ਹੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਖੇਡ (ਤਮਾਸ਼ਾ) ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਾ ਲਿਆ। ੬।

ਦਾਨਵ ਦੇਵ ਫਨਿੰਦ ਅਪਾਰਾ ॥
ਗੰਧ੍ਰਬ ਜਛ ਰਚੇ ਸੁਭ ਚਾਰਾ ॥
ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਭਵਾਨ ਕਹਾਨੀ ॥
ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਪਟ ਪਟ ਕੀ ਜਾਨੀ ॥ ੭ ॥

(ਉਸਨੇ) ਬੇਅੰਤ ਦੈਂਤ, ਦੇਵਤੇ (ਫਨਿੰਦ=ਫਨਿੰਦ੍ਰ=ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਭਾਵ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਅਤੇ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗਵਈਏ) ਗੰਧਰਬ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਚੇ, ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ) ਜਛ ਅਤੇ ਉਤਪੱਤੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਖਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਬੀਤੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ (ਬੀਤ ਰਹੇ) ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਪਰਦੇ ਦੀ ਭਾਵ ਹਰ ਇਕ ਗੁਪਤ-ਪ੍ਰਗਟ) ਗਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨਹਾਰ ਹੈ। ੭।

ਤਾਤ ਮਾਤ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ ॥
ਏਕ ਰੰਗ ਕਾਹੂ ਨਹੀਂ ਰਾਤਾ ॥
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ ॥
ਸਭ ਹੂੰ ਸਰਬ ਠੌਰ ਪਹਿਚਾਨਾ ॥ ੮ ॥

(ਉਸਦਾ) ਨਾ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਹੈ ਨਾ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਹੈ। ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਮਸਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਦਾ ਇਕਰਸ (ਆਪਣੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਜੋਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਭਾਵ, ਸਾਰੀਆਂ ਜੋਤੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ) ਅਤੇ ਸਭ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਥਾਂ ਸਿਞਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੮।

ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਅਨਕਾਲ ਸਰੂਪਾ ॥
ਅਲਖ ਪੁਰਖ ਅਬਿਗਤ ਅਵਧੂਤਾ ॥
ਜਾਤ ਪਾਤ ਜਿਹ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨਾ ॥
ਅਬਿਗਤ ਦੇਵ ਅਛੈ ਅਨਭਰਮਾ ॥ ੯ ॥

(ਉਹ) ਕਾਲ (ਭਾਵ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ) ਰਹਿਤ ਹੈ (ਉਹ ਬਾਲ, ਜੁਆਨੀ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਸਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ) ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਸਰੂਪ ਵੀ ਕਾਲ (ਮੌਤ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ) ਰਹਿਤ ਹੈ। (ਭਾਵ ਉਹ ਜੋ ਅਬਦਲ ਹੈ, ਇਕ ਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ) ਲਖਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਬਿਗਤ

(ਸਰੀਰ-ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ) ਹੈ ਅਤੇ (ਸਾਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ) ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਨਹੀਂ।

ਭਾਵ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੁਲ ਜਾਂ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਵਰਨ ਚਿਹਨ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੋ ਅਬਿਗਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ, ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।੯।

ਸਭ ਕੋ ਕਾਲ ਸਭਨ ਕੋ ਕਰਤਾ ॥
ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੋਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ ॥
ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ ॥
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ ॥ ੧੦ ॥

(ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਾਲ ਹੈ (ਭਾਵ ਉਹ ਸਭ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ (ਵੀ ਉਹੀ) ਹੈ। ਉਹ ਰੋਗਾਂ (ਬੀਮਾਰੀਆਂ); ਸੋਗਾਂ (ਗ਼ਮਾਂ) ਅਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਜਿਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ) ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਛਿਨ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਵੀ ਧਿਆਇਆ ਭਾਵ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ (ਜੀਵ) ਫਿਰ ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ ਭਾਵ ਆਵਾਗਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਵਾਲੀ ਭਵਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਕੇਵਲ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ (ਅਨਯ-ਪੁਰਖ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਬੇਅੰਤਤਾ ਦਰਸਾਈ ਅਤੇ ਮਹਿਮਾ ਗਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ 'ਪ੍ਰਣਵੋਂ ਆਦਿ ਏਕੰਕਾਰਾ' ਤੋਂ ਲੈਕੇ 'ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ 'ਆਦਿ ਸ੍ਰੀ' ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਲੀ, ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਸੱਵਟੀ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਚੌਪਈ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰਛਾ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਭਾਵ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਗ ਮਾਤਾ, ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਹਮ ਪਰ ਜਗ ਮਾਤਾ'...ਅਤੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲਾ' ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ।

ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ ਬਾਬਤ ਦਿਤੀ ਗਈ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸ. ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਲੋਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਨਾਲ ਹੋਏ ਚਿਠੀ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ

ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਕਤ ਚਿਠੀ ਪਤਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਸ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਾਲਿਕ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਮਾਰਕੀਟ, ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਫ਼ਤਾ ਵਾਰੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ' ਜਿਲਦ 19 ਨੰਬਰ 23-24-28 ਜੂਨ ਤੋਂ ਜੁਲਾਈ 1974 ਦੇ ਪ੍ਰਚੇ ਵਿਚ ਸਫਾ ਪੰਜ ਦੇ ਚੌਥੇ ਕਾਲਮ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਪਹਿਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸਫਾ ਛੇ ਦੇ ਚੌਥੇ ਕਾਲਮ ਤੱਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਕੁਝ ਹਲੂਣੇ

ਸ. ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

"ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਤੇ ਪਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ"।

'ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਪਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਮੇਰਾ ਚਿਠੀ ਪੱਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ, ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਚਿਠੀ ਨੰਬਰ 36672 ਮਿਤੀ 3-8-73 ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਜਵਾਬ ਆਇਆ ਸੀ...।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਤ੍ਰਕਾ ਮਿਤੀ 6-7-73 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚਰਿਤ੍ਰੋਂ ਪਖਯਾਨ ਜੋ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ, ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਆਸਕ ਸਾਖੀਆਂ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਹੈ।

ਇਸ ਚਿਠੀ ਦੇ ਆਉਣ ਮਗਰੋਂ ਕਮੇਟੀ ਪਾਸੋਂ ਬੇਨਤੀ ਚੌਧਈ, 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੇ ਰਛਾ, ਜੋ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਦੇ ਪਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਭਾਗ ਹੈ, ਸਬੰਧੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਚਿਠੀ ਨੰ 37540/6-2 ਮਿਤੀ 13-10-73 ਰਾਹੀਂ ਜਵਾਬ ਇਹ ਸੀ :

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪੱਤ੍ਰ 10-9-73 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਰੀਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਾਏ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ-'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰਛਾ' ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜਗੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਜਗੀ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਤਬਾਦਲਾ ਖਿਆਲ ਕਰ ਲੈਣਾ।

ਉਤਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਚਿਠੀਆਂ ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜਗੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਵੇਂ ਸੀ।

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਚਿਠੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਈਆਂ ਹਨ। ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਚੌਪਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਲਿਖੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅਰਵਾਚੀਨ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਲੀ ਪੁਸਪਿਕਾ ਤੋਂ ਇਹ ਉਸੇ ਦਾ ਅੰਗ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਆਏ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਓਹ ਉਸੇ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਜੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤਦ ਤੱਕ ਉਪਸਥਿਤ ਰਹੇਗਾ ਜਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਗੁਰੂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹਨ।

ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਜਗੀ ਸਾਹਿਬ ਡਾ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਏ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਚਿਠੀ ਪੱਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹੋ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ 'ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰਛਾ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇਵੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਵ ਅੰਤਲੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮਹਾਂਕਾਲ ਵਾਲੇ ਵਿਚਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੌ ਛੇਹਤਰ (376) ਬੰਦਾਂ ਵਿਚ ਨਾਟਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਤੇਜ-ਪ੍ਰਤਾਪ (ਸਬੁੱਧ ਨਾਮੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ) ਦਰਸਾਉਣ ਉਪ੍ਰੰਤ 25 ਬੰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ ਵਿਚ ਉਸੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ 2 ਬੰਦਾਂ ਵਿਚ ਜਗ-ਮਾਤਾ (ਦੁਰਗਾ) ਅਤੇ ਅਸਿਧੰਜ (ਮਹਾਂਕਾਲ) ਦਾ ਧਨਵਾਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੌਪਈ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦਰਸਾ ਕੇ ਅੰਤਲੀ ਪੁਸ਼ਪਿਕਾ ਅੰਦਰ ਸੰਮਤਿ ਆਦਿਕ ਦਸਣ ਪਿਛੋਂ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਜਵੇਂ ਅੰਕ ਟੋਟਲੀ 7555 ਅੰਕਾਂ ਉਤੇ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸਜਣ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤਾਂ ਕਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੰਤਲੀ ਕਬਿਉ ਵਾਚ ਚੌਪਈ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਚਰੀ ਦਸਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਭੁਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਚਰਿਤਰ ਦੇ ਅਰੰਭ (ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਸਬੁੱਧ ਵਾਚ ਹੈ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਜ ਭਾਵ ਅੰਤ ਤਕ ਦਿਤੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ (ਲੜੀ ਪਰੋਤਵੇਂ) ਅੰਕਾਂ ਵਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਕਤ ਚੌਪਈ

ਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਜਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਇਹ ਵਖਰੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚੌਪਈ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕੱਝ-ਕੁੱਝ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਜੁਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਕਤ ਚੌਪਈ (ਜੋ ਪ੍ਰਤਖ ਹੀ ਕਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ) ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕਈ ਅਣਮਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਮੇਲ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਕਬਿਯੋਬਾਚ ਚੌਪਈ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਦਸਣ ਕਿ 'ਪ੍ਰਣਵੋਂ ਆਦਿ ਏਕੰਕਾਰਾ' ਵਾਲੀ ਚੌਪਈ (ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਦਸ ਹੈ) ਦੀ, ਥਾਵੇਂ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਦੁਰਗਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ (ਮਹਾਂ ਕਾਲ) ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਚੀ ਗਈ ਕਚੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਬੁਧਮਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਰੋਲ ...

ਚੌਪਈ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ ਕੁੱਝ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਜੋ ਇਸ ਚਾਰ ਸੌ ਪੰਜਵੇਂ ਮਹਾਂਕਾਲ ਵਾਲੇ (ਚੌਪਈ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਬ੍ਰਿਥਾ ਹਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਨੌਤ ਨਾਲ ਤਾਂ ਇਸ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆਂ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਸਾਰਾ ਝੂਠ ਹੀ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਤਿ ਸੰਕੋਚਵਾਂ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਰਾਜੇ ਸਤ ਸੰਧ ਅਤੇ ਦੀਰਘਦਾੜ ਦੈਂਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਛੂਹਨੀ ਹੈ ਸੀ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਮਹਾਂ ਭਯੰਕਰ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕੋਰਵਾਂ ਅਤੇ ਪਾਡਵਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਠਾਰਾਂ ਅਛੂਹਨ ਸੈਨਾ ਹੈ ਸੀ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਕ ਅਛੂਹਨੀ ਵਿਚ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੱਥ, ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀ, ਚਾਲੀ ਹਜ਼ਾਰ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਦਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਤੁਰੰਗਨੀ ਸੈਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਲਿਖੀ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਸਫੇਦ ਝੂਠ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਅਛੂਹਨੀ ਸੈਨਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਸ ਰਣ ਭੂਮੀ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੂਲਹਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਹਿਤ ਮਹਾ ਮਾਈ (ਪਾਰਬਤੀ) ਤੋਂ ਜੰਤ੍ਰਾਂ

ਮੰਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਸਾਂ ਲਈਆਂ।

ਤੀਜਾ ਹਿਮਾਲੇ ਜਿਡਾ ਇਹ ਝੂਠ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ 'ਸ੍ਵਾਸ ਬੀਰਜ' ਦੈਂਤ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਮਾਂ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦੇ ਛੇਂ ਪੁੜ ਪੁਟੇ ਗਏ ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਤ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸਤ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪਤਾਲ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਚੌਥੀ ਇਹ ਗਪ ਵੀ ਸਤ-ਸਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਦੈਤਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮੱਝਾਂ, ਗਾਵਾਂ, ਕੁਤਿਆਂ, ਬਿਲਿਆਂ, ਗਿਰਝਾਂ, ਸਰਪਾਂ ਅਤੇ ਬਿੱਛੂ ਆਦਿਕਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈਆਂ।

ਪੰਜਵਾਂ ਇਹ ਗਪੋੜਾ ਵੀ ਅਭੁਲ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਨਿਸਚੇ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਤਯੁਗ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਸੁਵਾਸ ਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਦੀ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹਵਾੜ ਨਾਲ (ਕਲਯੁਗ ਵਿਚਲੇ) ਮੁਗਲ ਅਤੇ ਪਠਾਨ ਆਦਿਕ ਜਮ ਪਏ।

ਸਾਰੇ ਅੰਸ਼ ਇਹ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਅਸੰਭਵ ਤਥਾ ਕਾਲ-ਭੰਗ ਆਦਿਕ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਦਰਸਾਉਣਾ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਬਲਕਿ ਸਮੂਚੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਦਕ—ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਸੋਚ –ਸਮਝ ਨੂੰ ਸਿਧੀ ਵੰਗਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਉਹ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੀ ਮੰਨਣਗੇ ਜੋ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਹਥ ਧੋ ਬੈਠੇ ਹੋਣ।

—o—

ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ

੧ ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤੇ ਹੈ

ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀ ਏ ਨਮਹ

ਅਥ ਬਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਯਤੇ

ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥ ਭੁਜੰਗ ਛੰਦ ॥ ਤ੍ਵਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਬੀੜ 1428 ਸਫ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀ ਦੇ ਸਫ਼ਾ 809 ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋ ਕੇ 1388 ਉਤੇ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਅਸ਼ਲੀਲ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ 'ਭਾਵ' ਵਿਭਚਾਰੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੱਕਰ ਫਰੇਬ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ 579 ਪੰਨੇ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅੰਤਕਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਹਰ ਅੰਤਕਾ ਵਿਚ ਆਇ "ਮੰਤ੍ਰੀ ਭੂਪ ਸੰਬਾਦੇ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਕਿਸੇ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 'ਭਾਵ' ਪ੍ਰਸੰਗੱਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸੂਚਕ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਯਥਾ :

ਚਿਤ੍ਰਵਤੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰਾਜੇ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਉਤੇ ਰੀਝ ਕੇ ਇਕ ਅਪਸੱਚਰਾ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਣ ਗਈ ਜਿਸਦੇ ਉਦਰੋਂ ਇਕ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਹਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ...

ਰਾਜੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਅਪਸੱਚਰਾ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਚਲੀ ਗਈ... ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਜੋਗ ਵਿਚ ਵਿਆਕੁਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਖੋਜ-ਭਾਲ ਕਰਕੇ 'ਉਡਛਾ' (ਉੜੀਸਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕੰਨਿਆ ਜੋ ਉਸੇ ਅਪਸੱਚਰਾ ਵਰਗੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ) ਰਾਜੇ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਿਆ ਦਿਤੀ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸੁੰਦਰੀ ਆਪਣੇ ਮਤੇਏ ਪੁਤ੍ਰ ਉਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਹਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਉਤੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਖਿੱਝ ਕੇ ਉਲਟਾ ਦੋਸ਼

ਹਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਲਾ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ...ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇਣ ਲਈ ਬੰਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿਤਾ...ਸਿਆਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਹਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਜਾਣ ਕੇ ਉਸਦੇ ਬਚਾਉ ਹਿਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵਲ-ਛਲ ਸੁਣਾਇ ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ 405 ਚਰਿਤ੍ਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀਹ-ਪੰਝੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸਾਇ ਹਨ...ਅੰਤਲਾ 405ਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮਹਾਂਕਾਲ ਵਾਲਾ ਸੁਬੁੱਧ ਨਾਮੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈ ਖੋਜੀ ਸੁਬ੍ਧ ਨਾਮਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਚਰਿਤ੍ਰ ਇਤਨੇ ਅਸ਼ਲੀਲ (ਲਜਿਆਹੀਨ) ਬਲਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਿਭਚਾਰਕ ਟੋਟਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਅਵਿਸਥਾਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ ਸੰਕੋਚਵੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਠ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਸਜਣ ਇਸ ਵਿਭਚਾਰ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਅੱਡੀ-ਚੋਟੀ ਦੇ ਤ੍ਰਾਣ ਤੁਲੇ ਹੋਇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੰਗ-ਮੁਨੰਗੇ ਗੰਦ ਭਰੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਦਰਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਰਤਨੋਂ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ :

(ੳ) ਸੀਆਲੇ ਸੁਹੰਦੀਆਂ ਪਿਰ ਗਲ ਬਾਹੁੜੀਆਂ ॥

(ਆਸਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ)

(ਅ) ਜੋ ਸਹਿ ਕੰਠ ਨ ਲਗੀਆਂ ਜਲਨ ਸਿ ਬਾਹੁੜੀਆਂ ॥

(ਵਡਹੰਸ ਮਹਲਾ ੧)

(ੲ) ਪ੍ਰਿਅ ਅੰਕੁ ਅੰਕਿ ਮਿਲਾਈ

(ਜੈਤਸਰੀ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫)

(ਸ) ਕੰਤਾ ਤੂੰ ਸੌਂ ਸੇਜੜੀ ਮੇਰਾ ਹਭੋ ਡੁੱਖ ਉਲਾਹ ॥

(ਮਾਰੂ ਡਖਨੇ ਮਹਲਾ ੫)

(ਹ) ਅਜ ਨ ਸੁਤੀ ਕੰਤ ਸਿਉਂ ਅੰਗ ਮੁੜੇ ਮੁੜ ਜਾਇ ॥

(ਸਲੋਕ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ) ਇਤਿਆਦਕ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨਵੀਂ ਕਾਢਿ ਅਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਸੂਝਵਾਨਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਸੂਝ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਦੀਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਲੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ

ਪ੍ਰਮਾਣ ਤਾਂ ਦੁਰਾਚਾਰੀ ਜੀਉੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਾਰੀ ਮਨ ਵੀ ਵਿਭਚਾਰਕ ਰੁੱਚੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹੱਟ ਕੇ "ਉਮਕ-ਤਰਸ-ਚਾਲੇ" ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਮਾਹ ਅਤੇ ਤਰਸੇਵੇਂ ਨਾਲ ਨਿਰੰਕਾਰੀ (ਮਾਰਗ) ਰਸਤੇ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਧਾਰਮਕ ਰੁਚੀ ਵਾਲੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਲੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਹਿਤ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ 579 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚਲੇ 7555 ਅੰਕੜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤ੍ਰ ਸੰਕੋਚਵੀਆਂ ਟੂਕਾਂ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨ :

(1) ਇਕ (ਛਜਿਆ) ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਵੇਸ਼ਵਾ ਕਾਮ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦਾਵੇਂ ਭੇਸ ਅੰਦਰ ਜੋਗੀ ਬਣਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ... ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚ-ਸੁੱਚ ਹੀ ਜੋਗੀ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਮੰਤਰ ਸਿਖਨ ਹਿੱਤ ਅੱਧੀ-ਰਾਤੀਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ... ਛਜਿਆਂ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਕੇ ਕਾਮ-ਵਿਸ਼ੇ ਹਿੱਤ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ... ਧਮਕੀਆਂ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ... ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਹਿ ਉਠਦੀ ਹੈ ... ਸ਼ੋਰ-ਸ਼ਰਾਬਾ ਸੁਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਉਤੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਚੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਬਰੜਾਣੀ ਹਾਂ ... ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ... ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਪਿਵਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ 60 ਮੋਹਰ ਉਸਦੀ ਸਿਰਾਂਦੀ ਰੱਖ ਕੇ, ਬੱਚ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਵੇਖੋ ਚਰਿਤ੍ਰ—16ਵਾਂ)

ਵਿਚਾਰ

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਸ੍ਰੀ "ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ" ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਨਵੀਂ-ਨਵੀਂ ਆਬਾਦ ਹੋਈ ਵਿਚ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੰਦ ਮਤੀ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬੋ ਤਥਾ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਆਦਿਕ ਦੁਰਾਚਾਰਨੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

'ਕੋਈ ਜਾਣੇ' ਉਤੇ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿਭਚਾਰਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਦੂਜਾ—"ਜੈ ਡਿਠੇ ਮਨਿ ਧੀਰੀਐ
ਕਿਲ ਵਿੱਖ ਵੰਜਨ ਦੂਰੇ"

ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਛਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਮ-ਵਾਸ਼ਨਾ ਫੁਰਨੀ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਤੀਜਾ "ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਾਫ਼ ਨਦਰੀਂ ਵਿਚਦੋਂ ਕੱਢੇ", ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੋਗੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਛਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਨਾ ਸਕਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਰਵੱਗਤਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ।

ਚੌਥਾ—ਜੰਤ੍ਰਾਂ-ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਖਣ ਜਾਣਾ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਵਾਂ : ਇਕ ਕਮੀਨੀ ਔਰਤ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਜੁਅਰਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਛੇਵਾਂ : ਉਧ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੀ ਵੇਰੀ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਾਂਦੀ 60 ਮੋਹਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਸ ਨੇਕ ਕਮਾਈ ਬਦਲੇ ਰੱਖੀ, ਆਦਿਕ।

"ਮੁਕਦੀ ਗਲ", ਉਤੇ ਦਰਸਾਈ ਸਾਰੀ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾਂ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕੁਟਲ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਬਲਕਿ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨੀ, ਮਲੀਨ ਆਤਮਾ ਦੀ ਨੰਗੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਇਹ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੁਸਾਡੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ 'ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾਂ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਤੇ ਦਸੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਤਰ ਦੇਣਗੇ।

ਇਕ ਅਨੂਪ ਕੁਅਰਿ ਨਾਮੀ ਧਨਾਂਢ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਉਤੇ ਡੋਲ ਕੇ 'ਮਗਨ ਦਾਸ' ਨਾਮੀ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲ ਭੇਜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭਗਉਤੀ ਮੰਤਰ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ ਜਾਉ ... ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਭਗੌਤੀ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪੁਜਦੇ ਹਨ ਯਥਾ -

ਚਲਿਯੋ ਧਾਰਿ ਆਤੀਤ ਕੋ ਭੇਸ ਰਾਈ।
ਮਨਾਪਨ ਬਿਖੈ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਮਨਾਈ।
ਚਲਿਯੋ ਸੋਤ ਤਾ ਕੇ ਫਿਰਿਯੋ ਨਾਹਿ ਫੇਰੇ।
ਧਸਿਯੋ ਜਾਇਕੈ ਵਾ ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ਸੁ ਡੇਰੇ।

(ਚਰਿਤ੍ਰ 21 ਅੰਕ 10)

ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਆਪਣੀ ਮਲੀਨ ਲਾਲਸਾ ਵਸ ਕਈ ਹਾਓ—ਭਾਊ ਅਤੇ ਵੱਲ ਛੱਲ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਤੇ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ...... ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਡੋਲ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਤੋਂ ਰੋਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਖਿੱਝਦੀ ਹੋਈ ਚੋਰ—ਚੋਰ ਆਖ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ... ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ .. ਗੁਰਦੇਵ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਭਿਰਾ ਦੀ ਪੱਗ ਲਾਹ ਕੇ

ਧੱਕਾ-ਮੁੱਕੀ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਸੇ ਨੂੰ ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੋਰ ਚੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਸ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਕ ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਅਤੇ ਕੰਮਲੀ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ......ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਜੁੱਤੀ ਅਤੇ ਕੰਮਲੀ ਸਮੇਤ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਮੰਗਵਾਕੇ ਤਾੜਦੇ ਹਨ . ...ਉਹ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦੀ ਹੈ...... ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਖਰੇ ਲਿਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ ਗੁਸਾ ਕਰ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਚੋਰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਅਸਾਂ ਤੇਰੇ ਹੀ ਭਿਰਾ ਨੂੰ ਚੋਰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ ......ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਉਸ ਦੀ ਛਿਮਾਹੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਤੀ ਯਥਾ—

ਛਿਮਾ ਕਰੌ ਅਬ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤੁਮੇ ਬਹੁਰ ਨ ਕਰੀਯਹੁ ਰਾਂਧ।
ਬੀਸ ਸਹੰਸ ਟੱਕਾ ਤਿਸੈ ਦਈ ਛਿਮਾਹੀ ਬਾਂਧ।

(ਚਰਿਤ੍ਰ 23 ਅੰਕ 12)

ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਰੰਸ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਅਕਾਲ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇਤਨਾਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਸੋ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਭਗਉਤੀ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵੇਲੇ-ਕੁਵੇਲੇ ਵੀ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਦੂਜਾ : ਤੇਜ ਪੁੰਜ, ਮਰਦ ਅਗੰਮੜੇ, ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਭੈ ਜਾਂ ਰੁਹਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਵਰਗੀਆਂ ਕਮੀਨੀਆਂ ਰੰਨਾਂ ਵੀ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਚੋਰ -ਚੋਰ ਆਖਣੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੰਗਦੀਆਂ ਸਨ।

ਤੀਜਾ : ਮੱਕਾਰ ਰੰਨਾਂ ਵਾਂਗੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਵੀ ਮੱਕਰ—ਫਰੇਬਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਸਨ।

ਚੌਥਾ : ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਆਏ ਦਸਵੰਧ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਮਾਈ ਵਾਲੀ ਗੋਲਕ ਵਿਚੋਂ ਵੀਹ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪੈ ਛਿਮਾਹੀ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਜਿਹੀਆਂ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਬਦਲੇ ਵਰਤਨੋਂ ਵੀ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ।

ਸਿਟਾ ਇਹ : ਕਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਗਿਰਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਉਤੇ ਦਸੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੂਸ਼ਨ ਅਭੁੱਲ ਗੁਰਦੇਵ ਉਤੇ ਅਰੋਪੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਕਾ ਹੀ ਨਿਰਮੂਲ ਅਤੇ ਤਰੇਵੇ ਕਾਲ ਅਸੰਭਵ ਹਨ।

108ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚਲੇ 'ਜੋਰੀ ਜੀਯੋ ਜੁਗ ਚਾਰ ਤਿਹਾਰੀ' ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਾ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੌਂਕਨ ਦੇ ਸਾੜੇ ਪੁੰਨੂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਮਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ 109ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪਵਾਂ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਪੁੰਨ ਦੇ ਮਰਦੇ ਸਾਰ ਧਰਮਰਾਜ ਕਰੋਧਾਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਿਆਰ ਹੈ... ਉਰਬੱਸੀ ਅਪਸਰਾ ਬੀੜ੍ਹਾ ਚੁਕਦੀ ਹੈ...ਮਰਦਾਵੇਂ ਵੇਸ ਵਿਚ ਬਨ ਠਨ ਕੇ ਦਸ ਲਖ ਰੁਪੈ ਦੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਕੋਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ... ਉਹ ਉਰਬੱਸੀ ਨੂੰ ਸਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਜਾਣ ਕੇ ਕਾਮਪੂਰਤੀ ਹਿਤ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ...ਭੋਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਿਸਚਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ...ਉਰਬਸੀ ਆਪਣੇ ਲਕ ਦੁਆਲੇ ਇਕ ਥੈਲੀ ਲਪੇਟ ਕੇ ਉਸਦੇ ਅਗਲੇ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਟਕੇ ਪਾ ਕੇ ਉਤੇ ਮੋਮ ਦੀ ਪਾਲਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਨਾਉਟੀ ਮਦਨੰਕੁਸ (ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਗੁਪਤ ਅੰਗ) ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਉਤੇ ਉਰਬਸੀ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਵੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਯੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਟਕਿਯਨ ਕੀ ਚਪੱਟੀ ਉਰਬਸੀ।
ਮੋਮਿ ਮਾਰਿ ਆਸਣ ਸੋ ਕਸੀ। ਅੰਕ 52
ਬਿਖ ਕ ਲੇਪ ਤਵਨ ਮੋ ਕੀਯੋ।
ਸਿਵਹਿ ਰਿਝਾਇ ਮਾਂਗ ਕਰ ਲੀਯੋ। ਅੰਕ 53
ਤਬ ਲੋ ਨਾਰਿ ਗਈ ਵੁਹ ਆਈ। ਕਾਮਾਂਤੁਰ ਹਵੈ ਕੈ ਲਪਟਾਈ।
ਤਾਂ ਕੌਂ ਭੇਦ ਕਛੂ ਨਹਿ ਜਾਨਯੋਂ।
ਉਰਬਸ ਕੌ ਕਰਿ ਪੁਰਖ ਪਛਾਨਯੋ। ਅੰਕ 54
ਤਾ ਸੋ ਭੋਗ ਅਧਿਕ ਜਬ ਕੀਨੋ। ਮਨ ਮੈਂ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਸੁਖ ਲੀਨੋ।
ਬਿਖੁ ਕੇ ਚੜ੍ਹੇ ਮਤ ਤਬ ਭਈ।
ਜਮ ਕੇ ਧਾਮ ਬਿਖੈ ਚਲ ਗਈ। ਅੰਕ 55

ਜੋ ਵਿਦਵਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ 'ਦੇਖਨ ਆਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ' ਆਦਿਕ ਮਨੋਰਜਕ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਰਚਨਾ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਰਥਾ ਹਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਵੀਰ ਹੁਣ ਆਪ ਹੀ ਦਸਨ ਕਿ ਉਤੇ ਦਰਸਾਏ ਨਿਰੋਲ ਅਸ਼ਲੀਲ ਅਸੰਭਵ ਅਤੇ ਗੰਦ-ਭਰੇ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਵਾਲੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਂ ਨਵਜੋਬਨ ਵਿਧਵਾ ਅਬਲਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਸ਼ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਨ ਕਰਨਗੇ।

(3) 119ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚਲੀ ਸੰਕੋਚਵੀਂ ਵਿਚਾਰ

ਇਕ 'ਮੰਤ੍ਰ ਕਲਾਂ' ਅਥਵਾ 'ਤੰਤ੍ਰ ਕਲਾ' ਰਾਜ ਕੰਨਿਯਾ ਇਕ ਰਾਜ

ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ... ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ 'ਜੰਤ੍ਰ ਕਲਾਂ' ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ .. ਮੰਤ੍ਰ ਕਲਾ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸਾਂ ਤਕ (ਰੋਮ ਨਾਸਕ ਪਾਊਡਰ) ਦੁਆਰਾ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਕੁੜੀਆਂਵੇਂ ਬਸਤ੍ਰ ਪਵਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਦੀ ਭੈਣ ਕਰਕੇ ਦਸਦੀ ਹੈ...ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ ਸਚ-ਮੁਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਕਲਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਭੈਣ ਸਮਝ ਕੇ ਬਹੁਤ ਧੰਨ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰਾਦਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ···

ਇਕ ਦਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਕਲਾਂ ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਭੈਣ (ਰਾਜਕੁਮਾਰ) ਨੂੰ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ··· ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਸਮੇਂ ਪਾਲਕੀ ਦ ਪਰਦੇ ਨੀਵੇਂ ਸੁਟ ਕੇ ਭੋਗ ··· ਅੰਤ ਤੰਤ੍ਰ ਕਲਾਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪਤ੍ਰਕਾ, ਪਾਲਕੀ (ਡੋਲੀ) ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨਾਲ ਟੁਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਯਥਾ—

ਬੀਚ ਬਜ਼ਾਰ ਪਾਲਕੀ ਗਈ। ਪਰਦਨ ਪਾਂਤਿ ਛੋਰ ਕੈ ਦਈ।
ਤੇ ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਾ ਆਵੈ।
ਕੇਲ ਕਮਾਤ ਚਲੈ ਦੋਊ ਜਾਵੈ। ਅੰਕ 16
ਅਸ਼ਟ ਕਹਾਰਨ ਕੇ ਕੰਧ ਊਪਰ।
ਜਾਘੇਂ ਲਈ ਮੀਤ ਭੁਜ ਦ੍ਵੂ ਪਰ। ਅੰਕ 17
ਜਿਯੋ ਜਿਯੋ ਚਲੀ ਪਾਲਕੀ ਜਾਵੈ।
ਤਿਯੋ ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਟਕੈ ਚੁਟਕਾਵੈ। ਅੰਕ 18
ਲਿਖ ਪਤੀਆ ਡੋਰੀ ਮਹਿ ਧਰੀ। ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਤਨ ਇਹੈ ਉਚਰੀ।
ਨਰ ਸੁੰਦਰ ਮੋਕਹੁ ਯਿਹ ਭਾਯੋ।
ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਯਿਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਯੋ। ਅੰਕ 20

ਹੁਣ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਸਿਧ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਦਸਣ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਦੇਵ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਤਤਿ ਦਸਦਾ ਅਤੇ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰੋਮ ਨਾਸ਼ਕ ਪਾਊਡਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੇਸ-ਹੀਣ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਵਿਚ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਰੁੱਚੀ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(5) ਚਰਿਤ੍ਰ 403 ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਅਤੀ ਸੰਕੋਚਵੀਆਂ ਟੂਕਾਂ··· ਚਿੰਜੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਚਿੰਗਸ ਸੈਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸਦਾ ਕੁਅਰਿ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧੀਨ ਹਥ ਜੋੜਦੀ ਤੇ ਪੈਰੀਂ ਡਿਗਦੀ ਹੋਈ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਜਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਜਕੜ ਕੇ ਪੱਗ ਲਹਾਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ 700 ਜੁੱਤੀ ਮਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਦਮ ਦਿਵਾ ਕੇ 900 ਜੁੱਤੀ ਫਿਰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ...1600 ਜੁੱਤੀਆਂ ਝੱਲਨ ਪਿਛੋਂ ਰਾਜਾ ਭੋਗ ਲਈ ਤਿਆਰ

ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਯਥਾ—

ਜਬ ਭੂਪਤਿ ਇਕ ਬਾਤ ਨ ਮਾਨੀ।
ਸ਼ਾਹ ਸੁਤਾਤਬ ਅਧਿਕ ਰਿਮਾਨੀ। ਅੰਕ 16
ਸਖੀਯਨ ਨੈਨ ਸੈਨ ਕਰ ਦਈ। ਰਾਜਾ ਕੀ ਬਹੀਆਂ ਗਹਿ ਲਈ।
ਪਕਰ ਰਾਵਿ ਕੀ ਪਾਗ ਉਤਾਰੀ।
ਪੰਨ ਹੀ ਮੂੰਡ ਸਤ ਸੇ ਝਾਰੀ। ਅੰਕ 18
ਭੂਪ ਲਜੱਤ ਨਹਿ ਹਾਇ ਬਖਾਨੈ। ਜਿਨ ਕੋਈ ਨਰ ਮੂਝੈ ਪਛਾਨੈ।
ਸ਼ਾਹ ਸੁੱਤਾ ਇਤ ਨ੍ਰਿਤਹਿ ਨ ਛੋਰੈ।
ਪਨਹੀ ਵਾਂਹਿ ਮੰਡੂ ਪਰ ਤੋਰੈ। ਅੰਕ 20
ਪਲ ਹੀ ਜਬ ਸੋਲਾ ਸੈ ਪਰੀ।
ਤਬ ਰਾਜਾ ਕੀ ਆਂਖ ਉਘਰੀ। ਅੰਕ 21
ਪੁਨਿ ਰਾਜਾ ਇਹ ਭਾਂਤ ਬਖਾਨਉ। ਮੈ ਤ੍ਰਿਯ ਤੋਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨ ਜਾਨੋ।
ਅਬ ਜੂਤਨ ਸੋਂ ਮੁਝੈ ਨ ਮਾਰੋ।
ਜੋ ਚਾਹੋ ਤੋਂ ਆਨ ਬਿਹਾਰੋ। ਅੰਕ 22
ਸ਼ਾਹ ਸੁਤਾ ਜਬ ਯੋ ਸੁਨਿ ਪਾਈ। ਨੈਨ ਸੈਨ ਦੈ ਸਖੀ ਹਟਾਈ॥
ਆਪੁ ਗਈ ਰਾਜਾ ਪਹਿ ਧਾਇ। ਕਾਮ ਭੋਗ ਕੀਨਾ ਲਪਟਾਇ। ਅੰਕ 23
ਪੋਸਤ, ਭਾਂਗ, ਅਫੀਮ ਖਿਲਾਇ। ਆਸਨ ਤਾਂ ਤਰ ਦਿਯੋ ਬਨਾਇ।
ਚੁੰਬਨ ਰਾਇ ਅਲਿੰਗਨ ਲਏ। ਲਿੰਗ ਦੇਤ ਤਿਹ ਭਗ ਮੋ ਭਏ। ਅੰਕ 24
ਭੱਗ ਮੋ ਲਿੰਗ ਦਿਯੋ ਰਾਜਾ ਜਬ।
ਰੁਚਿ ਉਪਜੀ ਤਰਨੀ ਕੇ ਜਿਯ ਤਬ।
ਲਪਟਿ ਲਪਟਿ ਆਸਨ ਤਰ ਗਈ। ਚੁੰਮਨ ਕਰਤ ਭੂਪਕੇ ਭਈ। ਅੰਕ 25
ਗਹਿ ਗਹਿ ਤਿਹ ਕੋ ਗਰੇ ਲਗਾਵਾ। ਆਸਨ ਸੋ ਆਸਨਹਿ ਛੁਹਾਵਾ।
ਅਧਰਨ ਸੌਂ ਦੋਊ ਅਧਰ ਲਗਾਈ।
ਦੁਹੂੰ ਕੁਚਨ ਸੋ ਕੁਚਨ ਮਿਲਾਈ। ਅੰਕ 26
ਇਹ ਬਿਧਿ ਭੋਗ ਕਿਯਾ ਰਾਜਾ ਤਨ।
ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਰੁਚਾ ਚੰਚਲਾ ਕੇ ਮਨ।
ਬਹਰੌ ਰਾਵ ਬਿਦਾ ਕਰਿ ਦਿਯੋ।
ਅਨਤ ਦੇਸ ਕੋ ਮਾਰਗ ਲਿਯੋ। ਅੰਕ 27

ਪਤਾ ਨਹੀਂ 1600 ਜੱਤੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਨੰਗੇ ਸਿਰ 1600 ਜੁੱਤੀ ਝਲ ਕੇ ਰਾਜਾ ਚਿੰਗਸਸੈਨ ਜੀਊਂਦਾ ਕਿਵੇਂ ਰਿਹਾ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ 266 ਅੰਕ 21 ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ 'ਰਣ ਖੰਭ ਕਲਾ' ਹਥੀਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਦਿਆ ਗੁਰੂ ਨਦੀ ਵਿਚ 800 ਗੋਤਾ ਖਾ ਕੇ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਿਵੇਂ ਰਾਜਾ ਚਿੰਗਸ ਸੈਨ ਵੀ 1600 ਜੁੱਤੀ ਝਲ ਕੇ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਜੋ ਸਜਣ 'ਦੇਖਨ ਆਇਯੋ ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ' ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਤੁਸਾਡੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤੇ ਦਰਸਾਏ ਗੰਦ ਭਰੇ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਖਣ ਜਾਂ ਵਿਖਾਉਣ ਆਏ ਸਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ? ਤਾਂ ਕੀ ਉਤਰ ਦੇਣਗੇ।

(6) 49ਵੇਂ ਚਰਿਤਰ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨੰਦਮਤੀ ਵਿਭਚਾਰਨ ਕੋਲ ਕਈ ਪੁਰਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ...ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਾ 'ਮਰਖ' ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਨੰਦਮਤੀ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਤੀ ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸ਼ਬਦ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਲਗੁਗ ਦੀ 'ਵਾ' ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗੀ...ਉਹ ਮੂਰਖ ਚਾਲਾਕ ਨੰਦਮਤੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸਿਫ਼ਤ ਅਤੇ ਮਿਠੀਆਂ-ਮਿਠੀਆਂ ਫੁਲਾਹਉਣੀਆਂ ਸੁੱਣ ਕੇ ਫੁੱਲ ਜਾਂਦਾ। ਯੱਥਾ—

ਅਨੰਦਪੁਰ ਨਾਇਨ ਇਕ ਰਹਈ। ਨੰਦਮਤੀ ਤਾਂ ਕੋ ਜਗ ਕਹਈ।
'ਮੂਰਖ' ਨਾਥ ਤਵਨ ਕੋ ਰਹੈ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਕੈ ਕਛੂ ਨਾ ਮੁੱਖ ਤੇ ਕਹੈ।
ਅੰਕ 1

ਤਾਂ ਕੇ ਧਾਮ ਬਹੁਤ ਜਨ ਆਵੈਂ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਸੋ ਭੋਗ ਕਮਾਵੈਂ।
ਸੋ ਜੜ ਪੜ੍ਹਾ ਹਮਾਰੇ ਰਹਈ। ਤਾਂ ਕੌ ਕਛੂ ਨ ਮੁੱਖ ਤੇ ਕਹਈ।
ਅੰਕ 2

ਜਬ ਕਬਹੂੰ ਵਹੁ ਧਾਮ ਸਿਧਾਵੇ। ਯੋ ਤਾਂ ਸੋ ਤ੍ਰਿਯ ਬਚਨ ਸਨਾਵੇ।
ਯਾਂ ਕਹ ਕਲਿ ਕੀ ਬਾਤ ਨਾ ਲਾਗੀ।
ਮੇਰੋ ਪਿੱਯਾ ਬਡੋ ਬਡਭਾਗੀ। ਅੰਕ 3

ਦੋਹਰਾ

ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਬਦਨ ਗਾਵਹੀ ਸਭ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰਾਉ ।
ਮੋ ਪਤਿ ਗੁਰ ਕੋ ਭਗਤ ਹੈ, ਲਗੀ ਨ ਕਲਿ ਕੀ ਬਾਉ । ਅੰਕ 4
ਯਿਹ ਜੜ ਫੂਲਿ ਬਚਨ ਸੁਣ ਜਾਵੇ ।
ਅਧਿਕ ਆਪ ਕਹ ਸਾਧੁ ਕਹਾਵੇ । ਅੰਕ 5

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਸਾਕਿਤ ਮਤੀਏ ਕਵੀ ਦੀ ਕੁਟਲਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਘੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਬਦ-ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਮੂਰਖ ਅਤੇ ਜੜ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਨਾਲ ਹੀ 'ਸੋ ਜੜ ਪਰਾ ਹਮਾਰੇ ਰਹੀ', ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਦੁਆਰਾ ਕਰਤਾ ਕਾਰਕ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਉਤੇ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ ।

ਕਵੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਿਹਾ, ਸਾਡੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਤਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਮੁਚੇ ਦਸਮ-ਗਰੰਥ ਦਾ ਕਰਤਾ ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੱਠ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ।

ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ਵੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਉਤਰ ਇਹ ਕਿ ਭਗਉਤੀ ਕੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਸਯਾਮਾਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਵਾਲੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਸਵਿਸਥਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੱਡੋ-ਅੱਡ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਮਨੌਤ ਅਤੇ ਸੂਝ ਅਨੁਸਾਰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਗੜ-ਪਿਛੜ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਾਠ-ਭੇਦਾਂ ਵਲ ਗਹੁ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਿਰਲੇਖ ਵੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

ਦੂਜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਿਚ "ਸ੍ਰੀ ਭਗੌਤੀਏ ਨਮੁਹ" ਵੀ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਮਾਦਿਕ ਭਗਉਤੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ।

ਕੁਝ ਵੀਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗਿਰਾ (ਬਾਣੀ) ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਭੁੱਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਗਰੰਥਾਂ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਉੱਲਥਾ (ਟੀਕਾ) ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਭੁੱਲ ਹੈ । ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਤਿਸੰਧ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤ੍ਰੇਤਾ, ਦੁਆਪਰ ਅਤੇ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚਲੀਆਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੋਣਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਗਰੰਥ ਦਾ ਉੱਲਥਾ ਵੀ ਸਿੱਧ

ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਬਾਣੀ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਭਚਾਰਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਮੱਕਰ ਫਰੇਬਾਂ ਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਮਨੌਤ ਦੇ ਉਲਟ ਸਗੋਂ ਕਾਮ-ਬ੍ਰਿਰਤੀ ਹਿਤ ਥਾਂਵੇਂ-ਥਾਂਵੇਂ ਕੋਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਪੋਸਤ, ਭੰਗ ਅਤੇ ਅਫ਼ੀਮ ਆਦਿਕ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ-ਮ-ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਦਸੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਭਚਾਰ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਪਰੋਂ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਮੁਕਰਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਢੰਗ ਵੀ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਰੋਮਨਾਸ਼ਕ ਪਾਊਡਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੇਸਹੀਨ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦ ਤੋਂ ਤੀਵੀਂ ਬਣ ਕੇ ਬਚ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਝਾਅ ਵੀ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਸਿੱਧ ਕਰਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵੱਟਾ ਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਵੰਗਾਰ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਇਕ (ਬਣਾਉਟੀ) ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਵਜਦ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦੀ।

ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਨੇ ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਉਹ ਪਾਜ ਉਘੇੜਿਆ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਨਿਰਾਸਤਾ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੱਜ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਉੱਤਰ ਦੇ ਸਕੇ।*

ਕੀ ਸਿਰਫ ਛੇ ਤੋਲੇ ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਉਤੇ ਗੇਣਵੇਂ ਰੁਪੈ ਤਥਾ ਪਾਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਚਿਠੀ ਕੋਈ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਂਭ ਰਖਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਭਾਈ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ੀਂਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰ ਗਏ ਸਨ?

ਸੱਚ ਪੁਛੋ ਤਾਂ "ਚੋਰ ਕੀ ਦਾਹੜੀ ਮੇਂ ਤਿਨਕਾ" ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗੂ ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਕਾਢ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਨੰਗਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੈ।

---

* ਚਿੱਠੀ ਬਾਬਤ ਪੜ੍ਹੋ, ਡਾ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ "ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਕਿਰਤ੍ਰਿਤਵ"।

ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ (ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਸਾਕਤ-ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮਲੀਨ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਮਨੋਰੰਜਕ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ ਨੰਗ-ਮੁਨੰਗੀ ਤਸਵੀਰ ਹਨ) ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਫੋਕੀਆਂ ਅਤੇ ਕੱਚੀਆਂ ਪਿੱਲੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਸੰਗਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਡੂੰਘੇ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਬੋਧ ਦੀ ਕੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਉਤੇ ਦਰਸਾਇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਸ਼ੇ ਲੰਪਟ-ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦਿਲ-ਪਰਚਾਵਾ ਅਤੇ ਕਾਮ-ਚੇਸ਼ਟਾ ਉੱਤੇਜਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਕਤ-ਮਤੀਏ ਕਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਨ-ਘੜਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜੇ ਚਿਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਣੀ (ਹਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ) ਤਥਾ ਹਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੱਜ ਬਣਾ ਕੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ 405 ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਥੇ ਕੇਵਲ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤਰ 5-6 ਚਰਿਤ੍ਰ ਹੀ ਦਰਸਾਏ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਚਰਿਤਰ ਵੀ ਦੁਰਾਚਾਰਕ ਟੋਟਕੇ ਹੀ ਹਨ। ਬਲਕਿ ਕਈ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਡੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪੇ ਹਨ—ਵੇਖੋ ਚਰਿਤ੍ਰ 312, ਅੰਕ 1, ਹੋਰ ਵੇਖੋ ਚਰਿਤ੍ਰ 242 ਅੰਕ 3, 4, 24, 25। ਫਿਰ ਵੇਖੋ ਚਰਿਤ੍ਰ 366 ਅੰਕ 7-8, ਇਤਿਆਦਿਕ। ਲਗ ਭਗ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਅਤੇ ਅਸ਼ਲੀਲਕ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆਂ-ਸੁਣਿਆਂ ਮਨੁਖ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰਚਨਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਜ਼ਫ਼ਰ ਨਾਮਹ

ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ (ਬਿਜੈ ਪਤ੍ਰ) ਫਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਮ (ਸ਼ਾਇਰੀ) ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਲਿਖੀ 111 ਬੰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1762 ਚੜ੍ਹਦੇ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਲਿਖ ਕੇ ਦੀਨੇ ਕਾਂਗੜ (ਦਿਆਲ ਪੁਰਾ) ਤੋਂ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਥੀਂ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਸੀ।

ਹਿਕਾਯਾਤਾਂ

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਅੰਦਰ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚੀਆਂ 11 ਹਿਕਾਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਬੋਲ ਚਾਲ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ "ਹਿਕਾਯਤ" ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਵਚਨ (ਕਹਾਣੀਆਂ) ਨੂੰ "ਹਿਕਾਯਾਤ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 11 ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ 12 ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਰਥਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਭਾਵਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਇਹ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਕਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਰੰਚਕ-ਮਾਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮੰਨੀ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ 108, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ), ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੇ ਟੀਕੇ ਵੱਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇਹ ਟੀਕਾ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਸੰਨ 1973 ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਹਿਕਾਇਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਜੋ ਨਾਲ ਨਾਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਤਾਤਪਰਜਾਂ ਸਹਿਤ ਸੰਬੋਧਿਆ ਹੈ ਉਹ ਤਾਤਪਰਜ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠਾਂ ਤੋਂ ਵਿਲੱਖਣ

ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹਿਕਾਇਤ ਦਾ ਦਰਸਾਇਆ ਤਾਤਪਰਜ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਤੇ ਵਾਪਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਹ ਤਾਤਪਰਜ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਹੀ (ਅਧਿਯਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ) ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਸਿਧ ਹੋ ਜਾਣ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "੧ਓ ਹੁਕਮਸਤਿ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦" ਹੈ ਪਰ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਉਤੇ '੧ਓ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫਤਹ, ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਬਲਕਿ ਸਿਰਫ਼ 'ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਵੀ ਨਹੀਂ। / ?

ਫਿਰ ਹਰਿ ਇਕ ਹਿਕਾਇਤ ਦੇ ਵਖੋ-ਵਖਰੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਹਰਿ ਇਕ ਹਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡਰੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ 11 ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਜ਼ਮੂਨ ਵੀ ਅਡੋ ਅੱਡਰੇ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨੋਟ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਦੀ ਅੰਤਕਾ ਵਿਚ 'ਅਫ਼ਜੂੰ' ਸ਼ਬਦ (ਜੋ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਜੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ 'ਅਫ਼ਜੂ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੋ ਇਹ ਲੱਖਤਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵੀ ਹਨ।

ਫਿਰ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਅੰਤਕਾ ਵਿਚ ਵੀ 'ਅਫਜੂ' ਸ਼ਬਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਇਹ ਲੱਖਤਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਅਜੇ ਹੋਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵੀ ਲਿਖਣੇ ਹਨ।

ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਦੇ ਉਤੇ ਦਸੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਲਾਂ ਤਥਾ 'ਅਫ਼ਜੂ' ਸ਼ਬਦ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਇਹ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ। ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੁਤ 6 ਅੰਸੂ 57 ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦਾਸਤਾਨ ਯਾ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਇਹ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਈਆਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਠੀਆਂ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਐਉਂ ਕਠੀਆਂ ਤੁਰ ਪਈਆਂ।

ਜੋਗ ਭਾਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 11 ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ (ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ) ਕੇਵਲ ਸੰਕੋਚਵੇਂ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਇਹ ਵੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਰੇ ਗਪ-ਗਪੌੜੇ ਹੀ ਹਨ।

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਪਹਿਲੀ ਹਿਕਾਇਤ ਦੇ 65 ਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਤੀ ਸੰਖੇਪਵਾਂ ਭਾਵ ਹਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਰਾਜਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ 'ਦਲੀਪ' ਨੂੰ ਇਕ ਦਾਣਾ ਸਾਬਤ ਮੁੰਗੀ ਅਤੇ ਅੱਧਾ ਛੋਲਾ ਦਿਤਾ ਜੋ ਦਲੀਪ ਨੇ ਅੱਧਾ ਛੋਲਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੱਟਾ-ਸੱਟਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਛੋਟਾ ਦਾਣਾ ਸਾਬਤ ਲੈ ਲਿਆ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੰਗੀ ਅਤੇ ਛੋਲੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਬਹੁਤ ਦਾਣੇ ਬਣ ਗਏ ... ਦੁਬਾਰਾ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਾਲ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਹੋ ਗਏ ... ਹਰਿ ਸਾਲ ਬੀਜਦਿਆਂ ਬੀਜਦਿਆਂ ਬਾਰਹ ਵਰਹਿਆਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਇਤਨੀ ਰਕਮ ਵੱਟੀ ਜੋ ਲਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਲੱਦੇ ਹੋਇ ਹਾਥੀ-ਘੋੜੇ ਉਠ ਅਤੇ ਦਸ ਪਦਮ ਅਤੇ ਦਸ ਨੀਲ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੁਹਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਨਵੇਂ ਆਬਾਦ ਕੀਤੇ ਜ਼ਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਮੁੰਗੀ ਦੇ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਮੁੰਗੀ ਪਟਣ ਅਤੇ ਦਲੇ ਹੋਇ ਛੋਲੇ ਭਾਵ ਦਾਲ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਰਖਿਆ।

ਨਿਰਣਾ

ਮੰਨਿਆਂ ਕਿ ਮੁੰਗੀ ਅਤੇ ਛੋਲੇ ਦਾ ਕਿ ਇਕ ਇਕ ਦਾਣਾ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਬਾਰਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਮਣਾਂ ਮੂੰਹੀ ਫ਼ਸਲ ਤਾਂ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਨਾਲ ਲਦੇ ਹੋਇ ਅਣਗਿਣਤ ਹਾਥੀ-ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਮੁਹਰਾਂ ਆਦਿਕ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੇਵਲ ਕਠਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਸੰਭਵ

ਹੈ) ਦਸਣਾ, 'ਰਾਈ ਦਾ ਪਹਾੜ' ਦਸਣ ਵਾਂਗੂ ਅਤਿਕਥਨੀ ਬਲਕਿ ਨਿਰੋਲ ਗੱਪ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ?

ਫਿਰ ਰਬ ਜਾਣੇ, ਇਸ ਅਕਲ ਦੇ ਕੋਟ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਕਿਸ ਵਿਆਕਰਣ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਦਲੇ ਹੋਇ ਛੋਲੇ ਭਾਵ 'ਦਾਲ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦਸਿਆ ਹੈ।

ਵਿਆਕਰਣਕ ਸੂਝ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ ਇਹ ਸ਼ਾਇਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਖੋਂ ਵੀ ਕੋਰਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਾਨਧਾਤਾ ਤੋਂ ਕਿਤਨੀਆਂ ਹੀ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਮਦ ਭਾਗਵਤ ਪੁਰਾਣ, ਸਕੰਧ 9ਵਾਂ ਅਧਿਆਇ 8 ਅਤੇ 9, ਜਿਸ ਦਾ ਅਤੀ ਸੰਕਚਵਾਂ ਬਿਉਰਾ (ਵੇਰਵਾ) ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਰਾਜਾ ਮਾਨਧਾਤਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹਰੀਤ, ਹਰੀਤ ਦਾ ਪੁਤ, ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੂ ਫਿਰ ਰਾਜਾ ਹਰੀ ਚੰਦ, ਹਰੀ ਚੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਤ, ਰੋਹਤ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਸਗਰ, ਸਗਰ ਦੇ ਲੜਕੇ ਅੰਸਮਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਦਲੀਪ ਹੋਇਆ ਜਿਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚ ਭਗੀਰਥ ਆਦਿਕ...

ਹੁਣ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦਸਣ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਿਕਾਇਤ (ਕਹਾਣੀ) ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖ ਭੇਜਣੀ ਦਸਣ ਵਾਲਾ ਅਭੁੱਲ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਉੱਚੀ-ਸੁਚੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵੱਟਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਹਿਕਾਇਤ ਦੇ 139 ਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪਕ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਉਤ੍ਰਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੰਨਯਾ ਬਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਦਾ ਸ੍ਵਯੰਬਰ ਰਚਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੂਰਮਾ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ...ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਕ ਰਾਣੀ ਅਗੇ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ... ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਇਕ ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਜਾ ਕੇ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਮਤੀ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ...ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਕੁਰਾਨ ਅਤੇ ਰਸੂਲ ਦੀ ਕਸਮ ਚੁੱਕ ਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਕਿ ਈਂ ਰਾ ਮਨ ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਕਰਦਮ ਕਬੂਲ,
ਕਿ ਕਉਲੇ ਕੁਰਾਨਸਤ ਕਸਮੇ ਰਸੂਲ ॥ (ਬੰਦ 35)

ਬਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਰ੍ਹਾਂਗੀ'

ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰਾਵੇ...ਜੰਗ ਛਿੜਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੂੰਦੀ, ਜੋਧਪੁਰ, ਅੰਬੇਰ, ਚੀਨ ਆਦਿਕ ਵਡਿਆਂ-ਵਡਿਆਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਜੇ ਇਕੱਲੀ ਬਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਹਥੋਂ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਥੇ ਵਿਚ ਤੀਰ ਮਾਰਕੇ ਡੇਗਦੀ ਹੈ...ਇਕ ਹੋਰ ਤੀਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਾਹਰੱਗ ਵਿਚ ਮਾਰਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਿ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਫਿਰ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਉਸਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ... ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਤ੍ਰ ਇਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੀਉਂਦੇ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਮਲਮ ਪੱਟੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਂਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਲਾਸ਼ ਲੈ ਆਵਾਂਗੀ ..ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮੰਗ...ਉਤ੍ਰ ਇਹ ਦਿੰਦੀਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮਰ ਕੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰ ਜਨਮ ਲਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਲਾਵਾਂ ਲੈ ਲਵੋ। ਫਿਰ ਅਗਨੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਫੇਰੇ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਰੱਥ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਚੰਗੀ ਹੋਸ਼ ਆ ਜਾਣ ਤੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਕਿਥੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਤ੍ਰ ਇਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਹਾਂ ਜਿਸਨੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰਣ ਉਪਰੰਤ ਤੁਸਾਡੇ ਨਾਲ ਫੇਰੇ ਲੈ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲਿਆ ਹੈ...ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜੋ ਅਸ਼ਲੀਲਕ ਵਰਨਣ ਹੈ ਉਹ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਲੇਖਣੀ ਕੰਬਦੀ ਹੈ—ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਹਿਕਾਇਤ ਅਤੇ 52ਵੇਂ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਿੰਨ-ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ ਅੰਤਰਾ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬਿਜੈ ਸਿੰਘ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੂਰਜ-ਬੰਸੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕੁਰਾਨ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸੁਗੰਦ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਕਦੇ ਇਸ ਹਿਕਾਇਤ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਇਕ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਹਰਿਦੁਆਰ ਉਤੇ ਇਕ ਸੂਰਜਬੰਸੀ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਸੁਅੰਬਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਕ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਵਿਚੋਲਗੀ ਕਰਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਸੁਭਟ ਸਿੰਘ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਸਮ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਤਰ ਦੇਵਗਾ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਹਿਕਾਇਤ ਜੋ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 52ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਨਿਰਾ ਕੁਫ਼ਰ ਹੀ ਕੁਫ਼ਰ ਤੋਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਹ

ਦਸਵੇਂ ਗੁਰਦੇਵ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖ ਭੇਜਣੀ ਸਿਧ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ।

ਹਿਕਾਇਤ ਚੌਥੀ ਦੇ ਕੁਲ 51 ਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਕਾਜ਼ੀ ਦੀ ਔਰਤ ਇਕ ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਲੀਨ ਵਾਸ਼ਨਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ...ਰਾਜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵਢ ਲਿਆਵੇਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਰਖ ਲਵਾਂਗਾ... ਤੁਰਕਨੀ ਘਰ ਆ ਕੇ ਸੁਤੇ ਪਏ ਕਾਜ਼ੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਲਹੂ ਲਿਬੜਿਆ ਸਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ...ਰਾਜਾ ਸਿਰ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਖ਼ਸਮ ਨੂੰ ਵਢ ਛਡਿਆ ਹੈ, ਰਬ ਜਾਣੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰੇਂਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੋਂ ਚਲੀ ਜਾਹ।

ਤੁਰਕਨੀ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਰਾਜੇ ਦੀ ਅਖੋਂ ਬਚਾਕੇ ਵਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਰਖ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਰੋਣ ਪਿਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ...ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕਠ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਜ਼ਾਲਮ ਕਾਜ਼ੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ...ਫਿਰ ਵਢੇ ਹੋਇ ਸਿਰ ਵਿਚੋਂ ਡੁਲ੍ਹਦੇ ਲਹੂ ਦ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਉਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸਿਰ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ...ਲੋਕ ਵਢੇ ਹੋਇ ਸਿਰ ਸਮੇਤ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ...ਜਹਾਂਗੀਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਤੁਰਕਨੀ ਦੇ ਹਵਾਲ ਕਰਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ . ਤੁਰਕਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਾਦਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਅਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਰਾਹੀਂ ਤੁਰਕਨੀ ਦੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਮੰਨ ਜਾਣ ਉਤੇ ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਆਪ ਮਕੇ ਵਲ ਨੂੰ ਟੁਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ...ਕੁਝ ਦਰ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵੇਖੋ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ 267ਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਜਿਸਦੇ ਕੁਲ 22 ਬੰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਉਤੇ ਲਿਖੀ ਚੌਥੀ ਹਿਕਾਇਤ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰੂਪ ਚਿਤ੍ਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਰੂਪ ਸੈਨ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗਪੌੜ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਗਪੌੜੀ ਵੀ ਨੱਕ ਵੱਟ ਲੈਣ) ਵੀ ਅਰਸ਼ੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਸਮੇਸ਼ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖ ਭੇਜਣੇ ਦਰਸੌਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਜਣ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤਾਂ ਦਾ ਪਾਜ ਉਘੇੜਨ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਸਿਧ ਕਰਣ ਉਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਇ ਹਨ।

ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 11ਵੀਂ ਅੰਤਲੀ ਹਿਕਾਇਤ ਦੇ 21 ਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਹੀਮਖ਼ਾਨ ਪਠਾਣ ਦੀ ਔਰਤ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਹਸਨਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ...ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਰਹੀਮਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ...ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਭਰਿਆ ਤਲਵਾਰ ਫੜ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ...ਪਠਾਣੀ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਵੱਢ ਕੇ ਦੇਗ ਅੰਦਰ ਗੋਸ਼ਤ ਰਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਹੀਮਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਖੁਆ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਕਰਿ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖ਼ਬਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਝੂਠਾ ਸਮਝ ਕੇ ਵੱਢ ਛੱਡਦਾ ਹੈ।

ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈਏ ਇਸ ਸ਼ਾਇਰ ਤੋਂ ਜੋ ਅੱਖ ਦੇ ਪਲਕਾਰੇ ਵਿਚ ਹਸਨਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵੱਢ ਕੇ ਉਸਦਾ ਖ਼ੂਨ ਅਤੇ ਹੱਡੀ-ਪੱਸਲੀ ਜਾਂ ਵਾਲ ਆਦਿਕ ਉਸੇ ਵਲੋਂ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾ ਕੇ ਗੋਸ਼ਤ ਵੀ ਖਾ-ਖੁਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਵਕਤ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਵੇਖੋ ਤ੍ਰੀਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰ 221 ਜਿਸਦੇ ਕੇਵਲ 7 ਬੰਦ ਹਨ ਪਰ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਉਪਰਲੀ ਹਿਕਾਇਤ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

ਹਾਂ ਕਝ ਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਪਠਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਰਹੀਮਖ਼ਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਸੰਮਨ ਖ਼ਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਪਠਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਥੇ 'ਸ੍ਰੀ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਮਤੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਵਾਹ ਰੇ ਕਵੀ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਘਰ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੰਮਨ ਖਾਨ ਪਰ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਮਤੀ 'ਮੂੰਹ ਗਊ ਦਾ ਧੜ ਗੱਧੇ ਦਾ' ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗੂ ਕਿਹਾ ਢੁਕਵਾਂ ਜੋੜ ਹੈ।) ਪਠਾਣੀ ਦੇ ਯਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਹਸਨ ਖ਼ਾਨ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਸ਼ਾਦੀ ਖਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਅੱਠਵੀਂ ਹਿਕਾਇਤ ਦੇ 47 ਬੰਦ ਹਨ ਪਰ ਕਹਾਣੀ 40 ਬੰਦਾਂ ਉਤੇ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਅੰਕ ਅਢੁੱਕਵੇਂ ਜਿਹੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਸ ਹਿਕਾਇਤ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

ਹਿਕਾਇਤ ਦਾ ਸੰਕੋਚਵਾਂ ਸਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ 'ਆਜ਼ਮਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਬੇਗਮ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਘਰ ਬਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਨੌਜਵਾਨ ਹਾਥੀਆਂ ਵਰਗੀ ਡੀਲ ਡੋਲ ਵਾਲੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤਿਆਂ ਵੇਖ ਉਹ ਘਬਰਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਣਗੇ ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕਰਿ ਕੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬੇਗਮ ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਰਾਹੀਂ ਮਸਤ ਕਰਕੇ ਵੱਢ ਸੁੱਟਣ ਉਪਰੰਤ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ... ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕਠ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ... ਫਿਰ ਫਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਫ਼ਕੀਰਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ... ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਰਸ਼ਨ ਦ ਕੇ ਪੁਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੂੰ 'ਹੂਰ' ਹੈਂ ਜਾਂ 'ਪੱਰੀ' ਅਥਵਾ ਅਕਾਸ਼ੋਂ ਉਤਰਿਆ ਚੰਦਰਮਾ ਹੈਂ ... ਉਤਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਲਸ਼ਿਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਟੀ ਹਾਂ ... ਸ਼ਿਵਜੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ ... ਵਰ ਇਹ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬੁਢਿਉਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪਵਾਂ।

ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਯਾਰ ਦੇ ਖੂਹ ਉਤੇ ਜਾ ਬੈਠਦੀ ਹੈ ... ਯਾਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਵਖ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਗ੍ਹੇ ਦਾ ਰੂਤ ਧਾਰ ਕੇ ਦੌੜਦੀ ਹੈ ... ਯਾਰ ਵੀ ਉਸਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾਉਂਦਾ ਹੈ ... ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਖਬਸੂਰਤ ਨੌਜਵਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯਾਰ ਨਾਲ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਕੋਰੇ ਦੇ ਕੋਰੇ ਝਠ ਨੂੰ ਸਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਯਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਲੇ ਪੋਸੇ ਵਡੀ ਡੀਲ-ਡੋਲ ਵਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਥੀਂ ਕੋਹ ਸੁਟਿਆ ... ਫਿਰ ਹਾਲ ਪਾਹਰਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦੀ ਕੋਝੀ ਕਰਤੂਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗਾ ... ਫਿਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਵਿਭੱਚਾਰਣ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗਪ ਵੀ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਵੀ ਕਰਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਤ੍ਰਿਕਾਲਿਗ (ਭੂਤ-ਭਵਿਖਯਤ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਗਿਆਤਾ) ਸ਼ਿਵਜੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸਦੇ ਘੋਰ ਪਾਪ ਦੀ ਗਿਆਤ ਨਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ 'ਹਰ' ਹੈਂ 'ਜਾਂ ਪਰੀ' ਅਥਵਾ...

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਵੀ ਕਰਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸ ਕਾਮਾਗਨੀ ਵਿਚ ਸੜੀ ਭੁੱਜੀ ਵਿਭਚਾਰਣ ਉਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ੰਕਰ ਇਤਨਾ ਰੀਝ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਇਛਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹ ਉਹੋ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਣ ਦਾ ਵਰ ਦੇਣ ਤਕ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਿੰਗ੍ਹੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ, ਫਿਰ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਵੀ ਬਣ ਗਈ......ਇਤਆਦਿਕ ਉਪਰੋਕ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਪੌੜੇ ਸਤ—ਸਤ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਰਤ ਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਕਹਾਵਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਕਿ—

ਝੂਠ ਬੋਲੋ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ॥
ਫਿਰ ਸੌਂ ਜਾਵੋ ਮੂੰਹ ਕੱਜ ਕੇ ॥

ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੂਜਯ ਅਤੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ, ਉਚਕੋਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ, ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ, ਮਹੰਤ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈ ਅਸੰਭਵ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਬਲਕਿ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਹਿਕਾਇਤ (ਕਹਾਣੀ) ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਅਕ ਬਲ ਦੇ ਆਸਰੇ ਯਥਾਰਥਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਹਿਤ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਅਨੋਖਾ ਜਿਹਾ ਸਬਤ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚੀ ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਉਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਹੈ।

ਹਿਕਾਇਤ ਨਾਵੀਂ ਦੇ 44 ਬੰਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪਕੀ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ਿਰੰਗਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਰਾਣੀ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਕ ਨਾਈ (ਹਜਾਮ) ਕੋਲੋਂ ਮੋਚਨੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਵਾਲ ਪੁਟਵਾ ਕੇ ਜ਼ਨਾਨੇ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਦੇ ਰਪ ਅੰਦਰ ਆਪਣ ਕੋਲ ਵਿਭਚਾਰਹਿਤ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਔਰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਕਾਮਵਾਸ਼ਨਾ ਅਧੀਨ ਇਕ ਨੌਕਰਾਨੀ ਭਜ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਰ ਦਿਤੇ ਬਿਨਾਂ ਚੁਪ-ਚਾਪ ਰਾਣੀ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਤੇ ਭੇਦ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਉਤੇ 'ਤੂੰ' ਅਤੇ 'ਮੈਂ' ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਮਾਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ...ਰਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਖ ਕੇ ਰੰਗ ਰਲੀਆਂ...ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਾਮਵਸ ਹੋ ਕੇ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਗੋਲੀ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ...ਰਾਣੀ ਉਸ ਗਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੁਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੋਲੀ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਬਤ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਣੀ ਨੇ ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੁਵਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਣੀ ਕੋਲ ਸੁਤਿਆਂ ਵਖ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ...ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਛੇ ਰਾਤਾਂ ਫੇਰ ਮਾਰ 2 ਕ ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਮਾਂਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਕਚੀਚੀਆਂ ਵਟਦਾ-ਵਟਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬੇਸ਼ਰਮ ਗਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਕਲਮ ਰੁੱਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ

ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਲਿਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਟੀਚੇ ਦੇ ਫੁਟਨੋਟ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਿਤਨੀ ਹੀ ਚੋਪੜੀ ਚਾਪੜੀ ਸ਼ਬਦਾਲੀ ਵਰਤਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੀ ਇਤਨੀ ਅਸ਼ਲੀਲਕ (ਗੰਦੀ ਬੇਸ਼ਰਮ) ਹਿਕਾਇਤ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮਹੰਤ ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਹੋ ਜਹੀਆਂ ਗੰਦ ਭਰੀਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਝੂਠੀਆਂ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ਬ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਦਸਣ ਦਾ ਜਤਨ, ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਕਿਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਣਾ ਪਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਹਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਸੰਭਵ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖ ਭੇਜਣਾ ਸਹੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਂਗੂ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲ ਅਸੰਭਵ ਹੈ।

ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਕੁਫਰ

ਸਤਿਕਾਰ ਜੋਗ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਹਿਕਾਇਆਤ ਸਟੀਕ ਪੰਨਾ 266, ਸਤਰ 20 ਉੱਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ 'ਬਲ' ਨਾਲ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੱਕੇ ਜਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕ ਕੇ ਗਰਜਵੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਦੱਸ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਕੌਣ ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ...ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਘਬਰਾ ਕੇ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਲਈ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ...ਗੁਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਿੱਖ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਚਿੱਠੀ (ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ) ਲੈ ਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ...ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਵਾ ਲਵਾਂਗਾ...ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮਾਤ੍ਰ ਛੋਟੀ ਕਿਰਪਾਨ ਦੇ ਕੇ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣੀ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬੁਲਾਉਣ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹਨ... ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉੱਤਰ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ...ਤੱਦ ਕਾਜ਼ੀਆਂ ਵਲੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਉੱਤੇ ਇਹ ਫ਼ਤਵਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਆਪਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਕਹੇਗਾ ਉਸਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ...ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਕਿਹਾ ਹੈ...ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪੁਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਐਸਾ ਤਰੀਕਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਰਿਓਂ ਵੀ ਝੂਠਾ ਨਾ ਹੋਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਵੀ ਨਾ ਕਟਾਉਣੀ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜਿਬ੍ਹ (ਜ਼ਬਾਨ) ਬਣਵਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਿੱਭ ਉਤੇ ਰਖੋ ਫਿਰ ਉਹ ਕੱਟਵਾ ਕੇ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵਜੋਂ ਦੇ ਦਿਉ...ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਣ ਪਿਛੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਮਰਨ-ਮਰਾਂਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀ ਜਿੰਦ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਜਿਸਨੂੰ ਦੁਖੀ ਵੇਖ ਕੇ ਜ਼ੇਬੁਲਨਿਸ਼ਾ (ਉਸਦੀ ਬੇਟੀ) ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਆਪਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਲਫ਼ਜ਼ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਫ਼ਤਹ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ) ਨਹੀਂ ਕਹੀ। ਤਾਂ ਹੀ ਇਤਨੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਪਾ ਰਹ ਹੋ। ਇਸ ਲਈ ਫ਼ਤਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਕਹੋ ਤਾਂ ਸੁਖੱਲੀ ਜਾਨ ਨਿਕਲੇਗੀ... ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਰਾਅ ਤੋਂ ਡੱਰਦਾ ਚੁੱਪ ਕਰਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ...ਜ਼ੇਬੁਨਿਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਬਾਨੀ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ਰਾਅ ਦੇ ਉਲਟ ਗੁਨਾਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕਲਮ-ਦਵਾਤ ਲੈ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਹੀ ਫ਼ਤਹ ਲਿਖ ਛਡੋ...ਅੰਤ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਿੰਦ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਆਦਿਕ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉੱਤ ਲਿਖੀ ਵਿਥਿਆ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਤਿਵਚਨੀਏ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀਰ ਤਾਂ ਭਾਂਵੇਂ 'ਸਤਬਿਚਨ' 'ਸਤਿਬਚਨ' ਦੀਆਂ ਗੂੰਜਾਂ ਪਾ ਦੇਣ ਪਰ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਸਿਦਕਵਾਨ ਖੋਜੀਆਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਇਹ ਕਵਲ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਦਾ ਮਨੋਕਲਪਤ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਕੋਈ ਪੁਛੇ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਰਗਾ ਇਕ ਕਟੜ ਮੁਤਅੱਸਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਕਰਮਕਾਂਡੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। 'ਬਸ ਚੁੱਪ'।

ਕਦੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮੀ ਮਿਥ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਰੋਜ ਮਕੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਦਸਣ ਕਿ ਤਖਤ ਦੇ ਲਾਲਚ

ਵਸ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਖੁਣੋਂ ਵੀ ਤਰਸਾ-ਤਰਸਾ ਕੇ ਮਾਰਨ ਅਤੇ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਣ, ਫਿਰ ਲਖਾਂ ਸੋਹਾਗਣੀਆਂ ਦੇ ਸੋਹਾਗ ਲੁਟਣ, ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਵੀਰ ਡੱਕਰੇ ਡੱਕਰੇ ਕਰਣ ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਣ, ਬਚੇ ਯਤੀਮ ਕਰਣ, ਫਿਰ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਫੂਕ ਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਉਣ ਬਲਕਿ ਕੁਰਾਨ ਮਜੀਦ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਕਠੋਰਚਿਤ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਲੀਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਮਕੇ ਆਦਿਕ ਪੱਜਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਬੁੱਧਮਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮਹਾਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਨ ਇਕ ਅੰਸੂ 31 ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ 'ਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਦੀਆਂ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਘੜ ਕੇ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਚ ਫੈਲਾਈਆਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸ਼ਾਹ ਇਤਨਾ ਬਲੀ ਹੈ ਜੋ ਰੋਜ਼ ਮਕੇ ਜਾ ਕੇ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗਲ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਤੇ ਕੁਛ ਅਰਸਾ ਮਗਰੋਂ ਟੁਰੀ ਰਹੀ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਜ਼ਾਲਮ ਨਿਰਦਈ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਰੂਹਾਨੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਿਥੋਂ ਸੀ।

ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਉਤੇ ਦਰਸਾਇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਣ ਲਗਿਆਂ ਇਸੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਐਨ 1 ਅੰਸੂ 31 ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਵੇਖ ਲੈਂਦੇ ਤਾ ਇਸ ਬਿਰਥਾ ਕਲਪਣਾ ਦਾ ਆਸਰਾ ਕਦਾਚਿਤ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਪਾਰਖੂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੁਖਿਤ ਕਰਣ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣਦੇ।

ਪਿਛੇ ਰਿਹਾ, ਮਕਿਉ ਮੁੜਦੇ ਹੋਇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਲਲਕਾਰਨਾ।

ਜੇ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦੇ ਜਾਂ ਵੰਗਾਰਦੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹੇ ਵਡੇ ਬਜਰ ਪਾਪੀ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਊਂਦਿਆਂ ਕਿਥੇ ਛੱਡਣਾ ਸੀ ਬਲਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਖੂਨੀ ਦਰਿੰਦੇ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਸਮੂੰਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਤੇ ਇਕ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਉਪਕਾਰ ਕਰਣਾ ਸੀ।

ਦੂਜਾ : ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੱਥੀਂ ਭੇਜੀ ਚਿਠੀ (ਜ਼ਫਰਨਾਮਹ) ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਗੋਂ ਰੂ-ਬਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸਭ ਕੁਛ ਆਪ ਹੀ ਦਸ ਦੇਣਾ ਸੀ।

ਤੀਜਾ : ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਕੀ ਸੰਮਤ 1756 ਵਾਲੀ ਵਿਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਇਸ 1762 ਤਕ ਪੂਰੇ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ਬ ਨੂੰ ਉਸ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਫੌਜਾਂ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਝੂਠੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਣ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਪਾਪੜ ਵੇਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪੁਛ ਕਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਸੀ ?

ਕੀ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਦਿਨ ਦੋਪਹਿਰੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛ ਕਰਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਝੂਠੀ ਗੱਪ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਮਹਾਨ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਹੈ ।

ਕਦੇ ਦੁਰਜਨ ਤੋਸ਼ ਨਯਾਇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਰੋਕਤ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨੂੰ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ, ਮੋਲਾਣਿਆਂ ਵਲੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਤੇ ਜ਼ਬਾਨ ਕਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਫਤਵਾ ਲਾਉਣਾ ਉਤਲੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਝੂਠ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗਾ । ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਅਤੇ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗਦਿਲ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਗੇ ਜਿਹੜੇ ਮੌਲਾਣੇ ਅਤੇ ਕਾਜ਼ੀ ਉਚਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਗੇ ਵੀ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦੇ ਹੋਣ ਉਹ ਉਸ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜਿੱਭ (ਜ਼ਬਾਨ) ਕਟਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੀ ਜੁਰਅਤ ਰਖਦੇ ਸਨ ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਮਾਨੇ ਸਾਜ਼ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਸ਼ਰਹ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਰੱਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਅਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕਰਿ ਹੀ ਲੈਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਕਾਜ਼ੀ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਇਤਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿਤੇ ਹੋਇ ਸਨ ਜੋ ਝਟ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਕਟਣ ਤਕ ਵੀ ਪੁਜ ਜਾਣ ।

ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਐਨ 1 ਅੰਸੂ 31 ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਕਾ ਦੀਨ ਦਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਰੋਜ਼ੇ ਦੀਨ ਦੇ ਕੰਮ ਸਭ ਇਕ ਬੁਰਕਾ ਮਾਤ੍ਰ ਸਨ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਕਪਟ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਢਕਣ ਲਈ ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਇਹ ਗਪੋੜਾ ਕਿ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬਣਵਾ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਉਤੇ ਰਖ ਕੇ ਕਟੀ ਗਈ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਉਤਲੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜਿੰਦ ਸੁਖੱਲੀ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਜ਼ੇਬੁਲਨਿਸਾ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ

ਫ਼ਤਹ' ਬੁਲਾਉਣੀ ਜਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਫ਼ਤਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਇਕ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਉਹ ਗੱਪ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤ੍ਵਾਰੀਖ ਜਾਂ ਕੋਈ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਲਿਖਾਰੀ ਅਥਵਾ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਜੇ ਸੱਚ ਮੱਚ ਹੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲਿਖਤਾਂ ਸਚੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਦਲ ਕੇ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈ ਲੈਣੀ ਸੀ ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਗ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁਅਜਜ਼ਿਆਂ (ਕਰਾਮਾਤਾਂ) ਦੇ ਹਦੋਂ ਵਧ ਕਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਮਨੋਕਲਪਤ ਜਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਅਥਵਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਚੇ-ਪਿਲੇ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅਤੀ ਰੋਚਕ (ਰੁਚੀ ਦਾ ਕਾਰਣ) ਹੋਣ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਅਤਿ ਕਥਨੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਉਹ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਦੇਹ ਯੁਕਤ ਕਰਿ ਕੇ ਸਮੁਚੇ ਪੰਥ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਬਲਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਿਤੰਡਾਵਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਝੂਠੇ ਝਗੜੇ ਝੇੜਿਆਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਤਥਾ ਕਾਜ਼ੀ ਆਦਿਕਾਂ ਵਾਲਾ ਉਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੈ ਜੋ ਮਹੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ 108, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਸੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹੰਤ) ਵਰਗੀ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਉਣਾ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚੀ ਸੁਚੀ ਸ਼ਾਨ ਦੇ ਉਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹੈ।

—o—

ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਬੰਧੀ

ਅਬ ਮੈਂ ਆਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ।
ਤੱਪ ਸਾਧਤ ਜਿਹ ਬਿਧ ਮੋਹਿ ਆਨੋ। ...
ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ।
ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਸੋਬਤ ਹੈ ਤਹਾਂ।...

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚਲੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਵੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਈ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਤੱਪ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਤਦੇ ਹੀ ਕਈ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਮਿੱਥ ਕੇ ਵੇਖੋ ਵੇਖੀ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਖੇਚਲਾਂ ਅਤੇ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇ...ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਚਾੜ੍ਹਦੇ ... ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੁਖਨਾ ਸੁਖਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮਨੌਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਯਾਤਰੂਆਂ ਹਿਤ ਕਈ ਸਹੂਲਤੀ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਤੱਕ ਖਰਚ ਹੋ ਚੁੱਕਾ, ਤੇ ਅਜੇ ਹੋ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲੇ ਉਕਤ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਨ ਭੁੱਲ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮਤਿ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

1. ਸ੍ਰ. ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਅਸ਼ੋਕ'
2. ਸ੍ਰ. ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਜੱਗੀ'
3. ਡਾਕਟਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬਾੜੀ'
4. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਅਰਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬਾਗੜੀਆਂ'

ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਅਵੱਸ਼ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈ 'ਅਬ ਮੈ ਆਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲ਼ਕਾ

(ਮਹਾਂਕਾਲੀ) ਦੇ ਅਰਾਧਕ ਇਕ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਰਚੀ ਹੋਈ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤਿਆਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਬਲਕਿ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ (ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ) ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਤੇ ਦਰਸਾਇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਕਵੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਚਰੀ ਦਰਸਾਉਣ ਤੋਂ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਿਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਦੇ ਆਰਾਧਿਕ ਸਨ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਲਾਕ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਚਲੀ ਗਈ ਡੂੰਘੀ ਚਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗਰੰਥਾਕਾਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਗਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਹੀ ਚਲਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਸਦੇ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਰਾਮਾਇਣ—ਯਿਹ ਰਾਮਾਇਣ ਤ੍ਰਿਕਾਲਗ ਰਿਸ਼ੀ ਬਾਲਮੀਕ ਜੀ ਨੇ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਜੀ ਕੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਸੇ ਭੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਪਹਿਲੇ ਭਵਿਸ਼ ਬਾਣੀ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀ ਥੀ।

ਯਹੀ ਅਮਰ ਕਥਾ (ਰਾਮਾਇਣ) ਅਮਰਕੁੰਡ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਸ਼ਿਵਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਾਰਬਤੀ ਕੋ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਾਈ। ਯਹੀ ਰਾਮਾਇਣ ਸੂਤਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਨੈਮਿਖ਼ਾਰ ਤੀਰਥ ਪਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਰਿਸ਼ੀਓਂ ਕੋ ਬੋਧ ਕਰਾਈ।

ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ—ਯਿਹ 'ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ' ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਵਾਹਨ ਗਰੁੜ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਧ ਕਰਾਇਆ।

ਭਵਿਖਯਤ ਪੁਰਾਣ—ਯਿਹ ਮਹਾਂਪਾਵਨ 'ਭਵਿਖਯਤ ਪੁਰਾਣ' ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਨਾਰਦ ਕੋ ਨਿਸਚੇ ਕਰਾਇਆ।

ਜਨਮ ਸਾਖੀ—ਜਿਵੇਂ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਹਿੰਦਾਲੀਏ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਲਿਖਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਆਂ ਤੇ ਪੈੜੇ ਮੋਖੇ ਨੇ ਲਿਖੀਆਂ।

ਕਥਾ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ—ਜਿਵੇਂ ਪਿੰਡ ਬਲਕਸਰ, ਤਹਿਸੀਲ ਚਕਵਾਲ, ਜ਼ਿਲਾ ਜਿਹਲਮ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਥਾ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ (ਕਪੋਲ ਕਲਪਣਾ) ਰਚ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਰਾਤ ਵਿਚ

ਇਕ ਸੌ ਯਾਰਾਂ ਸ਼ੇਰ ਮਾਰੇ...ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ ਸੁਜਾਖਾ ਹੋਇਆ...ਇਤਿਆਦਿਕ ਤੋਲੇ ਹੋਏ ਕੁਫ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਯਥਾ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਿਖ ਥਾ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਬੁਧਵਾਨ।

(ਕਥਾ ਪਰਨਮਾਸ਼ੀ ਛੰਦੋਬੰਦੀ)

ਨੋਟ—ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਸੇ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਨ 1909 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਮੁਰੀਦ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਿਹਲਮ ਵਿਚ ਸਜੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਕਥਾ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਬਾਬਤ ਭੁੱਲ ਮੰਨਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੂਕ ਕੂਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਜਣੋਂ ਮੈਂ ਝੂਠ ਲਿਖਿਆ......ਮੈਂ ਕੁਫਰ ਤੋਲਿਆ...ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਜਾਵੇ।

ਕੋਈ ਪੁਛੇ ਕਿ ਸੰਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਭੁੱਲ ਮੰਨਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਵਸਨੀਕ ਕੈਪਟਨ ਮਿਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰਸੀਏ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਟੀਕਾ ਜਪੁ ਜੀ—ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਚਾਲਾਕ ਟੀਕਾਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਪੁ ਜੀ ਦੇ ਟੀਕੇ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਉੜੀ ਇਤਨੀ ਵਾਰੀ...ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ.. ਇਹ ਪਉੜੀ ਇਤਨੀ ਵਾਰੀ...ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮਰ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਤਿਆਦਿਕ।

ਜਿਵੇਂ ਰਤਨਮਾਲਾ, ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ, ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰੀ, ਪ੍ਰਾਣ ਸੰਗਲੀ, ਜਿਤ ਦਰ ਲਖ ਮੁਹੰਮਦਾ ਆਦਿਕ ਰਚਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਰਸਾਈਆਂ ਸਨ।

ਜਿਵੇਂ ਪੈਂਤੀਸ ਅੱਖਰੀ ਦੀ ਅੰਤਕਾ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਰਲਾਇ ਲਿਖਿਆ ਮਹਲਾ 10 ਆਦਿਕ।

ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਅਰਾਧਿਕ ਚਾਲਾਕ ਕਵੀ ਨੇ ਵੀ 'ਅਬ ਮੈ' ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸਿਧ ਕਰਨ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਚਾਲ ਚਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਕਾ ਹੀ ਨਿਰਮੂਲ ਅਤੇ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਹੈ।

ਸ਼ੋਕ, ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹਿਮਾਲੇ ਜਿਡੇ ਵਡੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਅੰਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤਾਂ

ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਚੰਗੀਆਂ-ਚੰਗੀਆਂ ਸੂਝਵਾਨ ਵਿਅੱਕਤੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸਚ ਸਮਝਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਨਿਸਚੇ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਇਕ ਕਾਰਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਭੀ ਠੋਸ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅੱਕਤੀ ਨੇ ਵੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ (ਅਖਾਉਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਅਤੇ ਅਖਾਉਤੀ ਹੀ ਪਿਛੋਕੜ) ਦਰਸਾਉਣ ਹਿਤ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਲੋਰ ਅੰਦਰ ਉੱਚੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਕੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹਿਮਾਲਯ ਜਿਡੇ ਕੋਰੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾ ਦਿਤੇ, ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ 11 ਅੰਸੂ 50 ਤੋਂ 53 ਤਕ ਦਿਤੇ ਗਏ ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸੰਖੇਪਕੀ ਚਕਾਂ ਹੀ ਹੇਠ ਦਰਸਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਯਥਾ—

ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਦਿ-ਸ਼ਕਤੀ (ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ) ਨਵ੍ਹੇ ੯੦ ਪਦਮ ਦੈਤ ਮਾਰਣ ਉਪਰੰਤ ਥਕ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਕ ਗਈ, ਯਥਾ—

ਸੰਖਯਾ ਨੌ ਕੇ ਅੰਕ ਪਰ ਖੋੜਸ਼ ਸੂਨ ਲਗਾਇ ।
9000000000000000
ਇਤੇ ਦੈਤ ਦੇਵੀ ਹੱਤੇ ਗਿਨੇਰਿਖਿਨ ਸਮੁਦਾਇ ।

(ਸੂਹਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 50, ਅੰਕ 13)

ਬੇਲ ਅਤੇ ਸੁਬੇਲ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਦੇਯੱਤ ਆਪਣੀ ਸੈਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਢੂੰਡਣ ਲਗੇ ..ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਪੱਸਵੀ ਤੋਂ ਲੁੱਕੀ ਹੋਈ ਦੇਵੀ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ...ਤਪੱਸਵੀ ਨੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਪਾਈ...ਦੈਂਤ ਤਪੱਸਵੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੌੜੇ ਤਪੱਸਵੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖਲ ਵਾਲਾ ਆਸਣ ਝਾੜਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵਡੇ ਤੇਜ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਉਕਤ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਵਰ੍ਹੇ ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਦੈਂਤ ਮਾਰੇ ਗਏ—ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਕੀ ਹੋਈ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ (ਦੁਰਗਾ) ਵੀ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਸਿੰਘ ਚਰਮਕਾਸੁਤ ਭਾਵ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਚਮੜੀਓਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ...ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਸਹਾਇਕ ਰਵ੍ਹਾਂਗੀ..ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਅਵਾਹਨ ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੀ ਰਛਿਆ ਕਰਾਂਗੀ ਯਥਾ—

ਕੀਨਸ ਬਹੁ ਸਹਾਇਤਾ ਮੇਰੀ, ਹੱਤ ਕੈ ਦੈਤ ਭੀਮ ਸਮੁਦਾਇ ।
ਏਕ ਬੇਰ ਤੁਮ ਮੁਹਿ ਬੁਲਾਵਹੁ, ਤਬ ਆਵਹੁਗੀ ਮੈਂ ਹਰਕਾਇ ।

(ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 51, ਅੰਕ 3)

ਫਿਰ ਬੋਲੀ ਕਿ ਅਜ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੋਇਆ। ਮੁੜ

ਕਹਿਣ ਲਗੀ ਕਿ ਤੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਤੇਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ ਇਸ ਨਵੀਂ ਵਿਆਕਰਣਕ ਸੂਝ ਉਤੋਂ ਜੋ 'ਖੱਲ' (ਚਮੜੀ) ਅਤੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਕੋ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵੱਛੇ ਨੂੰ ਗਊ ਚੱਟਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਚੱਟਣ ਲਗ ਪਈ।...

ਅੰਤ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਤਪਸਿਆ ਕਰਣ ਅਤੇ ਚਿਰੰਜੀਵਤਾ ਦਾ ਵਰ ਦੇ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

(ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਾਸ, ਅੰਸੂ 51, ਅੰਕ 9)

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਦਾ ਆਰਾਧਿਕ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀਰ ਬਿਰਥਾ ਹਠ ਛਡ ਕੇ ਨਿਰਪੱਖ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਸਣ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਨਵ੍ਹੇ ਪਦਮ ਦੈਂਤ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਾਰੇ ਜਾਂ ਸ਼ਰੀਰਕ ਬਲ ਨਾਲ ?

ਜੇ ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਥਕ ਕੇ (ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਹਿਤ) ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕਣਾ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਲ ਨਾਲ ਨਵ੍ਹੇ ਪਦਮ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਮਾਰਣਾ ਤਾਂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਯਾਤਰੂਆਂ ਸਮੇਤ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣ ਲਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ 'ਮਹਾਂਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਅਰਾਧੀ' ਆਦਿਕ ਰਚਨਾ ਕੇਵਲ ਮਹਾਂਕਾਲ (ਸਾਕਤਮਤੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਇਕ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵਤਾ) ਦੇ ਆਰਾਧਿਕ ਸਾਕਤ ਮਤੀਏ ਇਕ ਕਵੀ ਦੀ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਹਿਤ ਨਿਰੀ-ਪੁਰੀ ਕਪੋਲ ਕਲਪਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਸੁਤੇ ਹੀ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਨਵ੍ਹੇ ਪਦਮ ਦੈਤ ਮਾਰ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਕਿਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖਲੜੀ ਵਿਚੋਂ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ।

ਨੋਟ—ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਦੀਰਘ ਕਾਲ (ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ) ਅਤੇ ਕਾਲਾਂ ਦਾ ਕਾਲ ਤਥਾ ਕਾਲਿਕਾ ਦਾ ਅਰਥ ਈਸ਼ਵਰੀ ਸੰਘਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਵੱਧਾਬ੍ਰਿਤੀ (ਅਸਥਾਨ ਭੇਦ) ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਰਣੱਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਥੇ ਸਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਮਹਾਂਕਾਲ ਇਕ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਪਾਖਯਾਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦੇ 17ਵੇਂ ਅੰਕ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਯਥਾ –

ਮੁੰਡ ਕੀ ਮਾਲ, ਦਿਸਾਨ ਕੇ ਅੰਬਰ,
ਬਾਮ ਕਰਯੋ ਗਲ ਮੈ ਅਸਿ ਭਾਰੋ ।
ਲੋਚਨ ਲਾਲ ਕਰਾਲ ਦਿਪੈ ਦੋਊ,
ਭਾਲ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਅਨਿਯਾਰੋ ।
ਛੂਟੇ ਹੈਂ ਬਾਲ, ਮਹਾਂ ਬਿਕਰਾਲ,
ਬਿਸਾਲ ਲਸੈ ਰਦ ਪੰਤਿ ਉਜਯਾਰੋ ।
ਛਾਡਤ ਜੁਆਲ, ਲਏ ਕਰ ਬਯਾਲ,
ਸੁ ਕਾਲ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤਿਹਾਰੋ ।

ਭਾਵ—ਗਲ ਵਿਚ ਖੋਪਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਸਰੀਰੋਂ ਨਗਨ, ਗਲੇ ਵਿਚ ਵਜ਼ਨੀ ਤਲਵਾਰ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ; ਦੋਵੇਂ ਅਖਾਂ ਭਿਆਨਕ ਲਾਲੀ ਨਾਲ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਨੋਕਦਾਰ ਭਵ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਸਿਰ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਭਿਆਨਕ ਵਾਲ, ਵਡੇ ਵਡੇ ਚਿੱਟਿਆਂ ਦੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਾਲਾਂ, ਸਰਪ ਦੀ ਹਿਲਦੀ ਜੀਭ ਵਾਂਗੂ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਜੁਆਲਾ (ਅੱਗ) ਛੱਡਦਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਕਾਲ ਅਥਵਾ ਮਹਾਂਕਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਸਿਰਫ਼ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਾਕਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸੰਖੇਪਕੀ ਟੂਕਾਂ ਹੀ ਹੇਠ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਕਰੰ ਬਾਮ ਚਾਪਿਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਕਰਾਲੰ ।
ਮਹਾਂ ਤੇਜ ਤੇਜੰ ਬਿਰਾਜੈ ਤਸ਼ਾਲੰ ।
ਮਹਾਂ ਦਾੜ੍ਹ ਦਾੜ੍ਹੰ ਸੁ ਸੋਭੰ ਅਪਾਰੰ ।
ਜਿਨੈ ਚਰਬੀਯੰ ਜੀਵ ਜੱਗਯੰ ਹਜ਼ਾਰੰ । (ਅੰਕ ੧੮)
ਚਮੱਕਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਣੰ ਅਭੂਤੰ ਭਇਆਣੰ ।
ਧੁਨੰ ਨੇਵਰਾਯੰ ਘੁਰੰ ਘੁੰਘਰਾਯੰ । (ਅੰਕ ੩੧)
ਚਤੁਰਬਾਂਹ ਚਾਰੰ, ਨਿਜੂਟੰ ਸੁਧਾਰੰ ।
ਗਦਾ, ਪਾਸ ਸੋਹੰ ਜਮੰ ਮਾਨ ਮੋਹੰ । (ਅੰਕ ੩੨)
ਸਿਰੰ ਸੇਤ ਛੱਤ੍ਰੰ, ਸੁ ਸੁਭੇ ਬਿਰਾਜੈ ।
ਲਖੈ ਛੈਲ ਛਾਇਆ ਕਰੇ ਤੇਜ ਲਾਜੈ ।
ਬਿਸਾਲਾਲ ਨੈਨੰ ਮਹਾਰਾਜ ਸੋਹੰ ।
ਢਿਗੰ ਅੰਸਮਾਲੰ ਹਸੈ ਕੋਟ ਕ੍ਰੋਹੰ । (ਅੰਕ ੩੫)

ਮਦਰਾ ਕਰ ਮੱਤ ਭੱਭਕੰ।
ਬਨ ਮੈ ਮਨੋ ਬਾਘ ਬਚਾ ਬੱਬਕੰ। (ਅੰਕ ਪ੩)

'ਭਾਵ' ਮਹਾਂਕਾਲ ਜੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਧਨੁਖ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਲਟਕਦੀ ਹੈ। ਲੰਮੀਆਂ-ਲੰਮੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਜੀਵ ਚੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਨੇਵਰ (ਝਾਂਜਰਾਂ) ਤੇ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਦੀ ਛਣਕਾਰ, ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ, ਸਿਰ ਤੇ ਜੂੜਾ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਗਦ੍ਹਾ (ਮੁਗਦਰ) ਅਤੇ ਪਾਸ (ਫ਼ਾਹੀ) ਹੈ।

ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਜਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਇੰਜ ਭੱਭਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੁੱਕਦਾ ਹੈ।

ਉਜੈਨ ਵਿਚ ਉਤੇ ਦਸੇ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਦਾ ਮੰਦਰ ਵੀ ਹੈ। ਅਵੱਸ਼ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਉਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਖਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅੰਤਰੀਵ ਅਰਥ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲਪੁਰਖੀ ਵੈਰਾਟ ਸਰੂਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵੀ ਕਲਪਤ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਚਾਰ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਧਨਖ, ਤਲਵਾਰ, ਗਦਾ ਤੇ ਫਾਹੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਉਤੇ ਜੂੜਾ, ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਲਾਲ ਅੱਖਾਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬਚੇ ਵਾਂਗੂ ਭੱਭਕਦਾ ਹੈ।'

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ (ਮਹਾਂਕਾਲ) ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ 57ਵੇਂ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ ਯਥਾ—

ਨ ਸੰਖੰ, ਨਾ ਚੱਕ੍ਰੰ, ਨ ਗਦਾ, ਨਾ ਸਿਆਮੰ।
ਅਸਚਰਜ ਰੂਪੰ ਰਹੰਤ ਜਨਮੰ।
ਨੇਤ ਨੇਤੁ ਕਥੰਤ ਬੇਦਾ। ਊਚ ਮੂਚ ਅਪਾਰ ਗੋਬਿੰਦਾ।

ਹੋਰ ਵੇਖੋ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬਾਣੀ ਜਾਪੁ ਵਿਚੋਂ ਯਥਾ—

ਕਾਲਹੀਨ, ਕਲਾ ਸੰਜੁਗਤਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਅਦੇਸ।
ਧਰਮ, ਧਾਮ ਸ ਭਰਮ ਰਹਿਤ ਅਭੂਤ, ਅਲੱਖ ਅਭੇਸ।
ਅੰਗ ਰਾਗ ਨ ਰੰਗ ਜਾ ਕਹਿ, ਜਾਤਿ ਪਾਤ ਨ ਨਾਮ।
ਗਰਬ ਗੰਜਨ, ਦੁਸ਼ਟ ਭੰਜਨ, ਮੁਕਤਿ ਦਾਇਕ ਕਾਮ। (ਅੰਕ 84)

ਅਕਾਲ, ਦਿਆਲ, ਅਲਖ, ਅਭੇਖ ।
ਅਨਾਮ, ਆਕਾਨ, ਅਗਾਹ, ਅਢਾਹ ।......
ਨਾ ਰਾਗੇ, ਨਾ ਰੰਗੇ, ਨ ਰੂਪੇ ਨਾ ਰੇਖੇ ।
ਅਕਰਮੰ, ਅਭਰਮੰ, ਅਗੰਜੇ, ਅਲੇਖੇ । (ਅੰਕ 195)

ਹੋਰ ਵੇਖੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ 10 ਚੌਪਈ

ਕਾਲ ਰਹਿਤ, ਅਨਕਾਲ ਸਰੂਪਾ ।
ਅਲਖ ਪੁਰਖੁ ਅਬਿਗਹ ਅਵਿਧੂਤਾ ।
ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਜਿਹ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨਾ ।
ਅਬਿਗੱਤ ਦੇਵ ਅਛੈ ਅਨ ਭਰਮਾ ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਿਨਾਂ ਸੰਦੇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਲ ਅਥਵਾ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਅਰਥ ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ

ਆਉ ਹੁਣ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਤਪ ਸਾਧਨ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੇ ਖਲੜੀ ਵਾਲੇ ਆਸਣ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ।

ਪੁਰਾਣਕ ਗਪੌੜਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਿਗ ਰਿਛ ਤੋਂ ਬਣੀ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਤੇ ਮੋਹਤ ਹੋ ਕੇ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਵੀਰਜ ਉਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਬਾਲਾਂ (ਵਾਲਾਂ) ਵਿਚ ਗਿਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ 'ਬਾਲੀ' ਜੁੰਮਿਆ, ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਸੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਮ ਵਸ ਹੋਇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਬੀਰਜ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰੀਵ (ਗਰਦਨ) ਉਤੇ ਡਿੱਗਾ ਤਾਂ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ।

ਪ੍ਰਾਸ਼ਰ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਬੀਰਜ ਮੱਛੀ ਦੇ ਉਦਰ (ਪੇਟ) ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਉਦਰੋਂ ਮਛੋਦਰੀ ਨਿਕਲ ਪਈ ।

ਰੰਭਾਂ ਅਪੱਸਚਰਾ ਨੂੰ ਤਕ ਕੇ ਕਪਲਮੁਨੀ ਦਾ ਪਾਤ ਹੋਇਆ ਬਿੰਦੂ (ਬੀਰਜ) ਡਿੱਗਾ ਤਾਂ ਰੰਭਾ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸੱਸੀ (ਚੰਨ ਵਰਗੀ) ਕੰਨਿਆਂ ਜੰਮ ਪਈ, ਜਿਸਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਇਸੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੇ ਤ੍ਰਿਯਾ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ੧੦੯ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਤਿਆਦਿਕ ।

ਨੋਟ—ਕੋਈ ਜਾਣੇ ਬੀਰਜਪਾਤ ਹੋਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਰੀਝੀ ਹੋਈ ਸੀ । 'ਖੈਰ ਵਾਹ ਵਾਹ ।'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਿਦੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

'ਜੈਸੇ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਿਨੁ ਬਾਲੁ ਨ ਹੋਈ।' (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ)

ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਢਕੌਂਸਲੇ ਭਾਵੇਂ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬਿੰਦੂ (ਵੀਰਜ) ਸਪਰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਨੇੜ ਤੇੜ ਰਖਦੇ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਪੱਸਵੀ ਦੇ ਆਸਣ ਵਿਚੋਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਜੰਮ ਪੈਣਾ ਕੇਵਲ ਅਸੰਭਵ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਰਾਣਕ ਢਕੌਂਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ ਪਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਅਜੀਬ ਢਕੌਂਸਲਾ ਹੈ।

ਭੱਲਾ ਜੇ ਕੋਈ ਸੂਝਵਾਨ ਜਗਿਆਸੂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛ ਕਰੇ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਤੱਪ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਤੁਸਾਡਾ ਦੁਸਟ ਦਮਨ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਤਪਸਾਧਨ ਲਈ ਕਿਥੋਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਨਾਲੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕਿਥੋਂ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਤੇ ਕਿਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹੋ ਉਤ੍ਰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਕਿ ਇਕ ਤਪੱਸਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲੜੀ ਵਾਲਾ ਆਸਣ ਝਾੜਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋਧਾ ਕਢਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵੀ ਭਗਵਤੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਰਖਿਆ ਸੀ।

ਜੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਜਗਿਆਸੂ ਇਸ ਅਖਉਤੀ ਦਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੀ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀ ਉਤਪਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਕਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਆਸਣ ਕਿਸੇ ਮਦਾਰੀ ਦਾ ਥੈਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਝਾੜਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਚੇ ਜਮਰੇ ਵਾਂਗੂ ਕਈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਉਤ੍ਰ ਸਾਡ ਕੋਲ ਬਿਨਾਂ ਚੁਪ ਸਾਧਨ ਦੇ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਸ਼ਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭੁਲ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਲਜਿੱਤ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟਾ ਇਹ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਟਿਚੱਕਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਟਿਚੱਕਰ ਕਹਿਣਾ ਉਤਲੀ ਭੁੱਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਕ ਹੋਰ ਵਡੇਰੀ ਭੁਲ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਟਿਚੱਕਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮਤਿ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਨਿੱਗਰ ਉਪਕਾਰ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ

ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਸਜਣ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸੋਢੀ ਰਾਇ ਦੇ ਪੋਤਰ, ਪ੍ਰਿਥੀ ਰਾਇ ਦੇ ਪੁਤਰ, ਰਾਗਾ ਵਛਲ ਰਾਇ (ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਅਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਡਾ ਸੂਰਮਾ) ਨੇ ਇਕ ਜੋਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਰਾਜ ਸਾਜ ਛਡ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ ਸੀ।

ਉੱਤਰ

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਿੜਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਵ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਕਾਲ ਭਗ (ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਲਟ) ਦੋਸ਼ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹਵੱਾਲਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਹਾਸੋਹੀਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਾ ਸੋਢੀ ਰਾਇ ਲਵੀ ਕੁਲ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕਾਲ ਰਾਇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਦੁਆਪਰ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਵੀ ਕਲਪਤ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਯੁਗ ਤੋਂ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪੱਸਿਆ ਸਾਧੀ

ਹੁਣ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚਲੀ 'ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ' ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਨੂੰ ਲਵੋ ਜਿਸ ਤੁੱਕ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਕਤਾ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੀ ਤਪਸਿਆ (ਅਖੌਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਤੇ ਅਖੌਤੀ ਹੀ ਤਪਸਿਆ) ਸਾਧਨ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰਕ ਪੁੱਲ ਬਧੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਸੰਕੋਚਵੇਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਯਥਾ—

ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੇ ਭਗੌਤੀ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਚਿਰੰਜੀਵਤਾ ਦਾ ਵਰ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਉਸਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਹਿਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੱਪ ਅਰੰਭਿਆ।

ਸਿਰ ਤੇ ਜਟਾਂ, ਸਰੀਰੋਂ ਨਗਨ, ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ, ਨਿਰਾਹਾਰੀ ਅਤੇ ਮੋਨਧਾਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ ਖੜੋ ਕ, ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਉਪਰ ਕਰ ਕੇ, ਨਿਰਜੀਵ ਅਤੇ ਜਲਹੀਨ ਬਨ ਵਿਚ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਠਿਨ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਕੇ ਹੱਡੀਆਂ ਹੀ ਹੱਡੀਆ ਰਹਿ ਗਿਆ।

(ਸੂ. ਪ੍ਰ. ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 52)

ਨਿਰਣਾ

ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤੱਪ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਉਤਲੀ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਸਾਧਾਰਣ ਸੂਝ ਵਾਲੇ ਬਲਕਿ ਪੁਰਾਣ ਪਥੀਏ ਵੀ ਅਸਚਰਜ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਲੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਹਾਂਪ੍ਰਲੈ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਕੇ ਕੇਵਲ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਬਲਕਿ ਜਲ ਦਾ ਵੀ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕੇ—

'ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ ॥ ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ, ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ ॥'

(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ. ੧, ੧੦੩੫)

ਵਾਲਾ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਧੁਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧਣ ਵਾਲਾ (ਕਵੀ ਕਲਪਤ) ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਕਿਥੇ ਖੜੋ ਕੇ ਤੱਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭਗਉਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਹਿਤ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਖੜੋਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੱਪ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਜਪੀ, ਤਪੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਆਮ ਤੌਰ ਅਤੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰੂਪਣ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

24 ਅਵਤਾਰ, 16 ਦੇਵੀਆਂ (ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੋੜਸਾ ਮਾੱਤ੍ਰੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ), 9 ਮੁਨੀ, 7 ਰਿਸੀ, 9 ਨਾੱਥ, 84 ਸਿੱਧ ਅਤੇ 6 ਚਿਰਜੀਵੀ[1], ਜਤੀ[2] ਆਦਿਕ।

ਉਤਲੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜੀਊਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਛ ਚਿਰਜੀਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਸਤਵਾਂ ਚਿਰੰਜੀਵੀ, ਬਲਕਿ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜੀਊਣ ਵਾਲਾ, ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਸਤਵਾਂ ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਛੇ ਜਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਤਵਾਂ ਜਤੀ ਸਗੋਂ ਸਤਵਾਂ ਮਹਾਂ ਜਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅਵਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਆਮ ਜਪੀਆਂ ਤਪੀਆਂ ਸਦਰਸ਼ ਹੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪ੍ਰਤੂ ਸੁਪਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਆਰੰਭ ਕਾਲ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨ ਸਹੀ, ਦੁਆਪਰ ਜੁਗ ਵਿਚ 18 ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਰਚਿਤਾ ਦਸੇ ਜਾਂਦੇ ਵੇਦ-ਵਿਆਸ ਨੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ।

ਫਿਰ ਰਬ ਜਾਣੇ, ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਕਿਥੋਂ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ 'ਅਖੌਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ' ਸਬੰਧੀ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਪਤਰੇ

---

1. (1) ਕਾਕ ਭਸੁੰਡ (2) ਲੋਮਸ਼ ਰਿਸ਼ੀ (ਜਿਸਨੂੰ ਅਮਰ ਰਿਸ਼ੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ), (3) ਮਾਰਕੰਡੇਯ, (4) ਨਾਰਦ (5) ਗੋਰਖ, (6) ਵਿਭੀਖਣ।

2. (1) ਦੱਤਾਪਰੇਯ, (2) ਭੀਸ਼ਮ, (3) ਗੋਰਖ (4) ਹਨੂਮਾਨ (5) ਲਛੱਮਣ, (6) ਭੈਰੋ।

ਕਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ।

ਜੇ ਕਦੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਸਚ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਹਿਤ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧਣ ਦਾ ਹੱਠ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਉਲਟਾ ਮਨਮੱਤ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਣ ਹੋਵੇਗਾ (ਜੋ ਤਿੰਨੋ ਕਾਲ ਅਸੰਭਵ ਹੈ) ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰ ਘਰ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਠ ਜੋਗ ਆਦਿਕ ਕਠਨ ਸਾਧਨਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕੱਚੀ ਕੌਡੀ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮੱਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਹਰਿ ਬਿਨ ਅਵਰ ਕਿਰਿਆ ਬਿਰਥੇ
ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਸਮਾਣੇ ਇਹ ਉਰੇ ਮੂਸੇ ॥

ਗਉੜੀ ਮ: ੫

ਹੋਰ

ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇਆ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇਆ ॥
× × × ×
ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਪਹਿਰੈ ਅਹਿਨਿਸ ਕਹਰੈ ॥
ਮੋਨਿ ਵਿਗੂਤਾ ਕਿਉਂ ਜਾਗੇ ਗੁਰ ਬਿਨ ਸੂਤਾ ॥

(ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: ੫, ਪਉੜੀ ੯, ੪੬੭)

ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਸਭ ਥਕੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥
ਮਨ ਹਠਿ ਭੇਖ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

(ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ: ੪, ਸਲੋਕ ਮ: ੩, ਪਉੜੀ ੧੯, ੫੯੩)

ਪੁਨਾ

ਉਦਮੁ ਕਰਿ ਲਾਗੇ ਬਹੁ ਭਾਤੀ ਬਿਚਰਹਿ,
ਅਨਿਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਖਟੂਆ ।
ਭਸਮ ਲਗਾਇ ਤੀਰਥ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਤੇ,
ਸੂਖਮ ਦੇਹ ਬੰਧਹਿ ਬਹੁ ਜਟੂਆ ।
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਜਨ ਸਗਲ ਦੁਖ ਪਾਵਤ,
ਜਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਬਢਾਇ ਸੂਤ ਕੇ ਹਟੂਆ ।
ਪੂਜਾ ਚਕ੍ਰ ਕਰਤ ਸੋਮ ਪਾਕਾ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਥਾਟਹਿ ਕਵਿ ਥਟੂਆ ।

(ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ, ਮ: ੫, ੧੩੮੯)

ਇਕ ਹੋਰ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਣ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬੱਧੀ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰ ਉਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੂਹੇ ਕਪੜੇ, ਗਲ ਵਿਚ ਮਉਲੀਆਂ ਦੇ ਅੱਟੇ, ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਛੈਣੇ ਲੈ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ (ਗੀਤ) ਗਾਉਂਦ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਰੁਧ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਜੋਤਾਂ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲ਼ ਦੇਵੀ ਪੂਜਕ ਸਨ ।

ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਪਵਿਤਰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਧੰਨਭਾਗ ਸਮਝਣ ਲ਼ਗਾ ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਉਨ੍ਹੀਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਗੰਗਾ ਪੱਜ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਦਕਵਾਨ ਸਿਖ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਗੰਗਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀ ਗੰਗਾ ਮਾਈ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰ ਗੰਗਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਏ । ਕਾਰਣ ਇਹ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਤਿਲਕ ਜਜੂ ਆਦਿਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਗੰਗਾ ਯਾਤਰੂ ਸਨ, ਪਰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਸੁਸ਼ੋਭਤ ਹੋਣ ਉਪਰਤ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਆਦਿਕ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਚਰਣ ਧੂੜ ਮਥੇ ਲਾਉਣੀ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਗ ਸਮਝਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਉਤਲੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕਿ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਰੀਸੇ ਅਸੀਂ ਵੈਸ਼ਨੋ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਮਾਈ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਮਨਮੱਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ (ਅਤੇ ਉਹ ਭੀ ਅਖੌਤੀ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ) ਦੇ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨੀ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਬੁੱਧਮਤਾ ਹੈ ।

ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਛਡ ਕੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਤਨਾ ਹੀ ਸੋਚ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਸੱਚ ਮੁਚ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ (ਜੋ ਅਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁਲਾਂ ਵਾਂਗੂ ਤ੍ਰਵੇ ਕਾਲ ਅਸੰਭਵ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ) ਅਗਿਣਤ ਦੈਂਤ ਮਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਭਗੌਤੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਹਿਤ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਭੁੱਖਿਆਂ-ਤੱਸਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹੋ

ਜਿਹੇ ਉਘੇ ਅਤੇ ਨਿਜੀ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਹਿੱਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਆਪ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ? ਜ਼ਰੂਰ ਜਾਂਦੇ। ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਦੇ, ਬਲਕਿ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਨਹੀਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਜਾਂਦੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਯੂ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰੀ ਵੀ ਜਾਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਦੇ ਭੌਰਿਆਂ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਮਰਜੀਵੜੇ ਆਦਿਕਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਵੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਮੰਨ ਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ।

ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਸੋ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਉਥੇ ਹੀ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਹ ਕੇਵਲ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਅਨਗਿਣਤ ਮਾਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛਡਦੇ ਸਨ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੀ ਸੂਹ ਨਾ ਦਿਤੀ ?

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਤੱਪ ਸਾਧਨਾ ਆਦਿਕ ਕਿਸੇ ਪਖੋਂ ਵੀ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸੱਜਣਾਂ ਵਲੋਂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਸਮਝਕੇ ਯਾਤ੍ਰਾ ਹਿਤ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾਉਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਉੱਦਮ ਨਿਸਫਲ ਅਤੇ ਬਿਰਥਾ ਹੱਠ ਬਲਕਿ ਨਿਰੋਲ ਮਨਮੱਤ ਹੈ।

ਤਪ ਸਾਧਤ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਇਓ

ਹੁਣ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹਿਤ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਰਲੇਖ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚੋਂ ਸੰਖੇਪਕ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53 ਵਿਚ ਦਿਤੇ ਵਿਸਥਾਰਕ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਵੰਨਗੀ ਮਾਤਰ ਟੂਕਾਂ ਯਥਾ—

ਮੈਂ (ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ) ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਕਠਨ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ...ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸੇਵਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਲਕੀ ਵਿਮਾਨ ਭੇਜ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ (ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ) ਬੁਲਾਇਆ . ਮੈਨੂੰ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਵਡੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਿਆ—ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾ...ਮੈਂ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨ ਸਮੇਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਦੁਸ਼ਟ ਦੈਂਤ ਬਣਾਏ, ਯਥਾ—

ਜੱਬ ਪਹਿਲੇ ਹਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਣਾਈ।
ਦਯਤ ਰਚੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖਦਾਈ।

ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਦੈਂਤਾਂ) ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਾ ਜਪਾਇਆ ਸਗੋਂ 'ਤੇ ਭੁਜ ਬੱਲ ਬੌਰੇ ਹੋਇ ਗਏ,

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਧਿਆਇ ੯, ਅੰਕ ੯)

ਮੈਂ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਹ ਦੈਂਤ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਣ ਉਪਰੰਤ ਦੇਵਤੇ ਥਾਪੇ ਯਥਾ—

ਤੇ ਮੋਹਿ ਤਮਕ ਤਨਕ ਮੋ ਥਾਪੇ, ਤਿਨਕੀ ਠਊਰ ਦੇਵਤਾ ਥਾਪੇ।
ਤੇ ਭੀ ਬਲ ਪੂਜਾ ਉਰਝਾਇ, ਆਪਨ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਹਾਏ।

(ਬ. ਨ. ਅਧਿਆਇ ੬, ਅੰਕ ੭)

ਫਿਰ ਅਸ਼ਟ ਸਾਖੀ, ਸਿੱਧ, ਰਿਖੀ, ਦੱਤ, ਮਨੁਖ, ਗੋਰਖ ਆਦਿਕ ਭੇਜੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਨਾ ਜਪਿਆ-ਜਪਾਇਆ...

ਪੁਨ ਹਰਿ ਰਾਮਾਨੰਦ ਕੋ ਕਰਾ, ਭੇਸ ਬੈਰਾਗੀ ਕੋ ਜਿਨ ਧਰਾ।
ਕੰਠੀ ਕੰਠ ਕਾਠ ਕੀ ਡਾਰੀ, ਪ੍ਰਤ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨ ਕਿਛ ਬੀਚਾਰੀ।

(ਬ. ਨ. ਅਧਿ: ੯, ਅੰਕ ੨੫)

ਮਹਾਂਦੀਨ ਤਬ ਪ੍ਰਭ ਉਪਰਾਜਾ, ਅਰਧ ਦੇਸ ਕੋ ਕੀਨੋ ਰਾਜਾ।
ਸਭ ਤੇ ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਜਪਾਇਉ, ਸਤਿਨਾਮ ਕਾਂਹੂ ਨ ਦ੍ਰਿੜਾਇਉ।

(ਬ. ਨ. ਅਧਿ. ੯, ਅੰਕ ੨੭)

ਤਪ ਸਾਧਤ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਇਓ, ਇਮ ਕਹਿਕੇ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਇਓ।

(ਬ: ਨਾ ਅਧਿ. ੯, ਅੰਕ ੨੮)

ਨਿਰਣਾ

ਉਤਲੀ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੇਵਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਮਾਨ (ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼) ਭੇਜ ਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ (ਰਿਹਾਸ਼ੀ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ) ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਈਸਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਮਨੌਤ, ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਵੇਂ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਅਸਮਾਨ ਉਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਬ ਵਾਂਗੂ ਕਿਸੇ ਨਿਸਚਿਤ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਉਸਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣੇ ਉਤੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਭਾਵ ਉਹ ਸਰਬਦੇਸੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਕ ਦੇਸੀ ਹੈ।

ਨੋਟ—ਕੀ ਜਾਣੀਏ ? ਜਿਵੇਂ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਦਸੇ ਗਏ ਮਨੋਕਲਪਤ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਲੱਭ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਰੰਭੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਵੀ ਲਾ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਵੀ ਲਭ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਕਾਲ ਪਰਖ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸਾਹ 'ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ' ਆਦਿਕ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਅਦੇਸ (ਅ—ਦੇਸ) ਦੇਸ—ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਅਠਾਮੇ (ਅ—ਠਾਮੇ) ਅਸਥਾਨ ਰਹਿਤ ਆਦਿਕ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਿਸਚਤ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਦੇਸੀ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਉਹ ਜ਼ਾਹਰ ਜ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਹੈ।

ਕੀ ਕੋਈ ਸੂਝਵਾਨ ਗੁਰਸਿਖ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰਸੰਸੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚਲੀ ਉਤੇ ਲਿਖੀ ਭੁਲੇਖੇ ਹੀ ਭਲੇਖੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਪੋਲ ਕਲਪਣਾ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਮੰਨ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਝੋਲੀ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਥਾ ਚੁੰਮਿਆ ਅਤੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਤੇ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਥੇ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਲਈ ਤਰਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲਾ (ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਕਲਪਤਿ ਕੀਤਾ) ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ, ਜੋ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮਦਾ ਨਾਲੇ ਗਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਨੂੰ ਅਨੰਗੀ (ਅਨ—ਅੰਗੀ) ਅੰਗ ਰਹਿਤ, ਅਤੇ ਅਕਾਏ (ਅ—ਕਾਏ) ਕਾਇਆ (ਸਰੀਰ) ਰਹਿਤ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ —

ਚਕ੍ਰ, ਚਿਹਨ, ਅਰ ਬਰਨ, ਜਾਤਿ, ਅਰ ਪਾਤ ਨਹਿਨ ਜਿਹ।
ਰੂਪ, ਰੰਗ ਅਰ ਰੇਖ, ਭੇਖ, ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ।

ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ 'ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਵਾਲੀ ਕਵੀ ਦੀ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਰਚਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਤੀਜਾ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਿਆਕਰਣਕ ਭੁੱਲਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਅਭੁੱਲ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਉਚਰੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਜਬ ਪਹਿਲੇ ਹਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ

ਬਣਾਈ' ਵਾਲੀ ਤੁੱਕ ਤੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਤਮ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ 'ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਕਿਨਹੂ ਜਾਨਾ' ਅਤੇ 'ਤਬ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਭ ਅਸ਼ਟ ਬਨਾਏ' ਆਦਿਕ ਤੁੱਕਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ 'ਅੰਨਯ ਪੁਰਖ' ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ, ਇਤਿਆਦਿਕ ਭੁੱਲਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜਾਂ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਰਚਨਾ ਨਿਰੋਲ ਕਵੀ ਦਾ ਹੀ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਚਤੁਰ ਕਵੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਵਲ ਫ਼ੇਰ ਪਾ ਕੇ 'ਮਹਾਂਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਆਰਾਧੀ' ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਵਲੋਂ ਰਚੀ ਗਈ ਸਿਧ ਕਰਣ ਦਾ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ 'ਉਘਰ ਗਿਆ ਜੈਸੇ ਖੋਟਾ ਢਬੂਆ' ਗੁਰੂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਝੂਠ ਨਿਖਰ ਨਿਖਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੌਥਾ, ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕਾਲ ਭੰਗ (ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਦੇ ਉਲਟ) ਦੋਸ਼ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੀਨ (ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਰਾਮਾਨੰਦ ਤੋਂ ਲਗ ਪਗ ਅਠ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਪਿਛੇ।

ਕੀ ? ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਿਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਕਪੋਲ ਕਲਪਣਾ ਕੇਵਲ ਕਵੀ ਦੀ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਵਿਰੁਧ ਬੇਥਵੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਰੇਤਾ ਜੁਗ ਵਿਚ ਹੋ ਗੁਜਰੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਪੜਦਾਦਾ ਰਾਜੇ ਰਗ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਹੋਏ ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਅਤੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿਤੇ ਹਨ,ਯਥਾ –

ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਰਾਜ ਜਗ ਕੀਨਾ। ... (ਰਘੁਰਾਜ ਅੰਕ 135)
ਸੰਨਿਆਸਨ ਦੱਤ ਰੂਪ ਕਰ ਜਾਨਿਉ,
ਜੋਗਨ ਗੁਰ ਗੋਰਖ ਕਰ ਮਾਨਿਉ।
ਰਾਮਾਨੰਦ ਬੈਰਾਗਨ ਜਾਨਾ, ਮਹਾਂਦੀਨ ਤੁਰਕਨ ਪਹਿਚਾਨਾ।
(ਅੰਕ 140)

ਸਤਜੁਗ ਵਿਚ ਸੁਆਸ ਬੀਰਜ ਦੈਂਤ ਵਲੋਂ ਮਹਾਂਕਾਲ ਨਾਲ ਜੁਧ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਹਵਾੜ ਨਾਲ ਸ਼ੇਖ, ਸੱਯਦ, ਮੁਗਲ, ਪਠਾਣ ਪੈਦਾ

ਕਰਣੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਵੇਖੋ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦਾ 405ਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ. ਅੰਕ 198 ਅਤੇ 199 ਇਤਿਆਦਿਕ।

ਪਜਵਾਂ, ਉਤੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਰਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵਿਆਕਰਣਕ ਅਤੇ ਕਾਲ ਭੰਗ ਦੋਸ਼ ਹਨ ਉਥੇ (ਕਵੀ ਕਲਪਿਤ) ਇਕ ਹੋਰ ਵਡਾ 'ਮਿਥਿਆਵਾਦਕ' ਦੋਸ ਵੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿਣਾ ਅਨੁਚਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨਿਰੋਲ ਬੁਧੂਪਣਾ ਹੈ।

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਭੁੱਲ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਆਏ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਬਾਚ ਇਸ ਕੀਟ ਪ੍ਰਤਿ' ਅਤੇ 'ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ' ਤਥਾ ਕਬਿਯੋਬਾਚ 'ਠਾਢ ਭਇਓ ਮੈਂ ਜੋਰ ਕਰ' ਆਦਿਕ ਕਵੀਆਂ ਵਲੋਂ ਤੋਲੇ ਹੋਏ ਕੁਫਰ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗਿਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਸਮੇਂ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਫੂਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦੇ।

ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਰਚਨਾ ਇਕ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਦਾ ਕੁਟਲ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਇਸ ਲਈ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਿਖ ਪੰਥ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਰਪ ਵਿਚ ਵੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਦੇ ਆਰਾਧਿਕ ਸਨ।

ਇਹ ਭੀ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮਹਾਂਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਬਿਨਾ ਜਾਣੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸਮ ਗਿਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਦਰ ਇਕ ਰੌਚਕ ਢੰਗ ਅਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਇਸ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੇ ਇਕ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਚ ਖੰਡ ਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਜਿਹੀ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਵੀ ਧੋਖਾ ਖਾ ਕੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿ ਪਰਬ ਧਿਆਇ 119ਵੇਂ ਵਿਚਲੇ 47 ਤੋਂ 50 ਤੱਕ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸਪਤਸ੍ਰਿੰਗ ਅਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਤਥਾ 'ਪੰਡੁਰਾਜ ਜਹ ਜੋਗ ਕਮਾਵਾ' ਆਦਿਕ ਤੁੱਕਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਤੱਪਅਸਥਾਨ ਦਾ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੇਮਕੁੰਟ ਅਤੇ ਗੰਧ ਮਾਦਮ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਉਤੇ ਵਿਚਰਨਾ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਣ ਦਾ ਵਰਨਣ ਰਾਜਾ ਪੰਡੂ ਸਬੰਧੀ ਹੈ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ।

ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਤਿਕਾਰਜੋਗ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਖ ਪੰਥ

ਵਿਚ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਦੇਨ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼' ਅਤੇ 'ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣੈ ਸਾਗਰ" ਤਥਾ "ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸਟੀਕ" ਆਦਿਕ ਗਰੰਥ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਬਲਕਿ ਕਈ ਥਾਈਂ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਅਰਥ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੇਖੋ ਵੇਖੀ ਸੰਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬਾਲ ਬੋਧਨੀ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸਟੀਕ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਰਥ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰੀਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਰਥ ਕਰਣੇ ਅਨੁਚਿਤ ਹਨ।

ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿਚਲੇ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 'ਹਲੇ ਯਾਰਾਂ ਹਲੇ ਯਾਰਾਂ' ਵਾਲੇ ਸਬਦ ਦੀ ਉਥਾਨਕਾ ਵਿਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਸਬੰਧੀ ਦੁਆਰਕਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਥੱਕ ਕੇ ਘੋੜੀ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਕਰਣੀ ਜਿਸ ਬਦਲੇ ਮੁਗਲ ਨੇ ਸੱਜਰ ਸੂਈ ਵਛੇਰੀ ਚੁਕੌਣ ਲਈ ਵਿਗਾਰੇ ਪਕੜ ਲੈਣਾ ਆਦਿਕ ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਟੀਕਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ।

ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਰਹੀ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਸਬੰਧੀ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਰਚ ਕੇ ਨਾਮ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਹੇਮਕੰਟ ਉਤੇ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਮਾਨਜੋਗ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਕੇ ਗਲਤ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਫਲ ਸਰੂਪ ਇਸ ਮਨੋਕਲਪਿਤ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਸੰਨ 1936 ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣ ਗਿਆ। ... ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਰੰਭੀ ਗਈ ... ਫਿਰ 'ਜੱਗ ਕੀ ਭੇਡਾ ਚਾਲ ਚਲਤੇ ਕੇ ਪਾਛੇ ਚਲੇ' ਵਾਂਗੂ ਵੇਖੋ-ਵੇਖੀ ਯਾਤ੍ਰਿਕ ਵਹੀਰਾ ਪੈ ਗਈਆਂ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਕਈ ਥਾਈਂ ਗੁਰਪੁਰਬ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ ਸਮੇਂ ਅਧੀ ਰਾਤ ਢਲਣ ਪਿਛੋਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਕਵੀ ਰਚਨਾ 'ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਨੂੰ ਜਨਮ ਕਥਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਜੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੜ੍ਹਣਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਾ ਇਕ ਅਤੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਗਿਆ।

ਕੋਈ ਪੁਛੇ ਕਿ 'ਅਬ ਮੈ ਆਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਸਚ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠ ਹੀ ਝੂਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜਾਂ 'ਰਾਈ ਦਾ ਪਹਾੜ' ਅਥਵਾ ਖੰਭ ਦਾ ਕਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਦਸਣ ਵਾਂਗੂ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੱਚ ਝੂਠ ਤਥਾ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸੇ ਉਕਤੀ-ਜੁਗਤੀ ਭਾਵ ਦਲੀਲਬਾਜੀ ਦੀ ਗੁੰਝਲ ਵਿਚ ਪੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ 'ਪ੍ਰਤੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੀ' ਵਾਂਗੂ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚਲਾ ਅੱਖਰ ਅੱਖਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਫੁਟ ਫੁਟ ਕੇ ਇਸਨੂੰ (ਕਵੀ ਕਲਪਿਤ) ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪਕ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਇਸ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਕਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਯਥਾਰੱਥ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਭਾਵ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ (ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਮੰਨੇ ਹੋਏ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਤੇ ਹੀ ਕਈ ਕਿੰਤੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਕੇਵਲ ਇਹ ਪੱਖ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਕੋਲ ਇਹ ਗਿਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਨੇਕਾਂ ਦੈਂਤ, ਦੇਵਤੇ, ਅਸ਼ਟ ਸਾਖੀ, ਦੱਤ, ਗੋਰਖ, ਮਨੁੱਖ, ਰਾਮਾਨੰਦ, ਮੁਹੰਮਦ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜੀਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ—ਜਪਾਇਆ ਸਗੋਂ ਸਭ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਉਰਝ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿਤਾ, ਯਥਾ

ਜਬ ਪਹਿਲੇ ਹਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਨਾਈ। ਦਈਤ ਰਚੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੁਖਦਾਈ।
ਤੇ ਭੁਜਬਲ ਬਵਰੇ ਹੋਇ ਗਏ। ਪੂਜਤ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਰਹਿ ਗਏ।

ਦਸੋ ਜਿਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦੈਂਤ ਆਪ ਹੀ ਰਚੇ ਤੇ ਆਪ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਜਾਂ ਬਲਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਗਿਲਾ ਕਰਣ ਦਾ ਕੀ ਹੱਕ ਹੈ ਕਿ ਦੈਂਤ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਏ।

ਹੁਣ ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਨਮ ਕਥਾ ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਖੌਤੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਗਿਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ ਤਕ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਪਿਆ-ਜਪਾਇਆ ਪਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦਿਨ ਵਿਸਾਖ ਸੁਦੀ ਤੀਜ, ਸੰਮਤ 1526 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ, ਸੰਮਤ 1723 ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਤੱਕ ਪੂਰੇ 197 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਵਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਣ ਜਪਾਉਣ ਦਾ ਜੋ ਚਕਰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ, ਕੀ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ? ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਉਤੇ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਤਬਾਰ ਨ ਰਿਹਾ। ੧ ਨੰਬਰ

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕਾਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਬਿਸੰਭਰ (ਵਿਸ਼ਵ-ਪਾਲਕ)

ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਜਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ—

ਸਿਮਰਉ ਜਾਸੁ ਬਿਸੁੰਭਰ ਏਕੈ ।। ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਅਗਨਤ ਅਨੇਕੈ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫ ਅਸਟਪਦੀ ੧, ੨੬੨)

ਪੁਨਾ

ਕਈ ਕੋਟਿ ਭਏ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਰਾਮਨਾਮ ਸੰਗਿ ਤਿਨਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਖੋਜੰਤੇ ॥ ਆਤਮ ਮਹਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਲਹੰਤੇ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਸ ॥
ਤਿਨ ਕਉ ਮਿਲਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਮਾਗਹਿ ਸਤਿਸੰਗੁ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਤਿਨ ਲਾਗਾ ਰੰਗੁ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਅਸਟਪਦੀ ੧੦, ੨੭੬)

ਕਈ ਕੋਟਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਦਾਸ ॥ ਤਿਨ ਹੋਵਤ ਆਤਮ ਪਰਗਾਸ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਤਤ ਕੇ ਬੇਤੇ ॥ ਸਦਾ ਨਿਹਾਰਹਿ ਏਕੋ ਨੇਤ੍ਰੇ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵਹਿ ॥
ਅਮਰ ਭਏ ਸਦ ਸਦ ਹੀ ਜੀਵਹਿ ॥
ਕਈ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ॥
ਆਤਮ ਰਸਿ ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵਹਿ ॥
ਅਪੁਨੇ ਜਨ ਕਉ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਮਾਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਓਇ ਪ੍ਰਮੇਸੁਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਅਸਟਪਦੀ ੧੦, ੨੭੬)

ਫਿਰ ਇਸੇ ਜਨਮ ਕਥਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਉਤੇ 'ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨ ਕਿਛੂ ਬੀਚਾਰੀ' ਵਾਲਾ ਝੂਠਾ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਖੰਡਨ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅੱਠ ਸਾਲਾ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਬਨਾਰਸੋਂ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੇਵਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਭਗਤ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਸੰਤ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵਿਦਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਤਿਗੁਰ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤੋਰ' ਅਤੇ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ਸੁਆਮੀ ਰਮਤ ਬ੍ਰਹਮ, ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦਿ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ' ਆਦਿਕ ਤੁਕਾਂ ਤੋਂ 'ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨ ਕਿਛੂ ਬੀਚਾਰੀ' ਵਾਲਾ

ਦੋਸ਼ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਉਤੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਉਲਟਾ ਮਿਥਿਆਵਾਦਕ ਦੋਸ਼ ਕਵੀ ਕਲਪਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਲਵੋ ਮਹਾਂਦੀਨ (ਮੁਹੰਮਦ ਜੀ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ ਸਬੰਧੀ ਵੀਚਾਰ ਯਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਉਣਾ ਨਿਰੋਲ ਝੂਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਭਗਤ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗ ਭਗ 800 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਹਨ।

ਦੂਜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆਯੂ ਪ੍ਰਯੰਤ (ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ) ਕਿਤੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਾਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਾਮ (ਕਲਮਾਸ਼ਰੀਫ਼) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੱਬ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਨੂੰ ਰਹਿਮਾਨ, ਰਹੀਮ ਅਤੇ ਲਾ ਸਰੀਕ ਕਹਿ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਅਲਾਹ (ਰਬ) ਅਰਥਾਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਅਲਾਹ ਵਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਰਸੂਲ ਹਾਂ, ਯਥਾ 'ਮੁਹੰਮਦਰਸੂਲਇਲਾਹ'।

ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਜਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰਿ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਰੋਜ਼ ਜੋ ਅਜ਼ਾਨ (ਬਾਂਗ) ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ (ਕਵੀ ਕਲਪਿਤ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

੧. ਅੱਲਾਹ ਹੂ ਅੱਕਬਰ। ਚਾਰ ਵੇਰੀਂ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਵੱਡਾ ਹੈ।

੨. ਲਾਇਲਾਇੱਲ ਲਿੱਲਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਰੱਬ ਲਾਸ਼ਰੀਕ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਸਦਾ ਸਾਨੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

੩. ਅੱਸ਼ਹਾਦਾਨ ਲਾ ਇਲਾ ਇੱਲ ਲਿੱਲਾ। ਭਾਵ, ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਬ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ ਨਹੀਂ।

੪. ਅੱਸ਼ਹਾਦਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਰਸੂਲ ਲਿੱਲਾ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ (ਮੁਹੰਮਦ ਰੱਬ ਨਹੀਂ) ਮੈਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਰਸੂਲ ਹਾਂ।

੫. ਹੀ ਅਲੀਅਲ ਸੱਲਹਾ, ਹੀ ਅਲੀਅਲ ਸੱਲਹਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਕਿ ਆਓ। (ਮੋਮਨੋ) ਅਲਾਹ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰੀਏ।

੬. 'ਹੀ ਅਲੀਅਲ ਫ਼ੱਲਾਹ, ਹੀ ਅਲੀਅਲ ਫ਼ਲਾਹ।' ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਕਿ ਆਓ (ਮੋਮਨੋ) ਨਿਜਾਤ ਹਾਸਲ ਕਰੀਏ।

੭. 'ਅਲਾਹ ਹੂ ਅਕੱਬਰ, ਅੱਲਾ ਹੂ ਅਕੱਬਰ'। ਮਤਲੱਬ ਰੱਬ ਵਡਾ ਹੈ,

ਰੱਬ ਵਡਾ ਹੈ ।

੮. 'ਲਾਇਲਾ ਇੱਲਲਿਲਾ' ਅਰਥਾਤ ਰੱਬ ਲਾਸ਼ਰੀਕ ਹੈ ।

ਉਪਰੋਕਤ ਬਾਂਗ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਕਵੀ ਕਲਪਿਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ 'ਆਕੀ' ਹੋਣ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਕਤਮਤੀਏ ਕਵੀ ਸਿਆਮ, ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਹੀ ਸਮਝਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਉਹ ਵਿਦਵਾਨ ਜੋ ਸਮੂਚੇ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਦਰਸੌਂਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਸਮਝਾਉਣ ।

ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਸੂਝਵਾਨ ਖੋਜੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗੂ 'ਅਬ ਮੈਂ ਆਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਵਾਲੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚਲੀ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਆਰਾਧਕ ਸਾਕਤ ਕਵੀ ਦੀ ਕੂਟਿਲਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਪੈਂਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ 'ਭੁਲਣ ਅੰਦਰ ਸਭ ਕੋ' ਅਥਵਾ, 'ਭੁਲਣ ਵਿਚ ਕੀਆ ਸਭ ਕੋਈ' ਗੁਰੂਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਜੀਵ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਹਾਨ ਵਿਅੱਕਤੀਆਂ ਵੀ ਭੁਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਈ ਹਸਤੀਆਂ ਭੁੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਭੁੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਜਿਸ ਭੁਲ ਮੰਨ ਲਈ ਉਹ ਨਾ ਭੁਲੇ ਵਰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਵਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭੁੱਲਾ ਉਹ ਨਾ ਜਾਣੀਐ ਜੋ ਫਿਰ ਘਰ ਆਵੇ ।' ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਭੁੱਲ ਨਾ ਮੰਨਣੀ ਸਗੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਡੇਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭੁੱਲ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਵਿਦਵਾਨ ਕਰੇ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ, ਅੰਤ ਭੁੱਲ, ਭੁਲ ਹੀ ਹੈ ।

ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਣਜਾਣ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੇਵਲ ਅਜਾਣ ਲਈ ਹੀ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਮੰਨੀਂ ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਵਿਅੱਕਤੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਉਸਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਕਟਵਰਤੀ, ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਅਸਰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕਵਿ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਦੀ ਭੁੱਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਨੇ ਭੇਡਾਚਾਲ ਵਾਂਗੂ ਵੇਖੋ ਵੇਖੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਭੁੱਲ ਮੰਨਣੀ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਠਿਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਨਿਜੀ ਸੁਆਰਥ ਜਾਂ ਹਉਮੈ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ

ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਸੁਆਲ ਜਾਂ ਜਿਤ-ਹਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਠ ਛਡਣਾ ਅਰਥਾਤ ਭੁੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਵੀ ਕਠਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਿਊਜ਼ ਹੋ ਚੁਕੇ ਬਲਬ ਵਿਚ ਲਾਈਟ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਅਹੰਗਤਾ ਮੱਮਤਾ-ਭਾਵ, ਹਉਮੈ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥ ਵਸ ਹੋ ਚੁਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸੂਝ ਦਾ ਆਉਣਾ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰੀਸ-ਪਰੀਸੇ ਚਲੇ ਹੋਇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਵੱਗਦੇ ਹੜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਂਗੂ ਭਾਵੇਂ ਅਸੰਭਵ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਠਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਜ ਪ੍ਰਯੋਜਨੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਚੁਕੇ ਚੁਕਾਏ ਸਗੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਉਤੇ ਉਲਟੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਿਰਮੂਲ ਦੂਸ਼ਣ ਲਾਉਣ ਬਲਕਿ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਤੱਕ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਇਕ ਡਰਾਕਲ ਵਿਦਵਾਨ ਭੈ ਭੀਤ ਹੋ ਕੇ ਸਹਮ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਂ ਵੀ ਮਿਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

'ਹਾਂ', ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਕਮੇਟੀ ਆਦਿਕ ਇਤਹਾਸਕ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਇਸ ਅਤੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੰਥਕ ਸੇਵਾ ਵਾਲੇ ਨਿਗਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਣ ਤਾਂ ਸਹਜੇ ਹੀ ਸਫਲਤਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮੁਰ ਪਿਤ ਪੂਰਬ ਕੀਅਸ ਪਿਆਨਾ

ਸੂਝਵਾਨ ਪਾਠਕਾਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਕਤ (ਸਕਤੀ=ਕਾਲਕਾ ਉਪਾਸ਼ਕ) ਕਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ 'ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧਕ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿਤਨੀ ਚਤੁਰਾਈ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਵ 'ਅਬ ਮੈਂ ਆਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ' ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਰਚਨਾ ਕਿਡੇ ਅਨੋਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਆਪ ਹੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰ ਬਣਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਹਿਤ 'ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਅਸੰਖਾ ਵਰ੍ਹੇ ਭੁਖਿਆਂ-ਤਸਿੱਆਂ ਰਹਿਕੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧਨ ਦਾ ਹੱਠ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ 'ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ ... ਆਦਿਕ ਉਚਾਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇਣੀ ਸੀ।

ਬਲਕਿ ਵਸ ਲਗਦੇ ਗੁਰਸਿਖ ਇਸ ਚਾਲਾਕ ਕਵੀ ਨੂੰ ਮਾਫੀ ਮੰਗਣ ਤਕ

ਮਜਬੂਰ ਕਰਿ ਦਿੰਦੇ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਜੋਸ਼ੀਲਾ ਸਿਦਕਵਾਨ ਗੁਰਸਿਖ ਇਸਨੂੰ ਅਗੋਂ ਲਈ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਦੀ ਏਜੰਟੀ ਹਿਤ ਕੁਫਰ ਤੋਲਣੋ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੰਨ੍ਹੀ ਹੱਥ ਲਵਾ ਕੇ ਛਡਦਾ।

ਦਜੀ ਇਹ ਗਲ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਮਝਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚਤੁਰ ਕਵੀ ਨੇ ਮਿਠੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਜੂਠ ਖਵਾਉਣ ਵਾਂਗੂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਫੁਲਹੁਣੀਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਾਲਿਕਾ ਆਰਾਧਕ ਸਿੱਧ ਕਰਨਵਾਲਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ—

ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪਸਿਆ ਸਾਧੀ ॥
ਮਹਾਂਕਾਲ ਕਾਲਿਕਾ ਆਰਾਧੀ ॥
ਇਹ ਬਿਧ ਕਰਤ ਤਪਸਯਾ ਭਯੋ ॥
ਦਵੈ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹਵੈ ਗਯੋ ॥
ਤਪ ਸਾਧਤ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਬੁਲਾਯੋ ॥
ਇਮ ਕਹਿ ਕੈ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਯੋ ॥
... ...
ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰਿ ਕਰ ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਾਇ ॥
ਪੰਥ ਚਲੇ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ ਜਬ ਤੁਮ ਕਰੋ ਸਹਾਇ ॥ ਆਦਿਕ

ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਫੁਲਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਦਸਮ ਗਿਰਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਯਾਤ੍ਰਿਕ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਵੀ ਵਲੋਂ "ਪ੍ਰਥਮ ਭਗਉਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ ..." ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਭਗਉਤੀ ਦੇ ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਬਾਣੀ ਸਮਝਕੇ ਭਗਉਤੀ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਕੂਟਲਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਇਕ ਹੋਰ ਕੁਫ਼ਰ ਇਹ ਤੋਲਿਆ, ਯਥਾ—

ਅਥ ਕਬਿ ਜਨਮ ਕਥਨੰ

ਮੁਰ ਪਿਤ ਪੂਰਬ ਕੀਅਸ ਪਯਾਨਾ ॥
ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਤੀਰਥ ਨਾਨਾ ॥
ਜਬ ਹੀ ਜਾਤ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਭਏ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਿਨ ਕਰਤ ਬਿਤਏ ॥

ਤਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ ॥
ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਭਵ ਲਯੋ ॥

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਸਪਤਮੋਂ ਧਿਆਇ)

ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ (ਪੁਤਰ ਲਾਲਸਾ ਅਧੀਨ) ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਕਈ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਣ ਉਪਰੰਤ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ (ਪ੍ਰਯਾਗਰਾਜ) ਪੁਜਣ ਤੇ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਈ ਦਿਨ ਬਿਤਾ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ... ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਵੀ ਵਲੋਂ ਤੋਲੇ ਹੋਏ ਕੁਫਰ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਇਤ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਗੁਰ ਜੀ,
ਬਿੰਦ ਤੀਰਥਨ ਤੀਰ ਨਿਵਾਸ ॥
ਸਭਿ ਅਸਥਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਮਾਨਦ,
ਪਾਵਨ ਤੇ ਪਾਵਨ ਕਰਿ ਤਾਸ ॥
ਜਗਯ, ਹੋਮ, ਦਛਨਾ ਬਹੁ ਕੰਚਨ,
ਸਾਧਨ, ਦਿਜਨ ਰੰਕ ਜੇ ਰਾਸ ॥
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਾਇ ਅਹਾਰਨ,
ਦੇਤਿ ਅਚਾਵਤਿ ਸਾਧਨ ਰਾਸ ॥

(ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53, ਅੰਕ 12)

ਇਮ ਅਨੇਕ ਹੀ ਤੀਰਥ ਕਰਕੈ,
ਤੀਰਥ ਰਾਜ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਤੀਰ।
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਵਸ ਬਿਤਾਇ,
ਜੋਗ ਸਮਾਧਿ ਬਿਖੈ ਗੰਭੀਰ ॥
ਕਰੈ ਜਗਯ ਬਹੁ ਕੰਚਨ ਦੇਵਹਿ,
ਪਾਟੰਬਰ ਪਸ਼ਮੰਬਰ ਚੀਰ ॥
ਬਹੁਤ ਮੋਲ ਕੇ ਦੁਰਲਭ ਸੁੰਦਰ,
ਦੇਤਿ ਵਿਭੂਖਨ ਮੁਕਤਾ ਹੀਰ ॥

(ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53, ਅੰਕ 13)

ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨਿ ਤੇ ਦਿਜ ਆਵਤਿ,
ਪਾਵਤਿ ਹੈ ਧਨ ਕੋ ਮਨ ਭਾਯੋ ॥
ਬ੍ਰਿੰਦ ਆਹਾਰ ਸੁ ਕੀਨਿਸ ਮਾਧਰ,
ਪੂਰਕ, ਮੋਦਕ, ਪੂਪ ਖਵਾਯੋ ॥

ਭੂਰ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਹੋਤ ਰਹੇ ਨਿਤ,
ਹੋਮ ਕਰਹਿ ਜਵ, ਘ੍ਰਿਤ ਮੰਗਾਯੋ ॥
ਕਾਮਨਾ ਪੂਰਨ ਹੋਤਿ ਅਨੇਕਨ,
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨੇ ਜਸੁ ਯੋਂ ਬਿਥਰਾਯੋ ॥
(ਸੂ. ਪ੍ਰ. ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53, ਅੰਕ 16)

ਰਾਤਿ ਕੋ ਠਾਨ ਕੈ ਤਯਾਗ ਮਹਾਨ,
ਅਲੱਖ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੈਂ ਉਰ ਮਾਹੀਂ ॥
ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਰੋਧ ਕੈ ਊਰਧ ਕੋ,
ਕਰਿ ਮੂਰਧ ਮੇਂ ਥਿਰਤਾ ਨ ਚਲਾਹੀਂ ॥
ਚੰਚਲ ਜੋ ਮਨ ਕੋ ਬਸਿ ਮੈਂ ਕਰਿ,
ਪ੍ਰੇਮ ਅਗਾਧ ਤੇ ਨਾ ਨਿਕਸਾਹੀਂ ॥
ਕੇਤਕ ਕਾਲ ਬਿਤੀਤਹਿ ਬੈਠਤ,
ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਮੈਂ ਥਿਰ ਪਾਹੀਂ ॥
(ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਰਾਸ 11 ਅੰਸੂ 53 ਅੰਕ 17)

ਇਸ ਬਿਧਿ ਕਰੀ ਅਰਾਧਨਾ ਅਲੱਖ ਰੂਪ ਗੁਰਦੇਵ ॥
ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੀਦੇ ਜਾਨਿਕੈ, ਨਿਸਬਾਸੁਰ ਕੀ ਸੇਵ ॥
(ਸੂ: ਪ੍ਰ:, ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53 ਅੰਕ 18)

ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਪਠਿਯੋ ਕਰੇ ਅਪਨੀ ਅੰਸ ਸੁਜਾਨ ॥
ਮੋਹਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਿਬੋ ਚਹਤਿ, ਅਸ ਸੰਕਲਪ ਪਛਾਨਿ ॥
(ਸੂ: ਪ੍ਰ:, ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53 ਅੰਕ 19)

ਤੀਰਥਰਾਜ ਤ੍ਰਿਬੇਣੀ ਊਪਰ ਬੀਤ ਗਏ ਜਬਿਹੂੰ ਖਟਮਾਸ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ, ਦਿਨ ਕਰਤਿ ਬਿਤਾਏ, ਤਹੀਂ ਆਨ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਕਾਸ ॥
(ਸੂ: ਪ੍ਰ: ਰਾਸ 11, ਅੰਸੂ 53, ਅੰਕ 20)*

*ਇਥੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੁਝ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਲਈ ਦਿਤੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਟਰਸਟ ਲਾਟੂਸ਼ ਰੋਡ, ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਯੂ.ਪੀ. ਦੁਆਰਾ ਮਈ 1969 ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਗਾਈਡ ਸਬੰਧੀ ਟਰੈਕਟ ਦੇ ਸਫਾ 10 ਦੀ ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਪੰਗਤੀ ਵਿਚ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਆਸ ਹੈ, ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਵਿਸਥਾਰਥਕ ਟੂਕਾਂ ਤੋਂ ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚਲੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਗਪੋੜੇ ਵਾਕਫ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ।

ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲਿਖਤ ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :

(ਪੁਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਰੱਟਨ ਕੀਤਾ, ਜੱਗ, ਹੋਮ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਆਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਛਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਟਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੀਰਥਰਾਜ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪੁੱਜੇ, ਜਿਥੇ ਬੇਅੰਤ ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਕੀਤੇ, ਯੋਗ-ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਭਾਵ ਪ੍ਰਣਾਯਾਮ ਕੀਤੇ ।

(ਪੁਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਤਨਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਬਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਦਾਨ ਲੈਣ ਆਏ ਅਤੇ ਮੂੰਹ-ਮੰਗੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ । ਬ੍ਰਹਿਮਣਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਦੇ ਭੋਜਨ, ਲੱਡੂ, ਪੜੀਆਂ, ਕੜਾਹ, ਮਾਲ੍ਹ ਪੂੜੇ ਆਦਿਕ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜੇ ਤੇ ਗਰਮ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਦਿਤੇ ਗਏ । ਜੁੱਗ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜੌ, ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਸਮਗ੍ਰੀ ਮੰਗਾ ਕੇ ਹੋਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਿਮਣਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਤੇ ਹੋਮ, ਜੱਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀਆਂ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਸਾਧ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤ੍ਰੁਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਿਖੇ ਆਪਣੀ ਨਿਜੀ ਅੰਸ਼ 'ਦੁਸ਼ਟਦਮਨ' ਨੂੰ ਘਲਿਆ ਭਾਵ, ਤੀਰਥਰਾਜ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿਖੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਪਤਮੀ ਸੰਮਤ 1723 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆਪਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਕਰਤਾ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰਬ ਦੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਰੱਟਨ ਕੇਵਲ ਪੁਤਰ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੀਤਾ । ਇਸੇ ਕਾਮਨਾ ਅਧੀਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਘਿਓ, ਜੌ, ਆਦਿਕ ਹਵਨ ਸਮਗ੍ਰੀ ਦੇ ਹੋਮ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕੀਤੇ । ਸਵਾਸਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ, ਰੇਚਕ-ਰਾਹੀਂ ਵਰਤ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ (ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧੀ) ਕਰਮ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਅਪਨਾਏ ਦਸੇ ਗਏ ਹਨ ।

ਇਹ ਗਲ ਨਾ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ, ਸਿੱਖ ਮਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ

ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਤੇ ਪਰੀ ਉਤਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਰਬ ਵਿਖਿਆਤ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸ਼ੀਅਤ ਨਾਲ ਵੀ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਤੁਲਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਰਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਹਵੇਂ ਰਖਿਆਂ ਹੀ ਠੀਕ ਸਿਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਵੇਂ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਗਏ ਹੋਮ, ਜੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਪਰਸਣ ਦੇ ਫੋਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕਰੜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਖ਼ੁਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਰੁਧ ਕਰਮ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਯਥਾ :

ਹੋਮ ਬਾਰੇ

ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਏ ਬਹੁ ਜਤਨਾ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ 'ਹੋਮੇ' ਬਹੁ ਰਤਨਾ ॥
ਸਰੀਰੁ ਕਟਾਇ 'ਹੋਮੈ' ਕਰਿ ਰਾਤੀ ॥
ਵਰਤ ਨੇਮ ਕਰੈ ਬਹੁ ਭਾਂਤੀ ॥
ਨਹੀਂ ਤੁਲਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਬੀਚਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਇਕ ਬਾਰ ॥

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: 5, ਅਸ਼ਟਪਦੀ 3, 265)

ਜੱਗਾਂ ਬਾਰੇ

ਅਸੁਮੇਧ ਜਗੁ ਕੀਜੈ, ਸੋਨਾ ਗਰਭ ਦਾਨ ਦੀਜੈ
ਰਾਮਨਾਮ ਸਰਿ ਤਊ ਨ ਪੂਜੈ ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਨਾਮਦੇਉ 973)

ਤੀਰਥਾਂ ਬਾਰੇ

ਤੀਰਥ ਦੇਖਿ ਨ ਜਲ ਮਹਿ ਪੈਸਉਂ, ਜੀਅ ਜੰਤ ਨ ਸਤਾਵਉਂਗੋ ।
ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਏ, ਘਟਿ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਨਾਉਗੋ ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਨਾਮਦੇਉ 973)

ਨਾਵਨ ਕਉਂ ਤੀਰਥ ਘਨੇ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ,
ਪੂਜਨ ਕਉਂ ਬਹੁ ਦੇਵ ॥

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਛੂਟਨੁ ਨਹੀਂ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ,
ਛੂਟਨੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥ ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ (336)

ਕਬੀਰ ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ ਪੀਵਹਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰੁ ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨਾ ਮੁਕਤ ਹੋਇ ਇਉਂ ਕਹਿ ਰਮੇ ਕਬੀਰ ॥
ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ (1367)

ਕਬੀਰ ਠਾਕੁਰੁ ਪੂਜਹਿ ਮੋਲਿ ਲੇ ਮਨਹਠ ਤੀਰਥ ਜਾਹਿ ॥
ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਸ੍ਵਾਂਗੁ ਧਰਿ ਭੂਲੇ ਭਟਕਾ ਖਾਹਿ ॥ 135 ॥
ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ (1371)

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾਂ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ ॥
ਜਪੁ, ਪਉੜੀ 6, (2)

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥
ਤੀਰਥੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥
ਧਨਾਸਰੀ ਮ. 1, (687)

ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥ ਜੇ ਨਾਵਹਿ ਉਤਰੈ ਨਾਹੀ ਮੈਲੁ ॥
ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮ: 1, (473)

ਤਟਿ ਤੀਰਥਿ ਨਹੀਂ ਮਨੁ ਪਤੀਆਇ ॥
ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, (325)

ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਹੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵੀ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਘੇੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਰਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਜਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਦਤ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਾ ਤਾਂ ਹਿੰਦੂ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਮੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘਟੀਆ ਸੰਸਾਰਕ-ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ, ਸਨ ਸਗੋਂ ਉਸਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਵਡੇ ਵਡੇ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ—

'ਤੀਰਥ ਉਦਮੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀਆ ਸਭ ਲੋਕ ਉਧਰਣ ਅਰਥਾ ॥'
ਤੁਖਾਰੀ, ਮ. 4, (1116)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿਦੁਆਰ ਜ਼ਰੂਰ ਗਏ, ਪਰ ਪਿੰਡ ਭਰਾਉਣ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪੱਛਮ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਡੁੱਟ ਕੇ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ ਸਨ। ਆਪ ਜਗਨਨਾਥ ਪੁਰੀ ਵੀ ਗਏ ਪਰ ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਕੇ ਆਰਤੀ ਕਰਨ

ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਰਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੋਕੇ ਕਰਮ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟਕਾਰਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੌਰੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਉਘੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਆਪਦਾ ਮੁਖ ਆਸ਼ਾ ਤਾਂ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਨਿਤਾਣੀ ਹਿੰਦੂ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਚ ਧਰਮ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਧੀਰਜ, ਦਿਲਾਸਾ ਤੇ ਹੌਸਲਾ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਧਰਮ ਲਈ ਡੱਟਣ ਦਾ ਬੱਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਸਾਮ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕੁਝ ਕਾਇਮ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਆਪਣੇ ਭੇਜੇ ਇਕ ਜਾਸੂਸ ਰਾਹੀਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਬਿਸ਼ਨ ਰਾਏ ਤੇ ਰਾਮ ਰਾਏ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾ ਕੇ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਸ ਘਰੋਗੀ ਜੰਗ ਨੂੰ ਹੋਣੋਂ ਰੋਕ ਦਿਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਪੂਰਬ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਮੁਕਦੀ ਗਲ ਇਹ 'ਕਿ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਵਕਤ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਪਾਸੇ ਬਨਾਰਸ, ਗਯਾ, ਪ੍ਰਯਾਗ ਆਦਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਵਲੋਂ ਹਿੰਦੂ-ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਕ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਭਟਕਦੀ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਰੱਟਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚਰੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਪਾਠਕ ਨਿਰਪੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਣ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਰਚਿਤਾ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਛੁਟਿਆਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਘਾਲਨਾ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਕਾਮਨਾ ਹਿਤ ਹਿੰਦੂ ਕਰਮਕਾਂਡੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਯੱਗ, ਹੋਮ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਕ ਵਿਚ ਦਰਸਾ ਕੇ ਕਿਨਾਂ ਵਡਾ ਅਨਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ 'ਅਵਰ ਉਪਦੇਸੈ ਆਪ ਨ ਕਰੈ' ਵਾਲਾ ਇਕ ਨਿਰਮੂਲ ਦੂਸ਼ਨ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਆਸ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਵਾਂਗੂ ਨਿਰਪੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤ ਸਿਞਾਣ ਕੇ ਤਾਂ ਕੀਚੈ ਵਾਪਾਰ', ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਬੰਧੀ ਭੁਲੇਖੇ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁਲੜ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ, ਇਸ ਬੇ-ਲੋੜੇ ਮਨੋ-ਕਲਪਿਤ ਤੀਰਥ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਲੀ ਮਨਮਤਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਅਤੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ।

ਅਖੌਤੀ ਦੁਸ਼ਟਦਮਨ ਤੇ ਅਖੌਤੀ ਹੀ ਤਪ ਅਸਥਾਨ

ਇਸੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਦੱਸ ਆਇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਵੀ 90 ਨਵ੍ਹੇਂ ਪਦਮ ਦੈਂਤ ਮਾਰ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਲੁੱਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਖਲੜੀ ਵਾਲੇ ਆਸਣੋਂ ਜਨਮ ਲੈਕੇ ਦੇਵੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਹਿਤ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰਹੇ ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ।

ਤਾਤਪਰਜ ਇਹ ਕਿ ਜੋ ਜੰਮਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਮਰਨਾ ਕਿਥੇ ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗੂੰ ਜਦ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਕਿਥੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ।

ਤਾਂਤੇ ਸਾਡੇ ਭੁਲੱੜ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕਵੀ ਕਲਪਤ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨਿਸਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਮਨੋਕਲਪਤ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਮਿੱਥ ਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯਾਂਤ੍ਰਿਕ ਵਹੀਰਾਂ ਅਰੰਭੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ । ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਗਿਆਨੀ 'ਠਾਕੁਰ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਕੇਤ ਮੰਡੀ ਦੇ ਲਾਗੇ ਰਵਾਲਸਰ ਦੀਆਂ 7 ਉਚੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪਤ ਸ੍ਰਿੰਗ ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਮਿਥੀ ਰਖਿਆ ਸੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਇਕ 'ਕੁੰਤੀ ਕੁੰਡ' ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 'ਕੁੰਤੀ' ਰਾਜਾ ਪੰਡੂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਯੁਧਿਸ਼ਟਰ 'ਅਰਜਨ' ਭੀਮਸੈਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ (ਫੁੱਫੀ) ਲਗਦੀ ਸੀ ।

ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਗਰ ਵਿਚ 'ਬਿਜਲੀ ਘਰ' ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਇਕ ਠਕੇਦਾਰ ਸ. ਟਹਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਇਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਵੀ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਉਕਤ ਭੁਲੜਾਂ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਪੁਰ ਵਾਸੀ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਵਲੋਂ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ

ਉਤੇ ਸੰਤ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟੀਹਰੀ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸੰਨ 1936 ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ।

ਉਕਤ ਅਸਥਾਨ ਸਬੰਧੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀਆਂ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ...ਫਿਲਮਾਂ ਆਦਿਕ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਹੋਣ ਤੇ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੇਖੋ ਵੇਖੀ ਜਥਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਟੋਲਿਆਂ ਦੇ ਟੋਲੇ ਬਣ ਕੇ ਆਉਣ ਲਗੇ ... ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਚੜ੍ਹਨੇ ਆਰੰਭ ਹੋਇ ... ਸੁਖਨਾਂ ਸੁਖੀਨ ਲਗੀਆਂ ... ਯਾਤਰੂਆਂ ਹਿਤ ਸਹੂਲਤੀ ਸਕੀਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਤੱਕ ਖਰਚ ਆਉਣ ਲੱਗਾ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਫਿਰ ਸੋਚ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਜਗਹ ਵੀ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ।ਜਸ ਲਈ ਤਹਕੀਕਾਤੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ ਜਿਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਇਥੋਂ ਘਟੋ ਘੱਟ ਵੀ 7 ਫਰਲਾਂਗ ਦੂਰ ਹੈ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਮਨੋ ਕਲਪਤ ਹੀ ਸੀ।

ਫਲ ਸਰੂਪ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸਥਾਨ ਸਬੰਧੀ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਣਿਤ ਖਰਚ ਹੋ ਚੁਕੇ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹੋ ਜੋਗ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿਧੱਤਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ।

ਉਕਤ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮੁਸਮਿਦਤਾ (ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ) ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਢੰਗ ਵੀ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਕ ਮਾਈ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਸਥਾਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਕਤ ਮਾਈ ਕੁਝ ਚਿਰ ਯਾਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਣ ਲਈ ਲੈਕਚਰ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸੰਨ 1974 ਵਿਚ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਜਬਲਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਦੇ-ਪੁਜਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਰਸੀਏ ਸ੍ਰਿਦਾਰ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਹੇਮਕੁੰਟ ਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਮਾਈ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਹਿਤ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਸੁਪਨ ਵਿਆਖਿਆ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ. ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਵੇਰੀ ਸਾਡੇ ਜਥੇ ਦੇ ਕੁਝ ਯਾਤਰੂ ਉਚੀ ਉਚੀ ਇਹ ਕਹਣ ਲਗੇ ਕਿ ਆਓ ਵੇਖੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਦੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਕਤ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਯਾਤਰੂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਾਂ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹਾਂ ਜੀ ਹਾਂ ਜੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ ਵੀਰ ਚੁੱਪ-ਚੁਪਾਤੇ ਦੱੜ ਵੱਟ ਕੇ ਖੜੇ ਸਨ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਉਂ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖੋ ਰੱਜ-ਰੱਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿ ਲਵੋ 'ਪਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ (ਸ: ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਕੇਵਲ ਪਾਲਸ਼ ਕੀਤੇ ਹੋਇ ਲਿਸ਼ਕਦੇ ਖੰਡੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੁਰਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਹਵਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਪਾਲਸ਼ੀ ਖੰਡੇ ਵਿਚੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਅ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਕ ਕਹਿਣਗੇ ਤੂੰ ਵੱਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਇਹ ਕਹਵਾਂ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਹੈ।

ਸੋਚ-ਸੋਚ ਕੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਯਾਤਰੂ ਜਬਲਪੁਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੌਧਰੀ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਮਲਕੜਾ ਜਿਹਾ ਹਾਸਾ ਹੱਸ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।

ਤਾਤ ਪਰਜ ਇਹ ਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧਤਾ ਤਥਾ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਹਿਤ ਮਨੋਕਲਪਤ ਨਵੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਨਜੋਗ ਮੇਜਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬੈਂਸ' ਆਰ-ਕੇ ਪੁਰਮ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਅਤੇ ਅਮਰ ਕਥਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਟਰੈਕਟ ਛਪਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸਦਾ ਸੰਖੇਪਕ ਵੇਰਵਾ ਇਸੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਮੈਨੇਜਮੇਂਟ ਟ੍ਰਸਟ ਲਾਟੂਸ ਰੋਡ, ਕਾਨਪੁਰ ਯੂ.ਪੀ. ਵਲੋਂ ਮਈ 1969 ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਗਾਈਡ ਸਬੰਧੀ ਟਰੈਕਟ ਦੇ ਸਫ਼ਾ 10 ਉਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਵਰਤਮਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ। ਯਥਾ :

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਜਿਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਉਹ ਹਨ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ ਆਪ ਭਾਲ ਕਰਦੇ ਉਥੇ ਪੁਜ ਗਏ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਕਿ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰਬ 1. ਅਧਆਇ 119 ਸੂਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੋਤਮ ਗੰਧ ਮਾਧਿਮ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਭ ਕੇ ਆਪ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਸਹੀ ਕਰਿ ਲਿਆ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਇਕ ਥੜਾ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵੀਚਾਰ

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪੁਰਾਣਕ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦ ਵਿਆਸ ਹੱਥੀਂ ਲਿਖੇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ 119ਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ 47 ਤੋਂ 50 ਤਕ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਿਆਸ ਜੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਪੰਡੂ ਦਾ ਦੋਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ (ਕੁੰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਦਰੀ)

ਸਮੇਤ ਨਾਗਸ਼ਟ, ਕਾਲਕੂਟ ਅਤੇ ਗੰਧ ਮਾਧਿਅਮ ਆਦਿਕ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਅਤੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਉਤੇ ਤੱਪ ਕਰਣਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੱਪ ਸਾਧਨ ਦਾ ਉਕਤ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਵਰਨਣ ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਬਲਕਿ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਕਿਥੇ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਤਾਂ ਤੇ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੇਣਾ ਕੇਵਲ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਧਿਆਇ ਵਿਚਲੀ 'ਹੇਮਕੁੰਟ' ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ, ਅਤੇ 'ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪਸਯਾ ਸਾਧੀ' ਵਾਲੀ ਕਵੀ ਕਲਪਣਾ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ 11 ਅੰਸੂ 50 ਤੋਂ 53 ਤਕ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਉਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਕਾ ਹੀ ਗ਼ਲਤ ਬਲਕਿ ਇਕ ਹਾਸੋ ਹੀਣਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਉਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਤਪ ਅਸਥਾਨ ਕਿਥੇ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਦੂਜੀ ਗਲ ਇਹ ਕਿ ਇਥੇ ਕਦੀਮ ਤੋਂ ਇਕ ਥੜ੍ਹਾ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉੱਤਰ

'ਪੁਟਿੱਆ ਪਹਾੜ ਤੇ ਨਿਕਲਿਆ ਚੂਹਾ' ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗੂ ਸਦਕੇ ਜਾਈਏ ਇਸ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਤਾ ਇਕ (ਬੈਂਗਜ਼) ਥੜੇ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਿਆ ਤੋਂ।

ਕੀ ਪੰਡਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਕਤ ਥੜੇ ਨੂੰ ਕਦੀਮੀ ਥੜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੀ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਤੇ ਦਰਸਾਇ ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਸਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਸਰੇ ਖੋਜ-ਭਾਲ ਕਰਕੇ।

ਮਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਾਲੇ ਸਲੋਕਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤਾਂ ਉਤਲੇ ਕਥਨ ਰਾਹੀਂ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 4 ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਬਾਬਤ ਸੁਪਨ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਪਿਛੇ ਰਹੀ ਮਾਨਜੋਗ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੀ ਅੰਤਰਯਾਮਤਾ ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਨਿਰਸੰਸੇ ਹੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਅਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਖੰਡ

ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਫਿਰਾਉਨ ਦਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਰਮ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਭੁੱਲੜ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੱਠ ਜੋਗ ਧਾਰ ਕੇ ਤੱਪ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜਾਣ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਯਾਤ੍ਰਕ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਣੋਂ ਵਰਜ ਦੇਣਾ ਸੀ।

ਹੇਮਕੁੰਟ ਸੰਬੰਧੀ ਟਰੈਕਟ

ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਮੇਜਰ ਉਮਰਾਉ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਬੈਂਸ' ਕੁਆਟਰ 3/3, ਸੈਕਟਰ 13, ਆਰ-ਕੇ ਪੁਰਮ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ 50 ਸਫੇ ਦਾ ਟਰੈਕਟ ' ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਅਕੱਥ ਤੇ ਅਮਰ ਕਥਾ' ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਛਪਵਾਇਆ।

ਉਪਰੋਕਤ ਟਰੈਕਟ ਵਿਚ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਰਣ ਲਈ ਮਨੋਕਲਪਤ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਰਸਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਭੈ ਕਾਰਣ ਇਨ-ਬਿਨ ਲਿਖਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਕੁਝ ਸੰਖੇਪਕੀ ਟੂਕਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਗਿਆਤ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ।

ਹੇਮਕੁੰਟ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਬੁਢੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਵੇਖਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ 'ਕੁਲੀ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੁਢੇ ਦੀ ਗੱਠੜੀ ਚੁੱਕਣੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਅਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸਨ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 'ਪਿਪਲ ਕੋਟੀ' ਤੋਂ 'ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ' ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਫਿਰ ਸਭ ਦੇ ਵੇਖਦਿਆਂ ਵੇਖਦਿਆਂ ਕੁਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ (ਸਫਾ 17)

ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ ਉਤੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਦੁਸਟ ਦਮਨ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਸਾਰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਪੰਜੇ ਵੈਰੀ ਇਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਛਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਸਫਾ 18)

ਜੁਲਾਈ ਸੰਨ 1961 ਵਿਚ ਹੇਮਕੁੰਟੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਿਆਂ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਗੁਰਦਆਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸਨੂੰ ਆਦਿਕ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਹਥਾਂ ਵਿਚ ਝਾੜੂ ਫੜਕੇ ਮੀਲਾਂ ਬੱਧੀ ਕਤਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖੜੋਤੇ ਹੋਏ ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖੇ। (ਸਫਾ 19)

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਾ ਉਤਰੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੀ ਮੈਲ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪੁਜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਤਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਸਫ਼ਾ 21)

ਇਕ ਵੇਰੀ ਸੰਤ ਠੰਡੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਘਾਘਰੀਆ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰੋਂ ਇੰਜ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਰਿੱਛ ਬਕਰੀ ਨੂੰ ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀ ਮਿਆਂ ਮਿਆਂ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ... ਸੰਤ ਜੀ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਹਿਤ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ

ਸੰਤ ਜੀ ਨਾ ਡਰੋ ... ਉਠੋ ... ਨਿਤਨੇਮ ਕਰੋ ... ਫਿਰ ਭੀ ਸੰਤ ਜੀ ਨਾ ਉਠੇ ਤਾਂ ਅਚਨਚੇਤ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦਿਨ ਜੜ੍ਹੇ ਵਰਗਾ ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ ... ਸੰਤ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿਕ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਉਹਾ ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਅਤੇ ਉਹੋ ਘੱਪ ਹਨੇਰਾ ਦਿਸਿਆ। (ਸਫ਼ਾ 23)

ਦੁਬਾਰਾ ਬੂਹਾ ਖੜਕਣ ਉਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਗਡਰੀਆ ਬਾਰਹ-ਤੇਰਹ ਭੇਡਾਂ ਲੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੋਤਾ ਹੋਇਆ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਇਥੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕਲੇ ਹੋ ਮੈਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਤਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਪਵਾਂ ... ਆਗਿਆ ਮਿਲ ਜਾਣ ਉਤੇ ਉਹ ਗਡਰੀਆ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ ਬਣਾਕੇ ਖੁਆਂਦਾ ਅਤੇ ਮੁੱਠੀ-ਚਾਪੀ ਆਦਿਕ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ... ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਹ ਭੇਡਾਂ ਵਾਲਾ (ਟਰੈਕਟ ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ) ਕਹਿਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਡੀਊਟੀ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ... ਫਿਰ ਸਭ ਦੇ ਵੇਖਦੇ ਵੇਖਦੇ ਭੇਡਾਂ ਸਮੇਤ ਉਥੇ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਸਫ਼ਾ 24)

ਹੇਮਕੁੰਟ ਵਾਲੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚੋਂ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਪਰਕਰਮਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਈ ਯਾਤਰੂਆਂ ਨੇ ਵੇਖੇ। (ਸਫ਼ਾ 28)

ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹੱਲ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਤਨੇ ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕਰਣ ਲਈ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਲਫ਼ਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬਲਿਉਂ ਬੇਅੰਤ ਮਿਠੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸ ਜੋਗੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਈ ਯੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਏਥੇ ਬੈਠਾ ਤਪਸਿਆ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਸਫ਼ਾ 28)

ਇਸ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਣ ਨਾਲ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਸਫ਼ਾ 28)

ਸੰਤ ਠੰਡੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਘਾਗਰੀਆ ਤੋਂ ਹਰ ਬੁਧ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ ਹੇਮਕੁੰਟ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਇਕ ਕੌਲੀ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਲਾ ਲਾ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛੱਕਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕੌਲੀ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

(ਸਫ਼ਾ 29)

ਸੰਤ ਜੀ ਇਕ ਨੰਗ-ਧੜੰਗੇ ਕੇਵਲ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਤੜਾਗੀ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਧ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜਿਸਦੇ ਭਰਵਟਿਆਂ ਦੇ ਢਿਲਕੇ ਹੋਇ ਮਾਸ ਨੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਢਕਿਆ

ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਲੰਮੇ ਨਹੁੰ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਘਾਹ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। (ਸਫ਼ਾ 31)

(ਨੋਟ) ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਘਾਹ ਦੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਉਸ ਸਾਧੂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਸਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤਾਂ ਘਾਹ ਉੱਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਉਸ ਤਪਸੀ ਸਾਧੂ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਤੋਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੇਕੇ ਛਕਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ਜਿਸਨੇ ਮੁਝੇ ਸਾਢੇ ਅਠ ਮਹੀਨੇ ਕੇ ਬਾਅਦ ਕੁਛ ਖਾਣੇ ਕੋ ਦੀਆ ... ਆਜ ਰਾਤ ਕੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਝੇ ਹੁਕਮ ਦੀਆ ਕਿ ਤੁਮ ਹਮਾਰੇ ਸਿਖ ਸੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੇਕਰ ਛਕੋਂ, ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਤਾ ਹੂੰ ਹਰ ਬੁੱਧ ਔਰ ਆਇਤਵਾਰ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਮਾਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੇਨੇ ਕੋ ਨੀਲੇ ਘੋੜੇ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕਰ ਇਧਰ ਸੇ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਆਜ ਰਾਤ ਕੋ ਭੀ ਗਏ ਥੇ। (ਸਫ਼ਾ 33)

ਇਕ ਬਿਧ ਮਾਈ ਸਰੀਰ ਭਾਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਥੱਕੀ ਹੋਈ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ, ਸੰਤ ਠੰਡੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਈ ਤੂੰ ਪਿਛੇ ਘਾਗਰੀਆ ਮੁੜ ਜਾ ਤੇਨੂੰ ਕੱਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਲੈ ਜਾਵਾਂਗੇ ... ਮਾਈ ਪਿਛੇ ਨਾ ਮੁੜੀ ਅਤੇ ਜਥੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਾ ਟੁਰੀ, ਉਸਦਾ ਪਤੀ ਅਤੇ 22 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਪੁਤਰ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਕਲਿਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਜਥੇ ਨਾਲ ਟੁਰ ਗਏ। ਇਕੱਲੀ ਬੈਠੀ ਮਾਈ ਡਰਦੀ ਹੋਈ ਆਪਣੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਲੁੱਕਾ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਮੋਢਿਉਂ ਪਕੜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕਿ ਵੇਖ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੌਣ ਖੜਾ ਹੈ ... ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਸਨ ... ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਚਰਣਾ ਤੇ ਢਹਿ ਪਈ ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੋਗੀਸਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਜੁਗ ਤਪੱਸਿਆ ਮਗਰੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਤੁਸਾਡੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਉਹ ਤੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜੀ ਹੈ ... ਮਾਈ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸਾਡਾ ਨੀਲਾ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਬਾਜ ਕਿਥੇ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਛੇਤੀ ਪੁੱਜਣ ਵਾਸਤੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਬਾਜ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। (ਸਫਾ 43)

ਦੱਸ ਸਿਤੰਬਰ 1965 ਨੂੰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਦੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੋਤੀ ਬਾਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਜੱਥਾ ਘਾਗਰੀਆ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਇਕ ਅਟੈਚੀਕੇਸ (ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਟਕੇ ਅਤੇ ਰੁਮਾਲੇ ਸਨ) ਜਿਸ ਯਾਤਰੂ ਨੇ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸਦੇ ਉਤੇ ਬਾਜ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਚੁੱਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਨ੍ਹਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਸਰੋਵਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ...

ਜਿਸ ਨੇ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸਦਾ ਪੈਰ ਫਿਸਲਣ ਤੇ ਅਟੈਚੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿਗ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਯਾਤਰੂ ਗੁਟਕਿਆਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵੇਖਕੇ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਤੁਸਾਡੀ ਬੱਸ ਦਰੀਆ ਵਿਚ ਉਲਟਣੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਦੁਖ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਰੂਪ 'ਦੇਹ' ਉਤੇ ਲੈਕੇ ਬੱਸ ਬਚਾ ਲਈ ਹੈ। (ਸਫਾ 45)

(ਨੋਟ) ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਮਨੋਕਲਪਤ ਦਸ਼ਮੇਸ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਬੁੱਢੇ ਯਾਤਰੂ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਤੱਕ ਕੇ ਕੁਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਸਾਮਾਨ ਚੁਕਦੇ ਹੋਇਆਂ ਪਿਪਲਕੋਟੀ ਤੋਂ ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਈ ਨੂੰ ਥਕਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬਾਜ ਨੂੰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਉਡੀਕਦਾ ਨਾਲੇ ਦਰੀਆ ਵਿਚ ਬੱਸ ਉਲਟਣ ਦਾ ਖੇਦ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੰਨ 1969 ਵਿਚ ਸਿਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦਰਜਨਾਂ ਦੇ ਦਰਜਨ ਯਾਤਰੂ ਬੱਸਾਂ ਸਮੇਤ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਕੁਚਲੇ ਜਾਣ ਉਤੇ ਪਰਵਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਹੋਰ ਵੇਖੋ ਇਸੇ ਟਰੈਕਟ ਦੇ ਸਫ਼ਾ 14 ਸਤਰ 12 ਤੋਂ 17 ਤੱਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਪਤਸ੍ਰਿੰਗ (ਜਿਸਦੀ ਉਚਾਈ19800 ਫੁਟ ਹੈ) ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲਤ ਦੇ ਭਾਰ ਅਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਉਪਰ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਜੁਗ ਲਗਾਤਾਰ ਖੜੋਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ (ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਟਰੈਕਟ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ) ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 272 ਜੁਗ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ।

ਨਿਰਣਾ

ਉਪਰੋਕਤ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀਰ ਨੇ ਉਤੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੇਮਕੁੰਟ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਚਾਰ ਜੁੱਗ ਦਸੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ (ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਟਰੈਕਟ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਸ਼ੱਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਲਪਣਾ ਹੈ) ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ 272 ਜੁੱਗ ਦਸੇ ਹਨ।

ਕੁੱਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਆਰਬਲਾ 1728000 ਬਰਸ ਹੈ ਅਤੇ ਤਰਤਾਜੁਗ ਦੀ ਆਯੂ 1296000 ਸਾਲ ਹੈ ਤ ਦੁਆਪਰ ਦੀ ਅਵਧੀ 864000 ਵਰ੍ਹੇ, ਫਿਰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ 432000 ਵਰ੍ਹੇ ਹੈ ਸਭ ਮਿਲਾ ਕੇ 4320000 ਜੋੜ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਮਹਾਂਜੁਗ ਜਾਂ ਇਕ ਚੋਕੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ

ਲਿਖਾਰੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਸੇ 272 ਜੁਗ ਦੀਆਂ 68 ਚਉਕੜੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਚਉਕੜੀ ਦੇ 4320000 ਨੂੰ 68 ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਦੇਣ ਤੇ 29 ਕ੍ਰੋੜ ਸੈਂਤੀ ਲਖ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ (293760000) ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ 293760000 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਉਲਟਾ-ਪੁਲਟਾ ਅਤੇ ਪਰਲੈ ਤਥਾ ਮਹਾਂ ਪਰਲੈ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਹੇਮਕੁੰਟ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਕ ਕੇਵਲ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਬਲਕਿ ਜਲ ਦਾ ਭੀ ਅਭਾਵ ਹੋਕੇ ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਵਿਚ ਉਚਰੇ ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ 'ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ ॥ ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ ॥' (ਆਦਿ ਗਰੰਥ, ਪੰ. 1035) ਸਗੋਂ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ ਤੋਂ ਵੀ ਅਲੌਕਿਕ 'ਨ ਤਦ ਧੂੰਧ ਪਸਾਰਾ ਹੋ' ਵਾਲਾ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਰਸਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਵ ਕੋਈ ਧੁਰਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਹੁਣ ਲਿਖਾਰੀ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸਣ ਕਿ ਤੁਸਾਡੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ 272 ਜੁਗ ਭਾਵ 2937600000 ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਦ ਕਿ ਹੇਮਕੁੰਟ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ 272 ਜੁਗ ਕਿਥੇ ਖੜੋਕੇ ਤੱਪ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਜੁੱਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਨੋਟ : ਇਸ ਟਰੈਕਟ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਮੇਜਰ ਆਦਿਕ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੇ ਸਿਖ ਪੰਥਦੇ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਮਹਾਂਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂ ਸੁਖਨਿਧਾਨ ਦੀ ਮੌਜ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ ਯਾਰਾਂ ਅੰਸੂ 50 ਤੋਂ 53 ਵਿਚ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਤਪਸਿਆ ਅਸਖਾਂ ਵਰੇ ਲਿਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਛਡ ਗਏ ਹਨ।

ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੋਕ ਕਿ ਮੇਜਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਲਿਖੇ ਟਰੈਕਟ ਦੇ ਸਫਾ 28 ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਕਈ (ਅਨੇਕਾਂ) ਜੁਗ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਸੇ ਕਲਮ ਨਾਲ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਚਾਰ ਜੁਗ, ਫਿਰ ਉਸੇ ਲੇਖਣੀ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਮਨੋਕਲਪਤ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਵਲੋਂ 272 ਜੁਗ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਝੂਠ ਦਾ ਸਿਰ ਪੈਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਟਰੈਕਟ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਅਲੌਕਿਕ ਅਕੱਥ ਤੇ ਅਮਰ ਕਥਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਲੀਆਂ ਆਪਹੁ ਘੜੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸੱਚ ਮੁਚ ਹੀ ਅਮਰ ਕਥਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਹੇਮਕੁੰਟ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਹਿਤ

ਵਹੀਰਾਂ ਪਾ ਦੇਣ ਪਰ ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚਲੀ ਰਚਨਾ ਰੂਪੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲੇ ਸੂਝਵਾਨ ਨਿਰਪੱਖ ਖੋਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਮਨੋਕਲਪਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕੇਵਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਹਿਤ ਨਿਰੋਲ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਸਿਦਕਵਾਨ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਦੁਰਗਾ ਭਵਾਨੀ ਨਵ੍ਹੇ ਪਦਮ ਦੈਂਤ ਮਾਰ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤਪਸੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨੇ ਸ਼ਰ ਦੀ ਖਲੜੀਉਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੇਵੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਣ ਹਿਤ ਗੁਰ ਆਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਭੁਖਿਆਂ-ਤਸਿਆਂ ਰਹਿਕੇ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਠ ਕੀਤਾ।

ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਟਰੈਕਟ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀਰ ਮਨਮਨਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਰੇ ਝੂਠ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਘਟੋ ਘਟ ਇਤਨਾ ਹੀ ਸੋਚ ਲੈਂਦਾ ਕਿ ਇਹ ਟਰੈਕਟ ਜਿਥੇ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਤਾਂ ਇਤਨੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਤਨੇ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੂਝਵਾਨ ਸਿਦਕੀਆਂ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਖੇਦ ਨ ਹੁੰਦਾ।

ਅੰਤਕਾ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਉਤੇ ਦਰਸਾਇ ਪ੍ਰਬੱਲ ਭਾਵ ਅਕੱਟਵੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਵੀਰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹੱਠ ਨ ਛੱਡਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਸ 11 ਅੰਸੂ 50 ਤੋਂ 53 ਵਿਚੋਂ ਇਸੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਸਬੰਧੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਵੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ ਯਥਾ—

ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਝੂਠ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀ (ਭਗਵਤੀ ਦੇਵੀ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ 90 (ਨਵ੍ਹੇ) ਪਦਮ ਦੈਂਤ ਮਾਰ ਕੇ ਥੱਕੀ ਹਈ ਹੇਮਕੁੰਟੀਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਲੁੱਕ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਲ ਅਤੇ ਸੁਬੇਲ ਨਾਮ ਵਾਲ ਦੋ ਦੈਂਤ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਢੂੰਢਣ ਲਗੇ।

ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਨਵ੍ਹੇ ਪਦਮ ਸੈਨਾ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਉਸ ਧੜੇ ਦਾ ਸਾਹ ਸੱਤ ਹੀ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦੈਂਤਾਂ ਕੋਲ ਅਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਫੌਜ ਹੈਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਲ ਬੋਤੇ ਉਹ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸੋਚ ਇਹ ਵੀ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਜਿਥੇ ਪਦਮਾ ਦੇ ਪਦਮ ਸਿਰਫ ਦੈਂਤ ਵਸਦੇ ਹੋਣ ਉਥੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁਖਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਮਿਲਾਇਆਂ ਰਾਸ਼ਨ-ਕਪੜੇ ਆਦਕ ਬਲਕਿ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਇਹ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਚਵ੍ਹਾਂ ਜੁੱਗਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਣਤੀਉਂ ਬਾਹਰ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਤਿਜੁਗ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਪ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਦਾਰੀ ਆਪਣੇ ਥੈਲੇ ਨੂੰ ਝਾੜ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚਾ ਜਮੂਰਾ ਕੱਢ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਕ ਤਪੱਸਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਸਨ ਵਿਚੋਂ ਲੜਾਕਾ ਸੂਰਮਾ ਕਢ ਵਿਖਾਇਆ ਜੋ ਉਤੇ ਦਸੇ ਦੈਂਤਾਂ ਨਾਲ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬੱਧੀ ਜੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਫਿਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਵੀ ਕਰਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਥੱਕ ਕੇ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਸ ਜੋਧੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਰਖਿਆ ... ਜਿਵੇਂ ਵਛੇ ਨੂੰ ਗਊ ਚੱਟਦੀ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਚਟਿਆ ... ਮਹਾਂਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਇਕ ਇਹ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਵੀ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਹਿਤ ਕਵੀ ਕਲਪਨਾ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੇ ਇਕ ਪੈਰ ਦੇ ਭਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਬਾਂਹਵਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰਕੇ ਭੁੱਖ-ਤੱਸ ਸਹਾਰਦਿਆਂ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਅਤੀਅੰਤ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਅਸੰਖਾਂ ਵਰਹੇ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ ਜੋ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਉੱਕਾ ਹੀ ਵਿਰੁਧ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਗਪੌੜੇ ਉਤੇ ਵੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸਵਾਸ਼ੀ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਮਹਾਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਕਾਲਕਾ ਅਰਾਧਕ ਉਤੇ (ਕਵੀ ਕਲਪਤ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਤਨਾ ਰੀਝਿਆ ਜੋ ਉਚੇਚਾ ਵਿਮਾਨ (ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼) ਭੇਜਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ... ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਮਥਾ ਚੁੰਮਿਆ ... ਉਸ ਕੋਲ ਭਗਤ ਰਾਮਾ ਨੰਦ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੀਆਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਾਵਾਂ ਉਤੇ ਨਿਰਮੂਲ ਦੂਸ਼ਣ ਲਾਇ ... ... ਉਸਨੂੰ ਪੁਤਰੇਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਸੁਫੈਦ ਝੂਠ ਇਹ ਵੀ ਅਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਤੁਲ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਿਤ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਹਰਿਦੁਆਰ,ਬਨਾਰਸ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਤ੍ਰਿਬੈਣੀ (ਪ੍ਰਾਗਰਾਜ) ਉਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ... ਲਡੂ, ਪੇੜੇ, ਮਾਹਲ ਪੂਰੇ ਆਦਿਕ ਛਕਾ ਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ... ਜੋ ਘ੍ਰਿਤ ਆਦਿਕ ਸਮਿਗ੍ਰੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਹੋਮ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ... ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਆਦਿਕ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਸਾਧੀ ਆਦਿਕ।

ਫਲ ਸਰੂਪ ਉਪਰੋਕਤ (ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁਧ) ਫੋਕਟ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ ਉਤੇ (ਕਵੀ ਕਲਪਤ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਤੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਾਗਰਾਜ ਉਤੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ

(ਅਖਉਤੀ) ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਨੂੰ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ।

ਹੁਣ ਹੇਮਕੁੰਟੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਤੇ ਦਰਸਾਈਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਰੋਲ ਕਵੀ ਕਲਪਤਿ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਮੰਨਣ ਜੋਗ ਹਨ ਜਾਂ ਤ੍ਰਿਸ ਕਾਰਨ ਜੋਗੀਆਂ ...

ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਅਜਾਣ ਵੀਰ ਜਾਂ ਤੇ ਲਜਿਤ (ਸ਼ਰਮਸਾਰ) ਹੋ ਕੇ ਉਕਾ ਹੀ ਚੁਪ ਸਾਧ ਲੈਣਗੇ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਘੜਿਆ ਘੜਾਇਆ ਉਤਰ ਇਹੋ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਸੋ ਹੀਣੇ ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਨੂੰ ਉਹ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੀ ਮੰਨਣਗੇ ਜੋ ਵਿਚਾਰੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਹੱਥ ਧੋ ਬੈਠੇ ਹੋਣ।

ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਹੇਮਕੁੰਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਮਨ ਦਾ ਤੱਪ ਅਸਥਾਨ ਮਿੱਥ ਕੇ ਵੇਖੋ ਵੇਖੀ ਯਾਤ੍ਰੂਕ ਵਹੀਰਾਂ ਉਹ ਅਜਾਣ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਛੱਡ ਬੈਠੇ ਹੋਣ।

ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ

ਜਿਹਨਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਵਲੰਬੀ ਸਹਾਇਕਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭੇਟਾ ਹਿਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਉਦਾਰਤਾ ਦਰਸਾ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ :—

1. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਭਵਨ, ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਅਤੀ ਤੀਬਰ ਲਾਲਸਾ ਅਧੀਨ ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ ਲਈ ਕਲਮ ਚੁਕੀ। 500 ਰੁਪਏ
2. ਭੱਲਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਵਾ ਕਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੋਬਿੰਦ ਨਗਰ, ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ। 100 ਰੁਪਏ
3. ਪਰਮ ਪਰੀਤਵਾਨ ਸਰਦਾਰ ਮਿਲਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਰ. ਕੇ. ਪੁਰਮ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਜਿਹਨਾਂ ਉਚੇਚੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ। 500 ਰੁਪਏ

ਨੋਟ—ਉਕਤ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 600/- ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਸਿਖ ਸਮਾਜ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ।

4. ਇਸ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਪੁਤਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਏ :
   ਸ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੋਸੀ ਕਲਾਂ 100 ਰੁਪਏ
   ਸ. ਜੁਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 100 ਰੁਪਏ
   ਸ. ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੋਹਤਕ 100 ਰੁਪਏ
   ਸ. ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਆਗਰਾ 100 ਰੁਪਏ
5. ਸੰਗਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮਾਈਆਂ, ਜਬਲਪੁਰ ਦੇ ਵਾਰੀ ਸ. ਹਰਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡੇਰੀ ਵਾਲੇ ਜਬਲਪੁਰ ਦੇ ਵਾਰੀ। 450 ਰੁਪਏ

6. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਗ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ। 500 ਰੁਪਏ

7. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸੈਕਟਰ 19 ਅਤੇ 22 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ। 250 ਰੁਪਏ

8. ਸਰਦਾਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਜੀ. ਟੀ. ਰੋਡ, ਪਾਣੀਪਤ। 100 ਰੁਪਏ

9. ਸ. ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਪੁਤਰ ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਸ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗਰੇਟਰ ਕੈਲਾਸ਼, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ। 51 ਰੁਪਏ

10. ਸ. ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਮਤੀ ਰੋਡ, ਨਾਗਪੁਰ। 51 ਰੁਪਏ

11. ਸ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਾਲ ਕੁਆਟਰ ਕਾਨਪੁਰ। 60 ਰੁਪਏ

12. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਰਜਮੈਂਟ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤਥਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨਗਰ, ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ। 100 ਰੁਪਏ

13. ਇਕ ਬੀਬੀ ਵਲੋਂ ਗੁਪਤ ਦਾਨ। 20 ਰੁਪਏ

14. ਸ. ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਟੋ ਸਟੋਰ 220206 ਹਮਥਨ ਰੋਡ, 11978 ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਗੇਟ ਦਿਲੀ। 11 ਰੁਪਏ

15. ਯਾਦਗਾਰ ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਲੋਂ ਲਾਜਪਤ ਕੁੰਜ, ਜਬਲਪੁਰ। 101 ਰੁਪਏ

16. ਮਾਨਯੋਗ ਪੰਥ ਹਿਤੂ ਉਦਾਰਚਿਤ ਬੇਦੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੁਧਿਆਣਾ 100 ਰੁਪਏ

17. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਬਜ਼ੀ ਮੰਡੀ ਜੀ. ਟੀ. ਰੋਡ, ਲੁਧਿਆਣਾ। 50 ਰੁਪਏ

18. ਸ: ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸਨਜ਼, ਮਿਲਰ ਗੰਜ, ਲੁਧਿਆਣਾ। 100 ਰੁਪਏ

19. ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਲੀਮ ਟਾਬਰੀ ਲੁਧਿਆਣਾ 50 ਰੁਪਏ

20. ਸ. ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਲੁਧਿਆਣਾ। 100 ਰੁਪਏ

21. ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਗੀ ਸਭਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਰਾਹੀਂ ਭਾਈ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ। 40 ਰੁਪਏ

22. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰ ਸਾਗਰ, ਸਲੀਮ ਟਾਬਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ। 260 ਰੁਪਏ

23. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ 'ਖਾਲਸਾ' (ਰਿਐਤ ਟੂਲਜ਼) ਸੰਪਾਦਕ ਗੁਰਮਤਿ ਰਹਿਣੀ ਜੀ· ਟੀ· ਰੋਡ, ਲੁਧਿਆਣਾ । 100 ਰੁਪਏ

24. ਸ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਲੀਮ ਟਾਬਰੀ, ਲੁਧਿਆਣਾ । 201 ਰੁਪਏ

25. ਗਿਆਨੀ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਲੀਮ ਟਾਬਰੀ ਲੁਧਿਆਣਾ 50 ਰੁਪਏ

26. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਜੀ. ਟੀ· ਰੋਡ, ਪਾਣੀਪਤ 50 ਰੁਪਏ

27. ਡਾ: ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੱਲਾ 10 ਰੁਪਏ

28. ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਸਿਖ ਸਮਾਜ, 100 ਸੰਤ ਨਗਰ, ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ 2000 ਰੁਪਏ

ਨਾਥ੍ ਰੁਦ੍ਰ ਸ਼ੱਤ ਸੰਮਤਿ ਬਿਕਰਮ ਊਪਰ ਵਿੱਦਯਾ ਅਵ੍ਰ ਪੁਰਾਨ।

ਖੱਗਵਾਹਨ ਸ਼ਿਵ ਨੰਦਨ ਮਾਸੈ,

ਤੱਮ ਪੱਖ ਥੀਤ ਰਿਸ਼ੀ ਪਹਿਚਾਨ।

ਜੰਬੂ ਦੀਪੇ, ਭਾਰਤ ਖੰਡੇ, ਸੁੰਭ ਹੰਤੀ ਗੱਢ ਕੇ ਅਸਥਾਨ।

'ਭਾਗ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼' ਸਮਾਪਤ ਕੀਨੋ, ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਭ ਕਰੁਣਾ ਠਾਨ।

B - 647

